

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

DR. KISS ATTILA

DEBRECEN

2023

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

**A PERKONCENTRÁCIÓ KÖVETELMÉNYÉNEK
MEGNYILVÁNULÁSA AZ ALAPELVEK ÉS
AZ OSZTOTT PERSZERKEZET ÚTJÁN**

Készítette:

Dr. Kiss Attila

Témavezető:

Prof. Dr. Pribula László
tanszékvezető egyetemi tanár

A doktori program címe:

Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője:

Prof. Dr. Szabadsfalvi József egyetemi tanár

A kézirat lezárása:

2023. augusztus 29.

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke.....	9
I. Bevezetés	11
1. A kutatási téma meghatározása.....	11
2. A Pp. megalkotásához vezető út	13
3. Az értekezés szerkezeti felépítése.....	15
4. A kutatás hipotézisei	17
5. A kutatás során alkalmazott módszerek.....	18
II. A tisztességes eljárás követelménye és a polgári per célja.....	21
1. A tisztességes eljárás követelményének mint alapjognak a biztosítása a polgári perrendtartásban.....	21
1.1. A tisztességes eljárás követelménye az alapjogi katalógusokban.....	21
1.2. A tisztességes eljáráshoz való jog sajátosságai.....	24
1.3. A tisztességes eljárás követelménye a Pp.-ben	26
1.4. A vagyoni elégtétel megfizetése iránti eljárás	27
2. A polgári per célja és annak átalakulása.....	30
2.1 A polgári per céljával kapcsolatos főbb irányzatok	30
2.2. Percél a Plósz-féle Pp.-n alapuló jogtudományban.....	32
2.3. A szocialista percél és az 1952. évi Pp. célja.....	34
2.4. A 2016. évi Pp.: a törvény célja helyett preambulum.....	39
2.5. A keresetlevél visszautasítási szabályainak megváltoztatása a per céljának tükrében	42
III. A polgári perrendtartás alapelvi rendszere.....	47
1. A perjogi alapelvek fejlődéstörténete	48
1.1. Az alapelvek megjelenése a perrendtartásokban	48
1.2. Az alapelvek rendszerezése	49

1.3. A rendelkezési elv át- és újrafogalmazása	51
1.4. A tárgyalási elvet érintő reformok	53
1.5. A perhatékonyság és az időszerűség követelménye az alapelvek történetében	55
1.6. A perbeli esélyegyenlőség elvének megjelenése	56
1.7. A jóhiszeműség elve és az igazmondási kötelezettség	57
1.8. A szabad bizonyítás elve.....	58
2. Az alapelvek szabályozásának problematikája.....	59
3. A per koncentrálására vonatkozó alapelvek	62
3.1. A perkoncentráció elve	62
3.2. A felek eljárástámogatási kötelezettsége	66
3.2.1. A fokozott felelősség ideológiai háttere: az új magánjogi emberkép	68
3.2.2. „A felek felelős pervitele”	72
3.2.3. A felelős pervitel megnyilvánulása	73
3.2.4. A felperes perbeli felelőssége.....	76
3.2.5. Az alperes perbeli felelőssége	77
3.3. A bíróság közrehatási tevékenysége	85
3.3.1. A bírói aktivitás történeti előzményei és nemzetközi példák.....	87
3.3.2. Az aktív magatartás megnyilvánulása.....	90
3.3.3. A közrehatás időzítése.....	93
3.3.4. Az aktivitás korlátai	98
4. További vezérlő elvek	101
4.1. Rendelkezési elv	101
4.2. Tárgyalási elv	103
4.3. Igazmondási kötelezettség	105
4.4. Jóhiszeműség elve.....	106
5. Részösszegzés az alapelvekhez	108
IV. A perkoncentráció megjelenése a per szerkezetében.....	109

1. A perstruktúra és a tárgyalás előkészítése jogtörténeti vonatkozásai.....	109
1.1. Az ideiglenesnek szánt 1868. évi LIV. törvénycikk szabályozása	110
1.2. A Plósz-féle per tárgyalási szerkezete	111
1.3. Az egységes perstruktúra a szocialista perjog alapján	117
2. Az osztott perszerkezet a hatályos Pp.-ben	121
2.1. Az osztott perszerkezet iránti igény a jogalkotási folyamatban.....	121
2.2. Az eventualitás és a preklúzió jelentősége.....	123
2.3. A perindítási szak.....	127
2.4. A perfelvételi szak	128
2.4.1. További írásbeli perfelvétel.....	130
2.4.2. Perfelvételi tárgyalás	132
2.4.3. Perfelvételi tárgyalás mellőzése	134
2.4.4. Negyedik perfelvételi mód? – Perfelvétel kizárólag írásban.....	135
2.4.5. Előkészítő irat.....	137
2.4.6. A perfelvételt lezáró végzés	138
2.5. Az érdemi tárgyalási szak	141
3. A perkoncentráció megjelenése egyes külföldi államok perjogában	143
3.1. A német „Konzentrationsmaxime”	144
3.2. Az osztrák szociális perjogmodell	148
3.3. Az egységes svájci eljárásjog.....	150
3.4. A volt szocialista államok perkoncentrációra irányuló reformjai.....	151
3.4.1. Románia	151
3.4.2. Litvánia.....	153
3.4.3. Lengyelország	154
3.4.4. Szlovénia	154
3.4.5. Csehország	155
V. A speciális perrendek és az abból levonható tapasztalatok.....	157

1. A gyorsított per főbb vonásai	157
1.1. A gyorsított per struktúrája	159
1.2. A tárgyalás specialitása	161
1.3. Miért pont a gyorsított per lett „gyorsított”?	162
1.4. A választhatóság kérdése	163
2. A veszélyhelyzeti perrend mint ideiglenes jellegű eljárási modell	164
2.1. Perindítást könnyítő lehetőségek a veszélyhelyzeti perrendben	165
2.2. A perfelvétel és a tárgyalás specialitásai	167
3. Tárgyalás elektronikus hírközlő hálózat útján – pro et contra	168
4. Javaslat a tanulságok alapján	170
4.1. Az alperes és a bíróság viszonya a választáshoz	171
4.2. A perstruktúra kérdése	173
4.3. Egységes vagy differenciált perrend?	176
4.4. A javaslat összegzése	177
VI. Következtetések, záró gondolatok	180
1. Általános következtetések	180
2. A tisztességes eljárást érintő következtetések	180
3. Első hipotézis – Mennyiben tekinthető a perkoncentráció a polgári per céljának?	181
4. Az alapelveket érintő következtetések	183
5. Második hipotézis – A perkoncentráció nem csupán egy perjogi alapelv, hanem egy komplex követelményrendszer	187
6. A jogtörténeti összehasonlításból levonható következtetések	188
7. A nemzetközi összehasonlítás eredményei	190
8. A perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetősége	192
9. Harmadik hipotézis – Javaslat egy új perfelvételi módra, illetve egy új alternatív perrend kialakítására	193
Zárszó	194
Felhasznált források	195

NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Kiss Attila, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „*A perkoncentráció követelményének megnyilvánulása az alapelvek és az osztott perszerkezet útján*” című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leközlését a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használlok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2023. augusztus 27.

Dr. Kiss Attila

TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS

Dr. Kiss Attila doktori értekezése hiánypótló munka: a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) a jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodó, a nemzetközi elvárásoknak is megfelelő korszerű szabályozással szándékozta megvalósítani az anyagi jogok hatékony érvényesítését. Ennek érdekében rendszerszinten kívánta biztosítani a perkoncentráció érvényesülését a perszerkezet megújítása, a bíróság felelősségének előtérbe helyezése, a rendelkezési jog határozott érvényesítése által. Az új alapelv jogszabályi megjelenése indokainak, a jogalkotó törekvéseinek és az immár több éve hatályban lévő törvény alkalmazása során a tényleges gyakorlati érvényesülésének a vizsgálata időszerű és rendkívül fontos feladat.

A jelölt a perkoncentrációt minden lényeges tekintetben – annak a tisztességes eljárás követelményével, a per céljával, a más alapelvekhez kapcsolódásával, a per szerkezetével összefüggésében – áttekinti, helyesen ismerve fel, hogy annak érvényesülése csak a per komplex rendszerébe illesztve értelmezhető. A dolgozat felépítése követhető, jól átlátható, stílusa kifejezetten olvasmányos. Tudományos igényességgel, egyben közérthetően ábrázolja az elemzés tárgyát. A témaválasztás indokoltságát, a történeti alapokat, a kutatási módszereket, a hipotézisek meghatározását kellő részletességgel bemutatja, a perkoncentráció összetett elemzését alapos és gyakorlatias nemzetközi kitekintés követi, és igyekszik a kutatás tapasztalatai alapján a jövőben hasznosítható javaslatokat is megfogalmazni. A következetes szerkezeti felépítés alapján jut el a kutatás eredményeit összegző záró gondolatok kifejtésére, amely során számba veszi a hipotézisben felvetett gondolatok alaposságát és ennek tanulságait.

A felhasznált irodalom széles körű, a hivatkozások kifogástalanok. Megfelelően választja el a kutatómunkát igazoló saját gondolatait a jogirodalmi forrásoktól. Nyelvhelyességi és stilisztikai szempontból kiváló. A műhelyvitán megfogalmazott kritikai észrevételek alapján szükséges javításokat megfelelően elvégezte. Az értekezés témája tudományosan értékelhető, hiteles adatokat és eredményeket tartalmaz. Mind tartalmi, mind formai szempontból megfelel a jogtudományi doktori értekezéssel kapcsolatban támasztott elvárásoknak, a PhD fokozat megítélését javaslom.

Debrecen, 2023. augusztus 27.

dr. Pribula László

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1911. évi Pp. – a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk
1952. évi Pp. – a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
1959. évi Ptk. – a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
- III. Pp. novella – a polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi 26. törvényerejű rendelet
- VI. Pp. novella – a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény
- VIII. Pp. novella – az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény
- Bjt. – a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény
- Bszi. – a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény
- dZPO – német polgári perrendtartás (Deutsche Zivilprozessordnung)
- CKOT – Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása
- EJEB – Emberi Jogok Európai Bírósága
- Gyptv. – a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló 2020. évi LXX. törvény
- Itv. – az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény
- Javaslat – a polgári perrendtartásról szóló T/11900 számú törvényjavaslat
- Koncepció – az új polgári perrendtartás koncepciója (2015. január 14.)
- schZPO – svájci polgári perrendtartás (Schweizerische Zivilprozessordnung)
- özPO – osztrák polgári perrendtartás (Österreichische Zivilprozessordnung)
- Pevtv. – a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény
- Pp. – a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- Pp. novella – a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény

Ptk. – a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

Veir. I. – a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet

Veir. II. – a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet

I. BEVEZETÉS

1. A kutatási téma meghatározása

Az értekezés a *perkoncentráció* mint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) által a magyar perjogba bevezetett követelményrendszer vizsgálatára irányul. A perkoncentráció fogalma az elmúlt években lezajlott perjogi reform egyik központi eleme volt, annak értelmezése, felfogása számos kérdést és problémát felvetett mind a kodifikáció időszakában, mind a törvény hatálybalépését követően, így a téma aktualitásához nem férhet kétség. A polgári perrendtartás kodifikációját a perjogtudomány nagy érdeklődéssel fogadta, és számtalan tudományos publikáció, illetve néhány olyan doktori disszertáció is született, amely a polgári perjogi kodifikáció egyes jelentős újításait is értékeli. Ezen kutatások vagy kifejezetten a polgári per strukturális változásaira¹ vagy kimondottan az alapelvek vizsgálatára fókuszálnak.² Ezen munkák számos értékes tudományos megállapítást tartalmaznak, de ezektől eltérően jelen értekezésnek az az elsődleges célja, hogy a perkoncentrációról, illetve a hozzá közvetlenül kapcsolódó elvekről, jogintézményekről egy átfogó képet nyújtson a jogtudomány, illetve a jogalkalmazás számára. Habár a cél a perkoncentráció átfogó vizsgálata, azonban e jogintézménnyel kapcsolatos valamennyi kérdés, probléma teljes körű feltárására nem vállalkozom, tekintettel arra is, hogy rendkívül komplex jelenségről van szó. A perkoncentráció – noha változó intenzitással – a teljes polgári peres eljárást áthatja, számos jogalkalmazási kérdés visszavezethető e követelményre. Azonban a kutatás mindenekelőtt – lentebb ismertetett módon – a perkoncentráció megnyilvánulási, megjelenési szintjeire szorítkozik, ezek közül is túlnyomórészt az *alapelvi rendszerre* és az elsőfokú eljárás struktúráját meghatározó *osztott perszerkezettel* kapcsolatos kérdések vizsgálatára fókuszál. Nem maradhat el a perkoncentráció *per céljához* viszonyított kapcsolatának, és a perkoncentrációt lehetővé tevő perfelvételt érintő problémáknak a vizsgálata sem. Ugyanígy elengedhetetlen feladatnak minősül a *perkoncentráció mibenlétének* meghatározása is.

---

¹ Lásd: BARTHA Bence: *A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben*, PhD értekezés, 2021.

² Lásd: MÉSZÁROS Pál Emil: *A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban*, PhD értekezés, 2021; SZIGETI Krisztina Mónika: *Alapjog vagy alapelv? – A tisztességes polgári eljárás fogalmának változásai a hazai rendesbíróóságok gyakorlatában*, PhD értekezés, 2021.

Az értekezésnek nem célja a *polgári per hatékonysága* valamennyi aspektusának feltárása. Alaptételként rögzíthető, hogy a perhatékonyság iránti törekvés egy rendkívül tág kategória, és annak előmozdítása érdekében számos eszköz áll rendelkezésre. Ezek közül az egyiknek tekinthető a perkoncentráció. A kutatás kifejezetten a perkoncentrációval összefüggésben álló kérdések vizsgálatára szorítkozik, és egyéb, a perkoncentrációt nem érintő perhatékonysággal kapcsolatos egyéb kérdések vizsgálata nem képezik a kutatás tárgyát. A disszertáció a polgári peres eljárás általános szabályaira fókuszál, és részletesen nem tér ki a bírósági polgári nemperes eljárások, a különleges perek, a közigazgatási peres eljárás vizsgálatára sem, csupán alkalomszerűen utal az ilyen eljárások specialitásaira.

A témához kapcsolódó tudományos diskurzus során keletkezett álláspontok kiegészítése, elemzése, újraértékelése, összegzése és további javaslatok megtétele is az értekezés célját képezik. A dolgozat arra is irányul, hogy az esetlegesen detektált problémákra reflektáljon, azokat értékelje, illetve javaslatot tegyen a megoldásukra. Egyfajta motivációs tényezőként hatott a kutatás során, hogy a perkoncentrációval kapcsolatos esetleges félreértések eloszlására is kísérletet tegyen a dolgozat.

A kutatás előzményeként megemlítenéd, hogy a téma egyes aspektusait érintő kutatási tevékenységem kezdete 2015-re tehető, melynek eredményeit a 2017-ben megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencia Polgári Eljárásjogi Tagozatában indult pályamunkámban összesítettem. A doktori kutatás során ezen eredményekre kiindulópontként lehetett tekinteni, és alapot biztosítottak a perkoncentrációval kapcsolatos további kérdések szélesebb körű vizsgálatára.

A perjogi kodifikáció során és az azt követő időszakban jól megfigyelhető az a természetszerűnek is tekinthető *kölcsönhatás*, ahogyan a jogalkotás, a jogalkalmazás és a jogtudomány egymásra hat. A kiindulópont az volt, hogy a már meglévő jogi szabályozást és az azon alapuló jogalkalmazási gyakorlatot a jogtudomány – és olykor maga a jogalkalmazás is – kritikával illette, ezáltal szorgalmazva a kodifikáció szükségességét. A tudományos eredményeket és a gyakorlati tapasztalatokat összegezve a jogalkotó elvégezte a perjogi kodifikációt. Ezt követően a lezárult kodifikáció eredményeként keletkezett új perrendtartás alkalmazásának első időszakában a jogalkalmazás értelmezési problémákkal küzdött, és az új törvény megoldásait, valamint az értelmezési problémákból is fakadó, a gyakorlatban felmerülő visszasságokat a jogtudomány – nem ritkán kritikus hangvétellel – értékelte. Ennek eredményeként a jogalkotó kénytelen volt törvénymódosítás formájában megoldani a detektált hiányosságok kiküszöbölését. Ezzel bizonyos jogértelmezési kérdéseket törvényi szinten

válaszolt meg. A folyamat jelenleg ott tart, hogy e módosítással kapcsolatban is megkezdődött annak a jogtudomány által való értékelése. Jelen értekezés e tudományos diskurzusban kíván részt venni, és ahhoz a kutatás eredményeit hozzátenni.

2. A Pp. megalkotásához vezető út

A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: 1952. évi Pp.) a több hat évtizedes életszakasza alatt több mint száz módosításon esett át, és ez sokszor értelmi nehézségeket okozott, megbontotta a törvényi rendszer koherenciáját, továbbá megtörte a szabályozási egységét.³ Ezentúl egyértelművé vált, hogy a XXI. századi jogviták jóval összetettebbek és bonyolultabbak az 1950-es évekbeli perekhez képest. Viszont volt olyan vélemény is, miszerint nem indokolt átfogó koncepcionális változtatás, csupán elegendő lett volna egy törvénymódosítás is.⁴ Azonban az általános álláspont szerint az 1952. évi Pp. elavulttá, nehezen értelmezhetővé és nehezen alkalmazhatóvá vált az elmúlt évtizedek társadalmi, gazdasági és politikai változásainak és a számtalan törvénymódosításnak köszönhetően. A perjogi reform mellett szólt az az érv is, hogy az elmúlt években a jogrendszer bázisát képező legfontosabb jogszabályok helyett újak léptek hatályba. Új fázisba léptünk azzal, hogy az elmúlt évtizedben nagyobb sebességre kapcsolt a törvényalkotás, hiszen a szinte minden jogágra kiterjedő, gyökeres változásokat jelentő jogalkotás újszerű felfogást mutat rendszerszinten. Az Alaptörvény által felállított alkotmányos kereteknek meg kellett felelnie a Pp.-nek, valamint annak számos ponton harmonizálnia kell a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénnyel (a továbbiakban: Ptk.). Így tehát a 2010-es években végbement széleskörű jogalkotási folyamat egyik eleme volt a polgári perjog kodifikációja is.

Magyarország Kormánya a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) kormányhatározatban elrendelte az 1952. évi Pp. átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését. Ennek fényében a kormányhatározat elrendelte a *Polgári Perjogi Kodifikációs Főbizottság*, a *Polgári Perjogi Kodifikációs Szerkesztőbizottság* valamint egyéb *munka- és témabizottságok* felállítását.⁵

Az 1952. évi Pp.-vel kapcsolatban leggyakrabban megfogalmazott negatív vélemény, hogy – különösen az egységes perszerkezet miatt – nem tette lehetővé széleskörűen a perek

---

³ Koncepció 2-3.

⁴ TAMÁNE NAGY Erzsébet: *A Pp. tartalmának és terjedelmének egyes kérdései*, Magyar Jog, 2013, 9. szám, 543.

⁵ Az új polgári perrendtartás koncepciója 2.

gyors és hatékony lefolyását.⁶ A felek által a legtöbb esetben elhangzott az a kritika, hogy a per éveken át elhúzódik, ami nehézkessé teszi a pereskedést. A gyorsabb és hatékonyabb pervitel olyan elvárás, melynek megvalósítása érdekében folyamatosan lehet és kell is lépéseket tenni. Abban viszont már kisebb volt az egyetértés, hogy ezt milyen módon lehet megvalósítani.

Az új kódex kapcsán elvárt alapvető jelentőségű kritériumot fogalmaztak meg, így például azt, hogy feleljen meg a nemzetközi jog elvárásainak,⁷ harmonizáljon az uniós joggal,⁸ és nem utolsó sorban kövesse a nemzetközi perjogi trendeket.⁹ A jogbiztonság elvéből fakadóan kiszámíthatónak és átláthatónak kell lennie, szükséges, hogy magas színvonalú, jól használható és jól értelmezhető legyen a Pp. Az is szempont volt, hogy az eljárásjogi reform nem lehet túlzottan radikális, hiszen a jogfolytonosság jegyében tekintettel kell lenni a magyar perjogi hagyományokra, és csak a szükséges mértékben kell ettől eltávolodni, különben ez sértené a jogbiztonság követelményét is. Ehhez kapcsolódva leszögezték, hogy az 1952. évi Pp.-ben sikeresen működő normákat fenn kell tartani, amennyiben azok a kodifikációkori formájukban is képesek a meghatározott jogalkotási célokat szolgálni.¹⁰ A kodifikáció számos ponton merít a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (a továbbiakban: 1911. évi Pp.) szellemiségéből és megoldásaiból. Az 1952. évi Pp. során kialakult bírói gyakorlat szintén fontos szerepet töltött be a kodifikáció során, de jelentős szerepe volt a jogtudomány eredményeinek is. A perrendtartás reformja során szintén nagy jelentőséggel bírt az egyes külföldi perjogi megoldások megismerése és azok hazai alkalmazhatóságának vizsgálata.

2016. szeptemberében került benyújtásra az Országgyűlésben a polgári perrendtartásról szóló T/11900 számú törvényjavaslat. Az Országgyűlés 2016. november 22. napján el is fogadta a polgári perrendtartásról szóló törvényt, amely 2018. január 1. napján lépett hatályba. A Pp. számos kardinális jellegű változást hozott: a törvényszéket ruházta fel az általános hatáskörrel, ahol főszabály szerint kötelező a jogi képviselő, a közigazgatási perek szabályozása pedig kikerült a Pp. keretei közül, és a kollektív igényérvényesítés is új alapokra került. Mindazonáltal a Pp. kodifikációja során az első számú célkitűzés a perhatékonyság

---

⁶ <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/az-uj-perrendtartas-a-birosagtol-is-uj-szerepfelfogast-kivan> (Letöltve: 2016.11.15.)

⁷ Különösen az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított 6. cikkre, a tisztességes tárgyaláshoz való jogra kell ennek kapcsán gondolni.

⁸ HAUPT Egon: *Perrend és bizonyítás*; In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 478.

⁹ A European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) 2006. évi ajánlása szerint az eljárások hatékonysága érdekében a tárgyalásoknak a lehető legkoncentráltabbaknak kell lenniük. <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/gondolatok-a-keresetvaltoztatas-jogintezmenyerol-az-uj-pp-szellemeben> (Letöltve: 2016. 04. 10.)

¹⁰ Konceptió i. m. 56.

rendszer szintű megvalósítása volt, melynek kapcsán a jogalkotó kulcsfontosságú eszközként tekintett a per koncentrálására. Ez új alapelvek megfogalmazását, és az egységes helyett az osztott perszerkezet alkalmazását tette szükségessé.

A Pp. hatályba lépése óta a törvény tizenhat módosításon esett át, azonban ezek túlnyomó többsége minimális mértékű változtatást jelentett. E módosítások közül kétségbevonhatatlanul kiemelkedik a 2021. január 1. napján hatályba lépett 2020. évi CXIX. törvény, amely az első *novelláris* szintű változtatást eredményezett a Pp. történetében.

3. Az értekezés szerkezeti felépítése

A perkoncentrációt öt szinten keresztül vizsgálom meg, és ez a szemlélet az értekezés struktúrájában is visszaköszön. Az első szint az az igény vagy elvárás, amely szükségessé tette a perkoncentrációt. Ez az igény *alapjogi szinten*, egy alapjogi követelményben nyilvánul meg, ugyanis a *tisztességes eljáráshoz fűződő jog* egyik jelentős részeleme az eljárások észszerű időn belül történő elbírálásához való jog. Ez pedig elvárássá teszi az időszerű, gyors, hatékony pervitel lefolytatását lehetővé tevő eljárásjogi szabályozás kiépítését. A hatékony pervitel iránti elvárás nem kizárólag abból fakad, hogy az alkotmányos szinten, valamint egyes alapjogi katalógusokban megjelenik, noha ezek további jelentőséget adnak neki. Ugyanis a gyors, olcsó, hatékony per iránti igény szinte állandó elvárásnak tekinthető. A Pp. megalkotása során az elsődleges célkitűzés volt a perhatékonyság rendszer szintű biztosítása, amelynek nem kizárólagosan, de elsődlegesen a perkoncentráció bevezetése volt a fő eszköze. A tisztességes eljáráshoz való jog mind nemzetközi jogi, mind alkotmányjogi, mind polgári eljárásjogi vonatkozásban is vizsgálat tárgyát képezheti. Értekezésemben erre csak a perkoncentráció mélyebb megértéséhez szükséges mértékben térek ki.

A második szint gyanánt *dogmatikai szinten* a perkoncentrációt a polgári per céljának fényében elemzem. Szükséges megvizsgálni, hogy a perkoncentráció mennyiben tekinthető a per céljának, továbbá áttekinteni kívánom a perkoncentrációnak és a polgári per rendeltetésének egymáshoz való viszonyát. A kutatásnak ezen része csak közvetve érinti a normatív szabályokat, ugyanis sokkal inkább az elméleti, dogmatikai jellegű szakirodalmi álláspontokból vezethető le a koncentráció és a per cél kapcsolata. Az első két vizsgálódási szintet a disszertáció első szerkezeti egysége foglalja össze. E fejezet a tisztességes eljárás követelményével a dolgozat más témáihoz képest viszonylag tömören, a szükséges mértékben foglalkozik, és ezen egység tartalmazza a polgári per céljának átalakulását végig követő vizsgálódást is.

Ezt követően már a normák szintjére kell lépni, ugyanis a harmadik szint nem más, mint az *alapelvi szint*, amelyhez az előző szinthez hasonlóan elengedhetetlen a széleskörű dogmatikai háttér vizsgálata. E fejezet az alapelvek fejlődéstörténeti ívét vázolja fel, valamint itt kaptak helyet a perkoncentráció elvével, és az ahhoz szorosan kötődő vezérlő elvekkel kapcsolatos vizsgálódások is. A perkoncentráció elvének, illetve a perkoncentráció mibenlétének elemzésén kívül hangsúlyos szerepe van a felek fokozott felelősségét kimondó eljárástámogatási kötelezettség, illetve az aktív bírói szerepfelfogást megtestesítő közrehatási tevékenységének elve is. Tehát az értekezés célja az is, hogy megvizsgálja, hogy a megújított alapelvek milyen alapelvekkel, és azok milyen tartalommal hogyan és miként képesek biztosítani a perkoncentráció megvalósítását.

A negyedik szint szintén a normák elemzésének területe. Az alapelveken túl a perkoncentráció leginkább az *osztott perstruktúrában*, és azon belül is elsősorban a *perfelvétel szabályaiban* manifesztálódik. Ennélfogva ez a nagy szerkezeti egység a per szerkezetének széleskörű elemzésére fókuszál. A perkoncentráció ugyanis az elsőfokú eljárás egészének működését biztosító jogintézmény, és ez a hatás kölcsönösen is érvényesül, hiszen a perkoncentráció követelménye indikálta a főtárgyalási modell alkalmazását lehetővé tévő osztott perszerkezet bevezetését. A tárgyalási rendszerek hazai előzményeinek feltárásán túl egyes, a főtárgyalási vagy koncentrációs modellt alkalmazó külföldi perrendtartásokban megnyilvánuló perszerkezeti megoldásokat vizsgálom meg. Továbbá a hatályos magyar perstruktúrát, különös tekintettel a perfelvételt, illetve perelőkészítést érintő szabályozást is elemzem és értékelem, illetve az ezekkel kapcsolatos tudományos álláspontokat rendszerezem, valamint foglalom egyik vagy másik mellett állást.

Végül pedig az ötödik szinten az idődimenzióknak van jelentősége. Ugyanis a Pp. hatálybalépését követő öt év elteltével már kezdetben tapogatózó, majd egyre inkább kiforrottabbá váló gyakorlattal is rendelkezik a törvény, amelyhez megszülettek már az első módosítások is. Továbbá a Pp. hatálybalépését követő, a Pp. normaszövegén kívül maradó, de a polgári peres eljárást érintő jogalkotás új eljárási utakat alakított ki. Az értekezés utolsó egységében ezeket veszem górcső alá. Ennek keretén belül a gyorsított per, valamint a koronavírusos világvilágjárvány miatt szükségessé váló veszélyhelyzeti perrend szabályozási technikáit vizsgálom meg olyan szempontból, hogy azok miként kísérelték meg a per koncentrált eljárásának lehetőségét megteremteni elsődlegesen az általánostól eltérő perszerkezeti megoldásokkal. Így a közelmúltban és a jelenben megvalósuló alternatív megoldások vizsgálódásának fő célja annak kiderítése, hogy e perrendek tartalmazznak-e olyan

előremutató megoldási lehetőségeket, amelyek a későbbiekben is alkalmazhatók volnának a perkoncentráció megfelelőbb megvalósítása érdekében, igenlő esetben a *jövőre vonatkozó javaslatok* megtétele is indokolt.

4. A kutatás hipotézisei

Az értekezés első *hipotézise* a második vizsgálódási szinthez, tehát a dogmatikai szinthez kapcsolódik. E hipotézis szerint a perkoncentráció a jogalkotónak a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítására irányuló szándéka ellenére sem tekinthető a polgári per céljának. A perjogi reform során az egyik legalapvetőbb célkitűzés volt a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása, amely egyik legfőbb eszközének a perkoncentrációt tekintette a jogalkotó. Így a perkoncentráció jogintézménye reflektorfénybe került a kodifikáció során, valamint a törvény hatálybalépését követő időszakban, és a megreformált perjogban betöltött hangsúlyos szerepének köszönhetően úgy tűnhetett, hogy a per lefolytatása során annak koncentrációja számít az elsődleges célnak.

A kutatás alapelvi szintjén belül fogalmazható meg az értekezés második *hipotézise*, amely szerint a perkoncentráció nem csupán egy perjogi alapelv, hanem a polgári peres eljárás egészét átható, több alapelvvvel is alátámasztott, számos részletszabályban megmutatkozó *komplex követelményrendszer*. A perkoncentráció mint jogintézmény nem közvetve olvasható ki a törvényből, hanem világosan kitűnik a normaszövegben annak köszönhetően, hogy a törvény külön szakaszban fogalmazza meg ezt perkoncentráció elve elnevezéssel az alapelvi fejezetben. Előzetes álláspontom szerint a perkoncentráció az alapelvi jellegén túlmutat, és inkább egy követelményként vagy követelményrendszerként fogható fel. Ennek igazolása érdekében szükséges megvizsgálni az alapelvek rendszerét, illetőleg egyes alapelvek tartalmát és egymáshoz való viszonyát.

A kutatás harmadik *hipotézise* a perstruktúrához kapcsolódik. Előzetes feltevésem szerint megfogalmazható olyan javaslat, amely a perfelvételi szak hatékonyságának további fokozását előmozdíthatja. Így a kutatás annak megvizsgálására is irányul, hogy a jelenlegi szabályozás alapulvételével milyen további lehetőségek állnak rendelkezésre a perfelvételi utak további bővítésére, ha egyáltalán vannak ilyen lehetőségek. Ez olyan szempontból is indokolt lehet, hogy a perelőkészítés során elsődlegesen a rugalmasság elve az irányadó, azonban ez a rugalmasság bizonyos szempontból nem érvényesül.

5. A kutatás során alkalmazott módszerek

A kutatás során több módszer alkalmazása is szükségszerű. Tekintettel arra, hogy a polgári perjog egy tételes jogtudományi ágnek tekintendő, nem lehet eltekinteni a peres eljárásra irányadó egyes normák mélyreható elemzésétől, azaz a *normatív-elemző* kutatási módszer alkalmazásától sem. Így sor kerül az egyes perjogi normák nyelvtani, logikai, rendszertani, történeti vagy éppen teleologikus jogértelmezésére is. Azonban az értekezés kerüli a jogszabály szövegének kommentárszerű összefoglalását, és sokkal inkább az egyes normáknak a jogtudományi eredményekkel kapcsolatos kölcsönhatásának vizsgálatát célozza. A polgári perjog tételes jogtudományi természetéből fakadóan a normák köré épülő jogtudományi munkák dogmatikai szempontú értékelése és elemzése is magától értetődőnek tekinthető, így a *dogmatikai-elemző* módszer alkalmazása is hangsúlyos szerepet kap a kutatás során. A *funkcionális* módszer alkalmazása sem mellőzhető, ugyanis a perkoncentrációval összefüggésben a dolgozat részét képezi a percél átalakulásának, továbbá a perkoncentráció megvalósítására hivatott egyes részletszabályoknak, valamint az alapelveknek a funkcióközpontú vizsgálata is.

Ezeket túl az összehasonlító módszer alkalmazása is célszerűnek mutatkozik a kutatás lefolytatásához. *Vertikális komparatív módszer* keretében a jogtörténeti előzményeket vizsgálom meg. A jogtörténeti összehasonlítás során szerepet kap mind a normatörténet, mind a tudománytörténet. A normatörténeti vizsgálódás keretén belül a hazai perjogi jogalkotások megoldásaira, így az 1868. évi perrendtartás és az azt kiegészítő sommás eljárásról szóló törvénycikk, de különösen az 1911. évi, valamint az 1952. évi Pp.-nek a jogi normáira terjed ki a kutatás. A tudománytörténeti kutatás során pedig a XX. századi perjogászoknak az 1911. évi, illetve az 1952. évi Pp.-re reflektáló tudományos munkásságát veszem alapul, és ezek elemzésére, rendszerezésére törekszem. A jog-összehasonlítás elsősorban a tárgyalás szerkezetének változásával és az alapelvek fejlődéstörténetével, valamint a polgári per céljával kapcsolatos vizsgálódás során indokolt.

Horizontális komparatív módszer segítségével pedig külföldi államok perjogi megoldásait veszem górcső alá. Mind a magyar jogtörténeti, mind a nemzetközi kitekintés által felvázolt megoldásokat összevetem a hatályos magyar perjogi megoldásokkal. A nemzetközi jog-összehasonlítás kapcsán pedig merítési lehetőséget elsősorban a perjogi reform számára mintaadó jogrendszerek, így elsősorban a germán (német, osztrák, svájci) perrendtartások jelentik, de a hazánkhoz hasonló társadalmi, gazdasági és jogi kultúrával és háttérrel rendelkező

államok (például Csehország, Lengyelország, Románia, Litvánia, Szlovénia) perjogainak vizsgálata is hasznosnak mutatkozik. Mindemellett az előbbiekhöz képest kevésbé részletesen és kevésbé széleskörűen, inkább elszórtan, utaló jelleggel a francia és a skandináv perjogok sem maradtak teljesen a vizsgálódási körön kívül. Az értekezés által alkalmazott módszer – kifejezetten a téma jellegére tekintettel – tartózkodik attól a szemlélettől, mely szerint a nagyobb jogcsaládok irányadó, úgynevezett „anyajogának” vizsgálata alapvető jelentőséggel bír a jog-összehasonlítás során. Így nem képezi a vizsgálódás részét sem a common law (mint például az angol jog), sem a romanista jogkör (mint például a francia jog, leszámítva néhány alkalomszerű utalást), sem egyéb más, akár Európán kívüli eljárásjog sem. A jog-összehasonlítás köre kifejezetten azokra a jogrendszerekre szorítkozik, amelyek többé-kevésbé a magyar perrendtartáshoz hasonló szellemben kerültek megalkotásra, és amelyek egyúttal valamilyen módon a per koncentrálására törekvő főtárgyalási modellt alkalmazzák az elsőfokú eljárás tekintetében.

Általános tétel, hogy egy jogtudományi kutatás vonatkozásában magától értetődő kutatási kiindulópont lehet a nemzeti jogrend egy adott jogi rendelkezésének meghatározása és e rendelkezés különféle külföldi formáinak kutatása.¹¹ Azonban az értekezéshez végzett kutatás során sem a történeti, sem a nemzetközi összehasonlítás nem öncélú, ugyanis a kodifikáció során mindvégig adott volt, hogy e két merítési lehetőséghez nyúl hozzá a jogalkotó. Már csak azon indokból sem mellőzhető az összehasonlító módszer, hogy a Pp. preambuluma is külön kiemeli, hogy az a magyar perjogi hagyományokra és az európai jogfejlődés vívmányaira épül.

Az utóbbi időszakban az új kódex egyes újításait illetően meglehetősen széleskörű tudományos diskurzus folyt, amelyek kiváló lehetőséget adnak a tudományos álláspontok *kvalitatív* módszerrel történő vizsgálatára, elemzésére, kritikai jellegű értékelésére, rendszerezésére, illetve ezek alapján történő javaslatok, állásfoglalások megtételére is. A kvantitatív módszer alkalmazása alapvetően nem jellemző az értekezést megalapozó kutatásra, azonban elszórtan, kiegészítő jelleggel egy-egy adott kérdés vizsgálata során e módszert is igénybe vettem egyes statisztikai adatok felhasználására és elemzésére.

A kutatás lefolytatása során a lehető legszélesebb körű szakirodalom és források felhasználására törekedtem. A széleskörű szakirodalmi bázis felkutatásának és feldolgozásának általánosságban az a célja, hogy elérhető legyen a kutatási témával kapcsolatos információknak

---

¹¹ FEKETE Balázs: *A jogösszehasonlítás magyarországi történetének és alkalmazásának alapkérdései*; In: JAKAB András – MENYHÁRD Attila (szerk.): *A jog tudománya: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG-Orac, 2015, 429.

az a kritikus tömege, amelynek birtokában lehetővé válik az, hogy árnyalt képet kaphassunk a témához kapcsolódó kérdésekről, problémákról,¹² és ezek a kutatási téma szempontjából kiindulópontként szolgálnak a rendszerezésre, kritikai javaslatok megtételére és az eredmények megfogalmazására. Kiemelt szerepet kaptak a Pp. jogalkotásával kapcsolatos források, úgymint a törvényjavaslat, a Pp. koncepciója, illetve a törvényhez kapcsolódó miniszteri indokolás, magyarázat, kommentárok. Azonban a felhasznált szakirodalom túlnyomórészét tudományos folyóiratokban megjelent publikációk, illetve monográfiaként vagy tanulmánykötetben vagy könyvfejezet formájában publikált tanulmányok jelentik. A jog-összehasonlító módszer alkalmazásával történő vizsgálat során nem csak az adott perrendi jogszabályok, hanem a hozzájuk kapcsolódó jogirodalmi források vizsgálatára is törekedtem. Így a jogtörténeti vizsgálódás keretében számos, az 1911. évi Pp. és az 1952. évi Pp. hatálybalépésének korszakához kötődő forrást felhasználtam. A nemzetközi összehasonlítás során pedig külföldi szerzők publikációiból kiolvasható álláspontok értékelése is a vizsgálódás szerves részét képezte.

---

¹² FEKETE Balázs – JAKAB András: *A jogtudományi munka alapjai*; In: JAKAB András – MENYHÁRD Attila (szerk.): *A jog tudománya: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG-Orac, 2015, 693.

II. A TISZTESSÉGES ELJÁRÁS KÖVETELMÉNYE ÉS A POLGÁRI PER CÉLJA

Az eljárásjogi törvények kodifikálása során mindenképpen szükséges figyelemmel lenni a tisztességes eljáráshoz való jogra mint alapjogra. Nem volt ez másként a Pp. kapcsán sem, ugyanis a kodifikáció során kiemelt jelentőséget tulajdonított a jogalkotó annak, hogy hogyan lehetne időszerűbb és hatékonyabb az ítélkezés. A tisztességes eljáráshoz való jog egyik eleme a jogviták észszerű időn belül történő elbírálásához való jog, amelynek biztosítását a per koncentrációjával kívánta megvalósítani a jogalkotó. Az értekezés ezen szerkezeti egységében a tisztességes eljáráshoz való jog emberi jogok rendszerében betöltött szerepére kíván rámutatni, kitérve a sajátosságaira és a tartalmára is. Elengedhetetlen annak vizsgálata is, hogy milyen alapjogi dokumentumokban, és milyen módon jelenik meg a tisztességes eljáráshoz való jog mint alapjog. Ennek során a dolgozat elemzi az egyes alapjogi katalógusokban található deklarációkat, és a szükséges mértékben összehasonlítja azokat.

Továbbá a kutatás második szintjét illetően az értekezésnek e szerkezeti egysége felvázolja, hogy az elmúlt bő száz évben milyen fejlődési ívet írt le a per rendeltetése. Ezzel párhuzamosan az is törekvés, hogy a polgári per céljára vonatkozó – elsősorban hazai – szakirodalmi álláspontok rendszerezésével és kritikai jellegű elemzésével kísérletet tegyen a per rendeltetésének a meghatározására. Ez alapján összefüggésbe hozható a perkoncentráció a per céljával, egyúttal megvizsgálható: a perkoncentráció mennyiben tekinthető a polgári per céljának. E fejezet arra is rá kíván világítani, hogy napjainkban a jogalkalmazás során miért is van jelentősége a polgári per célja megfelelő meghatározásának.

1. A tisztességes eljárás követelményének mint alapjognak a biztosítása a polgári perrendtartásban

1.1. A tisztességes eljárás követelménye az alapjogi katalógusokban

A tisztességes eljáráshoz való jog alapjogi minőségéhez nem férhet kétség, amelyet az is alátámaszt, hogy nagyszámú alapjogi katalógus deklarálja. Már az első, univerzális jellegű emberi jogi katalógus is deklaráta a tisztességes eljárás elvét. Így az *Emberi Jogok Egyetemes*

*Nyilatkozata kimondja, hogy minden személynek teljesen egyenlő joga van arra, hogy ügyét független és pártatlan bíróság méltányosan és nyilvánosan tárgyalja, s ez határozza meg egyrészt jogai és kötelezettségei felől.*¹³ Kiemelendő e garanciából, hogy a Nyilatkozat nem az eljárás tisztességére helyezi a hangsúlyt, hanem azt várja el a bíróságoktól, hogy *méltányosan* tárgyalják az ügyet, amely mindenképpen többnek minősül, mint a tisztességesség. Ez párhuzamba állítható a *materiális*, illetőleg a *formális igazságossággal*, ugyanis a méltányosság mindig az ügy lényegi érdekét érinti, míg a tisztességesség csupán az eljárás igazságos lebonyolítására vonatkozik.

Az első generációs jogokat összefoglaló *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya* sem nélkülözte a tisztességes eljárás követelményének a biztosítását. Az Egyezségokmány rögzíti, hogy *a bíróság előtt mindenki egyenlő, továbbá mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelezéseit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.* Ezentúl még a nyilvánosság kérdéséről, valamint annak kizárásának eseteiről is rendelkezik.¹⁴ Az Egyezségokmány az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatához képest egy még magasabb szinten helyezkedik el, amely már nem csupán az ügy méltányos tárgyalását követeli meg, hanem előírja, hogy *a tárgyalásnak igazságosnak kell lennie.*

Gyakorlati jelentősége miatt a tisztességes eljárást garantáló alapjogi katalógusok közül talán a legfontosabbnak tekinthető az *Emberi Jogok Európai Egyezménye*. Az Egyezmény biztosítja azt, hogy *mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában.* Rögzíti azt, hogy az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, azonban rendelkezik azon esetkörökről is, amikor korlátozható a tárgyalás nyilvánossága.¹⁵

Az uniós jogban most már elsődleges jogforrás szintjén elhelyezkedő *Alapjogi Charta* a hatékony jogorvoslattal együtt garantálja a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az Alapjogi Charta szerint *mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja, valamint mindenkinek biztosítani kell lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő*

---

¹³ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 10. cikke

¹⁴ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről 14. cikke

¹⁵ Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikke

*igénybevételéhez.*¹⁶ Ez meglehetősen hasonlít az Emberi Jogok Európai Egyezményének deklarációjára, azonban itt többletként jelent meg *a képviselő és a tanácsadás biztosítása.*

Az Alaptörvény deklarálja, hogy *mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és észszerű határidőn belül intézzék,* és egyúttal az *indokolási kötelezettséget* is előírja.¹⁷ Itt hatóságról szól az Alaptörvény, amely elsősorban a közigazgatási szervekre vonatkozik, azonban a hatóság fogalmát jelen esetben tágan kell értelmezni, ezért minden jogalkalmazói szerv – köztük a bíróság is – beletartozik a hatóság kategóriájába, így a bíróságok is kötelesek a részrehajlás nélküli, tisztességes és észszerű időn belül történő ítélkezésre.

Azonban kifejezetten a bíróságok előtti eljárásra vonatkozóan azt rögzíti az Alaptörvény, hogy *mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.*¹⁸ Itt a hatósági eljárásokra vonatkozó XXIV. cikkhez képest annyi többletkövetelmény jelent meg, hogy a bíróságokat törvénynek kell felállítani, valamint a tárgyalás nyilvánosságát is előírja az Alaptörvény.¹⁹ Megjegyzendő továbbá, hogy a részrehajlás nélküliség helyett a bíróságok *pártatlanságát* rögzíti a XXVIII. cikk, és a *bíróságok függetlenségének követelményét* is kimondja. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkével összevetve látni lehet, hogy ezzel az XXVIII. cikk szinte egybecseng, a lényegi elemek azonosak. Vitatott volt, hogy a tisztességes eljárás elve helyett célratoróbb volna *az igazságos eljárás elvét* kimondani. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a tisztességes eljárás követelménye olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, vagy nem tisztességes.²⁰ Látható, hogy az Alaptörvény inkább az Emberi Jogok Európai Egyezményének és az Európai Unió Alapjogi Chartájának deklarációját tette a magáévá, és nem követi az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát a méltányos tárgyalás, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát az igazságos tárgyalás vonatkozásában.

---

¹⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke

¹⁷ Alaptörvény XXIV. cikkének (1) bekezdése

¹⁸ Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

²⁰ 6/1998. (III. 11.) Alkotmánybírósági határozat

Még megemlítendő a bírák javadalmazásáról és jogállásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Bjt.), amelynek 36. § (4) bekezdése rögzíti, hogy a bíró az eljárása során köteles az ügyféllel szemben *tisztességes és pártatlan magatartást tanúsítani*.²¹ Itt az alapjoghoz képest az a követelmény fogalmazódik meg, hogy nem csupán általánosságban véve az eljárásnak kell tisztességesnek lennie, hanem a bírónak az ügyfél felé tanúsított magatartásának is.

1.2. A tisztességes eljáráshoz való jog sajátosságai

Az alapjogi katalógusokból látni lehet, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog egy *komplex alapjog*, több részegységre bontható. A részjogokat nem feltétlenül lehet generálisan meghatározni, egyes deklarációk különbözőképpen kategorizálják őket. Azonban a tisztességes eljárás követelményének legalapvetőbb részjogai *a bírósághoz való fordulás joga, a nyilvánosság elve, az észszerű időn belül történő elbírálás elve, a bíróság függetlenségének és pártatlanságának elve*, valamint *a jogorvoslathoz való jog*. Az értekezés témájának szempontjából elsődlegesen *az észszerű időn belüli elbírálás követelménye* a legfontosabb, de *a bírósághoz fordulás joga* és *a bíróság pártatlansága* is több kérdést felvetett a Pp. kodifikációja során, de a törvény hatálybalépését követően a jogalkalmazás során is.

A tisztességes eljáráshoz való jog szerkezete vonatkozásában azt a megállapítást lehet tenni, hogy ezen jog *az állam és az egyén vonatkozásában áll fenn*. Keletkezése szerint az emberi jogok első nemzedéke közé sorolható, mivel egyfajta szabadságjogként is felfogható. Azonban az *első generációs emberi jogoktól* eltérően *pozitív jellegű* alapjognak minősül, hiszen az állam nem tartózkodásra köteles, hanem éppen ellenkezőleg, *aktív magatartással* kell biztosítania azt, hogy az állampolgárok tisztességes eljárás során rendezhessék a jogvitájukat.

A tisztességes eljáráshoz való jog *alanyának az egyént tekinthetjük*, hiszen szinte valamennyi e jogot deklaráló jogforrás szerint *mindenki* jogosult erre. A kötelezettje pedig nem lehet más, mint az állam, ugyanis *kizárólag az állam feladata ennek biztosítása*.²² Az államnak mint jogalkotónak kell olyan jogszabályokat alkotnia, amelyek biztosítják a tisztességes eljárást. Ennek kapcsán elsősorban eljárási jellegű jogszabályokra kell gondolni – úgymint a polgári perrendtartásról, a büntetőeljárásról vagy éppen a közigazgatási perrendtartásról szóló

---

²¹ Bjt. 36. § (4) bekezdése

²² HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 84.

törvény – ugyanakkor szervezeti jellegű szabályozások is elengedhetetlenek a jog megfelelő biztosításához. Így olyan jogalkalmazói szervezet állítható fel és működtethető, amely racionálisan tud működni, megfelelő elosztásra kerül az ügyteher, és a jogorvoslathoz való jog is biztosított tud lenni. Az államnak tehát *jogalkotói mellett jogalkalmazói szerepben is* biztosítania kell a tisztességes eljárást. Ezért a bíróságoknak függetlennek kell lenniük, és pártatlanul kell működniük, *az észszerű időn belül történő ítélezést pedig mindig szem előtt kell tartaniuk*. Noha kijelenthető, hogy kizárólag az állam minősül a tisztességes eljáráshoz való jog kötelezettjének, azonban látni lehet, hogy az egyes állami szervek között megoszlik e jog biztosításának kötelezettsége.

Az első generációs jogok közül a személyi szabadságjogok és a politikai szabadságjogok mellett egy *harmadik kategóriába, az eljárási jogok közé sorolható*. Ezen eljárási jogok lényegadó sajátossága, hogy biztosításuk elengedhetetlen az anyagi vagy tartalmi értelemben vett szabadságjogok (például tulajdonhoz való jog, véleménynyilvánítás szabadsága, gyülekezéshez való jog) érvényesüléséhez. Ugyanis az állam kizárólag tisztességes eljárás keretében korlátozhatja az embereket szabadságjogaik gyakorlásában.²³

Kevésbé gyakran merül fel a kérdés a tisztességes eljáráshoz való jog korlátozhatóságának kérdése, mint például a tulajdonhoz való jog vagy a véleménynyilvánítás szabadsága esetében. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint *a tisztességes eljáráshoz való jog nem tekinthető abszolútnak* abban az értelemben, mint például az említett ártatlanság vélelme, de az általános szabály szerinti mérlegelés során mégsem állíthatók fel abszolút korlátok. Nincs olyan szükségesség, amely miatt a tárgyalás tisztességes voltát arányosan, de korlátozni lehetne. Azonban a tisztességes eljárás fogalmán belül kell kialakítani olyan ismérvszisztémát, amely annak tartalmát adja, és *csak ezen belül értékelhető bizonyos korlátozások szükségessége és arányossága*.²⁴ Minden bizonnyal azon okból kifolyólag kérdőjelezhető meg ezen alapjog korlátozása, hogy meglehetősen ritkán kerül összeütközésbe más alapjoggal.

---

²³ HALMAI – TÓTH *i. m.* 82-83.

²⁴ HALMAI – TÓTH *i. m.* 112.; 6/1998. (III. 11.) Alkotmánybírósági határozat.

1.3. A tisztességes eljárás követelménye a Pp.-ben

Egy jogállamban egy modern polgári perrendtartásról szóló törvény nem alapulhat máson, mint a tisztességes eljárás követelményén. A Pp. is kiemelt szerepet szánt e követelménynek, amely kitűnik abból, hogy a preambulumban is szerepet kapott: „... a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében...”. Mint az a fentiekben szerepel, a preambulumban önálló normatív tartalommal nem rendelkezik, de benne fejeződik ki a jogszabály objektív célja, és ezért az objektív teleologikus jogértelmezés során bizonyosan rendelkezik normatív iránymutató tartalommal is, már csak az Alaptörvény XXVIII. cikke miatt is.²⁵

A Pp. törvényjavaslatában megfogalmazott követelmény volt, hogy biztosítani kell különösen a polgári igazságszolgáltatás időszerűségét, a jogviták észszerű időn belül történő elbírálását, a tisztességes eljárás követelményét, a bírósági út igénybevételének hatékony biztosítását, a négy szintű bírósági szervezetnek megfelelő szabályozás kialakítását, a társasbíráskodás követelményét, a jogorvoslathoz való jog hatékony érvényre juttatását, valamint a bírósági igényérvényesítés terén a felek felelősségére építő szabályozás kialakítását.²⁶ A jogviták észszerű időn belül történő elbírálásának követelményét, egyben a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását elsősorban a per koncentrációjával kívánta megvalósítani a jogalkotó. A perkoncentráció azt célozza, hogy a jogvitát egy, jól előkészített ún. fő tárgyaláson elbírálhassa a bíróság. Ezt fejezi ki az Európa Tanács igazságszolgáltatás hatékonysága biztosításáért felállított bizottságának (CEPEJ, European Commission for the Efficiency of Justice) 2006. évi ajánlása (Strasbourg, 8 December 2006 CEPEJ (2006) 13, Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings), mely szerint az eljárásoknak (tárgyalásoknak) a lehető legkoncentráltabbnak kell lenniük ahhoz, hogy hatékonyak legyenek. Egy tipikus eljárást nem több mint két tárgyaláson be kellene fejezni, melyből az első egy előkészítő tárgyalás kifejezetten előkészítő jelleggel, míg a második a bizonyítás lefolytatását szolgálja, és ha lehetséges, az érdemi döntés meghozatalát.²⁷ A perjog reformjával e fő tárgyalási modell került bevezetésre, amely a perkoncentráció megvalósítására törekszik. Az értekezés ennek megnyilvánulását fejt ki részletesen.

---

²⁵ VARGA István: *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-Orac, Budapest, 2018, 2.

²⁶ Magyarország Kormányának T/11900 számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról 233.

²⁷ Javaslat 241-242.

1.4. A vagyoni elégtétel megfizetése iránti eljárás

Egészen 2022-ig lényegében mindösszesen két lehetőség állt rendelkezésre a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése miatt sérelmet szenvedett egyén számára. Egyfelől az *Emberi Jogok Európai Bíróságához* fordulhatott, hiszen egy, az Egyezményt aláíró állam az Egyezményben foglalt jogot megsértette. Másfelől a Pp. is biztosít egy lehetőséget, azonban ez kizárólag az észszerű idő követelményének a megsértése esetén lehetséges, ugyanis a polgári perben résztvevő fél kifogást terjeszthet elő az eljárás elhúzódása miatt, a tisztességes eljárás egyéb elemeinek sérelme esetén e lehetőség nem vehető igénybe. A Pp. 157-158. §-ában szabályozott *eljárás elhúzódása miatti kifogás jogintézményével* az volt a jogalkotó célja, hogy a perben résztvevő személyek rendelkezésére álljon egy olyan eszköz, amellyel ráhathatnak az eljárás előbbre viteléhez és gyorsításához. Az eljárás elhúzódása miatti kifogás jogintézményével a jogalkotó célja az volt, hogy a perben eljáró egyes személyek részére ráhatást biztosítson az eljárások elhúzódás-mentes lefolytatására és ezáltal eszköz legyen az érintettek kezében az eljárás előbbre viteléhez.

A Pp. kodifikációja során kiemelt szempont volt, hogy olyan szabályozás kerüljön megalkotásra, amely alapján a perhatékonyság megvalósításával széleskörben lehetséges a jogviták észszerű időn belül történő elbírálása. A jogalkotó nem csupán az eljárásjogi szabályok átstrukturálásával, újraszabályozásával, határidők megváltoztatásával, új jogintézmények bevezetésével, és egyéb novációkkal kívánta a jogviták észszerű időn belül való elbírálását lehetővé tenni. A perjogi felelősség fogalma alatt nem kizárólag csak az adott perben az abban résztvevő felek felelősségét érthetjük, hanem tágabb értelemben ez kiterjed a bíróságok útján az államra is. Méghozzá azzal, hogy a tisztességes eljárás követelményének előtérbe helyezésével, az állam a saját maga felelősségre vonása, adott esetben szankcionálása céljából egy teljesen új mechanizmust vezetett be, amely nem más mint *a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről* szóló 2021. évi XCIV. törvény (a továbbiakban: Pevtv.), és ez az Emberi Jogok Európai Bíróságához forduláshoz való lehetősége, valamint az eljárás elhúzódása miatti kifogás előterjesztése mellett egy harmadik lehetőséget teremt a jogviták észszerű időn belüli elbírálásához fűződő alapjog tekintetében sérelmet szenvedett egyének számára.

Nem véletlen, hogy éppen a hatékony pervitel megvalósítására törekvő perjogi reform, és az azt megtestesítő eljárásjogi kódex novelláris szintű megújításának időszakára esik ezen új nemperes eljárást szabályozó törvény hatályba lépése. A Pevtv. 2022. január 1. napján, tehát

napra pontosan egy évvel később lépett hatályba, mint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény (a továbbiakban: Pp. novella). Ezzel is azt hangsúlyozta a jogalkotó, hogy a polgári ítélkezési tevékenység során a bíróságnak törekedniük kell az eljárás a tisztességes és észszerű határidőn belül történő lefolytatására. A jogalkotó vélhetően azt szándékozta kifejezésre juttatni, hogy ebben a speciális nemperes, az alapjog sérelmének orvoslására irányuló eljárásban irányadó szigorú követelményeknek az is a célja, hogy a polgári ügyekben hamarabb szülessenek meg a jogvédelmet garantáló érdemi döntések, ezzel előtérbe helyezve a *preventív funkciót*; de emellett *reparációs funkciót* is betölt e jogorvoslati mechanizmus.²⁸ Az eljárások nagymértékű elhúzódása ugyanis a bírósághoz forduló felek egyik legsúlyosabb érdeksérelmének minősül.²⁹ Azonban a törvény megalkotásának fő indoka az volt, hogy a Gázsó kontra Magyarország ügyben meghozott ítéletében az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) felhívta hazánkat, hogy hozzon létre olyan hazai jogorvoslatot vagy jogorvoslat-együttest,³⁰ amely megfelelő módon, az EJEB esetjogában lefektetett egyezményes elvekkel összhangban állva képes kezelni az ítéletben azonosított strukturális hiányosságokat.³¹

A vagyoni elégtétel egy *önálló, sui generis jogintézmény*, amely az alapjogvédelmet hivatott orvosolni, és nem az érintett vagyonában vagy személyében bekövetkezett hátrány kiegyenlítése a cél (mint például a kártérítés, kártalanítás vagy sérelemdíj esetén), ezért indokolt is volt egy teljesen eltérő terminológia bevezetése és használata.³²

Egy *objektív* jellegű mércét állít fel a törvény azzal, hogy hatvan hónapban, tehát öt évben határozza meg észszerűnek a bírósági eljárás időtartamát;³³ emellett az egyes eljárási szakaszok vonatkozásában is meghatározza az észszerű időtartamot, amely az elsőfokú eljárás esetén harminc hónap, a fizetési meghagyásos eljárással indult elsőfokú eljárás esetén harminchat hónap, a másodfokú eljárás esetén tizennyolc hónap, míg a felülvizsgálati eljárás esetén tizenkét hónap.³⁴ Az objektív mérce abban is megnyilvánul, hogy nincs kimentési

---

²⁸ BODA Zoltán: *Előzetes gondolatok a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtételről*, Magyar Jog, 2022/2., 120.

²⁹ KOVÁCS Ildikó – PRIBULA László: *Az eljárások elhúzódása miatt vagyoni elégtétel gyakorlata*, Jogtudományi Közlöny, 2023/2., 58.

³⁰ Azonban az EJEB feltehetően azt várta el a magyar jogalkotástól, hogy ne csak a polgári peres eljárással, hanem minden bírósági eljárással összefüggésben dolgozzon ki hatékony jogorvoslati lehetőséget. BODA Zoltán: *Egy új kárfelelősségi jogintézmény – A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel*, Állam- és Jogtudomány, 2022/2., 28-29.

³¹ Pevtv. általános indokolása

³² BODA Zoltán: *A vagyoni elégtétel lehetséges jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei*, Miskolci Jogi Szemle, 2022/1., 196.

³³ Pevtv. 6. § (1) bekezdése

³⁴ Pevtv. 6. § (2) bekezdése

lehetőség, tehát a kérelmezett bíróság eredményesen nem védekezhet azzal, hogy az eljárási szabályoknak teljes mértékben megfelelően, az adott helyzetben általában elvárható módon járt el.³⁵ Bizonyos pertípusokat kiemel a törvény, és azok sajátosságai miatt rövidebb, egészen pontosan harminchat hónapban (három évben) meghatározott időtartamot tekint még észszerűnek.³⁶ Azonban ezen objektív mércétől – meghatározott feltételek fennállása esetén – eltérhet az eljáró bíróság, így a törvényben rögzítettekhez képest rövidebb időtartamban is meghatározhatja mind a teljes eljárás, mind egy-egy eljárási szakasz észszerű időtartamát. E tekintetben a bíróságot csupán indokolási kötelezettség terheli, melynek során indokát kell adnia annak, hogy az egyedi ügy összes körülményének értékelése alapján miért állapított meg rövidebb időtartamot.³⁷ Perújítás esetén a törvényinél hosszabb időtartamban is meghatározható az észszerű időtartam.³⁸ Továbbá a bíróság a *kérelem* és az *ellenirat*³⁹ tartalmának korlátai között mérlegelheti, hogy a kérelmezőnek, valamint a kérelmezettnek az eljárási cselekménye vagy mulasztása mennyiben járult hozzá az észszerűnek minősülő időtartam meghaladásához; e mérlegelést is figyelembevéve határozza meg a bíróság az eljárás, vagy csak az eljárási szakasz figyelembe vehető időtartamát.⁴⁰ Így az alapvetően objektívnek tekinthető mércét azzal tompítja a törvény, hogy szubjektív elemek vizsgálatának is helyet biztosít. A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel mértékéről és a kifizetendő összeg számításának szabályairól szóló 372/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet szerint a vagyoni elégtételt a figyelembe vehető időtartamra eső napok meghatározott napi összegének szorzataként, egy összegben kell megállapítani azzal, hogy a vagyoni elégtétel napi összege négyszáz forint.

---

³⁵ KOVÁCS – PRIBULA *i. m.* 60.

³⁶ Ilyen kiemelt pertípusok a személyi állapotot érintő per, a kiskorú gyermek tartása iránt indított per, a sajtóhelyreigazítás iránt indított per, továbbá a munkaügyi per. [Pevtv. 6. § (3) bekezdése]

³⁷ Pevtv. 6. § (5) bekezdése

³⁸ Pevtv. 6. § (6) bekezdése

³⁹ Az ellenirat kifejezést a Pevtv. használja először, ezen iratot a kérelmezett terjesztheti elő. Ez a típusú irat lényegében az ellenkérelemnek feleltethető meg, ugyanis ebben fejtheti ki a kérelmezett a kérelemben foglaltakat vitató álláspontját. [Pevtv. 14. § (1)-(2) bekezdése]

⁴⁰ Pevtv. 15. § (5) bekezdése

2. A polgári per célja és annak átalakulása

2.1 A polgári per céljával kapcsolatos főbb irányzatok

A jogtörténetben több felfogással is találkozhatunk a polgári per céljának⁴¹ meghatározása kapcsán, és ezekhez számos fogalom-meghatározás is kötődik. Az egyik jelentős irányzat a *liberális perszemléletet* megtestesítő 1877. évi német polgári perrendtartáshoz (Deutsche Zivilprozessordnung, a továbbiakban: dZPO) kötődik. A pandektistákra visszavezethető XIX. századi német szemlélet szerint a per célja nem más, mint az, hogy az állam a polgári perben az egyénnek, akinek a jogát megsértették, védelmet nyújtson a sérelemmel szemben.⁴²

A liberális iskola jeles képviselője, Adolf Wach továbblépett ezen, és rámutatott arra, hogy a per felépítésének nem a szubjektív, hanem az *objektív célmeghatározáson* kell alapulnia, tehát a per céljának a jogvédelem nyújtása révén a magánjog megóvását kell tekinteni.⁴³ A polgári pert csak az egyéni érdek megvalósításának tekintette, amelyben az ellenérdekű felek mint a per urai összemérhették az erejüket a bíróság előtt. E nézet szerint a per célja az alanyi jog érvényesítését jelenti.⁴⁴

Wach a *tárgyalási elv* létjogosultságát hangsúlyozza, egyúttal az anyagi igazság kiderítését egyáltalán nem tekintette a per céljának. Nézete szerint csakis hivatalbóli eljárásban értelmezhető az anyagi igazság percélként. Ez csak abban az esetben lehetséges, ahol a jogvita tárgya közérdek, azonban a polgári perben a jogvita magánjogi természete nem igényli a *hivatalbóliség elvét* és az *anyagi igazság felderítését*. Úgy véli, hogy „az igazság megállapítása nem célja a polgári pernek, nem is lehet az; ez egy kívánatos, de nem garantált eredmény.”⁴⁵ Wach fő érve az, hogy az anyagi igazság mint percel csak olyan eljárásban képzelhető el, amelyben a „*szabad kutatás elve*”, tehát a nyomozati elv az irányadó, és a hivatalból történő

---

⁴¹ A Szakértői Javaslat ugyan a per rendeltetése kifejezést használja, azonban a jogirodalom túlnyomórésze a per céljáról tesz említést. Az árnyalatnyi különbség ellenére az értekezés a per rendeltetését és a per célját szinonim fogalmakként használja. VARGA István – ÉLESS Tamás: *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, Budapest, HVG-Orac és Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016, 28-30.

⁴² KENGYEL MIKLÓS: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Akadémiai doktori értekezés, 2003. 7.

⁴³ Lásd részletesebben: WACH, Adolf: *Handbuch des Deutschen Zivilprozessrechts*, Erster Band, Leipzig, Duncker & Humblot, 1885, 3-11., idézi: KENGYEL uo.

⁴⁴ KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*, Budapest, Osiris Kiadó, 2013, 32., 54.

⁴⁵ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 59.

bizonyítás az állami szerv kötelezettsége. Mivel a peranyag szolgáltatása a feleket terheli, nem lehet az anyagi igazságot célként megjelölni és kitűzni, hiszen a felek mulasztása esetén a feltáratlan, bizonyítatlan tények megismerhetetlenné és használhatatlanná válhatnak a perben, így az anyagi igazság elérhetetlen. Elgondolása szerint a per magánjogi természete miatt csekély állami beavatkozást tekint megfelelőnek a liberális perjogmodell nézeteinek megfelelően.⁴⁶

A XIX. század végén Ausztriában – *a szociális perjogmodellben* – ettől eltérő nézetek terjedtek el, és nagyobb hangsúlyt kapott a *közérdek védelme*. Az osztrák polgári perrendtartás (Österreichische Zivilprozessordnung, a továbbiakban: öZPO) megalkotója, Franz Klein – eltérően Wach-tól – a perre egy közjogi intézményként tekintett, amelynek az a rendeltetése, hogy „a magánérdekeken túl a magasabb társadalmi értékeknek is eleget tegyen.”⁴⁷ A felek jogvitáját egy hídnak tekintette az egyéni és közösségi érdekek között.⁴⁸ Nézete szerint a per kimenetele nemcsak a peres feleket érinti, hanem a társadalom egésze is érdekelt abban, hogy a jogvédelem megtartható legyen, ugyanis a per egyfajta *jóléti intézményként* szolgál. Ahhoz, hogy a polgári per valóban jóléti intézmény legyen, újra kellett fogalmaznia a per célját.⁴⁹

Ennek megfelelően Klein a *jogbéke* megőrzésében látta a per célját, és a jogrendet mint egésznek tekintette az állami jogvédelem tárgyának. A jóléti intézmény jelleget szolgálja az is, hogy a Klein-féle perrendtartásban a jogvita eldöntésén túl a „szociálisan” *gyengébb fél védelmét* is felvállalta, ehhez pedig elengedhetetlen a *biróság aktív szerepe*, amely nagy befolyást gyakorol a tényállás megállapítására. Ő volt az, aki újból az igazságot állította az eljárás középpontjába, mert önmagában az alaki igazság követelményét összeegyeztethetetlennek tartotta a per szociális funkciójával. A perre csupán az anyagi igazság megállapításának az egyik elengedhetetlen eszközeként tekintett, amely nélkül nem valósulhat meg a per szociális igazsága.⁵⁰

Németországban ehhez hasonló gondolatokat vélhetünk felfedezni Hellwignél, aki szerint a per célja nem lehet más, mint az igazság kiderítése. Ennélfogva ő Kleinhoz hasonlóan azon álláspontot képviseli, hogy a perben a felek igazmondásra kötelesek. Néhány német

---

⁴⁶ BACSÓ JENŐ: *A polgári per célja*, Stúdium Kiadó Rt., Debrecen, 1934, 2.

⁴⁷ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 7., 91.

⁴⁸ BANICZ ERIKA: *A polgári per új célja és a keresetváltoztatás eljárásjogi feltételeinek összefüggései*, *Magyar Jog*, 2002/11., 662.

⁴⁹ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 92-93.

⁵⁰ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 7., 88., 94.

jogtudós nézete azonban nem illeszthető be ebbe a két, egymástól markánsan elkülöníthető csoportba. Például Reichel álláspontja szerint az anyagi igazság csak egy cél a perben, de nem a per egyedüli célja. Wendt határozott nézete szerint a polgári perben nincs más, csak *alaki igazság*. Goldschmidt sajátos felfogása az, hogy a *jogerő* tekinthető a per céljának, a per tulajdonképpen a jogerő előidézésére irányuló eljárás. Wendt-hez némileg hasonlóan Canstein álláspontja az, hogy meg kell elégedni az alaki igazsággal ott, ahol a felek rendelkezési jogát tekintetbe kell venni, a vélelmek, a közokiratok, valamint a felek mulasztása esetén.⁵¹

A *dualista felfogás* pedig tulajdonképpen a két nagy nézetet, a liberális és a szociális személetet egyesítette. A dualizmus abban fejeződik ki, hogy a polgári per kettős céllal rendelkezik: ezek egyrészt az alanyi jogok érvényre juttatása, másrészt a jogrend védelme.⁵²

2.2. Percél a Plósz-féle Pp.-n alapuló jogtudományban

A Plósz Sándor nevéhez köthető, a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk (1911. évi Pp.) még mellőzte a bevezető, alapvető rendelkezéseket, a per vagy a törvény céljának deklarálását. Természetesen így is rendelkezett a perjog, ezáltal az azt szabályozó törvény céllal, azonban meghatározásának feladata a jogalkotó helyett a jogtudományra hárult. Ennek megfelelően az igazság kiderítése mint a perjog célja a Plósz-féle 1911. évi Pp.-ben még nem került kodifikálásra, erre 1952-ig kellett várni. Viszont ez nem jelenti azt, hogy nem tekintette az igazságot a polgári perjog céljának. Erre egyfajta minimumként tekintett, amely külön törvényi szabályozást nem igényelt. A törvény koncepciója azonban leszögezi, hogy a valóságnak megfelelő tényekre alapított, igazságos döntés elérését kívánalomként állító bírói döntés tekinthető a per végső céljának.⁵³

Plósz Sándor a magánjogvita eldöntésében látta a per célját.⁵⁴ Továbbá kifejtette, hogy az önsegélynek mint jogvédelmi lehetőségnek a visszaszorulásával az állami jogvédelem, tehát a per került előtérbe. Nézete szerint a pert az állami jogvédelem kezdetének, és a végrehajtást

---

⁵¹ BACSÓ [1934] *i. m.* 2.

⁵² KENGYEL [2013] *i. m.* 32.

⁵³ KIRÁLY LILLA: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott szerkezetének hatékonysági elemzése*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2019, 129.

⁵⁴ PLÓSZ SÁNDOR: *Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után; összeállította: VASS Károly, Szent István Társulat, Budapest, 1906.* 17.

a per folytatásának lehet tekinteni.⁵⁵ Érdekes módon Plósz Sándor kezdetben nem az anyagi igazság kiderítésében, hanem az *anyagi jog érvényesülésében* jelölte meg a per célját, azonban később már az *anyagi igazság kiderítését* nevezte a per legfelsőbb céljának, amelynek a tárgyalási elvet is alá kell rendelni.⁵⁶ Annak ellenére, hogy a törvény szövege nem tesz említést az anyagi igazságról, az indokolás több mint tucatnyi alkalommal hivatkozik rá.⁵⁷ Plósz jól láthatóan nem követte Wach azon nézetét, miszerint a tárgyalási elv és az anyagi igazság kiderítésére való törekvés összeegyeztethetetlen.

A kor egyik legnevesebb perjogásza, Magyary Géza fejtette ki, hogy az eljárásjog semmiképpen sem öncél, ugyanis az az anyagi jog érvényesülésére hivatott. Azonban ebből álláspontja szerint nem következik, hogy kimerítően szabályozott eljárásjogra nem volna szükség, mert a legjobb jogunk is tökéletlen és védtelen marad, ha nem áll megfelelő eljárásjog a védelmére, hiszen a jól és kimerítően megalkotott eljárásjog ugyanúgy követelménye a jogrendnek, mint az anyagi jog.⁵⁸ Felfogása egyfelől a Wach-féle német liberális nézethez közelít, ugyanis szerinte a per célja a felperes oldaláról a magánjogi érdek érvényesítése, míg az alperes részéről az alaptalan követeléssel szembeni jogvédelem.⁵⁹ Másfelől Magyary helyeselte, hogy a Plósz-féle 1911. évi Pp. széleskörű jogosultságokkal ruházta fel a bírót az igazság minél teljesebb körű kiderítése érdekében, és úgy tartotta, hogy a bíró semmi esetre sem egy báb a perben, hanem annak lelke és vezető szelleme. E gondolatai a Kleinhoz köthető *szociális modellel* állnak összhangban.⁶⁰ A Klein-féle eszmét követte még Jancsó György és Falcsik Dezső, akik a per célját a magánjogi jogvita köztekintélyű eldöntésében jelölik meg.⁶¹

A per célja vizsgálata során megkerülhetetlen Bacsó Jenő, aki azon túl, hogy kellő alaposággal gyűjtötte össze többek között a német perjogászok per célja meghatározásait, saját értékálló gondolatait is papírra vetette. Ő mutat rá arra, hogy a per célja más lehet az állam és más a felek szempontjából. Az állam szempontjából közömbös, hogy melyik fél nyeri a pert, viszont érdekében áll, hogy a megzavart vagy veszélyeztetett jogrend helyreálljon. Ezért a tényállást megfelelően kell rekonstruálnia az ítéletnek, és az alanyi jog által megszabott jogrendnek megfelelően kell alkalmazni a tárgyi, illetve alanyi jogot, azaz ténykérdésben és

---

⁵⁵ PLÓSZ [1906] *i. m.* 1-6.

⁵⁶ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 168., a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk indokolása

⁵⁷ A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk indokolása

⁵⁸ MAGYARY Géza: *Tudományos perjog*, Jogtudományi Közlöny, 1918/14., 105-106.

⁵⁹ MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, 2. kiadás, Budapest, 1924. 1-2. és KENGYEL [2013] *i. m.* 32.

⁶⁰ MAGYARY [1918] *i. m.* 105.

⁶¹ JANCÓSÓ GYÖRGY: *Magyar polgári törvénykezési jog*, 3. kiad., Kolozsvár, 1908. 3., FALCSIK DEZSŐ: *A polgári perjog tankönyve*, 3. kiad., Budapest, 1910. 12. és KENGYEL [2013] *i. m.* 32.

jogkérdésben is helyesen kell ítélni. Ebből fakadóan elengedhetetlen, hogy az ítélet a valóságnak megfeleljen. A feleknek viszont a jogrend helyreállítása közömbös, a céljuk arra irányul, hogy megnyerjék a pert. A pernyertesség kérdése felülírja a valóságnak való megfelelést, és a jogkérdésben való állásfoglalást is.⁶² Összességében Bacsó úgy véli, hogy „*a per célja tehát az igazságnak megfelelő jogvédelem, ami abban áll, hogy a bíróság a per tárgyát képező jogviszony fennállását vagy fenn nem állását, illetőleg a per tárgyát képező tény valóságát vagy valótlanóságát megállapítja.*” Nézete szerint a felek igazmondási kötelezettsége is az anyagi igazságra való törekvést erősíti. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a felek a perben az igazság kiderítésénél közreműködni kötelesek, ugyanis a felek a perben soha nincsenek arra kötelezve, hogy valamit tegyenek, hanem csak azt jelenti, hogy a perbeli cselekményeiknél a valódi jogi helyzetet tartsák szem előtt. Bacsó továbbá úgy látja, a Plósz Sándor nevével fémjelzett Pp. minden lehetőséget megad a cél megvalósítására.⁶³

2.3. A szocialista percél és az 1952. évi Pp. célja

A hagyományos német liberális és osztrák szociális irányvonaltól eltérő utat járt be a *szovjet szocialista perjogtudomány*, amely külön célkitűzés hiányában kezdetben az *anyagi igazság kiderítését* jelölte meg a szovjet polgári eljárás legközelebbi céljaként. Az 1952. évi Pp. részben az 1911. évi Pp.-ből, részben a szocialista perjogtudományból építkezett. Az anyagi igazság kiderítése mint percél vonatkozásában látszólag a két, egymástól egyébként merőben eltérő modell között nem volt ellentmondás. Az ötvenes évek elején azonban ideológiai vita támadt az igazság meghatározásának tekintetében, és az anyagi igazság elnevezést tévesnek tartották, a per céljaként történő felfogását pedig fogalmilag zavartkeltőnek tekintették. Az anyagi igazság mint „*burzsoá*” fogalom rövid időn belül eltűnt a szocialista jogirodalomból, és helyette az objektív igazság elnevezésre került a hangsúly.⁶⁴ Ennélfogva a szovjet, illetve a szocialista polgári per közvetlen célja az *objektív, materiális igazság* kiderítése lett. E követelmény alapján a bíróságnak is törekednie kellett a tények hitelt érdemlő megállapítására, hogy törvényes és megalapozott ítéletet hozhasson.⁶⁵

---

⁶² BACSÓ [1934] *i. m.* 3-4.

⁶³ BACSÓ [1934] *i. m.* 7-8.

⁶⁴ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 218.

⁶⁵ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 228., KENGYEL [2013] *i. m.* 32.

A *szocialista törvényesség* megvalósításának feltétele egyfelől az, hogy a polgári eljárásban a bíróság elé került polgári ügyre vonatkozó anyagi jogszabályoknak érvényesülniük kell, másfelől az eljárás törvényes rendjét meg kell tartani. Azaz az anyagi igazságosságnak és az igazságos eljárásnak is fenn kell állnia. Ebből fakadóan Névai László szerint a polgári eljárásnak az a feladata, hogy biztosítsa a népi demokrácia állami berendezkedésének, társadalmi rendjének, gazdasági rendszerének és a szocialista tulajdonnak, valamint az állampolgárok személyi és vagyoni jogainak, törvényes érdekeinek, továbbá a szocialista szervezetek vagyoni jogainak és törvényes érdekeinek védelmét. Ha fennáll a védelem, akkor a szocialista törvényesség érvényesült a polgári eljárásjogban. Ez pedig azt jelenti, hogy a szocialista jogrend megvalósult a polgári eljárásban.⁶⁶ A Wach-féle tanokhoz hasonlóan Farkas József inkább az egyén oldaláról közelíti meg a percélt, hiszen felfogása szerint a polgári per célja *jogvédelem nyújtása* a megsértett vagy veszélyeztetett jog, illetőleg jogviszony tekintetében.⁶⁷

A szocialista Pp. nagy jelentőséget tulajdonított annak – melyet már önmagában mutat az is, hogy az 1. §-t szánta neki a jogalkotó –, hogy világosan deklarálja azt, milyen célt is szolgál. Ez pedig úgy szólt, hogy ennek a törvénynek az a célja, hogy a bíróságok előtti eljárásban az állampolgárok személyi és vagyoni jogaival, továbbá az állam és az egyéb jogi személyek vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült jogviták eldöntését az anyagi igazság alapján biztosítsa.⁶⁸ Banicz Erika úgy vélte, hogy ez a polgári eljárás általános és egyedi célját is egyaránt kijelölte. Az *általános cél* nem más, *mint a szocialista törvényesség érvényre juttatása*, a *konkrét cél* pedig *az adott jogvita eldöntése*.⁶⁹ A szocialista törvényesség érvényesülése érdekében a jogvédelem nyújtása mellett a bíróságnak egyfajta *nevelő munkát* is el kellett látnia Névai szerint, amely többek között a munkafegyelemre, a szocialista fegyelemre, a szocialista tulajdon megbecsülésére, a kommunista erkölcsre való nevelésre irányul.⁷⁰

Az a tény, hogy az 1952. évi Pp. eredeti megfogalmazásában az „*anyagi igazság*” alapján kellett biztosítani a jogviták eldöntését, egyúttal azt is jelentette, hogy a bíróság feladata

---

⁶⁶ NÉVAI LÁSZLÓ: A törvényesség, az igazságosság és a nevelő feladat a polgári eljárásban, *Jogtudományi Közlöny*, 1958/10. sz. 384.

⁶⁷ FARKAS JÓZSEF: *Bizonyítás a polgári perben*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1956, 23-27. és KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 33.

⁶⁸ 1952. évi Pp. 1. §

⁶⁹ BANCIZ [2002] *i. m.* 663.

⁷⁰ NÉVAI LÁSZLÓ: *A törvényesség, az igazságosság és a nevelő feladat a polgári eljárásban*, *Jogtudományi Közlöny*, 1958/10, 390.

a polgári perben az igazság kiderítésére való törekvés.⁷¹ Ez hosszú időközön keresztül polémiák tárgyát képezte, sőt, mint fentebb említésre került, a szocialista jogtudomány is az objektív igazság elnevezést preferálta. Ennek ellenére az anyagi igazságra való törekvéssel határozottan nem szakított a jogalkotó jó ideig, viszont valamelyest finomította azzal, hogy az „*anyagi*” szó elhagyásával átfogalmazta a törvény céljának meghatározását, és ezentúl a jogvitákat a jogalkalmazónak már csupán az „*igazság*” alapján kellett elbírálni 1973. január 1. napjától kezdődően. Ez nem jelentette azt, hogy a materiális igazsággal szemben a jogalkotó beérte a *processzualis igazsággal*, ugyanis tartalmában nem változott a rendelkezés.

Az uralkodó szocialista ideológia álláspontja évtizedeken át továbbra is az volt, hogy az igazság megismerhető, és ez a bírósági eljárásokban is kideríthető. Ez ahhoz is vezetett, hogy a peres felek peranyag-szolgáltatása és bizonyítási kötelezettségének elmulasztása következtében a bíróság hivatalból volt köteles megkísérelni az igazság felderítését, ezért a bíróságnak hivatalból kellett bizonyítást elrendelnie a felek mulasztása esetén.⁷²

Az igazság kiderítésére való törekvés mint percel már a rendszerváltást megelőző években átgondolásra került, ugyanis a Minisztertanács 1986-ban elrendelte a polgári perjog átfogó újraszabályozását. A tervezet szerinti törvény céljaként nem az igazság kiderítését, hanem a – szocialista törvényesség alapján álló – hatékony jogvédelmet jelölte meg, és fokozni kívánta az eljárás résztvevőinek a felelősségét. A perjogi kodifikáció a rendszerváltás során feledésbe merült, de az (anyagi) igazságra való törekvés továbbra is heves viták tárgyát képezte.⁷³ Ekkortájt vált az az elgondolás szélesebb körben elfogadottá, hogy az igazság kiderítése mint elvárás nem támasztható a bírósággal szemben, ugyanis ez az eljárás hatékonyságára negatív hatással van, és – részben emiatt – a rendszerváltást követően egyre nagyobb problémát jelentett a polgári perek elhúzódása.⁷⁴

Az Alkotmánybíróság 9/1992 (I. 30.) számú határozata⁷⁵ is említésre méltó, mely szerint az anyagi igazság kiderítésére nincs alkotmányos garancia, valamint az igazság kiderítése mint törvényi cél és bírósági feladat nem minősül alkotmányos elvárásnak. Azonban az államnak az

---

⁷¹ WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Polgári perjog. Általános rész*, Budapest, Complex, 2008, 78.

⁷² SZABÓ Imre: *Alapvető elvek*; In: UDVÁRY Sándor: *Polgári eljárásjog I.*, Budapest, Patrocinium Kiadó, 2015, 17.

⁷³ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 276.

⁷⁴ SZABÓ [2015] *i. m.* 17.

⁷⁵ "Az anyagi igazság érvényesülésére éppúgy nem biztosít (nem biztosíthat) alanyi jogot az Alkotmány, mint ahogy arra sem, hogy egyetlen bírósági ítélet se legyen törvénytört. Ezek a jogállam céljai és feladatai, amelyek megvalósulása érdekében megfelelő – elsősorban eljárási garanciákat nyújtó – intézményeket kell létrehozni és az érintett alanyi jogokat garantálni." 9/1992 (I. 30.) Alkotmánybírósági határozat

az alkotmányos kötelezettsége, hogy a jogviták pártatlan eldöntését biztosítsa. Ebből fakadóan pedig nem az igazságot kell kiderítenie a bíróságnak, hanem az eljárás igazságosságát kell garantálnia.⁷⁶

A rendszerváltás körüli években az a szemlélet is gyökeret vert, hogy „*a bíróság feladata nem a felek saját érdekeinek érvényesítése a felek helyett és esetlegesen akaratauk, de legalábbis nemtörődömségük ellenében, hanem a felek egyéni érdekérvényesítési lehetőségének a biztosítása egy hatékony, semleges perben.*”⁷⁷ Ennek alapján az 1952. évi Pp. VI. novellája 1995-ben jelentős mértékben korlátozta a hivatalból elrendelhető bizonyítást, amely ezentúl csak a személyi állapotot érintő perekben kapott teret. *Az anyagi igazság kiderítése* azonban egészen az 1952. évi Pp. VIII. novellájának hatályba lépéséig a polgári per deklarált célja volt, és a bíróság feladatára vonatkozó rendelkezések is változatlanul maradtak. Különös ellentmondás jellemezte a perjogot a VI. és a VIII. Pp. novella hatálybalépése között, ugyanis a bíróságnak továbbra is az igazság kiderítésére kellett törekedni, azonban anélkül, hogy az ehhez szükséges bizonyítást hivatalból elrendelhetné volna. Az anyagi igazsághoz történő ragaszkodást a második és egyben végső lépéssel az 1952. évi Pp. VIII. novellája engedte el 1999-ben. Ettől kezdve az a felfogás érvényesült, hogy az anyagi, illetve objektív igazság kiderítése helyett *az alapelvek által az eljárás igazságosságának biztosítása* szükséges a jogvita pártatlan eldöntéséhez.⁷⁸ A VIII. Pp. novella azon alapult, hogy az igazság kiderítését várni egy peres eljárástól nemcsak ismeretelméleti képtelenség, hanem megvalósíthatatlan feladat. Fontos eleme ennek, hogy tudományelméleti szempontból nézve a bírói megismerés nem tudományos megismerés, és emellett a bíró nem rendelkezik azokkal a természettudományos eszközökkel sem, amelyekkel a valóság felderítésének követelménye teljesíthető lenne.

A törvény céljának meghatározását úgy változtatta meg a VIII. Pp. novella, hogy „*a törvénynek az a célja, hogy a természetes személyek és más személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatban felmerült jogviták bíróság előtti eljárásban való pártatlan eldöntését az e fejezetben meghatározott alapelvek érvényesítésével biztosítsa.*”⁷⁹ A jogvita igazságos eldöntését a jogviták pártatlan eldöntésének kívánalma váltotta fel, amely az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. §-ában foglalt tisztességes eljárás követelményével hozható

---

⁷⁶ SZABÓ [2015] *i. m.* 17.

⁷⁷ A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény miniszteri indokolása.

⁷⁸ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 296-297.

⁷⁹ Az Országos Ítéletábrá székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény 2. §

összhangba. A perjognak az eljárás igazságosságát kellett ettől kezdve garantálnia, amelynek legfontosabb kritériumai a *bírói függetlenség és pártatlanság*, valamint a *felek önrendelkezési jogának* figyelembevétele.⁸⁰

Nem volt teljesen egyöntetű az anyagi igazságra való törekvési kötelezettség elvetésének helyeslése, többek között Földesi Tamás és Novák István is amellet foglaltak állást, hogy a polgári per nem szólhat másról, mint az igazság kiderítéséről.⁸¹ De közismert, hogy a szakmai közönségen túl a társadalom nemtetszését⁸² is kiváltotta az anyagi igazságra való törekvés feladása, és sokan úgy gondolhatják, hogy az anyagi igazság kigyomlálásával a magasztos *igazságszolgáltatás* helyett már csak egyfajta gépies, „*igazság nélküli*” *jogszolgáltatás* zajlik hazánkban.

A VIII. novellától a Pp. hatálybalépéséig terjedő időben az irányadó szemlélet az volt, hogy a polgári peres eljárás célja a bírói jogvédelem biztosítása, és a jogvita végleges, még a jogutódokra is kiterjedő lezárása.⁸³ A bíró megállapítja, hogy mi történt a valóságban, a történeti tényállást értékeli, és ez alapján a jogi normák alkalmazásával dönt.⁸⁴

Az Alaptörvény és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) rendelkezései alapján Kiss Daisy úgy határozza meg a polgári eljárás feladatát és célját, hogy a bíróságoknak a felmerült jogvitákban a tényállás – lehetőség szerint – minél teljesebb körű felderítése után megalapozott, világos és a jogszabályoknak megfelelő döntésükkel *tényleges jogvédelmet* kell nyújtaniuk. Azt is leszögezi, hogy a polgári eljárás céljának meghatározásánál mindenekelőtt el kell dönteni, hogy a bíróságok funkciója az *igazságszolgáltatás* vagy a *jogszolgáltatás*,⁸⁵ amely párhuzamba állítható azzal, hogy az anyagi igazságra kell törekedni, vagy csupán az eljárás igazságosságát kell biztosítani.

Az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy az *eljárési garanciák* teljesedéséhez nem elegendő önmagában a bírói út igénybevétele formális biztosítása. Ezek a garanciák ugyanis éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével

---

⁸⁰ BANICZ [2002] *i. m.* 663.

⁸¹ FÖLDESI TAMÁS: *A jogban alkalmazott igazság terminusáról és annak háttérbe szorulásáról a magyar polgári eljárásjog újabb fejlődésében*, Magyar Jog, 2003/8., 467-473., és NOVÁK ISTVÁN: *Az eltűnt „igazság” nyomában*, Magyar Jog, 2001/11., 666-670.

⁸² Lásd: http://onkormanyzat.mti.hu/hir/50048/felhaborito_de_tiszteletben_tartjuk_a_birosag_donteset (Letöltve: 2023.08.07.)

⁸³ WOPERA [2008] *i. m.* 32.

⁸⁴ GYEKICZKY Tamás: *Előadások a polgári eljárásjog köréből*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2006, 17.

⁸⁵ KISS Daisy: *A polgári per titkai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 48.

hozhasson érdemi döntést. Így a tisztességes eljárás követelménye a bírói út biztosítása mellett magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is.⁸⁶

2.4. A 2016. évi Pp.: a törvény célja helyett preambulum

A 2016. évi Pp. kodifikációja során a polgári per céljának vagy a törvény céljának megfogalmazására kevésbé került hangsúly, ugyanakkor fontosabb szerepet kapott a törvény alkotásával a jogalkotó legfőbb célkitűzése: *a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása*. A Pp. koncepciója sem tartalmaz semmilyen utalást arra, hogy az elmúlt időszakban a polgári per célja megváltozott volna, de arról sem tesz említést, hogy azt törvényi szinten meg kellene határozni, és arról sem, hogy az esetleg az elmúlt években megváltozott volna.

A percél vonatkozásában a Pp. kapcsán elsősorban a *preambulumot* érdemes górcső alá venni, hiszen abban fejeződik ki a szabályozás előzménye, indoka, valamint célja. Tömören összefoglalva kifejezésre juttatja azokat az elvárásokat, szabályozási célokat és elveket, amelyeket már a Pp. koncepciója, valamint a kodifikációt elrendelő 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat megfogalmazott. Az egyes célok és kritériumok közül kiemelendő, hogy a Pp. megalkotására *a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása* érdekében került sor, ezzel felidézve a polgári igazságszolgáltatás célját meghatározó alaptörvényi fordulatot.⁸⁷ A preambulum jelentőségét az is mutatja, hogy az az ítélezési gyakorlatban is figyelembe vett alapvetéseket tartalmaz. Az irányadó – és általam helyesnek vélt – szemlélet szerint a Pp.-nek a preambulumában is deklarált célja a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása. Ennek megfelelően egyetlen eljárásjogi rendelkezés értelmezése és alkalmazása sem lehet öncélú.⁸⁸

A preambulum önálló normatív tartalommal nem rendelkezik, de benne fejeződik ki a jogszabály objektív célja, és ezért az *objektív teleologikus jogértelmezés* során bizonyosan rendelkezik normatív iránymutató tartalommal is, már csak az Alaptörvény 28. cikke miatt is.⁸⁹ A teleologikus jogértelmezési módszer útján a törvény célját vizsgálva juthat a jogalkalmazó a

---

⁸⁶ 7/2013. (III. 1.) Alkotmánybírósági határozat.

⁸⁷ WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2019, 21-22.

⁸⁸ BDT2019. 4068. I. pontja

⁸⁹ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m. 2.*

jogalkotó által helyesnek vélt értelmezésre. A kodifikáció során felmerült az a kérdés, hogy a polgári jogvita kifejezés helyett a *polgári jogi igény*⁹⁰ kifejezésnek kell szerepelnie a preambulumban. Azon okból született az előbbi kifejezés mellett a döntés, mert az Alaptörvény 25. cikkének (2) bekezdése is a magánjogi jogvitában történő döntés feladatát helyezi a bíróságra, és nem a polgári jogi igény megítélését.⁹¹

A hatályos Pp. sem változtatta meg gyökeresen a per célját, amely továbbra is a bíróság elé vitt jogvita eldöntése. Ebben a jogvitában a bíróságok a vitássá tett vagy megsértett jogról véglegesen döntenek. Tehát a polgári per célja a jogvédelemben foglalható össze, amely nemcsak azzal valósul meg, ha a bíróság a felperes keresetének helyt ad, hanem annak elutasításával is, ugyanis ebben az esetben az alperes jogait védi.⁹²

A Szakértői Javaslat határozott elképzelése volt az, hogy a normaszövegben helyet kell kapnia a polgári per céljának, mégpedig azzal a megfogalmazással, hogy „*a polgári per rendeltetése a felek jogvitájának a bíróság közreműködésével történő felelős rendezése.*” Ebben az az állami szerepfelfogás fejeződik ki, amely hatékony segítséget kíván nyújtani a magánjogi jogvitában álló feleknek ahhoz, hogy vitás ügyüket rendezzék. Ez a megfogalmazás azt a szemléletet is tükrözi, hogy a magánfelek a jogvitáikat autonóm módon, felelősséggel, jóhiszeműen kötelesek rendezni elsősorban egymás között, és ehhez nekik a bíróság csak segítséget nyújt, közreműködik annyiban, amennyiben ez a törekvésük meghiúsul. E közreműködés során a bíróság pedig nem akadályozhatja szükségtelenül a polgári per lényegét alkotó, immanens célját jelentő igazság érvényesülését. A pernek az efféle megközelítéséből a bíróságnak több feladata is felismerhető. A felek jog- és érdekvényesítését elő kell segíteniük, valamint a perökonómiai szempontok érvényesítése mellett a polgári per személyes hadviselésre való felhasználását is meg kell akadályozniuk.⁹³

Varga István nézete szerint a perkoncentráció közismerten feszültségi viszonyban áll a hatékony magánjogi jogvitarendezés igényével.⁹⁴ Álláspontja szerint a per rendeltetése nem az, hogy a bíróság mindenképpen döntéssel vessen véget a felek közötti jogvitának, hanem az, hogy

---

⁹⁰ Megjegyzendő, hogy e kifejezés a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) szóhasználataként vetett gyökeret, így különösen zavart keltő helyzetet okozna a polgári eljárásjogi szabályozásban való megjelenése is, ugyanis így rendkívül könnyen összekeverhető volna a két fogalom, tekintve hogy – közös töről fakadó, de – más jelentéssel bír a büntetőeljárás jogban és a polgári eljárásjogban a polgári jogi igény fordulat.

⁹¹ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 26.

⁹² NAGY ADRIENN – WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Polgári eljárásjog I.* Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 23-24.

⁹³ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 28-29.

⁹⁴ VARGA [2018] *i. m.* 2.

a felek a jogvitájukat akár saját maguk, akár bírósági döntés folytán megoldják. Emiatt várja el a per alanyaitól a Szakértői Javaslata a felelős és hatékony rendezést, melynek megvalósítása érdekében megfelelő körültekintéssel, észszerű időn belül, jóhiszeműen és együttműködve kell eljárniuk. A felelős rendezés iránti igény ugyanis részét képezi a bírósághoz fordulás joga megvalósításának.⁹⁵

Mindazonáltal a polgári pert a magánjogi viták lefolytatásának a szükséges mértékű garanciális rendelkezésekkel körülhatárolt törvényes fórumának tekinthetjük, amelynek két alapvető rendeltetéséről beszélhetünk,⁹⁶ és melynek gyökerei *a percél dualista felfogásából erednek*.⁹⁷ Egyfelől az *individuális alanyi magánjogok érvényre juttatása* a célja, másfelől az *absztrakt jogvédelem* biztosítása, azaz az anyagi jog által szabályozott jogintézmények védelme. A Pp. preambuluma mindkettőre vonatkozik. Az individuális magánjogok érvényre juttatása tulajdonképpen az Alaptörvényben foglalt bírósághoz való jog megvalósulása, míg az absztrakt jogvédelem a jogrend integritásába vetett jogkeresői bizalmat erősíti. Utóbbi célt a polgári per pusztá léte is biztosítja, ugyanis a kikényszeríthetőség tudatosulása a jogkövetést önmagában motiválja, és egyúttal demotiválja a jogsértést. Ideális esetben mindkét rendeltetést betölti a perjog.⁹⁸ Az absztrakt jogvédelmi szint különösen egyes személyi állapotot érintő perekben válhat hangsúlyossá, míg az individuális jogvédelmi funkció tipikusan a vagyoni jogi perekben kerül előtérbe. A két funkció ideális esetben minden perben egymásra hatva valósul meg, így ezt szem előtt tartva célszerű az eljárásrendet kialakítani.⁹⁹ Egy harmadik, járulékos rendeltetést is hivatott továbbá betölteni a polgári perjog, amely nem más, mint a *legitimációs rendeltetés*. Ez úgy tölthető be, hogy a megfelelő színvonalon kodifikált törvény képes az érdemi döntés magasabb fokú elfogadásához, és ezzel hozzájárulhat a jogbéke helyreállításához.¹⁰⁰

Abban az esetben, ha a perrend a felek által állított tények, jogok, érvelés és általuk előterjesztett bizonyítékok korlátozására, kizárására törekszik, vagy a perkoncentráció alapelvéből fakadóan a jogvita gyors lezárására törekszik, abban a pillanatban elvész a legitimációs feltétel. Ez pedig a jogerő tiszteletének és a bírói döntés elfogadottságának

---

⁹⁵ VARGA – ÉLESS *i. m.* 30.

⁹⁶ VARGA – ÉLESS *i. m.* 26.

⁹⁷ KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 32.

⁹⁸ VARGA [2018] *i. m.* 6.

⁹⁹ VARGA – ÉLESS *i. m.* 26.

¹⁰⁰ VARGA [2018] *i. m.* 6. Lásd részletesebben: LUHMANN, NIKLAS: *Legitimation durch Verfahren*. Neuwied am Rhein, 1969.

csökkentéséhez vezethet. A polgári per rendeltetése nem változott meg, továbbra is a felek jogvitájának a bíróság közreműködésével történő felelős rendezése. A pernek ugyanis nem az a rendeltetése, célja, hogy minél előbb befejezésre kerüljön, hanem a felek közötti jogvita lezárását kell megcéloznia.¹⁰¹ A pernek a valóságon kell alapulnia, ami a polgári anyagi jog normaszervezetéből adódik, ugyanis a norma hipotézisében fennállt tények esetén nyílik meg az alanyi jog, és válik igénnyé.¹⁰² Az igény jogosságát és megalapozottságát nem lehet érdemben megítélni a tények ismerete nélkül, amelyeken alapul. Herédi Erika is kifejtette, hogy az anyagi igazság kiderítése és a per gyors befejezése nem egymást kizáró célok.¹⁰³

A törvények iránymutatásai, köztük a Pp. preambuluma is nagy jelentőséget kaptak az Alaptörvény hetedik módosításával. A módosítás érintette a 28. cikket is, amely a bíróságok jogértelmezésére tartalmaz iránymutatásokat. Az Alaptörvény szerint a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban kell értelmezniük a bíróságoknak. A hetedik módosítás azonban egyfajta magyarázó, kiegészítő jelleggel kiegészítette a 28. cikket azzal, hogy a jogszabályok értelmezése során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabályra vonatkozó javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény-módosítás által a preambulum nemcsak üres frázisként szolgál, hanem olyan tulajdonsággal lett felruházva, amely által nagyfokú jelentőséggel bír a jogértelmezés során. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a törvényjavaslat is felhívandó a jogértelmezés során.

2.5. A keresetlevél visszautasítási szabályainak megváltoztatása a per céljának tükrében

A Pp. hatálybalépését követően látszólag nem történt szembetűnő változás a per cél vonatkozásában, hiszen sem a jogalkotás, sem a jogtudomány nem fogalmazta újra a per célját. Azonban a polgári per rendeltetése a *keresetlevelek visszautasításával* kapcsolatos gyakorlat során kapott nagy jelentőséget. A Pp. sokat bírált szabálya volt, hogy a 176. § (1) bekezdésének j) pontja alapján a bíróság – hiánypótlási felhívás kiadását mellőzve – a keresetlevelet visszautasítja, ha az nem tartalmazza a 170. §-ban, illetve törvényben előírt egyéb kötelező tartalmi elemeket, illetve alaki kellékeket vagy a felperes nem csatolta a 171. §-ban, illetve törvényben előírt egyéb kötelező mellékleteket.

---

¹⁰¹ VARGA [2018] i. m. 8-9.

¹⁰² ÉLESS [2017] i. m. 13.

¹⁰³ HERÉDI Erika: *A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben*, Jogtudományi Közlöny, 2018/3., 125.

A Pp. hatálybalépését követően a 176. § (1) bekezdés j) pontján alapuló ok miatt a keresetlevél visszautasítása kapcsán az országban eleinte nem volt egységes a joggyakorlat. Egyes bíróságok meglehetősen szigorúan vizsgálták a keresetlevél perfelvételre való alkalmasságát, és már a legkisebb hiányosságok, a törvény – sok esetben nem is pontosan meghatározott – elvárásaitól történő csekélyebb jelentőségű eltérések esetén is visszautasították a keresetlevelet. Míg más bíróságok azon hiányosságok felett, amelyek nem befolyásolták az ügy elbírálását, könnyebben szemet hunytak. A gyakorlat egyes bíróságokon belül sem volt teljes mértékben egységes és következetes. Világossá vált, hogy a leggyakrabban hivatkozott visszautasítási ok a Pp. 176. § (1) bekezdésének j) pontja szerinti ok, ugyanis a Kúria által lefolytatott joggyakorlat-elemzés során az összesen vizsgált 1146 keresetlevelet visszautasító végzés mintegy 29 %-a (330 ügy) ezen az okon alapult. A szigorúbb jogértelmezési és jogalkalmazási gyakorlat indokául az szolgált, hogy – jogi képviselők esetén – a kodifikáció során sokszor hangoztatott professzionális pervitel kritériuma megköveteli a professzionális módon, hiánytalanul előterjesztett keresetlevelet, valamint a perkoncentráció követelménye is szükségessé teszi a keresetlevél teljeskörű, hiánytalan és részletes előterjesztését.¹⁰⁴

A jogi képviselők széleskörben elégedetlenségüket fejezték ki a túlságosan szigorú és szörszálhasogató jogértelmezési gyakorlat és a visszautasítások nagy aránya miatt. Szerintük a 2018-ban hatályba lépett Pp. és az az alapján kialakult gyakorlat ellehetetleníti a hatékony jogérvényesítést, ezáltal csökkent a magyar állami igazságszolgáltatásba vetett bizalom, és ezen okból kifolyólag alternatív vitarendezési utak (választottbíró, mediáció) választását¹⁰⁵ vagy határon átnyúló jogviták esetén külföldi bíróság előtt történő perindítást javasoltak.¹⁰⁶ A problémát csak fokozta az, hogy a fél – pontosabban a jogi képviselője – terhén maradt a pertárgyérték 10%-ának megfelelő mérsékelt illeték. Feszültség keletkezett a jogi képviselő és az ügyfele között, hiszen a felperes ügy érezhette, hogy a jogi képviselő nem tudott a törvény rendelkezéseinek megfelelő keresetlevelet szerkeszteni, ennek okán a szakmai alkalmasságát is megkérdőjelezte.

---

¹⁰⁴ A Kúriának a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgyában felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitasanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenypdf 2020, 9., 49-50. (Letöltve: 2022.04.17.)

¹⁰⁵ HORVÁTH Gyula: *Újdonságok és nehézségek a polgári perben Magyarországon*. <https://bnt.eu/hu/aktualis-jogi-hireink/ujdontasagok-es-nehezsegek-a-polgari-perben-magyarorszagon/> (Letöltve: 2022.04.17.)

¹⁰⁶ *Az új magyar Pp. és a keresetlevél visszautasítása: európai bírák szöveget hivatalnokmentalitással?* <https://www.nzp.de/az-uj-magyar-pp-es-keresetlevel-visszautasitasa-europai-birak-szovjet-hivatalnokmentalitassal/?lang=hu> (Letöltve: 2022.04.17.)

A jelenség olyan széleskörűvé vált, hogy érzékelhető szinten is csökkeni kezdett a polgári peres eljárások száma, így a kollektív jogvédelemre is káros hatással volt, és ez gátolta a bírósághoz fordulás jogának mint alapjognak az érvényesülését. A Pp. hatályba lépését követően a 2018. évben a járásbíróságokra érkezett polgári peres ügyek száma 76,5%-a, a gazdasági peres ügyek száma 76,8%-a, a közigazgatási és munkaügyi bíróságokra érkező munkaügyi peres ügyek száma 48,7%-a, a törvényszékre érkezett elsőfokú polgári peres ügyek száma 55,3%-a és az elsőfokú gazdasági peres ügyek száma 60,4%-a volt csupán a 2017. évi ügyforgalmi adatokhoz képest.¹⁰⁷ Tehát jól látható, hogy valamennyi ügyszakban szignifikáns mértékben csökkentek a polgári, gazdasági és munkaügyi peres ügyek érkezései. Alappal feltételezhető, hogy e tendencia mögött az egyik legfőbb ok¹⁰⁸ az volt, hogy a jogkereső közönség tartott a bíróságok keresetlevél perfelvételre való alkalmasságát érintő vizsgálatának gyakorlatától, ez pedig csökkentette a perindítási hajlandóságot. A perjogi reformnak nem az volt a célja, hogy ellehetetlenítse a felek igényérvényesítését, és az sem, hogy aránytalanul nagy akadályt gördítsen eléjük.

Ezt a problémát az igazságszolgáltatás is felismerte, és a Kúria joggyakorlat-elemző csoportot állított fel a keresetlevél visszautasításával kapcsolatos joggyakorlat vizsgálatára, továbbá a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (CKOT) is több olyan állásfoglalást fogadott el,¹⁰⁹ amelyek a túlságosan szigorú visszautasítási gyakorlatot enyhítették. Részben ezen állásfoglalásoknak köszönhetően idővel a bírói gyakorlat egyre inkább a megengedőbb felfogás felé mozdult el. A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja szerint azért is volt indokolt a probléma vizsgálata, mert a keresetlevelet visszautasító döntés megalapozatlansága sérti a jogkereső polgárok bírósághoz fordulásának alkotmányos jogát, veszélyezteti az új eljárási kódex társadalmi elfogadottságát, és nem utolsósorban a bírósági szervezetrendszer iránti bizalomra is kedvezőtlen hatással van.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ A bírósági ügyforgalom 2018. évi főbb adatai. <https://birosag.hu/ugyforgalmi-adatok/birosagi-ugyforgalom-2018-eves-adatai> (Letöltve: 2022.04.21.)

¹⁰⁸ Az ügyérkezés csökkenésével kapcsolatos egyéb okok vonatkozásában lásd: PRIBULA László: *A polgári perrendtartás megvalósult hatásköri modelljének értékelése – a történeti fejlődés tükrében*, Jogtudományi Közlöny, 2020/1., 21-34.

¹⁰⁹ Lásd: CKOT2018.05.03:13., CKOT2018.06.20:24. és CKOT2018.11.19:20.

Noha a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásának (CKOT) állásfoglalásai nem kötik a bíróságok az ítélezési tevékenységük gyakorlása során (BDT2022. 108.), a bíróságok jellemzően figyelembe veszik a CKOT által kifejtett szempontokat a jogértelmezés során, és – amennyiben azzal egyetértenek – az indokolásban utalhatnak rájuk.

¹¹⁰ A Kúriának a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgy körében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye, 2020. 6.

A probléma orvoslása jogalkotási szinten ott kezdődött, hogy a 2018. évi LXXXII. törvény 79. §-a módosította az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 57. § (1) bekezdésének a) pontját, ezért 2018. november 24. napjától az Itv. az eljárást megindító beadvány visszautasítása esetére illetékmentességet biztosított. Eddig ugyanis komoly visszatartó erőt jelentett a per megindításától, hogy jogi képviselő útján hiányosan előterjesztett keresetlevél esetén a pertárgyérték 10%-ának megfelelő mérsékelt illeték a fél terhén maradt.

2021. január 1. napján hatályba lépett a Pp. novella, és ez jelentette a következő lépést a visszautasítást érintő probléma kezelése során. Annak ellenére, hogy látszólag teljesen megújult a keresetlevél kellékeit tartalmazó 170. §, csupán néhány módosítás történt, amelyek azonban jelentős mértékben képesek átalakítani a gyakorlatot.¹¹¹ A novelláris szintű törvénymódosítás hatálybalépése óta, ha a jogi képviselő hiányosan, illetve nem a törvény követelményeinek megfelelően terjeszti elő a keresetlevelet, a visszautasítást mindenképpen hiánypótlásra felhívó végzésnek kell megelőznie a 176. § (2) bekezdésének e) pontja értelmében. A módosítás alapvetően üdvözlendő, de szükséges megjegyezni, hogy a jogi képviselők számára bizonyos mértékben akár visszaélésre is lehetőséget ad.¹¹² További, a visszautasítást érintő, valamint a bírósághoz való fordulás jogának érvényesülését elősegítő fontos változás, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró felek számára a *formanyomtatványon* történő előterjesztés már csupán egy lehetőség, nem kötelező azzal élni, hiszen a novella hatálybalépéséig – a veszélyhelyzeti szabályozást nem számítva – visszautasítási ok volt a formanyomtatvány mellőzése. Ez egyben azt jelenti, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró felet nem érheti joghátrány, ha nem formanyomtatványon terjeszti elő a keresetlevelét vagy perfelvételi iratát.¹¹³

A joggyakorlat-elemző csoport egyik megállapítása szerint a keresetlevél perfelvételre való alkalmassága vizsgálatának körében a bíróság gyakran túlterjeszkedik a vizsgálandó és vizsgálható szempontokon, olyan követelményeket támaszt a felperessel szemben, amelyek nem következnek a Pp. 170. §-ának rendelkezéseiből. Az emiatti visszautasítások visszatérő érve, hogy a bíróság a felperes tényállításait „kevésnek”, „nem relevánsnak”, vagy a jogi érvelés tekintetében „nem elég meggyőzőnek” tartja.¹¹⁴ A Pp. novella azzal kívánta ezt orvosolni, hogy

---

¹¹¹ UDVARY Sándor: *Az első Pp. novella hatása az elsőfokú eljárásra*, *Jogtudományi Közlöny*, 2021/3, 135.

¹¹² UDVARY [2021] *i.m.* 138.

¹¹³ UDVARY [2021] *i.m.* 135.

¹¹⁴ A Kúriának a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye, 2020. 12.

törvénybe iktatta azt, hogy a bíróság nem vizsgálhatja a keresetlevél érdemi részében előadott azon kérelmet, állítást, illetve érvelést, amelyeknek értékelése az ügy érdemére tartozik, valamint azt sem, hogy a felperes által megjelölt bizonyítékok, bizonyítási indítványok alkalmasak-e, illetve elegendőek-e a keresetlevélben foglaltak alátámasztására.¹¹⁵ E szabállyal a jogalkotó voltaképpen a helyes gyakorlatot kodifikálta, és világosan meghatározta a bíróságnak a perindítási szakban elvégzendő feladatait.

A Pp. megalkotásakor a jogalkotó egyik célját jelentő *professzionális pervitelről* egy visszalépés történt az illetékmentességet érintő törvénymódosítással és a novellával, azonban a polgári per valódi rendeltetése betöltésének irányába egy határozott lépést tett a jogalkotó. A polgár per szabályai önmagukban nem feltétlenül arra szolgálnak, hogy a jogalkalmazó, illetve az eljárás résztvevői akár *a per valódi célját* szem előtt tévesztve a szabályokhoz maradéktalanul, öncélúan ragaszkodjanak, ez önmagában nem segíti elő a jogbékét. Ellenkezőleg, a túlságosan szigorú elbírálás – már ami a formai vizsgálatot illeti –, valóban a jogbéke ellen hathat, hiszen a jogkereső közönség elesik a hatékony jogérvényesítési lehetőségtől, ezért tartózkodik tőle, esetleg más utat keres. Ezért hangsúlyozni kell, hogy már a keresetlevél perfelvételre való alkalmasságának vizsgálata során is szem előtt kell tartani a per valódi célját: *az individuális és a kollektív jogvédelmet*.

---

¹¹⁵ Pp. 176. § (6) bekezdése

III. A POLGÁRI PERRENDTARTÁS ALAPELVI RENDSZERE

Az értekezésnek e nagy szerkezeti egysége jeleníti meg a doktori kutatás harmadik szintjét, az alapelvi szintet. Az alapelvek tulajdonképpen az *eljárásjog pilléreit* jelentik. Felvázolják, hogy az adott perjogi szabályozási rendszernek mik a főbb pontjai, és több kérdésben zsinórmértékül szolgálnak. A részletszabályokat is meghatározzák, ugyanis egy megfelelően és koherensen kodifikált perjogi törvényben a részletszabályok összhangban vannak elsősorban az alapvető rendelkezésekkel, másodsorban a többi részletszabállyal.

Az alapelvek fejlődésének áttekintésével egy komplex képet kaphatunk arról, hogy egyes alapelvek hogyan és milyen okból váltak részeivé a perjognak, hogyan és miért kerültek ki abból, valamint milyen módon alakultak át. Egyes princípiumokban visszaköszönnék az adott korra irányadó ideológiai gondolatok, ugyanis az alapvető elvekből megismerhető a jogalkotó szándéka és az adott korra vonatkozó perjogi felfogás. Az alapelvek rendszerének megértéséhez szükséges megvizsgálni az alapelvek evolúcióját, melynek keretében elengedhetetlen különböző megoldási lehetőségek és felfogások összevetése, ugyanis ezzel egy évszázados tendencia kristályosodhat ki, amely megfelelő alapot teremthet a hatályos perjoggal való összevetésre.

A perjogi alapelvek fejlődéstörténetének legutóbbi mérföldkövét a 2016. évi Pp. jelentette, amely új alapokra helyezte e princípiumokat, ugyanis meglehetősen átrendeződött ezek rendszere. Találkozhatunk olyan princípiumokkal – mint például a rendelkezési elv –, amelyek már hosszú évtizedek óta alapvetésül szolgálnak a polgári eljárásjogban, azonban olyan alapelvek is helyet kaptak a kódexben, amelyekre újdonságként tekinthetünk a törvény szabályozásában. Az alapelvi fejezetben helyet kapó alapelvek kisebb-nagyobb mértékben kötődnek a perkoncentrációhoz. Értelemszerűen a nagyobb összefüggést megtestesítő alapelvek alaposabb elemzést igényelnek, azonban a perkoncentráció követelményéhez lazábban kapcsolódó alapelvek vizsgálatától sem lehet eltekinteni, ugyanis a perkoncentráció a peres eljárás teljes szellemiségét – ideértve valamennyi alapelvet – áthatja.

A Pp. alapelvi rendszerén belül – annak fejlődéstörténetének áttekintését követően – elsősorban a per koncentrációjával kapcsolatos vezérlő elvek elemzésére fókuszál az értekezés. Természetesen az úgynevezett igazságszolgáltatási alapelvek¹¹⁶ is hatással vannak a polgári eljárás egészére, azonban ezek nem a polgári per jog sajátos alapelvei, ebből kifolyólag ezekre

---

¹¹⁶ Például jogorvoslathoz való jog, bírói függetlenség és pártatlanság, tisztességes eljáráshoz való jog

nem terjed ki a kutatás. Szükséges még megemlíteni, hogy az alapelvi fejezeten kívül rekedt alapelvek – mint például a közvetlenség elve vagy a tényállás szabad megállapításának elve – is komoly ráhatással bírnak az eljárás egyes szakaszaira, intézményeire, azonban nem hatják át a polgári eljárásjog teljes spektrumát, és ezeket a doktori kutatás sem érintette részletesen.

A kutatás egyik célja az is, hogy megfogalmazzam azon problémákat, amelyeket az alapelvek szabályozása vetett fel, és erre alapozva javaslatok megtételére is kísérletet teszek azon alapelvek vonatkozásában, amelyek esetén véleményesre sikeredett az elfogadott normaszöveg. Elsősorban széleskörű szakirodalom felhasználásával törekszem az alapelveket érintő szabályozás releváns kérdéseinek elemzésére. Mind nemzetközi, mind jogtörténeti összehasonlítási módszert elsősorban a bírói aktivitás vonatkozásában alkalmazok, de más tárgykör kapcsán is rámutatok a legszembetűnőbb, legmegfoghatóbb példák, különbségek esetén az egyes külföldi megoldásokra, illetve jogtörténeti szempontból értékes szabályozási mintákra.

Az alapelvi vizsgálódásnak részét képezi a perjogi alapelvek szabályozási módszereit érintő rendszerezése, továbbá olvasható a perkoncentráció mibenlétének meghatározása is. A Ptk. a magánjogi jogviszonyok tekintetében egy új magánjogi emberképet vezetett be, és ezzel az anyagi jogi szemlélettel a kodifikáció az eljárásjogi szemléletben is harmonizálni kívánt. Így e fejezetben rá kívánok világítani, hogy a felek eljárástámogatási kötelezettsége mennyiben jeleníti meg e szemléletet, illetve annak elemzése sem maradhat el, hogy ez a fokozott felelősségben megnyilvánuló felfogás milyen módon jelenik meg a perjogi szabályozásban. A bírósági közrehatási tevékenysége névvel ellátott alapelv tekintetében azt kutatom, hogy mi is pontosan a bírói aktív szerepkör lényege, rendeltetése, tartalma, milyen esetekben lehet alkalmazni, továbbá meddig terjedhet, mik képezik ennek a bírói gondoskodásnak a határait. Arra is kitérek, hogy milyen nemzetközi és hazai előzményekkel rendelkezik a bírói aktivitás.

1. A perjogi alapelvek fejlődéstörténete

1.1. Az alapelvek megjelenése a perrendtartásokban

Perjogtörténetünkben két irányzatot különböztethetünk meg az alapelvek szabályozási technikája vonatkozásában. A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi Pp. *nem rendelkezett különálló alapelvi fejezettel*. Mondhatni *in medias res* szabályozza a hatáskörrel és

illetékességgel kapcsolatos rendelkezéseket, s nem található a törvény elején egy olyan átfogó jellegű fejezet, amely a peres eljárásra irányadó princípiumokat összegyűjtené. Az 1877. évi német perrendtartás (dZPO) megoldását követte ezzel a Plósz Sándor nevéhez köthető törvény. Az alapelvi fejezet hiánya közel sem jelenti azt, hogy ne rendelkezne a polgári perjog alapelvekkel. Külön fejezet hiányában az egyes princípiumok egyrészt implicite jelennek meg, és a szabályozásból olvashatók ki, másrészt az adott jogintézmény szabályozásánál kerül deklarálásra az alapelv. A Plósz-féle 1911. évi Pp.-re tehát *a szóbeliség, a közvetlenség, a nyilvánosság elve, a szabad bizonyítás elve, a bíróság és a felek együttműködésének kötelezettsége* volt irányadó alapelv,¹¹⁷ de ezek mellett *a rendelkezési elv, a tárgyalási elv, a pervezetési kötelezettség és a bíróság kitanítási kötelezettsége* is megjelent a Plósz-perjogban. Ezek többsége megfelelt az akkor korszerű perjogi követelményeknek.

Az 1952. évi Pp. azonban elvetette ezt a megoldást, és a „dolgozók” igényérvényesítésének könnyítése, valamint a jogbiztonság szempontjából úgy ítélte meg, hogy *egy alapelvi fejezet* nélkülözhetetlen a törvény elején, melyben az 1911. évi Pp.-vel szemben markánsabban és szembetűnőbben megjelennek a legalapvetőbb elvek. A jogalkotói szándék e mögött minden bizonnyal az volt, hogy így a laikusok is könnyebben megismerhetik a polgári peres eljárás legalapvetőbb szabályait, irányvonalait. A szocialista jogalkotás ugyanis kritikaként fogalmazta meg a Plósz-féle perjoggal szemben azt, hogy a laikus jogkeresők gyakran eltévednek a paragrafusok labirintusaiban, és a túlzott formalizmus gátat szab az igényérvényesítésnek. Noha alapvető elvek néven tulajdonképpen egy alapelvi fejezetről beszélünk, az 1952. évi Pp. közlönyállapotban nem csupán alapelveket fogalmazott meg e fejezet alatt, hanem deklarálta a törvény célját, továbbá rögzítette a bíróság valamint az ügyészség feladatát, de szó esik itt a más hatósági határozatok polgári perbeli hatályáról is. Az 1952. évi Pp.-n alapuló perjog felfogásában az alapelvek *normatív tartalommal* is bírtak.¹¹⁸

1.2. Az alapelvek rendszerezése

Ahány jogtudós munkásságát szemügyre vesszük, annyiféleképpen láthatjuk az egyes alapelveket rendszerbe foglalva.¹¹⁹ Az 1952. évi Pp. vizsgálata kapcsán ennek oka többek

---

¹¹⁷ WOPERA [2008] *i. m.* 51.

¹¹⁸ MOLNÁR Tamás: *Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire*, Közjegyzők Közlönye, 2017/6., 13.

¹¹⁹ Kengyel Miklós a következő alapelveket ismeri az 1952. évi Pp. nyomán: rendelkezési elv, tárgyalási elv, perhatékonyság elve, perbeli esélyegyenlőség elve, jóhiszeműség elve, szabad bizonyítás elve, nyilvánosság elve, szóbeliség elve, közvetlenség elve, anyanyelv használatának elve (KENGYEL [2013] *i. m.* 71-72.); Kiss Daisy

között az, hogy a törvény sem teljesen tartalmaz következetes és kizárólagos taxációt. Természetesen vannak olyan elvek, amelyek mindenképpen alapelvnek minősülnek. Azonban egyes elvek alapelvi mivolta megkérdőjelezhető, továbbá van olyan alapelv, amelyre egyesek önálló alapelvként tekintenek, mások pedig egy alapelv elemeként fogják fel azt.

A szocialista perjogtudomány az alapelveket funkciójuk szerint csoportosította, és szervezeti, valamint működési kategóriába sorolta őket. *Szervezeti alapelvként* tarthatjuk számon többek között a társasbíráskodást, a néprésztétel, valamint a bírói függetlenség elvét, míg *működési alapelvek* között pedig a rendelkezési elv, a peranyagszolgáltatás elve, a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elve említhető meg.¹²⁰ Ezen csoportosítás a hatályos perjogban idejétmúltnak tekinthető, és helyesebb, ha *igazságszolgáltatási alapelveket* és a *polgári perjog sajátos alapelveit* jelöljük meg mint alapelvi kategóriákat.

Az igazságszolgáltatási alapelvek egyik fő jellegzetessége, hogy azok forrása nem a perrendtartás, hanem az Alaptörvény vagy valamilyen, a bírósági szervezetet szabályozó jogforrás, esetleg nemzetközi szerződés. Nem csupán a polgári peres eljárásra vonatkoznak az igazságszolgáltatási alapelvek, hanem ugyanúgy kifejtik a hatásukat a büntetőeljárásra, a közigazgatási perre és a közigazgatási hatósági eljárásra is. Jó példa erre a kategóriára *a képviselőhöz vagy védelemhez való jog, a tisztességes eljárás követelménye, a törvény előtti egyenlőség, a jogorvoslathoz való jog*.

A polgári perjog sajátos alapelvei kizárólag és kifejezetten a polgári eljárásokra vonatkoznak, elsősorban a peres eljárásokra, de bizonyos nemperes eljárásokat is áthatnak. Jellemző a polgári perjog sajátos alapelveire, hogy ezeknek jogforrásul a polgári perrendtartásról szóló törvény szolgál, esetlegesen elvértve jelenhetnek meg más jogszabályban.

A kutatás tárgykörébe csak a polgári perjog sajátos alapelvei tartoznak, e kategórián belül is azon princípiumokra irányul a vizsgálódás, amelyek a perkoncentráció követelményével kisebb-nagyobb összefüggésben állnak.

---

viszont az alábbiakat nevesíti sajátos perjogi alapelvekként: rendelkezési elv, peranyag-szolgáltatási elv, kétoldalú meghallgatás elve, jogérvényesítés segítésének elve, jóhiszemű eljárás elve (KISS *i. m.* 112.); egy másik felfogás szerint pedig a következők a sajátképi alapelvek: félegyenlőség elve, jóhiszemű joggyakorlás elve, rendelkezési elv, tárgyalási elv, szabad bizonyítás elve, percelekmények időszerűségének elve (SZABÓ Imre: *A polgári peres eljárás alapelvei*; In: OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai*, HVG-Orac, Budapest, 2013, 36-48.)

¹²⁰ Lásd: NÉVAI László: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*, Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1953. 12.

1.3. A rendelkezési elv át- és újrafogalmazása

Vitathatatlan, hogy a Plósz-féle 1911. évi Pp. egyik legjelentősebb alapvető elveként a *rendelkezési elv* szolgált. Az elnevezés is a törvénycikket magyarázó perjogi szakirodalomból származik.¹²¹ A két világháború közötti időszak neves perjogásza, Magyary Géza a következőképpen foglalta össze a rendelkezési elv lényegét: „a bíróság csak akkor adjon jogvédelmet, ha a fél kéri, de ekkor minden esetre köteles azt megadni. Vagyis a fél az ő rendelkezéséből kifolyólag a magánjogi viszony fölött, afölött is rendelkezik, hogy kapjon-e vagy ne kapjon-e jogvédelmet. [...] Ez tehát a fél akaraturalmát jelenti a bíróság akarata fölött a magánjogi védelem tekintetében és a bíróság köteles hozzá alkalmazkodni.”¹²² E megfogalmazásból világosan kitűnik a kérelemre történő eljárás, valamint a kérelemhez kötöttség elve is, amelyek a modern perjogban is irányadó alapvetések.

A szinte mindent átható társadalmi, gazdasági, jogi ideológia átrendeződése nem hagyta érintetlenül a rendelkezési elvet sem. A szocialista kor szakirodalma meglehetősen sajátosan értelmezte a rendelkezési elvet, amely több mint négy évtizeden át tartott.¹²³ Ezen elv szocialista értelmezését minden bizonnyal Névai László summázta a legmegfelelőbbben a következőképpen: „a rendelkezési elvben az egyén jogai és törvényileg védett érdekei egységbe olvadnak a társadalom, az állam érdekeivel és az objektív igazság megállapításának követelményeivel”, valamint „a felek szabadon rendelkezhetnek a perbe vitt anyagi jogaikkal és a védelmükre szükséges eljárási eszközökkel akként, hogy az állam és a dolgozók jogának és érdekeinek védelmében, a törvényesség biztosítása céljából, a feleknek ez a szabadsága egybekapcsolódik a bíróság, az ügyészség, egyéb állami szervek és társadalmi szervezetek kezdeményezési jogával és aktivitásával az eljárási eszközök igénybevétele terén”.¹²⁴ Ebből ered az, hogy a dolgozók jogainak védelme érdekében az ügyészség is indíthatott pert, így a fél keresetindítási monopóliuma megszűnt.¹²⁵ A bírói kontroll valamint az ügyész általános fellépési jogosultsága következtében a kérelemre történő eljárás elve csorbult, és a rendelkezési elv hagyományos értelmezése is megszűnt.

Az 1952. évi Pp. kodifikációjáról tudni kell, hogy egy új, a szocialista társadalomhoz és joghoz illeszkedő, az 1923-as szovjet-országi polgári eljárásjogon alapuló – azonban az 1911. évi Pp. egyes vonásait magán viselő – polgári perrendtartás került megalkotásra és elfogadásra.

---

¹²¹ SZABÓ [2013] i. m. 39.

¹²² MAGYARY [1924] i. m. 218.

¹²³ KENGYEL [2013] i. m. 72.

¹²⁴ NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*, 3. kiadás, Budapest, 1974, 88.

¹²⁵ KENGYEL [2013] i. m. 72.

Szemléletére jellemző, hogy „*átvették a régi törvényből, ami osztályjellegétől független volt, és egybeötvözték az új társadalmi-gazdasági rend követelményeivel.*”¹²⁶ A perjogi jogtudósoknak valamennyire sikerült megmentenie a Plósz-féle 1911. évi Pp. tudományos, szakmai és gyakorlati eredményeit úgy, hogy azokra egy kevés „*szocialista mázat*” öntöttek.¹²⁷ Récei László úgy értékelte, hogy „*az új perrendtartás új fegyver a munkásosztály és szövetségesei kezében a proletárdiktatúra megszilárdítására, a szocialista törvényesség védelmére és ennek szellemében az egyént megillető jogok érvényesítésére.*”¹²⁸

A felek által gyakorolható *rendelkezési jogosultságok* (például jogelismerés, egyezségkötés, jogról való lemondás, stb.) *bírósági és ügyészségi kontroll* alatt álltak a szovjet-orosz törvény megoldásaihoz hasonlóan. Azonban nem került átültetésre a magyar perjogba a szovjet-orosz kódex azon szabálya, amely lehetővé tette a bíróság számára, hogy többet ítéljen meg a felperes számára, mint amennyit ő a keresetében kért. Ezzel a magyar perjog hű maradt a „*ne eat judex ultra petita partium*” elvhez, tehát a *kereseti kérelmen történő túlterjeszkedés tilalmához*. Egy köztes megoldást volt kénytelen választani a jogalkotó: a bíróságnak figyelmeztetnie kellett a felperest, illetőleg magyarázatot kellett kérni tőle abban az esetben, ha a kereseti kérelme a bíróság álláspontja szerint nem merítette ki az őt megillető jogokat.¹²⁹

A rendszerváltás perjogi szempontból jelentős mérföldkövének minősül az 1/1994. (I. 7.) Alkotmánybírósági határozat, amely szerint a rendelkezési elv alapja az alkotmányos önrendelkezési jog, amely az emberi méltósághoz való jog egyik megnyilvánulása, és „*a feleket megillető rendelkezési jog azt jelenti, hogy a fél anyagi és eljárási jogaival szabadon rendelkezik, így mindenkinek szabadságában áll anyagi jogainak eljárási érvényesítése, a bíróság igénybevétele, peres vagy nemperes eljárás kezdeményezése is.*”¹³⁰ Emellett azt is megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az ügyész általános keresetindítási joga és perbeli fellépése sérti az egyén önrendelkezési jogát és cselekvési autonómiáját. Az Alkotmánybíróság jogértelmezése ahhoz vezetett, hogy törvényi szinten is megjelent a rendelkezési elv újrafogalmazása. Ezt a Pp. módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény (VI. Pp. novella) végezte el akként, hogy visszaszorította az ügyész perindítási jogosultságát és fellépési lehetőségét arra az esetre, ha a jogosult jogainak védelmére bármely okból nem képes. A tendenciát folytatta az 1999. évi CX. törvény (VIII. Pp. novella), és további szabályok beiktatásával még hangsúlyosabbá tette a rendelkezési elvet. Ettől kezdődően a fél rendelkezik keresetindítási

---

¹²⁶ NÉVAI László: *Egy új polgári perrendtartás koncepciója*, Magyar Jog, 1983/4, 290.

¹²⁷ IMREGH Géza: *Gondolatok egy új Polgári perrendtartásról*, Magyar Jog, 2014/2, 73.

¹²⁸ RÉCZEY László: *Az új polgári perrendtartás és a külföldiek*, Jogtudományi Közlöny, 1953/1, 10.

¹²⁹ KENGYEL [2013] *i. m.* 62.

¹³⁰ 1/1994. (I. 7.) Alkotmánybírósági határozat

monopóliummal, amelyet csak törvény korlátozhat. A bíróság a kérelmekhez és a jognyilatkozatokhoz kötve van, ezáltal a felek határozzák meg a bíróság mozgásterét. Nagyon szűk körben nincs kötve a bíróság a kérelmekhez, melyre példaként hozható fel a személyi állapotot érintő perek köréből a közös kiskorú gyermek elhelyezése és tartása, vagy az, hogy a PK 44. értelmében a bíróság nincs kötve a kártérítés módjának megállapítása során a felek kérelméhez.¹³¹

Az újrafogalmazott, és így már a modern felfogásnak megfelelő rendelkezési jog alapján a fél szabadon rendelkezik a perbe vitt jogaival. Először is eldöntheti, hogy kívánja-e bíróság előtt érvényesíteni az alanyi jogát vagy sem, illetve azt milyen mértékben és módon kívánja megtenni.¹³² Másodsor pedig a per folyamán megilleti az a jog, hogy rendelkezék a per tárgya fölött, így a keresetétől elállhat, a jogáról lemondhat, vagy éppen egyezséget köthet az ellenérdekű féllel. A rendelkezési elv a felek *magánjogi cselekvési autonómiáján* alapul, és ennek folytán az anyagi jogok perbevitele semmilyen formában nem korlátozza a felek anyagi jog feletti szabad rendelkezését.¹³³ Ám le kell szögezni, hogy a rendelkezési elv sem abszolút, vannak korlátjai. Ugyanis kivételesen hivatalból is eljárhat a bíróság, ha a fél perbeli cselekménye közrendbe ütközik vagy jóerkölccsel ellentétes.¹³⁴

A két novellával visszaszorult a paternalista, etatista szemlélet, csökkent az állam befolyása a polgári perekben, és a felek váltak az ügy uraivá. A 2016-ban elfogadott Pp. sem változtatta meg gyökeresen a rendelkezési elv tartalmát, és a két novelláris módosításra építve kodifikálta azt.

1.4. A tárgyalási elvet érintő reformok

A peranyag összegyűjtése két elv alapján történhet. Amennyiben a bíróság kötelezettsége hivatalból beszerezni és felkutatni a bizonyítékokat, abban az esetben a *nyomozati vagy vizsgálati elv* érvényesüléséről beszélhetünk. Viszont ha a felek feladata a peranyag, ezzel egyúttal a bizonyítékok szolgálata, akkor a *tárgyalási elv* megvalósulásának lehetünk tanúi. A *vegyes rendszerben* alapvetően a fél feladata a bíróság elé tárni a releváns tényeket és bizonyítékokat, azonban mulasztása esetén a bíróság az általa szükségesnek vélt

---

¹³¹ SZABÓ [2013] *i. m.* 41-42.

¹³² Lásd részletesebben: UDVARY Sándor: *Fő- és mellékszemélyek a perben*; In: OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai*, HVG-Orac, Budapest, 2013, 21-48.) 95-97.

¹³³ MOLNÁR *i. m.* 17-18.

¹³⁴ Lásd részletesebben: SZALMA József: *A rendelkezési elv az európai és a magyar polgári peres eljárásban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/4., 38-39.

bizonyítást hivatalból elrendelheti. Az 1911. évi Pp. a józan középutat választva alapvetően a vegyes rendszert követte. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a tárgyalási, illetőleg a nyomozati elv valójában annak a megnyilvánulása, ahogyan a jogalkotó kívánta rendezni a bíróság és a felek viszonyát.¹³⁵ Magyary Géza megfogalmazása szerint „*hogy a bíró és a fél érvényesülésének az egyensúlyát a perben sikerült létrehozni, ennek oka főleg kettőben rejlik. Először, hogy sikerült a felek rendelkezését kellő határok közé szorítani. A féltől függjön, akar-e jogvédelmet vagy sem. De ne függjön őtőle, hogy az eljárás miképpen bonyolódjék le és meddig tartson. Ha a fél jogvédelmet kér, ne legyen a bíró akadálya az igazság keresésében.*”¹³⁶

Az 1952. évi Pp. el tudta kerülni azt, hogy a hivatalból elrendelt bizonyítás túlsúlyba kerülésével a polgári per jellege megváltozzon. Elsődlegesen a peres felek köteletségévé tette a törvény a peranyagszolgáltatását, azonban a bíróság, amennyiben szükségesnek tartotta, hivatalból is elrendelhetette a bizonyítást.¹³⁷ A jogirodalom szerint a szocialista tárgyalási elv „*egyesíti magában a feleknek azt a jogát és köteletségét, hogy a bíróság elé terjesszék az ügy eldöntése szempontjából jelentős tényeket a rájuk vonatkozó bizonyítékaikkal együtt [...] – másfelől pedig a bíróság és az ügyészség tevékeny közreműködését az ügy lényeges körülményeinek a kiderítésében az objektív igazság megállapítása céljából.*”¹³⁸ A hivatalból történő bizonyításnak egy rendkívül mértéktartó ötvözete alakult ki, amely még a szocializmus legerősebb időszakában, az ötvenes években is megővta a magyar polgári eljárást a nyomozati elv alkalmazásától.¹³⁹

A rendelkezési elvhez hasonlóan a rendszerváltás után a peranyag-szolgáltatás kapcsán is komoly változásokat hozott a VI. Pp. novella és a VIII. Pp. novella. Először a VI. Pp. novella a per eldöntéséhez szükséges tények bizonyítását tette a felek feladatává, azonban a bíróságnak továbbra is az igazság kiderítésére kellett törekednie. A percél átértelmezésével, és a VI. Pp. novella által teremtett ellentmondás megszüntetése érdekében a VIII. Pp. novella mentesítette a bíróságokat az igazság kiderítésének kötelezettsége alól, és ezután már csak az eljárás igazságosságát kellett biztosítani.¹⁴⁰

Felvetődött olyan vélemény is, hogy ezzel nem a Plósz-féle vegyes rendszerhez tért vissza, hanem a XIX. században irányadó *tiszta tárgyalási elv* és a *liberális modell* nézete érvényesült, amely a *fél-uralmat* ismeri el. Ez azt jelenti, hogy a VIII. Pp. novella után kizárólag

---

¹³⁵ SZABÓ [2013] *i. m.* 43.

¹³⁶ MAGYARY [1924] *i. m.* 36.

¹³⁷ KENGYEL Miklós [2013] *i. m.* 74.

¹³⁸ NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*, Budapest, 1968, 114.

¹³⁹ KENGYEL [2013] *i. m.* 63.

¹⁴⁰ KENGYEL [2013] *i. m.* 75.

a felek terjeszthetnek elő bizonyítékokat, még szükség esetén vagy célszerűségből sem rendelhet el bizonyítást a bíróság, csupán személyi állapotot érintő perek és közigazgatási perek esetén.¹⁴¹ Kiss Daisy viszont vitatja a tiszta tárgyalási elvhez történő visszalépést, nézete szerint a vegyes rendszer érvényesül 1999-et követően, ugyanis a bíróságot is kötelezettség terhelte a bizonyítást illetően, méghozzá – az 1952. évi Pp. 3. § (3) bekezdése alapján – köteles a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetes tájékoztatni, és bizonyos esetekben mellőzheti is a bizonyítás elrendelését.¹⁴²

1.5. A perhatékonyság és az időszerűség követelménye az alapelvek történetében

Az egyetemes perjogtörténetben a gyors és olcsó polgári per iránti igény a XIX. század végén merült fel igazán először, ugyanis ekkor vált tömegjelenséggé a pereskedés, és a felek korlátlan rendelkezési jogából adódóan parttalanná és körülményessé váltak a perek. Az értekezésben fentebb részletesen kifejtettek szerint az észszerű időn belül történő befejezés követelménye nemzetközi követelményként és alapjogként jelent meg, amelyre nem létezett abszolút vagy objektív határ¹⁴³ egészen a Pevtv. hatálybalépéséig.

Találkozhatunk olyan nézettel is, amely elveti a perhatékonyság fogalmát, ugyanis a per lehet rövid, hosszú, születhet helyes vagy helytelen ítélet, és célravezetőbb a jog hatékony érvényesüléséről beszélni, ugyanis a hatékonyság legtöbbször a rövid és gyors pernek feleltethető meg, amely azt jelenti, hogy megfelelhetnek a per tartalmi lényegéről, azaz arról, hogy helyes ítélet szülessen.¹⁴⁴

A perek észszerű időn belül való befejezéséhez való jog a VIII. Pp. novellával vált a magyar perjog részévé 1999-ben. Alapvetően a bíróság feladata volt, hogy lehetővé tegye a per tisztességes lefolytatását és észszerű időn történő befejezését. Szankció is fűződött hozzá, hiszen nem teljesülése esetén a peres fél pert indíthatott a bíróság ellen. Az időszerűség követelmények nem teljesülése esetére további következményt jelentett az, hogy a bírósági eljárás elhúzódása miatti kifogás jogintézményének bevezetéséhez kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2006. évi XIX. törvény hatálybalépésétől kezdődően a fél az eljárás elhúzódása miatt kifogást terjeszthetett elő.¹⁴⁵ A vagyoni elégtétel megfizetésére irányuló

---

¹⁴¹ SZABÓ [2013] *i. m.* 44.

¹⁴² KISS *i. m.* 114-115.

¹⁴³ WOPERA [2008] *i. m.* 99-100.

¹⁴⁴ SZABÓ [2013] *i. m.* 46.

¹⁴⁵ WOPERA [2008] *i. m.* 102-103.

eljárás tovább bővítette az időszerűség követelményének megsértése esetén rendelkezésre álló igényérvényesítési lehetőségek körét.

A hatályos Pp.-ben sem a perhatékonyság elve, sem az időszerűség követelménye nem jelenik meg alapelveként, viszont a kodifikáció során a jogalkotó legfőbb célkitűzése a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása volt. Továbbá a Pp. alapelveként nevezi meg a perkoncentráció követelményét, amely nem feleltethető meg teljesen sem a perhatékonyságnak, sem az időszerűségnek, azonban tagadhatatlan a közöttük lévő összefüggés.

1.6. A perbeli esélyegyenlőség elvének megjelenése

Megkockáztatható a kijelentés, hogy ez az elv tekinthető a legösszetettebbnek és legvitatottabbnak tekintve, hogy nincs egyhangú állásfoglalás abban, hogy ez mindösszesen egyetlen alapelvnek minősül, vagy egyes elemei külön alapelvet alkotnak-e. Alkotó elemeként tekinthetünk a *bírósághoz fordulás jogának elősegítésére*, amelyet a VIII. Pp- novella iktatott be a perjogi alapelvek közé. Ennek érvényesülésére hivatott a *panasznap*¹⁴⁶ intézménye, a különböző költségmentességek, valamint a jogi segítségnyújtás rendszere.¹⁴⁷

A kétoldalú meghallgatás elvét nem rögzíti kifejezetten az 1952. évi Pp. I. fejezete, azonban a per *kontradiktórius* természetéből és számos részletszabályból következik.¹⁴⁸ Hasonlóan alakult az alapelv szerepe a Plósz-féle 1911. évi Pp.-ben is, amely kapcsán Magyary Géza szerint „*a kétoldalú meghallgatásnak az a rendeltetése, hogy a bíróság azon múlt tényekről, amelyek a jogvédelem alapjául szolgálnak, elsősorban és minden forrást megelőzően a felek ajkáról győződjenek meg. Ez olyan régi tétel, mint maga a perjog.*”¹⁴⁹ A kétoldalú meghallgatás lehetőségének biztosítása a bíróság számára kötelezettség, a fél számára azonban csak lehetőség, ő döntheti el, hogy mennyire aktívan kíván részt venni a perben.¹⁵⁰

Az 1911. évi Pp.-ben az ügyvéd nélkül eljáró fél esetén a bíróságnak kellett ellátnia a *fél kitanítását*.¹⁵¹ Az 1952. évi Pp. megszüntette az ügyvédkényszert, ezért a korábbinál több eljárásban járt el jogi képviselő nélkül a fél. Ezért az ügyvéd szerepét valamelyest a bírónak

---

¹⁴⁶ 2018. október 3. napját követően: *ügyfélszolgálat helyett ügyfélszolgálat* <https://miszk.hu/index.php/313-panasznap-helyett-ugyfelsegito> (Letöltve: 2023.02.12.); lásd bővebben: BALÁZS Péter: *Panasznapi dilemmák: az ügyfélszolgálat helye és szerepe a polgári igazságszolgáltatás rendszerében*, Miskolci Jogi Szemle, 2019/1., 124-145.

¹⁴⁷ Lásd részletesebben: KIRÁLY Lilla: *A szegényjogtól a jogi segítségnyújtásig*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012.

¹⁴⁸ WOPERA [2008] *i. m.* 108.

¹⁴⁹ MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Franklin-Társulat, Budapest, 1940, 245.

¹⁵⁰ SZABÓ [2013] *i. m.* 38.

¹⁵¹ KENGYEL [2013] *i. m.* 61.

kellett átvenni, és a törvény általánossá tette a bíróság kitanítási kötelezettségét az anyagi és eljárásjogi kérdésekre is kiterjedően. 1972-ig akkor is ki kellett oktatnia a felet a jogairól és kötelezettségeiről, ha jogi képviselővel járt el.¹⁵² A bíróság általános kitanítását a VI. Ppn. szüntette meg olyan módon, hogy továbbra is fennmaradt a bíróság tájékoztatási kötelezettsége a jogi képviselő nélkül eljáró fél irányában. Azonban ez csak a fél perbeli jogairól és kötelezettségeiről szólhat, tehát anyagi jogi tájékoztatást nem, csupán eljárásjogi tájékoztatást adhat a bíróság.¹⁵³ A VIII. Pp. novella tovább szűkítette a kitanítási kötelezettséget úgy, hogy ezentúl már csak a bírósághoz fordulás jogának a biztosítása érdekében köteles a jogi képviselő nélkül eljáró felet a perbeli eljárási jogairól és kötelezettségeiről a szükséges tájékoztatással ellátni a bíróság.

A kitanítási kötelezettség előnye az volt, hogy a felperes személyes meghallgatása után a bíróság eldöntötte, hogy az adott jogvitában mely jogcímen lehetne érvényesíteni a kereseti kérelemben foglalt követelést, és a felperesnek, vagy akár a jogi képviselőnek a „szájába rágta” a helyes jogcímre való hivatkozást, és ennek megfelelően folytatta le a bizonyítási eljárást. Ez ahhoz vezetett, hogy a bíróság így voltaképpen a saját jogcímét bírálta el. Az alperes számára is világossá vált, hogy mi ellen kell védekezni, továbbá a bíróság kitanítása elévülésre vagy egyéb jellegű kifogás, illetőleg viszontkereset előterjesztésének lehetőségére is kiterjedt. Hátrányként szükséges megemlíteni azt, hogy „a keresetlevelek kiüresedtek”, csupán a tényállást és a határozott kereseti kérelmet tartalmazták, a képviselők ugyanis kényelmessé váltak a bíróság széleskörű kitanítása következtében. Sokszor helytelenül a jogi képviselők nem határozták meg az érvényesíteni kívánt jogot, vagy a jogcímet tartozásként, vagy csak egy egyszerű összegként jelölték meg.¹⁵⁴

1.7. A jóhiszeműség elve és az igazmondási kötelezettség

Az 1911. évi Pp. *igazmondásra* kötelezte a feleket, amely megsértésének szankcióját a pénzbírság jelentette. Kiszabására akkor volt lehetőség, ha a fél olyan tényt állít, amely nyilvánvalóan alaptalan, tényt nyilvánvalóan alaptalanul tagad, vagy nyilvánvalóan alaptalanul hivatkozik valamely bizonyítékra.¹⁵⁵ A perelhúzást olyan módon szankcionálta a Plósz-féle perjog, hogy a késedelmesen előterjesztett nyilatkozatokat figyelmen kívül hagyhatta, ezzel

---

¹⁵² KENGYEL [2013] *i. m.* 79.

¹⁵³ WOPERA [2008] *i. m.* 59.

¹⁵⁴ DREXLERNÉ KARCSUB Edit: *Jogcímhez kötöttség a polgári eljárásban a bírói gyakorlat tükrében*, In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *50 éves a Polgári perrendtartás*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2003, 43-44.

¹⁵⁵ KENGYEL [2013] *i. m.* 61.

preklúziós szabály érvényesült.¹⁵⁶ Az igazmondási kötelezettség elnevezését *jóhiszeműség elvéként* fogalmazta újra az 1952. évi Pp., amely tágabb kört jelent az igazmondás követelményéhez képest. Az igazmondás mellett ez a per elhúzásától való tartózkodásra, a felesleges költségtől való tartózkodásra is kötelezi a peres feleket. A kötelezettség szankcióját az 1911. évi Pp.-hez hasonlóan pénzbírság, valamint ezen felül a költségekben való marasztalás és egyéb jogkövetkezmények alkalmazása jelentette.¹⁵⁷ Nemcsak a felekre, hanem a bíróságra is vonatkozik a jóhiszeműség elve, ugyanis a bíróságnak meg kell akadályozni minden olyan cselekményt, amely a jóhiszemű joggyakorlás követelményével ellentétes.¹⁵⁸ A VIII. Pp. novella nem hagyta érintetlenül ezen alapelvet sem, azonban elsősorban technikai módosítást jelentett, amely az elv tartalmában nem hozott jelentős változást.

1.8. A szabad bizonyítás elve

Az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartás még a *kötött bizonyítási rendszert* alkalmazta annak ellenére, hogy a kiegyezés utáni jogirodalom sürgette a *szabad bizonyítási rendszer* alkalmazását. A magyar perjogtörténetben a szabad bizonyítási gyökereit a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikkben vélhetjük felfedezni, amely a rendes eljárásra is a szabad bizonyítás elvét rendelte alkalmazni.¹⁵⁹ Ezzel a sommás eljárásról szóló törvény igazi előrelépést tett a korszerű Pp. felé vezető úton.¹⁶⁰ Az 1911. évi Pp. sem szakított a szabad bizonyítás elvével, és a szocialista perjog sem tekintette idegen és alkalmazhatatlan irányzatnak. Az elv lényege abban fejezhető ki, hogy a bíróság a polgári perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas.¹⁶¹ Ugyanakkor a szabad bizonyítási rendszer érvényesülésével több perrendtartás szabályozásában is találhatunk kötöttségi elemeket. Erre példának lehet említeni az ideiglenes igazságokat és a törvényi vélelmeket.¹⁶² A szabad bizonyítási elv a bizonyítékok szabad

---

¹⁵⁶ SZABÓ [2013] *i. m.* 38.; 1911. évi Pp. 222. §

¹⁵⁷ KENGYEL [2013] *i. m.* 81-82.

¹⁵⁸ KISS *i. m.* 119.

¹⁵⁹ SZABÓ [2013] *i. m.* 44. és KENGYEL [2013] *i. m.* 59.

¹⁶⁰ JUHÁSZ Imre: „A Perrendtartás” történelmi távlatból; In: PAPP Zsuzsanna (szerk.): *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 96.

¹⁶¹ KENGYEL [2013] *i. m.* 82.

¹⁶² WOPERA [2008] *i. m.* 96.

mérlegelését is magában foglalja, tehát a bizonyítékokat egyenként és összességében, szabadon értékeli a bíróság.¹⁶³

2. Az alapelvek szabályozásának problematikája

A 2016. évi Pp. kodifikációja során fundamentális jelentőségű kérdés volt, hogy az alapelveket milyen mértékben, pontosabban milyen terjedelemben és milyen tartalommal szükséges megjeleníteni a jogszabályban. Többek között a 2010. évi román Pp. fontosnak tartotta, hogy *explicite*, tételesen felsorolja a polgári perre irányadó valamennyi alapelvet,¹⁶⁴ de a 1952. évi Pp. I. fejezete is viszonylag részletesen rendelkezik az alapelvekről.

Olyan perjogi rendszerrel is találkozhatunk, amely teljesen szükségtelennek tartja, hogy az alapelveket már a törvény elején külön fejezetben kiemelten bemutassa. Természetesen ebben a megoldásban is érvényesülnek az alapelvek, azonban itt az eljárási részletszabályokban köszönnek vissza. Ezt alkalmazza a német és az osztrák törvény is, de a Plósz-féle 1911. évi Pp. sem tartalmazott külön alapelvi fejezetet.¹⁶⁵

E két lehetőség közötti megoldás arany középútnak tekinthető, és emellett tette le voksát a magyar kodifikációs bizottság is, vélhetően svájci mintát követve. Ezen álláspont szerint szükséges a törvényben külön fejezetben kiemelten rendelkezni az alapelvekről, azonban felesleges azoknak a taxatív jellegű, minden részletre kiterjedő bemutatása. Keretjogszabályként jelenik meg itt az Alaptörvény és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény, az itt található igazságszolgáltatási alapelvek, amelyek minden bírósági eljárásra vonatkoznak. Ez tekinthető jelenleg a korszerű jogszabály-szerkesztési technikának,¹⁶⁶ ezért kizárólag csak azokat rögzíti a kódex, amelyek *a per teljes életciklusa alatt érvényesülnek*, így ezeket a *vezérlő elveket* tömören, koncentráltan és tételszerűen fogalmazza meg a törvény.¹⁶⁷

---

¹⁶³ WOPERA [2008] i. m. 97.

¹⁶⁴ PANTILIMON Rikárd Árpád: *A romániai polgári perrendtartás reformja*. In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 245-246.

¹⁶⁵ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 19.

¹⁶⁶ VARGA István: *Egység és sokféleség a perrendi kodifikációban – Egy új polgári perrendtartás szabályozási előkérdései*. In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 42-43.

¹⁶⁷ JUHÁSNÉ ZVOLENSZKI Anikó: *A Pp. I. fejezetének múltja, jelene, jövője, avagy a törvény célja és alapelvei a kodifikációk tükrében*. In: GELLÉN Klára – GÖRÖG Márta (szerk.): *Lege et fide*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 270.

Meggyőződésem, hogy mindkét véglet kerülendő, azaz felesleges mindegyik eljárási alapelvet kifejezni a törvény elején, azonban óvakodni kell attól is, hogy egyikről se essen említés a törvényben. Helyes döntésnek tartom, hogy az új alapelvek, többek között a perkoncentráció elve külön fejezetben került megfogalmazásra, hiszen ezen elvnek kitüntetett szerepe van az egész polgári eljárásban. Ha már más jogszabályban biztosítva van egy alapelv, akkor az arról való említés a perjogi kódexben elkerülhető. Azonban nézetem szerint törekedni kell arra, hogy minden alapelvről (akár a Pp.-ben, akár más jogforrásban) rendelkezzenek a jogbiztonság biztosítása érdekében, ugyanis nem várható el egy jogban kevésbé jártas féltől, hogy tisztában legyen minden alapelvvel és azok értelmezésével. A törvényben rögzítve azonban egyértelműen könnyen megismerhetővé válnak az alapelvek.

Az alapelvek funkcióját tekintve két felfogás viaskodik egymással. Az egyik iskola szerint az alapelvek hatóköre kétirányú: egyrészt *jogértelmezési* (valamint *hézagkitöltő*) *funkcióval* rendelkeznek a jogalkalmazásban; másrészt *normatív funkcióval* rendelkeznek a későbbi jogalkotás számára, egyúttal megszabják az eljárás egész felépítését, szerkezetét, rendszerét.¹⁶⁸ A másik nézet tagadja az alapelvek normatív szerepét, és csupán azt ismeri el, hogy az alapelvek irányítúként szolgálnak a jogalkalmazó számára a jogértelmezési bizonytalanságok esetére.¹⁶⁹ A kodifikációkori jogirodalom nem foglalt állást markánsan egyik nézet mellett sem. Egyfelől elfogadott, hogy az alapelvek meghatározzák a törvény kereteit és annak céljait, valamint a jogértelmezésben játszanak fontos szerepet, de ezen túl *egységesítési funkcióval* is rendelkeznek, és iránymutatást adnak, *hézagpótló funkciót* is betöltenek,¹⁷⁰ valamint zsinórmértékül is szolgálnak.¹⁷¹ A normatív funkciót kifejező szemlélet csupán bizonyos alapelvek tekintetében érvényesült. Nem volt kérdés ugyanis, hogy a rendelkezési elvnek, a jóhiszeműség elvének, az igazmondási kötelezettségnek irányadónak kell lennie a kódex megalkotása során. Ugyanakkor új perjogi alapelvek (perkoncentráció elve, felek eljárástámogatási kötelezettsége, bíróság közrehatási tevékenysége) megjelenésének is szemtanúi lehetünk, ezért ezen elvek vonatkozásában nem állítható, hogy ezek már-már örökérvényű, szinte megkérdőjelezhetetlen, dogmatikus jellegű princípiumok. Ezen elvek törvényi megjelenése sokkal inkább egy modell-választás bizonyítéka.

Nemcsak az alapelvi fejezetben taxatív módon felsorolt alapelvek alkotják a polgári eljárásjog alapelveit, ugyanis a törvényben több alapelv is szétszórtan található meg. Ennek

---

¹⁶⁸ Lásd: KENGYEL [2013] *i. m.* 36.; NÉVAI [1953] *i. m.* 12.; MOLNÁR *i. m.* 14.

¹⁶⁹ MOLNÁR *i. m.* 14.

¹⁷⁰ JUHÁSNÉ ZVOLENSZKI *i. m.* 270.

¹⁷¹ Konceptió 63.

indoka, hogy ezen elvek nem feltétlenül hatják át a polgári eljárást teljes egészében, így részletszabályozási, valamint funkcionális szempontok alapján kerültek megfogalmazásra az adott helyen. Ilyen fajta alapelvként tekinthetünk *a nyilvánosság elvére, a kétoldali meghallgatás elvére, a jogérvényesítés segítésének elvére, az anyanyelvhasználat elvére, a tényállás szabad megállapításának elvére.*¹⁷² A tisztességes eljárás elvének hangsúlyát az adja, hogy nem alapelvként, hanem a preambulum egyik elemeként kerül meghatározásra, amellett, hogy nemzetközi szerződés¹⁷³ és az Alaptörvény¹⁷⁴ is alapjogként rendelkezik róla. Az 1952. évi Pp.-ben alapelvként szabályozott *közvetlenség elve* és *szóbeliség elve* explicit módon nem tűnik ki, azonban a szabályozások értelmezésével lehet őket kiolvasni. Ennek kapcsán fontos megjegyezni, hogy a szóbeliség elve valamelyest visszaszorul az 1952-es szabályozáshoz képest, ennek kapcsán az ellenkérelem előterjesztésére vonatkozó rendelkezésekre lehet gondolni példának okáért. Továbbá teljes mértékben felesleges lett volna az úgynevezett igazságszolgáltatási alapelveket (*igazságszolgáltatás kizárólag bíróságok útján, bíróság előtti egyenlőség, bírói függetlenség elve, társasbíráskodás elve*) a Pp.-ben is szabályozni, tekintettel arra, hogy vagy az Alaptörvény, vagy a Bszi., vagy pedig a Bjt. határozza meg őket.¹⁷⁵

A Pp. alapelvi fejezetének az a jellemzője, hogy kizárólag azon elvek kaptak itt helyet, amelyeknek a polgári peres eljárás teljes ciklusában érvényesülniük kell, és elvi éllel hatják át a polgári eljárásjog egészét. Az alapelvi fejezetben nevesített vezérlő elvek a következők: *rendelkezési elv, perkoncentráció elve, felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége, jóhiszeműség elve* valamint *a bíróság közrehatási tevékenysége*. Ez a Szakértői Javaslatához képest tartalmaz némi eltérést, ugyanis ebben a következők szerepeltek szabályozandó alapelvként: *rendelkezési elv, kérelemre történő eljárás elve, jogérvényesítés segítésének az elve, tárgyalási elv, illetve a jóhiszemű pervitel elve.*¹⁷⁶

---

¹⁷² VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m. 20.*

¹⁷³ Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk

¹⁷⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése

¹⁷⁵ WOPERA [2017] *Magyarázat i. m. 20.*

¹⁷⁶ VARGA – ÉLESS *i. m. 31.*

3. A per koncentrálására vonatkozó alapelvek

3.1. A perkoncentráció elve

Általánosságban megállapítható, hogy minden polgári eljárásjogi törvény megalkotásakor az egyik kitűzött cél a hatékonyabb, gyorsabb, olcsóbb pervitel, ugyanis a perhatékonyság olyan eszme, amely mindenki számára előnyös. Az államnak elsősorban pénzügyi aspektusból, hiszen kevesebbet kell költenie egy-egy adott jogvita elintézésére, valamint csökken az állammal szemben indított kártérítési perek száma a strasbourgi bíróságon. Ugyanis az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében rögzített, a tisztességes tárgyaláshoz való jog egyúttal az észszerű időn belül történő határozathozatalt is biztosítja,¹⁷⁷ és a cikk megsértése esetén fizetett kártérítések miatt pedig csökkent az államháztartásból az igazságszolgáltatás fenntartására fordítandó támogatás. Ezért hazánk kiemelt célul tűzi ki az Egyezményből származó kötelezettség teljesítését,¹⁷⁸ majd a reform során rögzítette a jogalkotó, hogy a kodifikáció legfőbb célja a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása. Nem mellesleg 2022. január 1. napja óta a vagyoni elégtétel megfizetésére irányuló eljárás lehetősége is az észszerű időn belül történő elbírálásra ösztönzi a bíróságokat.

A per hatékonyabbá tételét számos módon elő lehet segíteni. Az egésznek az alapját egy megfelelően kiépített bírósági szervezetrendszer és a célirányosan megfogalmazott alapelvek képezik. A *fizetési meghagyás* és az *alternatív vitarendezés* olyan eszközök, melyek tehermentesítő funkciójukkal csökkenthetik a bíróságok leterheltségét, de ezek mellett fontos még a megfelelő *perorvoslati rendszer* és az *elektronizáció* is. A jogalkotó szándéka szerint a legfontosabb eszköz a per hatékonyabbá tételére a per koncentrálása. A *tágabb értelemben vett perkoncentráció* egy cél és egy szabályozási szempont is egyben, melynek része maga a *szűk értelemben vett perkoncentráció elve*, a *felek eljárástámogatási kötelezettsége* és a *bíróság közrehatási tevékenysége* is. Ezek teremtik meg a koncentrálás alapjait, így ennek köszönhetően

---

¹⁷⁷ A 6. cikk megsértése miatt több kérelem is érkezett az Emberi Jogok Európai Bíróságára Magyarország ellen, amelyek szintén a per hatékonyabbá tételére ösztönözték a magyar államot. Lásd: Gázsó-ügy. Forrás: MOHÁCSI Máté: *Alapjogi esetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága*, Acta Humana, 2015/5., 105-116.

¹⁷⁸ VARGA, István: *Foreign Influences on Hungarian Civil Procedural Law*; In: DEGUCHI, M. – STORME M. (eds.): *The Reception and Transmission of Civil Procedural Law in the Global Society: Legislative and Legal Educational Assistance to Other Countries in Procedural Law*, Garant, 2008, 282.

előmozdítják a perhatékonyságot, tehát e három alapelv tekinthető a perhatékonyság „három tartópillérének.”¹⁷⁹

A szűken értelmezett perkoncentráció tehát maga a perkoncentráció elve, amelyről úgy rendelkezik a törvény, hogy *a bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható lehet.*¹⁸⁰ Azonban ez az előírás nem tartalmaz kellőképpen világos és jól körülhatárolható kötelezettséget, ugyanis az eljárás szereplőit csak a törekvésre kötelezi a törvény. Érdemes szemügyre venni a „törekedni” fordulatot. E szó, a törekvés, azt a jelentést hordozza magában, hogy a perkoncentráció címzettjeinek folyamatosan egy cél (tehát az egy tárgyaláson való elbírálás) felé tartó magatartást kell tanúsítaniuk. Egy figyelemfelhívás ez, amely a bíróságnak és a feleknek a polgári peres eljárás során tanúsítandó magatartásuknak a befolyásolására tesz kísérletet, mondhatni utat mutat nekik. Ez semmiképpen sem nevezhető objektív mércének, ugyanis a törekvésre való kötelezettség önmagában nem kényszeríthető ki, ugyanis az nem tartalmaz szankciót. A részletszabályok azonban már tartalmazzanak a perkoncentráció követelményének, egyúttal az eljárástámogatási kötelezettségnek a megsértésével járó szankciót. Ennek kapcsán – a teljesség igénye nélkül – négy példa említendő meg: *a)* kötelezően pénzbírsággal sújtandó az a fél, aki a perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során perfelvételi iratban vagy tárgyaláson korábban lehetősége volt;¹⁸¹ *b)* a bíróság a fél perfelvételi nyilatkozatait hiányos tartalma szerint, a rendelkezésre álló peranyag alapján bírálja el, ha a fél valamely perfelvételi nyilatkozatot a bíróság anyagi pervezetése ellenére nem vagy nem teljeskörűen terjeszt elő;¹⁸² *c)* a perfelvételi tárgyalásnak a jelen lévő fél kérelmére való megtartása esetén a mulasztó felet sújtó szankciós jellegű vélelmek;¹⁸³ *d)* a törvényben vagy bírósági felhívásban meghatározott perfelvételi nyilatkozat perfelvételi iratban való fel nem tüntetésére irányadó, az előző példával részben megegyező tartalmú szankciós jellegű vélelmek.¹⁸⁴ A kikényszeríthetőség nehézsége ellenére azonban a cél világos, viszont sok esetben nehezen elérhető. Nyilvánvalóan a perek időtartama függ a jogszabályi keretektől, a bírói magatartástól, a felek magatartásától, és nem utolsósorban az ügy bonyolultságától. Utóbbi az életviszonyok természetéből fakad, amelyre minimális hatása van az államnak,

---

¹⁷⁹ JUHÁSNÉ ZVOLENSZKI *i. m.* 271.

¹⁸⁰ Pp. 3. §

¹⁸¹ Pp. 183. § (5) bekezdése

¹⁸² Pp. 183. § (6) bekezdése

¹⁸³ Pp. 190. § (2) bekezdése

¹⁸⁴ Pp. 203. § (2) bekezdése

azonban különböző kategóriákba tudja őket sorolni, például bonyolultabb ügyek elsőfokon is már a törvényszék hatáskörébe tartoznak.

A kodifikáció során ez az alapelv váltotta ki az egyik legnagyobb vitát, megkérdőjelezve az alapelvi szinten történő megfogalmazását is.¹⁸⁵ Bizonyos nézetek szerint a perkoncentráció nem alapelv, hanem egy, a perhatékonytságot kiegyensúlyozott szabályokkal biztosító, a törvénytől és az ahhoz kapcsolódó bírósági joggyakorlattól elvárt fontos *eredmény*. Az alapelvként történő megfogalmazás azt a veszélyt hordozza magában, hogy a polgári per célja és rendeltetése nem elsődlegesen a valóságnak megfelelő tényállás feltárásán alapuló és így az anyagi jognak megfelelő döntés megalapozására alkalmas eljárás lefolytatása, hanem ezzel szemben mindösszesen az eljárás gyors lezárása.¹⁸⁶ A Szakértői Javaslat is azon az állásponton helyezkedik el, hogy nem éppen szerencsés tételes alapelvként megfogalmazni a perkoncentrációt, hiszen ez inkább tekinthető egy eredménynek, és nem foglalható össze egyetlen alapelvi rendelkezésben, hanem az a törvény teljes szabályrendszerén keresztül érvényesülhet.¹⁸⁷ Továbbá a jogirodalomban is ismétlődően visszaköszön a perkoncentráció alapelvi mivoltának megkérdőjelezése.¹⁸⁸

Vélhetően több indokkal bír az a tény, hogy a perkoncentráció alapelvként, s nem célkitűzésként vagy egyéb alapvető rendelkezésként került kodifikálásra. Egyrészt indokként hozható fel az, hogy a perkoncentráció a többi vezérlő elvvel egyetemben az egész polgári eljárásra hatással van, azt az eljárás megindításától annak befejezéséig áthatja. Másrészt a jogalkotó kiemelt célkitűzése volt a per koncentrációjával megvalósítva a perhatékonytság rendszerszintű biztosítása.¹⁸⁹ Előbbi indoknak megfelelően a perkoncentráció megjelenik a per szerkezetében, a részletszabályokban, a bírói attitűdben,¹⁹⁰ valamint a feleket terhelő kötelezettségekben és az őket érintő felelősségben. Harmadrészt pedig látható az is, hogy a perkoncentrációhoz két másik alapelvet – a felek eljárástámogatási kötelezettségét és a bíróság

---

¹⁸⁵ MOLNÁR *i. m.* 18.

¹⁸⁶ VARGA [2018] *i. m.* 25-26.

¹⁸⁷ VARGA – ÉLESS *i. m.* 46.

¹⁸⁸ „A Pp. szóhasználata is arra enged következtetni, hogy a perkoncentráció egy cél, nem pedig egy alapelv.” MÉSZÁROS Pál Emil: *A perkoncentráció, mint alapelv, vagy mint elvárás megjelenése a polgári perben*, Jura, 2020/4., 29-42.

„A perkoncentráció kevésbé hordoz magában alapelvi fogalmi elemeket.” MOLNÁR *i. m.* 19.

„Ha elfogadjuk, hogy a perhatékonytság nem alapelv, hanem cél, akkor is arra a következtetésre juthatunk, hogy a perkoncentráció nem lehet alapelv.” SZIVÓS Kristóf: *A perkoncentráció alapelvi jellegéről*; In: ERDŐS Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019 - Doctoral Working Papers*, Gondolat Kiadó, 2019, 272-286.

¹⁸⁹ MOLNÁR *i. m.* 19.

¹⁹⁰ Magyarország Kormánya T/11900. számú törvényjavaslata a polgári perrendtartásról, 242.

közrehatási tevékenységét – is igazít, amelyek egyfajta járulékos szerepet töltenek be a perkoncentrációhoz képest.

Dogmatikai szempontokat figyelembe véve megalapozottan lehetne javasolni, hogy a perkoncentrációt ne alapelveként, hanem egyfajta követelményként, esetlegesen célként határozza meg a törvény. Mindennek ellenére indokolatlannak tartok egy ilyen irányú törvénymódosítást, ugyanis a perkoncentráció alapelveként, pontosabban vezérlő elvként való rögzítése megfelelően alkalmas lehet rendeltetésének betöltésére. A perkoncentráció követelménye valójában nem akként tud megfelelően funkcionálni, hogy alapelveként szerepel-e a törvényben vagy sem. Önmagában a perkoncentráció elve, vagy helyesebben fogalmazva a perkoncentráció követelménye a megvalósítására hivatott, megfelelően körülbástyázott részletszabályai, valamint a helyes jogértelmezés és jogalkalmazás nélkül nem több, mint egy üres frázis. Akkor tudja betölteni a szerepét, amennyiben azt a részletszabályok megfelelően lehetővé teszik, és amennyiben a bíróság, valamint a felek azokat a Pp. szellemiségével, alapelveivel és preambulumaival összhangban megfelelően értelmezik és alkalmazzák. Alappal lehet feltételezni, hogy a jogalkalmazók tudatának többségében a perkoncentráció helyes felfogása és értelmezése napjainkra túlnyomórészt megtörtént, amely folyamatban kardinális jelentősége volt a Pp. novellának is.

A perkoncentráció nemcsak az eljárás gyorsaságát¹⁹¹ és időszerűségét hivatott előmozdítani, hanem legalább ugyanolyan mértékben a pervitel hatékonyabbá tételét is szorgalmaznia kell.¹⁹² Az időszerűség előmozdítása tekintetében az elv célja a tisztességes eljáráshoz való jogon nyugszik.¹⁹³ A perkoncentrációjának részletszabályokban is megjelenő, konkrétan megragadható célja, hogy a jogvita keretei a lehető leghamarabb rögzüljenek, így egy jól előkészített tárgyaláson bírálhassa el a jogvitát a bíróság.¹⁹⁴ Egyrészt a bíróságot célozza meg ezzel a törvény úgy, hogy minél aktívabban igyekezzék előmozdítani a pervitelét, ezt fogalmazza meg a bíróság közrehatási tevékenységének alapelve. Másrészt a felek is címzettek, hiszen ők az eljárás-támogatási kötelezettségük révén kötelesek előbbre vinni a pert a perkoncentráció érdekében.¹⁹⁵ A perkoncentráció biztosítása a bíróság oldaláról az anyagi

---

¹⁹¹ KÁLMÁN Attila: *Az új polgári perrendtartás alapelvei* <https://jogaszvilag.hu/szakma/az-uj-polgari-perrendtartas-alapelvei/> (Letöltve: 2022. 01. 04.)

¹⁹² Pp. törvényjavaslat 242.

¹⁹³ MOLNÁR *i. m.* 18.

¹⁹⁴ JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI *i. m.* 271.

¹⁹⁵ JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI *uo.*

pervezetéssel történik, míg a feleket a törvény az eljárás-támogatási kötelezettség elvével bírja rá az eljárás minél gyorsabb és hatékonyabb vitelére.¹⁹⁶

Nyilvánvaló, hogy a perkoncentráció elve tekinthető a Pp. legjelentősebb alapelvének – vagy még inkább: követelményének –, hiszen több alapelv is, valamint az osztott perszerkezet is a perkoncentráció érdekében kerül bevezetésre. Véleményem szerint a XXI. században egy új perjogi kódex alkotásakor nélkülözhetetlen a per valamilyen szintű koncentrációja, hiszen nemzetközi tapasztalatok is azt mutatják, hogy a koncentrált per nagymértékben elő tudja mozdítani a perhatékonyságot. A per szerkezetében akkor valósulhat meg a koncentráció, ha az egyes eljárási szakoknak jól meghatározott, a másiktól eltérő funkciója van, és a törvény nem engedi keveredni ezeket a funkciókat.¹⁹⁷

3.2. A felek eljárástámogatási kötelezettsége

A felek eljárástámogatási kötelezettségét úgy állapítja meg általános értelemben a Pp., hogy a felek kötelesek előmozdítani az eljárás koncentrált lefolytatását és befejezését.¹⁹⁸ Ezt másképpen akár a felek per előbbre viteli kötelezettségének is nevezhetjük, amely vélhetően a német és osztrák perjog hatásaként került megfogalmazásra (*Prozessförderungspflicht*). A fél eljárástámogatása a magánautonómiából eredő önrendelkezési jog egyenes következménye.¹⁹⁹ Ezen alapelv tulajdonképpen a perkoncentráció egyik címzettjévé a feleket teszi, hiszen az ő kötelezettségük is a koncentráció megvalósítása, és a jogalkotó tulajdonképpen arra kötelezi a peres feleket, hogy tegyenek eleget az eljárás minél gyorsabb, hatékonyabb és koncentráltabb véghezviteléből fakadó kötelezettségüknek. A perkoncentráció másik címzettje a bíróság, akinek aktív magatartásával, elsősorban az anyagi pervezetés adta eszközökkel (tájékoztatás, kérdés, nyilatkozattételre felhívás) kell hozzájárulnia ahhoz, hogy a felek teljesíthessék az eljárástámogatási kötelezettségüket. Ezt a bíróság közrehatási tevékenysége néven említi alapvető rendelkezésként a Pp., így a bíróság mellett a felek is felelősek az eljárás minél gördülékenyebb, gyorsabb, hatékonyabb lefolytatásáért, ugyanis a felek eljárástámogatási

---

¹⁹⁶ Konceptió 10.

¹⁹⁷ WOPERA [2017] *Magyarázat i. m.* 21.

¹⁹⁸ Pp. 4. § (1) bekezdése

¹⁹⁹ PRIBULA László: *Alapvetések*; In: UDVARY Sándor (szerk.): *Polgári eljárásjog*, Patrocinium, Budapest, 2018, 26.

kötelezettsége a fél fokozott felelősségét fejezi ki a bíróság elé vitt jogvita előrevitelével kapcsolatban.²⁰⁰

Ahogy a perkoncentráció kapcsán, úgy a felek eljárástámogatási kötelezettségét illetően is felmerült annak alapelveként való felfogása, illetve akként való szabályozásának szükségessége.²⁰¹ Az eljárástámogatási kötelezettség vezérelvként való szabályozása arra enged következtetni, hogy annak *a per teljes egészén át érvényesülnie kell*; azonban érdemes rámutatni arra, hogy elsősorban a perfelvételi szakban kap hangsúlyos szerepet. Ugyan a keresetlevél nem minősül perfelvételi iratnak,²⁰² azonban jellemzően perfelvételi nyilatkozatokat (pl.: tényállítás, kérelem, bizonyítási indítvány) tartalmaz, így a felperest e kötelezettség már egészen a keresetlevél előterjesztésétől kezdődően terheli. Az eljárástámogatási kötelezettség, valamint a koncentrált eljárás követelménye pedig elvárja a felperestől, hogy a lehető legteljesebb módon terjessze elő a keresetét, azaz valamennyi tény adjon elő és valamennyi bizonyítási indítványát terjessze elő.²⁰³

Ezzel az elvvel világossá válik, hogy az állam egy *aktívabb és együttműködőbb attitűdöt* kíván meg a felek egymás közötti és a bíróság felé irányuló viszonylatában is. A felek eljárástámogatási kötelezettségét és a bíró aktívabb közrehatási kötelezettségét összefoglalva *együttműködési kötelezettségnek* is nevezhetjük, ugyanis az eljárás résztvevőinek együtt kell működniük egymással, hogy a per minél gyorsabban és megalapozottabban érje el célját.²⁰⁴ A Szakértői Javaslat is nevesíti az együttműködési elvet mint a felek eljárás-támogatási kötelezettségének és a bíróság közrehatási tevékenységének egyfajta összességét. Ennek ellenére a Szakértői Javaslat is azon az állásponton helyezkedik el, hogy nem célszerű ezen elv alapvető szinten történő megfogalmazása, hiszen nem reális elvárás a felektől a per során való együttműködés, hiszen éppen azért fordulnak a bírósághoz, mert valamely élethelyzetben már nem tudnak együttműködni.²⁰⁵ Azonban szükséges leszögezni, hogy az együttműködésnek elsősorban nem a felek egymás közti viszonyaiban, hanem a felek és a bíróság között kell megvalósulnia.²⁰⁶ Fontos azt is hangsúlyozni, hogy az együttműködés elengedhetetlen ahhoz,

---

²⁰⁰ WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban*, Advocat, 2017, különszám, 5.

²⁰¹ Lásd: SZIVÓS Kristóf: *A felek eljárástámogatási kötelezettségének dogmatikai értékelése*, Jogtudományi Közlöny, 2022/2., 79.

²⁰² Nem szerepel ugyanis a Pp. 7. § (1) bekezdés 16. pontjában foglalt taxatív jellegű felsorolásában.

²⁰³ ZSITVA Ágnes: *A perfelvételi szak*; In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 485.; valamint SZIVÓS [2022] *A felek eljárástámogatási kötelezettsége i. m.* 73.

²⁰⁴ Koncepció 65.

²⁰⁵ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 47.

²⁰⁶ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 48.

hogy a magánjogi viták megoldásának gyorsítására hivatott, a Pp.-ban széleskörben rögzített preklúziós szabályok ne merev eljárási formalizmusként, hanem a józan észnek megfelelő és következetes eljárásirányítási eszközként kerüljenek alkalmazásra.²⁰⁷

3.2.1. A fokozott felelősség ideológiai háttere: az új magánjogi emberkép

A felek eljárástámogatási kötelezettsége kapcsán rá kívánok világítani arra, hogy a feleket terhelő fokozottabb perbeli felelősség felfogása honnan származik. A kodifikáció során az egyik deklarált cél volt a Pp. harmonizálása a Ptk.-val, amely egy *újszerű ember- és társadalomkép* ideáján nyugszik, azonban ez az eszme korántsem nevezhető előzmény nélkülinek. A harmonizáció a felelősséggel kapcsolatos szemlélet tekintetében is indokolt, ugyanis „*a felelősség anyagi jogi változásainak mozgása szükségképpen nem hagyhatja hatás nélkül az eljárásjogi viszonyok belső alakulását sem.*”²⁰⁸ Az Alaptörvényben megmutatkozó közjogi emberképen túl szükségesnek mutatkozik magánjogi viszonylatban is meghatározni egyfajta emberképet, ugyanis ezáltal közelebb juthatunk a magánjogi jogviszonyokban elvárt és tanúsítandó magatartásmérték és felelősség megértéséhez is.²⁰⁹ Ez az emberkép kétségtelenül egy meglehetősen absztrakt fogalom. Elméleti kategóriáról van szó, azonban e felfogás jegyében a jogalkotás kihat a részletszabályokra is. Ezentúl a jogalkalmazásban is testet ölt, hiszen egyes hatóságok, bíróságok határozatai eltérő zsinórmércét követhetnek különböző területeken és időkben, ugyanis mást vár el az állam, illetve a társadalom az állampolgároktól.

A jogtörténetben a legszélesebb körben ismert emberkép a római *bonus et diligent pater familias*. Azonban ez az emberkép elsősorban nem célkitűzés volt, hanem egy zsinórmérce, amelynek a polgári jogi felelősség meghatározásánál volt kulcsfontosságú szerepe. De mindenképpen mérföldkőnek számít, hiszen a római jogban egy magánjogi absztrakt képet állított fel, amely későbbiekben is példaként szolgált. Ehhez valamelyest hasonló emberképként jelenik meg a porosz Allgemeines Landrechtben az *Untertan* (alattvaló), Franciaországban a *bourgeois* (városi polgár) vagy az *homme prudent et prévoyant* (előrelátó és okos férfi),²¹⁰ a common law-ban ismert *reasonable man* (ésszerűen gondolkodó ember) vagy a magyar magánjog-történetben honos *jó gazda* emberképe is.²¹¹ Tehát látható, hogy közel sem példa nélküli egy-egy kor emberképezésének meghatározása.

---

²⁰⁷ HERÉDI *i. m.* 125.

²⁰⁸ NOVÁK István: *A polgári eljárásjogi felelősség alap gondolatai*, Jogtudományi Közlöny, 1972/11., 572.

²⁰⁹ LANDI Balázs: *Emberkép, magatartásmérték, felelősség*, Iustum Aequum Salutare, 2016/1., 49.

²¹⁰ LANDI [2016] *Emberkép i. m.* 50.

²¹¹ LENKOVICS Barnabás: *A fenntartandó magánjog*, Jog – Állam – Politika, 2011, különszám, 92.

A keleti blokkban, így ezen belül Magyarországon is a szocializmus kialakított egyfajta emberképet, amely a szocialista gondolatok, társadalmi viszonyokról való újszerű felfogás forradalmi mivolta miatt jelentősen különbözött a korábbi korok emberképétől, valamint alaposan megváltoztatta az egyén és az állam viszonyát úgy, hogy a *paternalizmus* lett az irányadó eszme. Az állam egy *gondoskodó szerepet* töltött be az állampolgárok felett, óvta őket a zsarnokságtól, és védelmet biztosított ellene. Ebben a rendszerben az állampolgárokat ez a gondoskodó állam nagyobb biztonságban részesítette, ám ezzel összefüggésben fordítottan arányos kép mutatkozik az állampolgárok szabadságában és felelősségében, ugyanis ezekből kevesebb jutott a szocialista állam által gondosan óvott egyéneknek. Ennek a szellemiségnek a talaján áll a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959. évi Ptk.) és az 1952. évi Pp. is.

Szükséges rámutatni arra, hogy az új emberkép megalkotása, kialakulása nem a Ptk. kodifikációja idején kezdődött. A rendszerváltással indult meg az a folyamat, amely a mérleg nyelvét a közösségi szemléletről az individualizmus felé billentette, ez tükröződik az egyének növekvő felelősségében és szabadságában is, és ezzel fordítottan arányosan mérséklődik az állami hatalom, különösen az egyének egymás közti viszonyaiban.²¹² A társadalmi átrendeződés miatt a XXI. század hajnalán azonban indokolt volt egy újfajta emberkép-megközelítés, amely a szociális piacgazdaság modelljét tekinti mintának, ezért az új Ptk. által egy új emberkép jelenik meg, amely az alkotmánybírói gyakorlatban kialakított elvekre épülő emberi méltóságból vezethető le.

Korunk emberképe szerint tehát az ember egy magánjogi jogalany és egyben autonóm személy, aki a mindennapi életben felelősen és előreláthatóan cselekszik. Az újszerű emberkép öntudatos, bátran kockáztat, saját ügyeit felnőtt módjára intézi, nincsen szüksége az állam gondoskodására, gyámkodására. Lábady Tamás a következőképpen foglalta össze: „*A magánjogi kodifikáció emberképe az egyenlő méltóságú személy, akinek autonómiáját emberi méltósága garantálja, az öntudatos, józan, kockázatvállaló polgár, a mindennapi élet gyakorlatias embere, az előrelátó, felelős üzletember, aki autonóm módon vesz részt a közjogi közfeladatok ellátásában is.*”²¹³ *Antipaternalista szemléletmódnak* is nevezhetjük ezt az felfogást, hiszen az egyén immár nem igényli az állam túlzóan gondoskodó, paternalista védelmét.

---

²¹² A polgári perjogban is megjelent ez a tendencia, ennek kapcsán elegendő a VI. és a VIII. Pp. novellák újításaira gondolni.

²¹³ LÁBADY Tamás: *Alkotmányjogi hatások a készülő Ptk. szabályaira*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/1., 16.

Ez a *felelősen cselekvő emberkép* már a Ptk. szabályozási módszerében is megjelenik. Ezt megelőzően a magyar civilisztikában a *dualizmus* volt a jellemző szabályozási technika, így az 1959. évi Ptk. is szűk értelemben véve szabályozta a polgári jogot, míg a kereskedelmi, illetőleg gazdasági jog tekintetében a gazdasági társaságokról szóló törvény volt irányadó. A Ptk. már a *monizmuson* alapszik, tehát ma már a természetes személyek és gazdasági társaságok viszonyait egy törvény – a Ptk. – rendezi egységesen. A Ptk. kodifikációja során a Vékás Lajos által képviselt álláspont érvényesült, amely azon a véleményen alapul, hogy a polgárok a kereskedelmi ügyletekben mostanára jártasságot szereztek, illetve az iskolázottság is elérte azt a szintet, ahol nincs szükség a különálló, társasági jogi területet szabályozó jogszabályra. További érv volt még, hogy a magyar magánjog is oly mértékben kereskedelmi jogiasodott már, hogy megérett e két jogterület az egybeolvasztásra.²¹⁴ Annak ellenére is a monizmus mellett tette le a voksát a jogalkotó, hogy a legfőbb irányadó jogrendszerek (Németország, Franciaország) a dualista szabályozáson alapulnak,²¹⁵ viszont például a belga jog a monista elvet követi.²¹⁶

A monizmus éles váltást jelent a szocialista korszakban meghonosodott, és a rendszerváltás utáni évtizedekben fennálló dualizmushoz képest, ugyanis már a Ptk. szabályozása is azt feltételezi, hogy a vagyoni viszonyok tekintetében (például dologi jog, kötelmi jog szabályozása) nem érdemes különbséget tenni természetes személy és gazdálkodással foglalkozó jogi személy között, hiszen már a természetes személyek is rendelkeznek azzal az autonómiával és felelősséggel, hogy a saját ügyeikben az állam túlzott védelme nélkül is el tudnak járni. Az új emberkép a monista felfogáson túl a tulajdonszerzés, a szerződési szabadság, az egyesülési és társulási szabadság szabályozásában jelenik meg,²¹⁷ az öröklési jogban,²¹⁸ de a Ptk. újításai között kitűnik az előreláthatósági klauzulában az objektív jellegű kontraktuális felelősség kapcsán is.²¹⁹ Ezt az emberképet és az ebből összegződő

---

²¹⁴ Lásd: MÉHES Tamás: *Monista és dualista felfogás a magánjogban, gazdasági társaságok a Ptk.-ban*, PhD értekezés, 2012, 284. és VÉKÁS Lajos: *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2008, 343.

²¹⁵ MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Monizmus és dualizmus az új Magyar Ptk-ban* (A Társasági jog a Polgári Törvénykönyvben c. konferencián 2013. November 23.-án Újvidéken (Novi Sad, Szerbia) elhangzott előadás írott változata); In: SZALMA József (szerk.): *A Magyar tudomány napja a Délvidéken, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék (Novi Sad), 2014, 142.*

²¹⁶ SZALMA József: *Az új Magyar Ptk-ról: tartalma, szabályozási módszere és hatálybalépése*; In: SZALMA József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken, 2012, Újvidék, Szerbia: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 2014, 107.*

²¹⁷ VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Complex, Budapest, 2013, 19.

²¹⁸ LANDI Balázs: *A hetedik könyv – A hetedik pecsét, avagy a Polgári Törvénykönyv életvégi ember- és családképe*, Iustum Aequum Salutare, 2016/3., 169.

²¹⁹ Ptk. 6:142. §

társadalomképet jogilag kötelezővé tenni, és ebből fakadóan kikényszeríteni sem lehet. Arra azonban van lehetőség és igény is, hogy a jog, különösképpen a magánjog ember- és társadalomképévé, fő célkitűzésévé tegye.²²⁰

A fent említett *reasonable man* fogalma, amely a common law prototípusa, tulajdonképpen megfeleltethető a körvonalazódó emberképünknek, aki emberi méltósága és öntudata alapján pragmatista, gyakorlatias szemléletű, aki a kockázat és az üzleti alku világában él és tevékenykedik, aki üzleti ügyeit észszerűen bonyolítja, vagyis józan, létező, gyakorlatias hús-vér ember. A magánjognak ez az új emberképe kétségkívül már számol a polgároknak a vagyoni forgalomban való eligazodási képességével, iskolázottságával, üzleti jártasságával, egyszerűen jogtudatával.²²¹

A jogalkotó által megjelölt emberkép a polgári jogi kodifikáció során tehát a gondos, előrelátó, kockáztató, ügyeiben felelősen döntő ember képe volt. Ez nem teljesen újszerű ötlet, sokkal inkább a gyakorlat kodifikálása, ugyanis ezen emberkép eredetét az alkotmánybírói határozatokban lehet megtalálni. És még hozzá nem is a Ptk. kodifikációjának idejére tehető, hanem sokkal inkább a rendszerváltozás utáni években jelent meg e gondolat. Noha a polgári jogi kodifikáció kezdetén elvi éllel leszögezte a kormány, hogy az új Ptk. társadalmi modelljeként a szociális piacgazdaság társadalomképét kell tekinteni,²²² a társadalmi és gazdasági átrétegződés és egyéb jelentős változások miatt szükségessé vált egy új emberkép kikristályosodása is. Az Alkotmánybíróság ennek irányába tett lépést annak kimondásával, hogy „*az új gazdálkodási körülmények között az áruforgalom és a piaci feltételek ismerete a jogok és kötelezettségek egyenlősége folytán minden üzletszerűen gazdasági tevékenységet folytató jogalanytól elvárható.*”²²³ A korábbi Alkotmány alapján az Alkotmánybíróság a következő emberkép fogalmát határozta meg: „*az öntudatos, autonóm, bátran kockáztató, saját ügyeit felnőtt módon intézni tudó emberkép, akinek nincs szüksége minden oldalról állami megtámasztásra, még kevésbé az állam gyámkodására.*”²²⁴

Ma már a legmagasabb szintű nemzeti jogforrásunk, az Alaptörvény is meghatároz egyfajta emberképet. Ez alapvetően *alkotmányjogi emberképet* jelöl meg, de a magánjogi

---

²²⁰ LENKOVICS Barnabás: *Ember és tulajdon. Rendszerváltó gondolatok*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013, 302.

²²¹ LÁBADY *i. m.* 16.

²²² A Kormány 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozata az új Polgári Törvénykönyv koncepciójának elfogadásáról, valamint a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozat időarányos végrehajtásáról és módosításáról, II.pont

²²³ 73/1992. (XII. 28.) Alkotmánybírói határozat

²²⁴ 61/1993. (XI. 29.) Alkotmánybírói határozat, LÁBADY *i. m.* 15.

emberkép számára is ez jelenti a kiindulópontot. Az Alaptörvény O) cikke úgy szól, hogy „Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.” Ezen alkotmányjogi deklaráció nem magyar vívmány, ugyanis az 1999-es svájci alkotmányban²²⁵ is hasonlóképpen kerül meghatározásra az emberkép.²²⁶

3.2.2. „A felek felelős pervitele”

Érdeemes leszögezni azt, hogy a Pp. által a felek felé támasztott fokozott elvárásoknak oly módon is nyomatékot adott a jogalkotó, hogy már a törvény preambulumban is helyet kapott az, hogy többek között a felek felelős pervitelén alapul az új eljárásjogi kódexünk. Ezentúl a felek felelőssége alapelvi szinten is több ponton megjelenik, amelyek szorosan összefüggenek egymással. A felekre vonatkozó alapelvi rendelkezéseket a 4. § tartalmazza, amely a felek eljárástámogatási kötelezettségével együtt a peranyag-szolgáltatási elvet, és az igazmondási kötelezettséget is rögzíti.

Többben azon az állásponton helyezkednek el, hogy a felek aktivitásának növelése nélkül nem rövidíthető le a pertartam.²²⁷ A feleknek aktív, tevőleges magatartást kell tanúsítaniuk, ezzel támogatva egyben az időszerűséget és a hatékonyságot. Ehhez célirányos, adekvát, lényegre törő nyilatkozatokat, valamint költségtakarékosságot vár el a jogalkotó.²²⁸

A fentebb részletezett magánjogi emberképből a magasabb szintű anyagi jogi felelősség mellett egyfajta fokozott perbeli felelősség is kirajzolódik. Ez a fokozott felelősség az eljárásban jelenik meg, hátrányos jogkövetkezményei eljárási természetűek, és ettől el kell választanunk a felek polgári jogi felelősségét, amely akár kártérítési felelősséget is megalapozhat.²²⁹ Novák István a *polgári eljárásjogi felelősséget* úgy határozza meg, hogy az „nem más, mit azoknak a jogkövetkezményeknek a viselése, amelyek a bíróság, a felek és a perben szereplő más személyek perbeli magatartása nyomán a per keretében keletkeznek.”²³⁰ Elsősorban abban különbözik a polgári anyagi jogi felelősségtől, hogy egyrészt a processzuális felelősség mindig egy adott per keretében jelentkezik, másrészt a polgári per

---

²²⁵ A Svájci Államszövetség alkotmányának 6. cikk: „Jede Person nimmt Verantwortung für sich selber wahr und trägt nach ihren Kräften zur Bewältigung der Aufgaben in Staat und Gesellschaft bei.”

²²⁶ LANDI Balázs: *Kit támogat a jog a polgári jogi felelősség körében? - avagy valóban érvényesül-e a magánjogi deliktum elve?* Pázmány Law Working Papers, 2012/31., 17.

²²⁷ CSERBA Lajos: *Gondolatok a polgári per megindításának előkészítéséhez*, Magyar Jog, 1992/5., 296.

²²⁸ WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4., 157.

²²⁹ Lásd: SCHREIBER, Klaus: *A per résztvevőinek polgári jogi felelőssége*, Magyar Jog, 1992/12, 765-767.

²³⁰ NOVÁK István: *A polgári eljárásjogi felelősség feltételei*, Jogtudományi Közlöny, 1980/12., 851-852.

sajátosan zárt egység, amelyben a „következményvisszaverődés” speciális alakzatokat ölt. A polgári eljárásjog területén a felelősséget három tényező együttes jelenléte valósítja meg: a jogellenesség, a joghátrány, valamint az okozati összefüggés. A polgári anyagi jogi felelősséghez hasonlóan valamelyik tényező fennállásának hiányában nem beszélhetünk eljárásjogi felelősségről.²³¹

A *jogellenesség* esetén leszögezendő, hogy kifejezetten eljárásjogi jellegűnek és tartalmúnak kell lennie, azaz eljárási jogi rendelkezés megsértésében kell mutatkoznia. Ez megjelenhet aktív, tehát tevőleges magatartásban, valamint passzív, azaz nemtevéssel is megvalósítható. A *joghátrány* kapcsán megkülönböztethetünk általános, valamint különös joghátrányt. Az általános joghátrány az igazság kiderítésének akadályozásában jelenik meg, a különös joghátrányok lényegesen konkrétabban és közvetlenebbül mutatkoznak meg. Ugyan minden perben kimutathatók, minden hatásuk és következményük perenként mások és mások, tehát speciálisak. A processzuális felelősség harmadik elemeként az *okozati összefüggést* kell megemlíteni. Ez voltaképpen a két előbbi feltételt, a jogellenes magatartást, illetve a joghátrányt kapcsolja össze. Nem áll be ugyanis a felelősség, amennyiben a jogellenes magatartás és a joghátrány között nem mutatható ki az okozati összefüggés.²³²

3.2.3. A felelős pervitel megnyilvánulása

A Pp. megalkotásakor szempont volt, hogy a professzionális pervitelt kell a peres eljárás alapmodelljének tekinteni. Ez olyan úton valósult meg, hogy általános szabállyal kötelezővé vált a jogi képviselő minden perben, kivéve, ha törvény ettől eltérően rendelkezik.²³³ Így a járásbíró (ideértve a kerületi bíróságot is), valamint a munkaügyi perben eljáró bíróság előtt nem kötelező a jogi képviselő. Ha a fél jogi képviselő nélkül terjeszt elő egy beadványt, azt hatálytalannak kell tekinteni.²³⁴ Amennyiben törvényszék előtt lévő perben – ahol kötelező a jogi képviselő – az alperes jogi képviselő közreműködése nélkül terjeszt elő ellenkérelmet – amelyet hatálytalannak kell tekinteni –, abban az esetben a bíróságnak hivatalból, tárgyaláson kívül bírósági meghagyást kell kibocsátania, és kötelezni kell az alperest a kereseti kérelemben foglaltak teljesítésére. Ez ahhoz vezet, hogy ha valakivel szemben a törvényszék előtt indítanak pert, úgy minden esetben jogi képviselőt kell meghatalmaznia. Ez azok számára okozhat

---

²³¹ NOVÁK uo.

²³² NOVÁK [1980] i. m. 852-856.

²³³ Pp. 72. § (1) bekezdése

²³⁴ Pp. 74. § (1) bekezdése

aránytalanul nagy nehézséget, akik *jövedelmi és vagyoni viszonyaikra* tekintettel ezt nem engedhetik meg maguknak, de nem jogosultak valamilyen *költségkedvezményre* sem. A törvényszéki perrend mellett speciális, a fél számára könnyített rendelkezéseket tartalmaz a Pp. a *jogi képviselő nélkül eljáró felek* számára. Ezen enyhébb szabályok abban állnak, hogy a feleknek formanyomtatványon is lehet a keresetlevelet és néhány más beadványt előterjeszteniük, amelyekben mentesülnek attól, hogy a jogi érvelést, jogalapot, valamint a jogszabályhelyt feltüntessék.

A felek felelőssége nemcsak az *írásbeli beadványok* magasabb szintű követelményeiben jelenik meg, hanem a *tárgyaláson való jelenlétben* is. Amennyiben mindkét fél elmulasztja a perfelvételi tárgyalást, vagy a jelen lévő fél nem kéri a tárgyalás megtartását, akkor a bíróság megszünteti az eljárást.²³⁵ Ez a felperes szempontjából jelent elsősorban hátrányosabb jogkövetkezményt, hiszen az ő jelenléte hiányában valószínűleg az alperes nem kéri a tárgyalás megtartását. Az alperes perfelvételi tárgyaláson való jelenlétét pedig azzal a vélelemmel szorgalmazza a Pp., hogy a meg nem jelent fél az ellenérdekű fél állításait, nyilatkozatait nem vitatja, valamint nem kíván további perfelvételi nyilatkozatot tenni.²³⁶

A perfelvételi szakra általánosságban vonatkozik az a meglehetősen szigorú szabály, hogy ha a fél a perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi meg, vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során perfelvételi iratban vagy a perfelvételi tárgyaláson korábban lehetősége volt, *őt a bíróság pénzbírsággal sújtja*.²³⁷ E szabály egyértelműen a koncentrációt szolgáltatott elősegíteni olyan módon, hogy a felek lehetőségükhöz képest minél hamarabb tegyék meg perfelvételi nyilatkozataikat, illetőleg ok nélkül vagy késedelmesen ne változtassák meg azokat. Az elérni kívánt cél világos és igazolható is, azonban az arra hivatott eszközként ez a rendelkezés túlzottan szigorúnak mutatkozik. Elsősorban annak köszönhetően, hogy nem a bíróság diszkrecionális jogkörébe utalja a törvény a pénzbírság kiszabását, hanem a törvény erejénél fogva köteles a bíróság a feltételek fennállása esetén pénzbírsággal sújtani a felet. A bíróság méltányossági és döntési jogköre annyiban jelenhet meg, hogy mérlegelnie kell a feltételek fennállását, jelesül hogy korábban lehetősége volt-e a félnek az adott cselekmény megtételére. Az ítélkezési gyakorlat szerint pénzbírság alkalmazása során az ügy sajátosságaira is figyelemmel kell lenni, illetve a perfelvételi tárgyaláson előterjesztett perfelvételi nyilatkozat csak akkor alapozza meg a pénzbírság kiszabását, ha a perfelvételi nyilatkozat előterjesztésére

---

²³⁵ Pp. 190. § (1) bekezdése

²³⁶ Pp. 190. § (2) bekezdése

²³⁷ Pp. 183. § (5) bekezdése

a félnek korábbi perfelvételi iratban, vagy korábbi perfelvételi tárgyaláson lehetősége lett volna.²³⁸ Az 1952. évi Pp.-ben hasonló szabályozás volt ugyan, azonban ott csak az indokolatlanul késedelmesen előterjesztett nyilatkozat sújtandó pénzbírsággal,²³⁹ ami jóval szűkebb kört jelent. Ugyancsak pénzbírsággal kell a bíróságnak sújtania azt a felet, aki az érdemi tárgyalási szakban alaptalan, vagy ismételten alaptalan kereset- vagy ellenkérelem-változtatást terjeszt elő,²⁴⁰ ezzel is óva intve a feleket a rosszhiszemű perelhúzó magatartástól.

A fent említett hátrányos jogkövetkezményeken túl a felek fokozott felelőssége minden kétséget kizáróan a per szerkezetét két részre osztó perfelvételt lezáró végzésben domborodik ki leglátványosabban. A perkoncentráció kívánalmának megfelelően a perfelvételi, más néven állítási szak a felek kérelmeinek, állításainak, nyilatkozatainak, bizonyítási indítványainak (*perfelvételi nyilatkozatainak*) megtételére szorítkozik. Ezen eljárási fázist a bíróság a perfelvételt lezáró végzésével fejezi be, amellyel rögzül a kereset, teljeskörűen tisztázódik a jogvita mibenléte, meghatározásra kerül a per tárgya, és lehatárolásra kerülnek a bizonyítási szak keretei.²⁴¹ Ez a végzés nyitja meg az érdemi tárgyalási, más néven bizonyítási szakot, amely nevéből adódóan is elsősorban a bizonyítás foganatosítására szolgál. Az ilyen módon kettéosztott perszerkezet csupán úgy biztosíthat hatékony pervitelt, hogy a felek kötelesek előmozdítani a per koncentrált eljárását és befejezését (felek eljárástámogatási kötelezettsége). E végzésnek *preklúziós hatása* van, tehát a meghozatalát követően további nyilatkozatok, állítások megtételére, illetve megváltoztatására nem kerülhet sor főszabály szerint.²⁴² Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a perfelvételt lezáró végzés *nem fellebbezhető*, viszont ahhoz a bíróság kötve van.²⁴³ E szabály még inkább arra készíti a feleket, hogy a perfelvétel során a lehető legmagasabb szintű gondossággal járjanak el, ugyanis a perfelvétel lezárása után a felek már csak rendkívül szűk körben tehetnek új állítást, nyilatkozatot, kérelmet, illetve változtathatják meg azokat. Tulajdonképpen ez az a pont, ahol a legjobban tetten lehet érní az új magánjogi emberkép megjelenését a Pp.-ben. Kiténik, hogy a perfelvételi szakban a bírók, a felek és a jogi képviselők felelőssége is megnő a hatékony pervitel érdekében. Így az a veszély állhat fenn a növekvő felelősség miatt, hogy ha a perfelvétel során nem megfelelően rögzül a

---

²³⁸ BDT2019. 4083.

²³⁹ 1952. évi Pp. 80. § (2) bekezdése

²⁴⁰ Pp. 219. §

²⁴¹ DÖME Attila: *Egy új eljárásjogi jogintézmény, az ún. közbenső végzés természetéről*, Magyar Jog, 2015/7-8., 453.

²⁴² DÖME [2015] i. m. 454-455.

²⁴³ Pp. 194. § (1) bekezdése

per tárgya, akkor a felek számára kedvezőtlen ítélet fog születni, ami miatt elkerülhetetlenné válik a másodfokú eljárás.

A felek perbeli felelőssége abban is megnyilvánul, hogy a Pp. a mulasztó fél számára igen kedvezőtlen következményekkel járó vélelmeket állít fel arra az esetre, ha a fél a Pp.-ben vagy a bíróság felhívásában meghatározott valamely perfelvételi nyilatkozatot nem tüntet fel a perfelvételi iratban, mindaddig, amíg nyilatkozatot nem tesz.²⁴⁴ Lényegében azt a vélelmet helyezi kilátásba a törvény, hogy a mulasztó fél nem kíván további nyilatkozatot, állítást, indítványt tenni, és az ellenérdekű fél állításait sem vitatja. Ez egyfajta *szankciós jellegű vélelemként* is felfogható, ugyanis a törvény az eljárástámogatási kötelezettségét nem teljesítő, perfelvételi nyilatkozat megtételét elmulasztó féllel szemben jogkövetkezményként ezen vélelmeket állítja fel, amelyek akár – további mulasztás folytán – pervesztességhez is vezethetnek. Noha a félnek lehetősége van a perfelvételi tárgyaláson az elmulasztott perfelvételi nyilatkozatot megtenni, ám ez a pénzbírság kiszabásának következményét vonja maga után.²⁴⁵ Hasonló jellegű szankciós vélelmekkel törekszik a Pp. a feleket – különösen az alperest – rábírni a perfelvételi tárgyaláson való jelenlétre.²⁴⁶

3.2.4. A felperes perbeli felelőssége

Az alapelvi háttér és a valamennyi félre vonatkozó felelősségi szemlélet után pedig érdemes megvizsgálni, hogy a peres eljárás folyamán melyek azok az eljárásbeli momentumok, amelyek során kifejezetten megnyilvánul a felek fokozott felelőssége. A *keresetlevél* benyújtásával kettős irányú joghatás keletkezik: egyfelől anyagi, másfelől eljárásjogi területen.²⁴⁷ Először is a peres eljárás megindítására szolgáló keresetlevél előterjesztése során számos szempontra kell tekintettel lennie a felperesnek. Már csak ha mennyiségi szempontból megfigyeljük, a keresetlevél tartalmi elemeit jóval részletesebben határozza meg a hatályos Pp., mint az 1952. évi Pp.

A perkoncentráció érdekében a felperesnek arra kell törekednie, hogy már minél hamarabb, tehát lehetőség szerint a keresetlevélben pontosan meghatározza, hogy mi a kereseti kérelme, minden jogcímet megjelöljön, amelyet érvényesíteni kíván, illetve az összes releváns tény elő kell adni, továbbá az ezen tények bizonyítására szolgáló bizonyítási indítványokat is

---

²⁴⁴ Pp. 203. § (2) bekezdése

²⁴⁵ Pp. 183. § (5) bekezdése

²⁴⁶ Pp. 190. § (2) bekezdése

²⁴⁷ NOVÁK István: *A keresetindítás eljárásjogi felelőssége*, Jogtudományi Közlöny, 1988/4. 215.

elő kell terjesztenie a keresetlevélben. Amennyiben jogi képviselővel jár el a fél, abban az esetben az érvényesíteni kívánt jog, a tényállás és a kereseti kérelem közötti összefüggést is ki kell fejteni.²⁴⁸ E jogi érvelés szükségességét az 1952. évi Pp. nem írta elő, de a gyakorlatban rendszeres volt annak alkalmazása a bíróság meggyőzése és a pernyertesség érdekében. A keresetlevél ezen taxatív felsorolt tartalmi elemeit egy hármasszerkezeti egységbe tagolja: *bevezető rész, érdemi rész és záró rész*. A korábbi szabályozással ellentétben a keresetlevél már nem pusztán *idézőlevélként* funkcionál, hanem *érdemi előkészítő irat* szerepét tölti be, és nagy szerepet tölt be a perkoncentráció megvalósítása érdekében. Ehhez képest az 1952. évi Pp.²⁴⁹ és az 1911. évi Pp. is viszonylag kevés kötelező tartalmi elem feltüntetését várta el a keresetlevélben a felperestől.²⁵⁰

Kitűnik, hogy az 1952. évi Pp. által használt „idézés kibocsátása nélküli elutasítás”²⁵¹ elnevezéstől visszatér a Pp. az 1911. évi Pp. szóhasználatához,²⁵² és *visszautasításként* nevesíti a bírósági cselekményt a keresetlevél perfelvételre való alkalmatlansága esetében.²⁵³ A visszautasítás bekövetkezhet azonnal, hiánypótlási felhívás mellőzésével,²⁵⁴ vagy hiánypótlási felhívást követően is.²⁵⁵ A 2016. évi Pp.-ben kezdetben – a Pp. novella hatálybalépéséig – a keresetváltoztatás is jóval szigorúbb szabályok közé esett, míg korábban „a keresetváltoztatást meglehetősen lazán és nagyjában-egészében különösebb kötöttség nélkül engedélyezte” az 1952. évi Pp., de természetesen bizonyos anyagi jogi és eljárásjogi feltételeknek fenn kellett állniuk.²⁵⁶ A felperes perbeli felelősségének megnyilvánulása – különösen a keresetlevél visszautasításának szabályozása – nem maradt változatlan a Pp. hatálybalépését követően, e kérdéskört az értekezésnek egy másik szerkezeti egysége fejti ki bővebben.

3.2.5. Az alperes perbeli felelőssége

Míg a felperes felelőssége – egyebek mellett – a keresetlevélben ölt testet, addig az alperes fokozott felelőssége kapcsán az ellenkérelem és a bírósági meghagyás megújított

---

²⁴⁸ Pp. 170. § (1) bekezdése

²⁴⁹ 1952. évi Pp. 121. § (1) bekezdése

²⁵⁰ A Plósz-féle 1911. évi Pp.-ben kötelező tartalmi elem volt: a bíróság megjelölése; a felekre és képviselőikre vonatkozó adatok; a perfelvételi határnapon előadandó kereset (petitum), az érvényesíteni kívánt jog azzal, hogy annak alakszerű megnevezése nem elvárt; a keresetet megalapozó tények és bizonyítékok, szükség esetén a bíróság hatáskörét és illetékességét megalapozó adatok. (1911. évi Pp. 129. §)

²⁵¹ 1952. évi Pp. 130. § (1) bekezdése

²⁵² 1911. évi Pp. 141. §

²⁵³ PÁKOZDI Zita: *A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben*, Jogtudományi Közlöny, 2017/7-8., 349.

²⁵⁴ Pp. 176. § (1) bekezdése

²⁵⁵ Pp. 176. § (2) bekezdése

²⁵⁶ NOVÁK [1988] *i. m.* 216.

szabályaira kell mutatni. Ugyan hajlamosak vagyunk arra gondolni, hogy az *ellenkérelmet* minden esetben az alperesnek kell előterjesztenie, és a *bírósági meghagyás* is kizárólag az alperes mulasztását követő eljárási cselekmény, azonban érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy ez nem minden esetben van így. Ugyanis viszontkereset esetén a felperes is köteles írásbeli ellenkérelmet előterjeszteni, és amennyiben ezt elmulasztja, úgy a felperessel szemben bocsátandó ki a bírósági meghagyás. Ezt a szabályt a Pp. 208. §-a félreérthetetlenül is rögzíti. Azonban az esetek túlnyomó hányadában – tehát viszontkereset hiányában – az alperesnek kell az ellenkérelmet előterjesztenie, és ennek elmulasztása esetén az alperessel szemben bocsátandó ki a bírósági meghagyás. Éppen ezért ezen alfejezetben az értekezés az ellenkérelem és a bírósági meghagyás kapcsán az alperest fogja említeni, azonban szükségszerűen értendő ezalatt a felperes is viszontkereset esetén, tekintve, hogy a felperes minősül a viszontkereset alperesének.

Az 1911. évi Pp.-ben az ellenkérelem előterjesztésének módja attól függött, hogy törvényszék vagy járásbíróság előtt zajlott a per. Közös pont, hogy mindenképpen a perfelvételi tárgyaláson kellett szóban előadni, a különbség abban mutatkozott meg, hogy törvényszéki eljárásban az írott ellenkérelmet kellett felolvasni, és azt mellékelni kellett a tárgyalási jegyzőkönyvhöz, de elismerő nyilatkozat esetén el lehetett tekinteni az írásbeli formától, és csupán a szóbeli megtétel is elegendő volt.²⁵⁷ Az 1911. évi Pp. is ismerte az alperes mulasztását a keresetnek megfelelően szankcionáló határozattípust: ha a *perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el*, őt a felperes kérelmére a kereseti kérelemhez képest, ítélettel el kell marasztalni. A bíróság tehát az alperes mulasztása esetén nem a kereset, hanem a *mulasztási ítélet* kérése felől határozott.²⁵⁸ Azt is rögzítette a jogszabály, hogy az ítélet indokolásául elég az ítéletet mulasztási ítéletként megjelölni. Érdekesség, hogy mulasztási ítélet esetén nem kellett tárgyalási jegyzőkönyvet készíteni, hanem csupán a keresetlevélre kellett a legrövidebben feljegyezni a felek részéről megjelenteket, az ítélethozatalban részt vett bírákat, a kereseti kérelmet, valamint az ítélet rendelkező részét.²⁵⁹ A mai szabályozással mutat hasonlóságot az az előírás, hogy a hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény miatti eljárás-megszüntetési ok esetén nem hozható mulasztási ítélet, pontosabban fogalmazva ilyen esetben

---

²⁵⁷ 1911. évi Pp. 185. §

²⁵⁸ PLÓSZ Sándor: *A polgári per szerkezete az új perrendtartásban* című előadása (1911. február 11.), Magyar Jogászegylet teljes ülése); *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 126.

²⁵⁹ 1911. évi Pp. 440. § 1.

– és az e szakaszban foglalt további esetekben – a bíróság a mulasztás következményeinek kimondását végzéssel megtagadja,²⁶⁰ e határozat ellen *felfolyamodásnak* van helye.²⁶¹

Az 1952. évi Pp. a kezdetekben nem ismerte a bírósági meghagyás intézményét. A szocialista perrendben az volt az irányadó felfogás, hogy *a mulasztási ítélet* – mint a bírósági meghagyás elődje – *a dolgozó nép kizsákmányolására alkalmas*.²⁶² A bírósági meghagyás²⁶³ intézményét a *III. Pp. novella*, nevezetesen a polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi 26. törvényerejű rendelet 23. §-a vezette be az 1952. évi Pp.-be, amely 1973. január 1. napján lépett hatályba. A törvényerejű rendelethez fűzött indokolás szerint e jogintézménynek a bevezetése az eljárás gyorsítását, egyszersmind eredményességének a fokozását célozza, hozzátéve azt is, hogy a bírósági meghagyás kibocsátására mind marasztalási, mind megállapítási kereset esetén sor kerülhet.²⁶⁴ Itt érhető tetten az, hogy a szocialista perjog feláldozta *az objektív (materiális) igazság* feltétlen és legteljesebb érvényesülésére irányuló törekvését az eljárás gyorsítása oltárán a fél perbeli felelősségének hangsúlyozásával²⁶⁵ és a paternalizmus egyidejű csökkentésével.

Ettől kezdődően az 1952. évi Pp. rögzítette a bírósági meghagyás szabályait, és már a törvény szövegéből is egyértelműen kitűnt – mivelhogy ilyen cím alatt szabályozta a jogintézményt – arra a *tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezményeként* kell tekinteni. Az 1952. évi Pp. szerint ha az első tárgyalást az alperes mulasztja el, és írásbeli védekezést nem terjesztett elő, a bíróság a felperes kérelmére az alperest az idézéssel közölt kereseti kérelemnek megfelelően bírósági meghagyással kötelezi, egyben marasztalja a felperes költségeiben.²⁶⁶ A bírósági meghagyás kibocsátásának negatív feltétele volt, hogy permegszüntetési ok fennállta esetén nem bocsátható ki. Akkor sem volt kibocsátható, ha a kereseti kérelmet aggályosnak tekintette a bíróság. Ennek kapcsán a törvény nem tartalmazott egyértelmű iránymutatást, így e hiányosságot az ítélkezési gyakorlatnak kellett megtöltenie tartalommal. Csupán példálózó jelleggel szemléltetve, aggályosnak volt tekintendő a kereseti kérelem amennyiben a felperes

---

²⁶⁰ 1911. évi Pp. 443. § 1. pontja

²⁶¹ 1911. évi Pp. 444. §

²⁶² NÉMETH János: *Az új Polgári perrendtartás, egyes vitatott kérdések és az elfogadott változat*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2., 11.

²⁶³ Maga a *bírósági meghagyás* elnevezés Németh Jánosnak köszönhető. Lásd: NÉMETH uo.

²⁶⁴ Az indokolás azt is rögzítette, hogy amennyiben a bíróság a kereseti kérelmet vagy annak meghatározott részét aggályosnak tartja, akkor a feltételek fennállása esetén sem bocsáthatja ki a bíróság a meghagyást, hanem tárgyalás tartandó. (A polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi törvényerejű rendelet 23. §-ához fűzött indokolása)

²⁶⁵ Novák István 1972-ben is rámutatott az azt megelőző időszakban a felelősség fokozódó tendenciájára. NOVÁK [1972] *i. m.* 571.

²⁶⁶ 1952. évi Pp. 136. §

semmis szerződésre alapította a kereseti kérelmét;²⁶⁷ a rendelkezésre álló adatok alapján kétséges a követelés jogalapja vagy fennállása, illetve a követelés a jogszabály megkerülésére, mások jogainak csorbítására irányul;²⁶⁸ a keresetlevél vagy mellékletei alapján kétségesnek tűnik a követelés jogalapja vagy összege;²⁶⁹ a kereseti kérelem hiányosnak minősül az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozó adatok, a tények és azok bizonyítékait illetően;²⁷⁰ a jogképesség, cselekvőképesség vagy kereshetőségi jog kétsége esetén; illetőleg minden olyan esetben, amikor valamely tény vagy körülmény miatt a kereseti igény megalapozottsága kétséges.²⁷¹ Összességében látható, hogy az esetek rendkívül széles köre állt fenn, amelyekben a bíróság nem volt köteles a bírósági meghagyás kibocsátására, amennyiben bizonyos körülmények tekintetében alapos kétsége merült fel. Ezek olyan körülmények voltak, amelyek tekintetében – bírósági meghagyás hiányában – a per érdemi elbírálása során szinte teljes bizonyossággal a kereset elutasításához vezettek volna. Így a bíróság felelőssége volt, hogy kétség esetén ne bocsásson ki olyan bírósági meghagyást, amelynek alapjául szolgáló kereset megalapozottsága erősen megkérdőjelezhető. Ugyanis ilyen esetekben a bírósági meghagyás kibocsátása egy meglehetősen *formális természetű jogalkalmazást* eredményezne, amely nem képes garantálni a jogvédelmet.

A per első tárgyalásának az minősült, amelyre a feleket szabályszerűen megidézték, és a tárgyalás megtartásának nem volt törvényes akadálya. A szabályszerű idézés feltétele a tárgyalási időköz, az idézés tartalmi kellékeinek betartása, a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó jogszabály szabályos átvétele – vagy a kézbesítési vélelem fennállta, valamint legkésőbb a keresetlevélnek az idézéssel egyidejűleg való megküldése az alperes részéről. Bármelyik feltétel hiányában nem minősül szabályszerűnek az idézés, így az első tárgyaláson nem alkalmazható a bírósági meghagyás kibocsátása a mulasztó alperessel szemben.²⁷²

Az írásbeli ellenkérelem²⁷³ a hatályos Pp. felfogásában tulajdonképpen a keresetlevél ellenpárjaként fogható fel, ez abban is megnyilvánul, hogy a Pp. az alperestől is elvárja, hogy a törvényben meghatározott kötelező tartalmi elemeket is magában foglaló, részletekre is kiterjedő, védekezésre (esetleg beismerésre) szolgáló beadványt terjesszen elő. A

---

²⁶⁷ BH1982. 147.

²⁶⁸ BH1979. 373.

²⁶⁹ BH1979. 294., BH1978. 288.

²⁷⁰ BH1979. 212.

²⁷¹ BH1983. 360., BH1987. 127., BH1988. 37.

²⁷² 1952. évi Pp. kommentárja a 136. §-hoz

²⁷³ A keresetlevéltől eltérően azonban az írásbeli ellenkérelem perfelvételi iratnak minősül. [Pp. 7. § (1) bekezdés 16. pontja]

keresetlevélhez hasonlóan e tartalmi elemek bevezető rész, érdemi rész, és záró rész megnevezésű szerkezeti egységekbe tagolandók.²⁷⁴ Az ellenkérelemmel kapcsolatos követelmények fokozottak, annak érdekében, hogy a teljes körű ellenkérelem megtétele útján a jogvita tartalma minél hamarabb tisztázódjon. Ebből is következik, hogy a Pp. nem teszi lehetővé az *általános (formális) védekezést*, azaz az eljárástámogatási kötelezettség és a jóhiszeműség elvének fényében nem terjeszthető elő a keresetet csupán általánosságban vitató, konkrét érdemi vagy alaki védekezést nem tartalmazó ellenkérelem,²⁷⁵ ilyen esetben is bírósági meghagyás kibocsátásának van helye.²⁷⁶ De ha az ellenkérelem az érdemi vagy alaki védekezési formák közül legalább az egyiket tartalmazza, és az az általános vitatás szintén meghaladja, úgy nincs helye visszautasításnak.²⁷⁷

Az 1952. évi Pp. mindösszesen annyit várt el az alperestől, hogy – a per megszüntetésére irányuló – alaki vagy érdemi védekezést terjesszen elő a felperes kereseti kérelmével szemben, és ennek keretében a védekezés alapjául szolgáló tényeket és bizonyítékokat kellett előadni.²⁷⁸ Ugyanis az 1952. évi Pp. szerint ha alkalmas keresetlevelet terjesztett elő a felperes,²⁷⁹ a keresetnek az alperessel való közlésével egyidejűleg a bíróság kitűzte a tárgyalást,²⁸⁰ és az alperes a védekezést, tehát az ellenkérelem előterjesztését a tárgyalást megelőzően írásban, de a tárgyaláson szóban is előterjeszthette. A 2016. évi Pp.-ben további párhuzam, hogy nemcsak a felperes részéről kellett teljeskörűen előadni szinte minden lényeges nyilatkozatot, kérelmet a keresetlevélben, hanem ez ugyancsak elvárt az alperestől is. Ugyanis a bírói gyakorlat szerint pénzbírságot kell kiszabni, ha az írásbeli ellenkérelmében az alperes – bár arra lehetősége lett volna – nem hivatkozik olyan lényeges körülményekre, melyeket a perfelvételi tárgyaláson ad elő.²⁸¹ A Pp. az *ellenkérelem* tekintetében ehhez képest az *írásbeliség* felé mozdult el, ugyanis az alperesnek minden esetben²⁸² írásban kell előterjesztenie az ellenkérelmet, ebben reagálva a felperes által előadott minden releváns kérelemre, tény- és jogállításra.

---

²⁷⁴ Pp. 199. § (1)-(3) bekezdései

²⁷⁵ A Pp. 181. §-ához fűzött részletes indokolása

²⁷⁶ Pp. 181. § (2) bekezdése

²⁷⁷ BDT2020. 4148. I. pontja

²⁷⁸ 1952. évi Pp. 139. §

²⁷⁹ Tehát olyat, amelyet nem kellett idézés kibocsátása nélkül elutasítani, áttenni, vagy további hiánypótlásra már nem volt szükség.

²⁸⁰ 1952. évi Pp. 125. § (1) bekezdése

²⁸¹ BDT2023. 4599.

²⁸² Kivételt képez e főszabály alól a jogi képviselő nélkül eljáró alperes személyi állapotot érintő perekben, ugyanis ilyen esetben a perfelvételi tárgyaláson szóban is előterjeszthető már az ellenkérelem a Pp. novella hatálybalépése óta [Pp. 432. § (4) bekezdése]. A Pp. novella előtt csak a gondnoksági perben illette meg ez a lehetőség az alperest, ezt a könnyítést a már hatályon kívül helyezett Pp. 440. § biztosította. További kivételként jelölhetők még meg a sajtó-helyreigazítási perek, valamint a képmáshoz és hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per [Pp. 497. § (2)-(4) bekezdései, Pp. 504. § (1) bekezdése].

A 2016. évi Pp. a korábbi szabályozástól alapvetően eltérő alapokra helyezte az elsőfokú eljárás menetét. Ez nemcsak az egységes perstruktúráról az osztott perszerkezetre való áttéréssel ment végbe, hanem a bírósági meghagyásnak az eljárási folyamatban való elhelyezése is gyökeres változást hozott. Ugyanis az 1952. évi Pp.-ben a bíróság a keresetlevél értesítésével egyidejűleg idézte a per első tárgyalására az alperest, aki legkésőbb a tárgyaláson volt köteles előadni az érdemi és/vagy alaki ellenkérelmét. Ebből kifolyólag a bíró az 1952. évi Pp. szerint tárgyaló perekben számos esetben úgy indult el az első tárgyalásra, hogy egyáltalán nem volt tisztában azzal, hogy az alperes miként is tekint az egész perre, azaz vitat-e, tagad-e, elismeri-e a felperes követelését, vagy esetlegesen passzív magatartást tanúsítva meg sem jelenik az első tárgyaláson. Így az első tárgyalás megnyitásával szembesülhetett a bíróság azzal, hogy az alperes nem jelent meg, és ellenkérelmet sem terjesztett elő, ezért a bírónak a *tárgyaláson*, spontán módon kellett megállapítania, hogy a bírósági meghagyás feltételei egyáltalán fennállnak-e, igenlő esetben pedig ki is kellett bocsátania azt, amely a tárgyaláson a jegyzőkönyvbe történő diktálással valósult meg.

A hatályos Pp. szerint amennyiben az alperes elmulasztja az ellenkérelem előterjesztését, annak az a jogkövetkezménye – az 1952. évi Pp.-hez hasonlóan –, hogy a bíróság bírósági meghagyást bocsát ki. Azonban két új körülmény is arra készíti az alperest, hogy a negyvenöt napos határidőn belül szabályszerűen előterjessze az írásbeli ellenkérelmét: a bíróság *tárgyaláson kívül*, továbbá *hivatalból* bocsátja ki a bírósági meghagyást. Tehát a hatályos Pp. szerint már nincs szükség a tárgyalás elmulasztására a bírósági meghagyás kibocsátásához, ugyanis a bíróság azt még nem is tűzi ki, ameddig nem nyújtotta be az alperes az írásbeli ellenkérelmet. Emellett a felperesnek nem kell kifejezetten kérnie a bírósági meghagyást, ugyanis ha a feltételei fennállnak, akkor a bíróság hivatalból bocsátja ki azt. A hivatalból történő kibocsátás valójában a tárgyaláson kívüliségből fakad, amelynek oka nyilvánvalóan az, hogy a bírósági meghagyás meghozatalakor nincs ott senki, aki kérhetné.²⁸³ Természetesen ebben az esetben az alperes *ellentmondással* élhet, azonban az a hátrány éri ennek során, hogy az ellentmondás előterjesztéséhez szükséges, a pertárgyérték 3%-ának megfelelő illetéket kell lerónia, amelyet nem számíthat fel, azaz a pernyertessége esetén is az alperesnek kell viselnie ezt.²⁸⁴ Az ellentmondás előterjesztésekor követelmény, hogy egyidejűleg a törvényi előírásoknak megfelelő ellenkérelmet – vagy beszámítást tartalmazó iratot – is elő kell terjeszteni, ennek elmaradása az ellentmondás visszautasításához vezet.²⁸⁵

---

²⁸³ UDVARY Sándor: *Új Pp. – Új perszerkezet*, Advocat, 2017/1-2., 9.

²⁸⁴ Pp. 182. § (3) bekezdése, BDT2022. 118. III. pontja

²⁸⁵ Pp. 182. § (2) bekezdése

Az ellentmondást vissza kell utasítani, amennyiben az ellenkérelem is visszautasítandó. Az ellenkérelem visszautasítására azonban csak eredménytelen hiánypótlást követően kerülhet sor és csak akkor, ha a fennálló alaki hiányosság gátolja az ellenkérelem elintézését; tartalmi hiányosságok miatt azonban – a fél rendelkezési jogára tekintettel – nincs helye az ellenkérelem visszautasításának.²⁸⁶

A bírósági meghagyás megreformált feltételrendszere és eljárási szabályozása nem öncélú, és nem tekinthető a Pp. szellemiségétől független, önálló újításnak, hanem sokkal inkább egy tudatosan összerakott rendszer egyik eleme. Ezen új szabályozás sokkal hangsúlyosabbá teszi az (írásbeli) ellenkérelmet, ugyanis igen súlyos következmény (a bírósági meghagyásban megnyilvánuló pervesztesség) kilátásba helyezésével arra szorítja az alperest, hogy határidőn belül, írásban, a törvény követelményeinek megfelelően terjessze elő a védekezésül szolgáló ellenkérelmet, ugyanis a Pp. a perkonzentráció rendszerszerű megvalósítása érdekében az alperessel szemben is érvényesíti az elvárható gondossági követelményt.²⁸⁷ A jogirodalom alapvetően pozitívan fogadta a bírósági meghagyás átalakított szabályozását, amely a törvény egészéhez igazodva a fokozott írásbeliség jeleit mutatja.²⁸⁸

A feltételek fennállása esetén a bírósági meghagyás kibocsátására irányuló kötelezettség általános érvényű, tehát valamennyi típusú perben, valamennyi esetben ki kell bocsátani a bírósági meghagyást, kivéve, ha törvény eltérően nem rendelkezik. A személyi állapotot érintő perek – mint rendkívül gyakori és széleskörű csoport – kivételt képeznek ez alól,²⁸⁹ de ugyanígy a bírósági meghagyás kibocsátásának tilalma érvényesül a sajtó-helyreigazítás iránti perekben,²⁹⁰ a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított perekben,²⁹¹ valamint a jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított perben sem hozható bírósági meghagyás.²⁹²

Az 1952. évi Pp. nyomán kialakult bírói gyakorlat szerint a kereset aggályosága esetén nem kellett a bíróságnak kibocsátania a meghagyást; ehhez hasonló jogértelmezési probléma a hatályos Pp.-hez kötődően is felmerült. Ugyanis egyfajta joghézagot lehet felfedezni abban, hogy semmilyen rendelkezést nem tartalmaz a Pp. arra az esetre, ha a bírósági meghagyás kibocsátásának feltételei maradéktalanul fennállnak, azonban a bíróság megítélése szerint a

---

²⁸⁶ BDT2022. 4544. II. pontja

²⁸⁷ SZABÓ Imre: *Szakértelem és felelősség*, Jogtudományi Közlöny, 2017/9., 385.

²⁸⁸ UDVARY Sándor: *A jövő polgári perrendtartása madártávlatból*, Pro Futuro, 2016/2., 126.

²⁸⁹ Pp. 432. § (1) bekezdés d) pontja

²⁹⁰ Pp. 500. § (2) bekezdés e) pontja

²⁹¹ Pp. 504. §

²⁹² Pp. 568. §

kereseti kérelem jogszabályba ütközik. A Pp. 181. § (1) bekezdésének nyelvtani értelmezése során kizárólag arra a következtetésre lehet jutni, hogy ilyen esetekben is ki kell bocsátani a bírósági meghagyást. Egyéb, nem eljárási részletszabályok, hanem sokkal inkább általános jogelveket rögzítő jogforrásokban foglalt iránymutatások gondos mérlegelésével ugyanakkor ettől eltérő következtetésre lehet jutni. A Bszi. 1. §-a általános élel deklarálja, hogy a bíróságok feladata az igazságszolgáltatás – itt megjegyzendő azonban, hogy a polgári perben eljáró bíróságnak nem feladata az anyagi igazság teljeskörű felderítése. Ehhez az elvi tételhez a Bszi. 2. § (2) bekezdése azt is hozzáfűzi, hogy a bíróságok jogalkalmazási tevékenységük során a jogszabályok érvényesülését biztosítsák. Emellett az Alaptörvény 25. cikk (1) bekezdése is rögzíti, hogy a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el; továbbá a 28. cikk megfogalmazása szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik, és a jogértelmezés során külön említésre kerül a jogszabály preambuluma. A Pp. preambulumának pedig két eleme is idevágó lehet e kérdésben, ugyanis a preambulum deklarálja a *józan észnek megfelelő jogalkalmazás* elvét, valamint rögzíti, hogy a Pp. megalkotására *az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében* került sor. Így ezek fényében Alaptörvény-ellenes, jogszabálysértő, észszerűtlen volna, valamint az anyagi jogok hatékony érvényre juttatását sem szolgálná az a jogértelmezés, amely szerint a bíróságnak – a feltételek fennállása mellett – a jogszabályba ütköző kereseti kérelem esetén is ki kellene bocsátania a bírósági meghagyást.²⁹³ Célszerű volna e szabályt valamilyen módon rögzíteni a Pp.-ben a bírósági meghagyás szabályai között, ugyanis törekedni kell annak elkerülésére, hogy a formálisabb jellegű eljárásjogi előírásokat szigorúan, szinte jogpozitivistá módon követve olyan bírósági meghagyások kerüljenek kibocsátásra, amelyek alapjául szolgáló kereseti kérelmek nyilvánvalóan, a bíróság által is felismerve jogszabályba ütköznek.

Tehát a bírósági meghagyás esetén azt lehet látni, hogy az alperesnek a mulasztásban megnyilvánuló, nem felelősségteljes eljárása nem feltétlenül vezet minden esetben hátrányos jogkövetkezményhez, ilyen módon az alperes rajta kívül álló okból is mentesülhet a felelőtlen magatartásának következményei alól. Ez azt jelenti, hogy a bírósági meghagyás kibocsátási feltételeinek fennállása esetén a bíróságnak a kereset megvizsgálása körében nem kell

---

²⁹³ Lásd bővebben: KOVÁCS Helga: *A bírósági meghagyás kibocsáthatósága jogszabályba ütköző kereseti kérelem esetén*, Eljárásjogi Szemle, 2017/4., 3-7.

tekintettel lennie az alperes mulasztására, ugyanis a jogszabályba ütköző keresetnek megfelelő bírósági meghagyás még az alperes mulasztása esetére sem bocsátható ki.

Az alperes szerepe egy *kényszerpozíció*, ugyanis rendszerint nem az ő döntésének eredményeként vesz részt a polgári perben, hanem a felperes indítja ellene a pert. Ennek ellenére a perbeli felelőssége a felpereshez hasonlóan ugyancsak meglehetősen magasnak mondható, sőt, az 1952. évi Pp. szemléletéhez képest az alperesi pozíció esetén a felelősség tekintetében magasabb ugrás érhető tetten a felpereshez viszonyítva. E jelenség valódi erejét az új alapokra helyezett írásbeli ellenkérelem, valamint ennek elmulasztása következményét jelentő bírósági meghagyás mint szankció újraszabályozása mutatja meg leginkább.

3.3. A bíróság közrehatási tevékenysége

A Pp. kodifikációja során úgy vélte a jogalkotó, hogy az aktív bírói magatartást alapelvi szinten szükséges deklarálni, és ez az alapelv a bíróság közrehatási tevékenysége nevet kapta. Sajátossága abban jelenik meg, hogy a vezérlő elvek között ez az egyetlen, amely kifejezetten csak a bíróságra vonatkozik. Az 1952. évi Pp.-vel összehasonlítva ez sokkal aktívabb szerepvállalás, több és szélesebb körű jogosítvánnyal rendelkezik a bíró a tényállás tisztázásában, azonban ez nem teljesen új felfogás, hiszen már az 1911. évi Pp.-ben is helyet kapott az anyagi pervezetés.²⁹⁴ A Pp. egyik sajátossága a bíróság szerepének erősítése a jogvita tárgyi kereteinek tisztázásában, amely a per során az anyagi pervezetés tevékenységében ölt testet az elsőfokú és a másodfokú eljárás folyamán egyaránt.²⁹⁵ A Pp. által alkalmazott osztott tárgyalási rendszer lényegét az adja, hogy a perfelvételi szakban meghatározásra kerül a jogvita tárgya, és ezt követően, a perfelvétel lezárása után a bizonyítás foganatosítására szorítkozik az eljárás. A perfelvétel lezárása egy *általános preklúziót* jelent, tehát ezt követően csak meglehetősen szigorú feltételek fennállása esetén lehet új nyilatkozatot, bizonyítási indítványt tenni, vagy éppen keresetet változtatni. Ahhoz, hogy az osztott tárgyalási rendszer ne eredményezze a per ügyféllel szemben formalizmusát, és ne vezessen az igazságosság érvényesülése helyett az improduktív aktatermeléshez, a bíróságot egy gondoskodó, aktív szerepkörrel kell felruházni.²⁹⁶

---

²⁹⁴ WOPERA [2008] i. m. 51.

²⁹⁵ WOPERA [2008] i. m. 28.

²⁹⁶ DÖME Attila: *A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat*; In: NÉMETH János -VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 406.

A bíróság közrehatási tevékenysége elválaszthatatlan a polgári perjog két másik rendező elvétől, a *perkoncentráció elvétől* valamint a *felek eljárás-támogatási kötelezettségétől*. A perkoncentráció elvének a felek és a bíróság is a címzettje, őket kötelezi a törvény arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban való rendelkezésre állásáról gondoskodjanak, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen. Ezzel összefüggésben a törvény a feleket is kötelezi arra, hogy előmozdítsák az eljárás koncentrált lefolytatását és befejezését. Szoros összefüggésben van a bíróság közrehatási tevékenységének kötelezettsége a fent említett két elvvel, ugyanis a normaszöveg szerint a perkoncentráció érvényesülése érdekében az e törvényben meghatározott módon és eszközökkel járul hozzá a bíróság ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesítsék.²⁹⁷ Varga István vitatja a bíróság közrehatási tevékenységének alapelvi mivoltát, és csupán egy kifejezetten a bírósággal szemben megfogalmazott elvárásként tekint rá. Meglátása szerint nem rendelkezik önálló tartalommal, csupán a perkoncentrációra valamint a felek eljárás-támogatási kötelezettségére *utaló jellege* van.²⁹⁸

A bíróság közrehatási tevékenységének és a felek eljárástámogatási kötelezettségének egymáshoz való viszonya meglehetősen érdekesen alakul. Ugyan hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy egy polgári perjogi modellnek amellet kell lennie a voksát, hogy a felek legyenek a per urai, vagy pedig amellet, hogy a bírónak aktívan kell közrehatni, ami a felek szerepét csökkentheti. Azonban a Pp. szerint a két alapelvnek, a két perbeli szerepnek nem egymás rovására kell érvényesülnie. Mondhatni, hogy a bíróság közrehatási tevékenysége és a felek eljárástámogatási kötelezettsége egymással *egyenesen arányos viszonyban* állnak. Ez azt jelenti, hogy a felek abban az esetben tudnak szükséges mértékben eleget tenni az eljárástámogatási kötelezettségüknek, amennyiben a bíróság a megfelelő közrehatási tevékenységet elvégzi. Következik ez abból is, hogy a közrehatási tevékenységnek egyfajta kiegészítő, kiegészítő szerepe van a felek eljárástámogatási kötelezettségéhez képest. A két alapelv célja voltaképpen a per koncentráálásának megvalósulása, amely szintén nem lehet öncélú. Ennek a hatékony, időszerű ítélezést, ugyanakkor a jogvita érdemi elbírálását, az egyéni és a társadalmi jogvédelmet kell biztosítania.

A bíróság közrehatási tevékenységét és a felek eljárástámogatási kötelezettségét összefoglalóan – mint az fentebb említésre került – *együtműködési kötelezettségnek* vagy *együtműködési elvnek* is nevezhetjük. Ennek értelmében a per lefolytatásának irányítását nem a féluralom, illetve a bírói uralom jellemzi, hanem a pervezetési hatalom olyan módon van

---

²⁹⁷ Pp. 6. §

²⁹⁸ VARGA [2018] i. m. 32.

megosztva közöttük, hogy az eljárás résztvevőinek az együttműködésével lehet gyakorolni azt. A bíró feladata az, hogy a *permenedzsment* keretében az együttműködést megszervezze, lebonyolítsa, hiszen a felek éppen azért fordultak a bírósághoz, mert enélkül nem tudták rendezni a jogvitájukat. A közhatalom letéteményeseként ugyanis a bíró feladatának kell lenni az eljárás mederben tartása és előmozdítása.²⁹⁹

Az alapelv bevezetésével szemben ellenérvként merült fel, hogy a bírói aktivitás a jogi képviselők háttérbe szorulását és passzivitását eredményezi, továbbá nem ösztökéli őket a per alapos előkészítésére. Azonban a bírói aktivitásra építő modellnek nem ez a rendeltetése, viszont a passzivitásra hajlamos jogi képviselők munkájának hiányait, hibáit megfelelően pótolhatja és korrigálhatja.³⁰⁰ Ugyanakkor fontos, hogy ez nem jelenti azt, hogy a bíró átveszi a jogi képviselők munkáját, a bíró a közrehatási tevékenységével egyfajta ernyőt képez, amely alkalmas a hiányosságok korrigálására és pótlására.

3.3.1. A bírói aktivitás történeti előzményei és nemzetközi példák

A francia 1806. évi polgári eljárásjogi törvény (Code de procédure civile) alapjaira építő 1877. évi német polgári perrendtartásban (dZPO) valósult meg a legnagyobb mértékben a *liberális perjogi felfogás*. A liberális állam elismerte a polgárainak a szabadságát, és ebből kifolyólag a jogvitáiba sem kívánt beavatkozni, magánügyként tekintettek a polgári perekre. Ezért a peres felek minősültek a per kizárólagos urainak, a felek rendelkezési elve messzemenőig érvényesült. Az állami beavatkozás szinte teljes hiánya ahhoz vezetett, hogy a jogban járatlan felek számára a polgári per szabályai túlságosan bonyolultak voltak, nem tudtak eligazodni azok között, és ez megnehezítette az igényérvényesítést. További hátrányként merült fel az, hogy az igazmondási kötelezettség és a gyors pervitelre való követelmény hiánya miatt a perek elhúzódtak.³⁰¹

A Franz Klein nevéhez köthető 1895. évi osztrák polgári perrendtartás (öZPO) a szociális perjogmodellt valósította meg.³⁰² Ennek lényege abban foglalható össze, hogy a német

---

²⁹⁹ ÉLESS Tamás – DÖME Attila: *Alapvetések a polgári per szerkezetéhez*; In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 59., 64., 78.

³⁰⁰ DÖME [2014] i. m. 415.

³⁰¹ KENGYEL [2013] i. m. 53-55.

³⁰² RECHBERGER, Walter H.: *Az osztrák polgári perrendtartás – mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára?*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 22-23.

liberális modellől eltérően hangsúlyosabbá vált a szociálisan hátrányos felek védelme.³⁰³ Ez azzal járt, hogy a felek uralmának rovására több jogosultsága lett a bírónak. Így a per urának a bíró tekinthető, aki a ráöltött aktív szerepkörében anyagi pervezetés által egyfajta permenedzserként hivatott lefolytatni és irányítani a pert.³⁰⁴ A szociális polgári perjogban a bíró tulajdonképpen az eljárás menedzsere (*managerial judge*), aki dominánsan és ténylegesen levezeti a pert.³⁰⁵ Az osztrák szociális perjogmodellel az értekezés részletesebben is foglalkozik a későbbiekben.

A magyar perjogra is komoly hatást gyakorolt az osztrák polgári perrendtartás és a szociális irányzat, amely az 1911. évi Pp.-ben is visszaköszön.³⁰⁶ Ennek köszönhetően ebben a törvényben is irányadó a bíró aktív szerepvállalása és anyagi pervezetése, de a tiszta tárgyalási elv sem valósult meg maradéktalanul, hiszen bizonyos esetekben a bíró is jogosult bizonyításfelvételre.³⁰⁷ A 1911. évi Pp.-re irányadó aktív bírói szerep lényegében az anyagi pervezetésben mutatkozik meg, ezzel kiegészítve a már működő alaki pervezetést, amely az eljárás formális kereteit rendezi.³⁰⁸ Ezt az 1911. évi Pp. 224. §-a rendezi, amely szerint a tárgyalást az elnök vezeti, az elnök nyitja meg a tárgyalást, ő hívja fel a feleket szólásra, és ő vonja meg tőlük a szót; ő kérdezi ki a kihallgatandó személyeket, ő zárja be a tárgyalást, s ő hirdeti ki a bíróság határozatait. A 1911. évi Pp. 225. §-a alapján a bíró köteles gondoskodni arról, hogy a felek homályos kérelmeiket, tényelőadásaikat és nyilatkozataikat magyarázzák meg, hiányos tényelőadásaikat és bizonyítékaikat egészítsék ki, s általában a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat tegyék meg. Köteles továbbá a hivatalból figyelembe veendő körülmények felderítésére ügyelni.

Az osztrák aktív bírói szerepre és együttműködésre épülő rendszer népszerűségét jól mutatja, hogy Magyarországon kívül más államok is követték.³⁰⁹ A germán jogrendszeren belül maradván, a szociális perjogmodell a német és a svájci perrendtartásban is megjelent. Németországban az 1909-es *Amtsgerichts novelle* a helyi bíróságok előtti eljárásban erősítette a bíró pozícióját, amelyet egy 1924-es reform általános jelleggel bevezetett minden eljárásban. Ettől kezdve a német bíró felhatalmazást kapott, hogy a felekkel megvitassa a tényeket és a

---

³⁰³ KENGYEL [2013] *i. m.* 55.

³⁰⁴ ÖZPO 182. §, RECHBERGER *i. m.* 26-27.

³⁰⁵ RECHBERGER *i. m.* 26-27.

³⁰⁶ KENGYEL [2013] *i. m.* 55-56.

³⁰⁷ RECHBERGER, *i. m.* 39.

³⁰⁸ KENGYEL Miklós: *A magyar polgári perjog száz éve – az 1911. évi polgári perrendtartás*, Magyar Jog, 2011/6., 325.

³⁰⁹ A bírói aktivitás szemlélete a germán jogrendszeren kívül a kelet-közép-európai államokban, a skandináv államokban is elterjedt. Lásd: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016.

jogvitát, előkészítse a tényfeltárást, hivatalos információt kérjen, tanúkat idézzen, szakértőt rendeljen ki, és a feleket megjelenésre kötelezze. Továbbá gondoskodnia kellett arról is, hogy a felek valamennyi jelentős tényről nyilatkozzanak, valamint szakszerű indítványokat tegyenek.³¹⁰ A dZPO 2001. évi novellája konkrét kötelezettségeket állapított meg a bíró számára az anyagi pervezetés körében, melynek célja a bíróság feladatainak hangsúlyozása a joganyag ténybeli és jogi megvitatásával kapcsolatban. A németek a bíróság útmutatási és közrehatási kötelezettsége néven tesznek említést ezen elvről. A német bíróságnak ugyanis közre kell hatnia annak érdekében, hogy a felek minden lényeges tényről időben és teljeskörűen nyilatkozzanak, különösen a hivatkozott tényekre vonatkozó elégtelen adatokat egészítsék ki, a bizonyítási eszközöket jelöljék meg és a célszerű kérelmeket terjesszék elő.³¹¹ Ezekkel a reformokkal a német perjog levetkőzte magáról a liberális jellegét, és szakítva a féluralommal, felismerte azt, hogy a hatékony jogérvényesítés kulcsa többek között a bírói aktivitásban rejlik.

A svájci polgári perrendtartás (Schweizerische Zivilprozessordnung, a továbbiakban: schZPO) a bíróság feltárási, tisztázási kötelezettsége néven ismeri az aktivitást megvalósító elvet. Előírja, hogy amennyiben a fél kérelme homályos, ellentmondásos, vagy nyilvánvalóan hiányos, a bíróság megfelelő kérdések félhez történő intézésével lehetőséget ad a félnek a kérelem tisztázására vagy kiegészítésére.³¹² Mindemellet a román 2010. évi polgári eljárásjogi törvény is a bíróság kifejezetten aktív közreműködésére épített. A fent felvázolt perjogoktól eltérően Romániában már nem a tárgyalási elv érvényesül, hanem az inkvizitórius tárgyalási elv alapján történik a bizonyítékok összegyűjtése, amelynek célja a teljes bizonyítottság elvének megvalósítása.³¹³ Tudniillik, a román bíró bármilyen egyéb intézkedést elrendelhet, amely indokolt az igazság felderítése céljából még a felek akarata ellenére is.³¹⁴ A bírói aktivitás igen, azonban a széleskörű *ex officio* bizonyítás és a nyomozati elv már nem felel meg az európai tendenciáknak, ugyanis ennek köszönhetően a rendelkezési elv érvényesülése csorbát szenvedhet.

---

³¹⁰ KIRÁLY [2019] *i. m.* 152.

³¹¹ WOPERA [2017] *Magyarázat i. m.* 29.

³¹² WOPERA [2017] *Magyarázat i. m.* 30.

³¹³ SZÉKELY János: *Újítások a bizonyítási eljárás terén Románia új Polgári eljárásjogi törvénykönyve rendelkezéseinek fényében*; In: Harsági Viktória – Raffai Katalin – Suri Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*, Pázmány Press, Budapest, 2014

³¹⁴ GHIȚĂ, Daniel: *Procedure Institutions Reformed through the New Romanian Civil Procedure Code: Legal Bases and Prospects*, *Revista de Stiinte Politice*, 2015, No. 46., 319.

3.3.2. Az aktív magatartás megnyilvánulása

A bíróság által végzett cselekményeket az alaki pervezetés, valamint az anyagi pervezetés kategóriájába lehet csoportosítani. Az alaki pervezetés a per ütemezésére és folyamatosságára irányuló cselekményeket foglalja össze,³¹⁵ melyeknek vezérmotívuma a processzuális hatékonyság, tehát lehetőség szerint a pert gyorsabbá, olcsóbbá, célratörőbbé és lehetőleg célravezetővé teszi.³¹⁶ Az alaki pervezetés tárgyaláson (például tárgyalás megnyitása, az eljárási cselekmények sorrendjének meghatározása) és tárgyaláson kívül (például idézés, tárgyalás elhalasztása) is megvalósulhat. Az alaki pervezetés tehát az eljárás formális kereteit rendezi.³¹⁷ Az alaki pervezetésnek akár egy kifejezetten passzív bírói szerepfelfogás mellett is elengedhetetlen szerepe van az eljárás törvényes lefolytatása érdekében.

Ezzel szemben az anyagi pervezetés azoknak a bírói aktusoknak az összessége, amelyeknek az a célja, hogy lehetőséget adjon a feleknek arra, hogy a per elbírálásában szerepet játszó anyagi jogszabályok tartalmával kapcsolatos álláspontjukat időben kifejthessék illetve, hogy a per elbírálásához szükséges tényeket és ezek bizonyítékait időben előadhassák.³¹⁸ Az anyagi pervezetés a jogvita érdemére irányul, amely magára az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozik³¹⁹ és a felek által szolgáltatott peranyag anyagi jogi szempontú értékelését jelenti.³²⁰ Az anyagi pervezetés körében történő megfelelő tájékoztatás előmozdítja, hogy a bíróság és a felek tisztában legyenek olyan releváns tények és jogi álláspontok vonatkozásában, amelyek figyelembevételét a felek nyilvánvalóan elmulasztották, vagy amelyeknek nem tulajdonítottak jelentőséget, viszont amelyekre a bíróság később a döntését alapítja.³²¹ Az anyagi pervezetés célja annak elkerülése, hogy a vitában olyan döntés szülessen, mely nem véglegesen zárja le a jogvitát.³²² Az anyagi pervezetés voltaképpen a liberális és szociális perjogmodell közé képes hidat verni azáltal, hogy a bíróság informált helyzetbe hozza a feleket, akik ennek megfelelően tudják alakítani perbeli cselekményeiket.³²³

A Pp. normaszövege úgy rendelkezik az anyagi pervezetéséről, hogy *ha a fél perfelvételi nyilatkozata hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó, a bíróság közrehat abban,*

---

³¹⁵ KIRÁLY [2019] *i. m.* 161.

³¹⁶ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.* 74.

³¹⁷ KENGYEL [2011] *i. m.* 325.

³¹⁸ FÁBIÁN Erika: Interjú Wopera Zsuzsával. <http://jogiforum.hu/interju/137> (Letöltve: 2022.01.12.)

³¹⁹ KIRÁLY [2019] *i. m.* 161.

³²⁰ NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa: *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 49.

³²¹ ÉLESS Tamás – ÉBNER Vilmos: *A pervezetés – az érdemi tárgyalás előkészítése*; In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 388.

³²² KIRÁLY [2019] *i. m.* 146.

³²³ ÉLESS [2017] *i. m.* 17.

hogy a fél a perfelvételi nyilatkozatát teljeskörűen előadja, illetve annak hibáit kijavítsa.³²⁴ Az anyagi pervezetés gyakorlásával válik valójában aktívabbá a bíró a perben, és így képes előmozdítani a per koncentrációját. A bíró felhívja a feleket, hogy magyarázzák meg homályos kérelmeiket, tényállításaikat, egészítsék ki bizonyítékaikat vagy tényelőadásaikat, valamint ügyelni kellett a hivatalból figyelembe veendő körülmények felderítésére is.³²⁵ A bíró továbbá bármikor kérdést intézhet a felekhez az ügy tisztázása végett, valamint tájékoztatási kötelezettség is terheli, így a jogban kevésbé jártas személyt felvilágosítja a perbeli jogairól és kötelezettségeiről, különösen, ha jogi képviselő nélkül jár el a perben.³²⁶ Az anyagi pervezetés értelme, hogy elkerülhető legyen, hogy a jogvitában „meglepetés-ítéletként” olyan döntés szülessen, amely nem véglegesen zárja le a jogvitát, hiszen ennek hiányában nem beszélhetünk hatékony pervitelről.³²⁷ Amennyiben a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozatok ellentmondásosak, a bíróság anyagi pervezetés útján iránymutatást nyújthat a felperesnek ezek kiküszöbölése érdekében; és a felperes nincs elzárva attól, hogy ezen iránymutatásoknak megfelelően megváltoztassa a keresetét a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig.³²⁸ Sőt, a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően elvégzett anyagi pervezetése is megnyitja a felperes, valamint az alperes számára a kereset-, illetve az ellenkérelem-változtatás lehetőségét.³²⁹

A bírói aktivitás írásbeli és szóbeli perceselexmények útján is megvalósulhat. A szóbeliség előnye, hogy a felek közvetlenül reagálhatnak a másik fél nyilatkozatára, és a bíróság közvetlenül, nyomban tisztázhatja a hiányosságokat, ellentmondásokat. Az írásbeliség a komplexebb jogvitákban lehet előnyös, ahol a feleknek alapos felkészülésre van szükségük ahhoz, hogy logikus, megfelelően felépített, részletekre is kiterjedő nyilatkozatokat tudjanak tenni.³³⁰ Éless Tamás kétségbe vonta, hogy az anyagi pervezetés írásban hatékonyan megvalósítható lenne.³³¹ Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy nem indokolatlan az írásban – tehát a válaszirat, illetve viszontválasz, esetleg az előkészítő irat előterjesztésére felhívó

---

³²⁴ Pp. 237. § (1) bekezdése

³²⁵ A korlátozott precedensrendszer bevezetését követően a bíróság anyagi pervezetésének ki kell terjednie arra az esetre is, ha az ügy érdemi elbírálására kiható, közzétett kúriai határozattal ellentétes a felek jogállítása vagy jogtagadása. Ez megnyilvánulhat abban is, hogy a fél a kúriai döntést figyelmen kívül hagyva egyáltalán nem hivatkozik rá, vagy pedig a jogállítása, illetve jogtagadása tévesen, helytelenül értelmezve hivatkozik a kúriai döntésre. VIRÁG Csaba – VÖLCSEY Balázs: *A korlátozott precedensrendszer és a polgári perjog kapcsolata*, Magyar Jog, 2020/3., 132.

³²⁶ Koncepció 62.

³²⁷ Koncepció 61.

³²⁸ BDT2020. 4233.

³²⁹ Pp. 215. § (1) bekezdés b) pontja, 216. § (1) bekezdés b) pontja

³³⁰ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 388.

³³¹ ÉLESS [2017] *i. m.* 16.

végzésben – történő anyagi pervezetés gyakorlása. Az írásban történő anyagi pervezetés értelemszerűen csak a további írásbeli perfelvétel esetén jöhet szóba, és e perfelvételi út mellett az írásbeli előkészítést minden esetben perfelvételi tárgyalás követi, amelyen lehetőség van az esetlegesen eredménytelen anyagi pervezetést megismételni, kiegészíteni, ezáltal az anyagi pervezetés rendkívül széleskörű lehet. További írásbeli perfelvétel esetén pedig célszerű már írásban elvégezni az anyagi pervezetést, ugyanis a perkoncentráció követelménye nem csak a felektől várja el azt, hogy a lehető legkorábban tegyék meg a nyilatkozataikat, hanem a bíróságnak is a lehető legkorábban kell megtennie a szükséges intézkedéseket, amely jelen esetben az anyagi pervezetés elvégzését jelenti. Az írásban történő anyagi pervezetésben tett kísérlet ellen nem igazán hozható fel számottevő érv, ugyanis ez semmilyen módon nem hat hátrányosan a perhatékonyságra – hiszen az adott végzést a bíróságnak anyagi pervezetés gyakorlása nélkül is meg kell hoznia –, és semmilyen más alapelvet, alapjogot vagy eljárási garanciát nem sért. Ugyanakkor kétségtelen, hogy az anyagi pervezetés elsődlegesen a perfelvételi tárgyaláson, szóban valósul meg, azonban másodlagos jelleggel fontos szerepet tölthet be az írásbeli perfelvétel során is írásban alkalmazva, habár az eljárás menetének köszönhetően az írásban végzett anyagi pervezetés időben megelőzi az elsődleges jellegű szóbeli anyagi pervezetést.

A közrehatási tevékenység nem azonos a tájékoztatási kötelezettséggel. Az 1952. évi Pp. szerinti tájékoztatási kötelezettség szinte mindenre kiterjedően, általános jelleggel, minden ügyre vonatkozóan terhelte a bírót. A hatályos Pp. szerinti tájékoztatási kötelezettség ettől szűkebb terjedelmű.³³² Az anyagi pervezetés során a bíróság alapvetően nem tehet különbséget a felek között aszerint, hogy jogi képviselővel vagy anélkül járnak el. Az együttműködési kötelezettségnek a bíróság és a felek viszonyában kell érvényesülnie, és optimális esetben a jogi képviselők egy szakmai hidat alkotnak az általuk képviselt fél és a bíróság között. A jogi képviselőknek egyfajta közvetítői szerepet kell betölteniük ebben az együttműködésre épülő rendszerben.³³³ Amennyiben *aszimmetrikusan* alkalmazná a bíróság az anyagi pervezetést, a jogi képviselővel eljáró fél arra hivatkozna, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél pártjára állt a bíróság. A bíróság tehát sem a fél, sem a jogi képviselő szerepét nem veheti át.

Ugyanakkor az anyagi pervezetés körében gyakorolt tájékoztatásnak mindig az érintett peralany sajátosságaihoz igazodóan világosnak és adekvátnak kell lennie.³³⁴ Ugyanis természetesen más módon kell tájékoztatással ellátni a jogban jártas jogi képviselővel eljáró

---

³³² KIRÁLY [2019] *i. m.* 164.

³³³ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.* 74.

³³⁴ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 388.

felet, és másképpen a jogi képviselő nélkül eljáró, a jogban járatlan felet. E tekintetben érdemes figyelmet szentelni a Pp.-nek az egyik, a jogi képviselő nélkül eljáró felek esetére vonatkozó speciális előírására. A törvény ugyanis lehetővé teszi, hogy *a)* a bíróság elrendelje a fél személyes meghallgatását a jogvita kereteinek meghatározása érdekében, továbbá *b)* a bizonyításra szoruló tények vonatkozásában, a bizonyítási lehetőségek, eszközök és ezek feltételei tekintetében tájékoztatással láthatja el.³³⁵ Kiemelendő, hogy e rendelkezések nem kötelező jellegűek, hanem csupán lehetőségek, és a bíróságnak kell mérlegelnie ezek szükségességét.³³⁶ Álláspontom szerint e szabály nem jelenti a félegyenlőség elvének sérelmét. A személyes meghallgatás lehetősége korántsem tekinthető specialitásnak, nyilatkozattételre felhívás esetén a bíróság – szükség esetén – a jogi képviselő nélkül eljáró felet személyes meghallgatása céljából meg is idézheti,³³⁷ emellett a Pp. 230. §-a is lehetővé teszi a fél személyes meghallgatását. A bizonyítási eljárásról való tájékoztatás pedig nem más, mint az eljárásjogi tájékoztatás kötelezettségének³³⁸ egyik megnyilvánulási formája. Tehát csupán ebben a törvényben meghatározott esetben lehet különbséget tenni a felek között, és csupán ilyen mértékben gyakorolható kissé aszimmetrikusan az anyagi pervezetés, azonban ennek lehetősége nem sérti, de legalábbis a helyesen gyakorolt anyagi pervezetés nem sértheti sem a pártatlanság, sem a félegyenlőség elvét.

3.3.3. A közrehatás időzítése

Először is, mivel a közrehatási kötelezettség és az anyagi pervezetés kimondottan a 2016. évi Pp. hatálybalépésével vált a polgári peres eljárás részévé, ezért magától értetődő, hogy 2018. január 1. napját követően sincs lehetőség az 1952. évi Pp. alapján indult, illetve folyamatban lévő perekben az anyagi pervezetés gyakorlására, ennél fogva ennek elmaradását sem lehet az ilyen perekben sérelmezni.³³⁹ Mivel a bíróság közrehatási tevékenysége névre hallgató elv a törvény alapvetésében kapott helyet, *a polgári per teljes életciklusán keresztül* érvényesülnie kell. Ez egy általános jellegű alapvetés, azonban érdemes tisztázni azt, hogy az eljárás során pontosan mikor is kell a bíróságnak közrehatást gyakorolni.

---

³³⁵ Pp. 253. §

³³⁶ NYILAS Anna: *Professzionális pervitel a perhatékonyság szolgálatában – a jogi képviselő részvételének hatása a permenetre*, Magyar Jog, 2022/7-8., 458.

³³⁷ Pp. 155. §

³³⁸ Pp. 111. §

³³⁹ BDT2022. 4472.

A gondoskodó bírói pervezetésnek az eljárás egészén, annak érdemi befejezéséig végig kell vonulnia,³⁴⁰ tehát a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban, valamint a másodfokú eljárásban is szükséges az anyagi pervezetés, azonban az egyes eljárási szakaszokban eltérő intenzitással érvényesül. A közrehatási tevékenység jellemzően akkor esedékes, amikor a bíróság arra a következtetésre jut, hogy a felek rendelkezési jogának hatékony érvényesülése nem biztosított, ez pedig javarészt *a perfelvétel szakaszában* fordul elő. Ezért az aktivitásnak a perfelvétel során van hangsúlyos szerepe, ugyanis a bírói szerepvállalás lényege a tényállás tisztázása és a jogvita kereteinek kialakítása,³⁴¹ és elsődlegesen a perfelvétel szolgál a cselekmények végrehajtására. A Pp. 237. § (1) bekezdése szerint akkor alkalmazható anyagi pervezetés, amennyiben a bíróság észleli, hogy a fél perfelvételi nyilatkozata hiányos, homályos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó. Tehát annak meghatározása, hogy pontosan mikor is kell közrehatni, az a bíró mérlegelési jogkörébe tartozik. Kérdéses lehet, hogy vajon ez a mérlegelési jogkör minden eljárás minden szakaszára kihat-e? Közelebbről nézve, vajon gyakorolhat-e a bíróság anyagi pervezetést a keresetlevél perfelvételre alkalmasságának vizsgálata során?

Az ehhez hasonló problémákra a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása (CKOT) adott iránymutatást. Konkrét kérdésként merült fel az, hogy amennyiben a keresetlevél valamely kötelező tartalmi elemet hiányosan tartalmaz, akkor ebben az esetben hogyan jár el helyesen az eljáró bíró: ha visszautasítja a keresetlevelet, ha hiánypótlásra hívja fel a felet, vagy pedig ha anyagi pervezetés körében közrehat a hiányosság orvoslása érdekében. A testület úgy vélte, hogy abban az esetben, ha a keresetlevél nem tartalmaz valamely, a Pp. 170. §-ban felsorolt kötelező tartalmi elemet, úgy a Pp. 176. § (1) bekezdés j) pontja alapján a keresetlevél visszautasításának van helye. Viszont ha a keresetlevél a Pp. 170. § minden pontjához tartalmaz valamit, de azok nem felelnek meg a törvény követelményének vagy nem teljes körűek, úgy hiánypótlás kiadásának van helye a Pp. 176. § (2) bekezdés e) pontja alapján. Amennyiben a keresetlevélben előadottak megfelelnek a törvény követelményének és teljes körűek, de a kereset következtlen, mert például a határozott és végrehajtható kereseti kérelem nem következik az érvényesíteni kívánt jogból, ebben az esetben nincs helye sem hiánypótlásnak, sem visszautasításnak. Ebben az esetben az a helyes eljárásjogi magatartás, hogy a keresetlevelet perfelvételre alkalmasnak kell kezelni, közölni kell azt az alperessel, és miután az alperes írásbeli ellenkérelmet vagy beszámítást tartalmazó iratot

---

³⁴⁰ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.* 70.

³⁴¹ KIRÁLY [2019] i. m. 164.

előterjesztett, a perfelvétel során anyagi pervezetéssel kell közrehatni abban, hogy a felperes a keresetlevelében feltüntetett nyilatkozatainak hibáit kijavítsa.³⁴²

Ebből az állásfoglalásból az következik, hogy az anyagi pervezetés elsődleges színterének a perfelvételi szak minősül, és a perindítás során még nem kell a bíróságnak anyagi pervezetést gyakorolnia, csupán a perfelvételi szakban kell a következetlenségek orvoslására felhívni a felet. Mivel a bíróság közrehatási tevékenysége vezérlő elvnek minősül, amelynek a polgári per teljes életciklusa alatt érvényesülnie kell, alappal gondolható az, hogy az eljárást megindító keresetlevél benyújtását követően már nyomban közre kell hatni anyagi pervezetéssel. Azonban a per voltaképpen nem is jön létre mindaddig, amíg a keresetet nem közlik az alperessel. Eddig csupán egy eljárás van folyamatban, amely egy közjogi viszonyt testesít meg a felperes és a bíróság között. A pártatlanság és a félegyenlőség követelménye is azt támasztja alá, hogy mindaddig, amíg az alperes nem szerzett tudomást a keresetről, addig ne legyen gyakorolható az anyagi pervezetés.

A perindítási szakaszban esedékes közrehatással kapcsolatban a CKOT állást foglalt abban a kérdésben is, hogy ha a bíróság a keresetlevélben az érvényesíteni kívánt jogra vonatkozó értelmezési problémát észlel, akkor lehet-e anyagi pervezetést elrendelni, illetve ennek kapcsán milyen esetben rendelhető el hiánypótlás. Az állásfoglalás szerint a keresetlevélben észlelt értelmezési probléma esetén nem gyakorolható anyagi pervezetés, azonban a bíróság a közrehatási kötelezettsége körében a meghatározott esetekben hiánypótlást rendelhet el.³⁴³ Ebben az esetben azt lehet tapasztalni, hogy a közrehatási kötelezettségnek eleget lehet tenni anyagi pervezetés nélkül is, következtetésképpen a bíróság közrehatási tevékenysége megvalósulhat anyagi pervezetés gyakorlása nélkül is. Ez azt jelenti, hogy nem tehető egyenlőségjel a két fogalom közé, az anyagi pervezetés nem a kizárólagos módja a közrehatási tevékenységnek. A bírói közrehatás gyűjtőfogalmába ugyanis mindazon eljárási szabályok beletartoznak, amelyek közös jellemzője az a bírói attitűd, melynek célja, hogy a felet a helyes jogérvényesítésben segítse.³⁴⁴ Noha kétségtelen, hogy az anyagi pervezetés jelenti a közrehatás elsődleges eszköztárát. Az ítélezési gyakorlatban is kikristályosodott az a szemlélet, amely a bíróság közrehatási tevékenysége körébe tartozóan megkülönbözteti

---

³⁴² CKOT2017.07.07:10.

³⁴³ CKOT2018.06.20:11.

³⁴⁴ DREXLERNÉ KARCUB Edit; In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, 369. §-hoz fűzött kommentár

egymástól az anyagi pervezetéstől az alaki pervezetést is, rámutatva arra is, hogy az anyagi pervezetés egyik legfontosabb megnyilvánulása a hiánypótlás.³⁴⁵

Az anyagi pervezetésnek a Pp. szerkezeti okából sem lehet helye a perindítási szakban, ugyanis a Pp. 237. §-ában történő elhelyezéséből adódóan az csak a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazható közös szabály.³⁴⁶ Tehát a fentiekből jól látható, hogy az anyagi pervezetésre csak a kereset közlését követően van lehetőség, azonban jelentős különbség van a perfelvételi szakban, illetőleg az azt követő időszakban alkalmazandó gondoskodás között. A perfelvétel során szélesebb jogkörrel hathat közre a bíróság, hiszen ebben a fázisban még csak a jogvita elvi, absztrakt szintű azonosítására kerül sor,³⁴⁷ amelyhez elengedhetetlen a bíróság aktív közreműködése. Nem kérdéses, hogy a perfelvétel lezárását követően az érdemi tárgyalási szakban is helye van anyagi pervezetésnek, a normaszöveg is erre enged következtetni azzal, hogy a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően gyakorolt anyagi pervezetés esetére lehetővé teszi a feleknek a kereset-, illetve az ellenkérelem-változtatást.³⁴⁸

Jelentősége van annak is, hogy a Pp. határozottan elválasztja egymástól az *alaki és az érdemi vizsgálatot*.³⁴⁹ Az anyagi pervezetés kizárólag az érdemi vizsgálatához kötődik, és a perindítási szakban a keresetlevél perfelvételre alkalmassága tekintetében a bíróság nem végezhet érdemi vizsgálatot, hanem ez mindösszesen egy alaki szempontú vizsgálatot jelent. Azaz kizárólag azt veheti figyelembe a bíróság, hogy a keresetlevél valamennyi, a Pp. 170. §-ában – valamint egyéb irányadó jogszabályhely által – meghatározott kötelező tartalmi elemet tartalmaz-e, és vizsgálnia kell, hogy a bíróság számára valamennyi anyagi és eljárásjogi adat a kereset tárgyalhatóságához – és a bírósági meghagyás esetleges kibocsátásához – azonnal rendelkezésre álljon. E tekintetben alapvető jelentősége van a perindítási és a perfelvételi szak elválasztásának,³⁵⁰ különösen azért, mert előbbiben nincs lehetőség anyagi pervezetés gyakorlására.

A perfelvételi szakban a bírói gondoskodás értelmét az jelenti, hogy a felek minél hamarabb és minél alaposabban megfontolhatják a perbeli céljaikat, feltárják a szándékaikat, és

---

³⁴⁵ BH2021. 268.

³⁴⁶ Lásd: VIRÁG – VÖLCSEY *i. m.* 131.

³⁴⁷ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.* 70.

³⁴⁸ Pp. 215. § (1) bekezdés b) pontja, 216. § (1) bekezdés b) pontja

³⁴⁹ A határozott elválasztást igazolja a Pp. új fogalomhasználata is, miszerint alaki vizsgálat során észlelt akadály a keresetlevél *visszautasítását* eredményezi, míg az érdemi vizsgálat során a kereset alaposságáról kell állást foglalnia a bíróságnak, és az alaptalansága esetén a keresetet *elutasítani* kell.

³⁵⁰ PRIBULA László: *A polgári perrendtartás alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai*, Miskolci Jogi Szemle, 2021/5., 461-462.

mérlegelik a reális lehetőségeiket, és közös munkával egyfajta forgatókönyv készül a perre. Ebben az eljárásjogi stádiumban a bírói aktivitás elsőrendű feladata az állítások nem szándékolt hibáinak korrigálása, hiányosságainak pótlása, a perben eldöntendő ténybeli és jogi kérdések mindenki számára világos és egyértelmű tisztázása, valamint a felek jogérvényesítési szándékának a rendelkezési jogukat nem sértő pártatlan elősegítése. Ennek eredményeként a bíróságnak és a feleknek is teljes képet kell kapniuk a peres ügyről, ezáltal letisztul a jogvita.³⁵¹ Noha az anyagi pervezetés segítségével optimális esetben egy perfelvételi tárgyaláson tisztázni lehet a jogvita kereteit, az aktív bírói gondoskodás akár az időszerűség rovására is mehet. Feszültséget okozhat az, hogy egyrészt a perkoncentráció értelmében minél korábban kötelesek a felek előadni a nyilatkozataikat és megtenni a bizonyítási indítványait, másrészt a perfelvételi szakban a bíróságnak a lehető legalaposabban kell a jogvita kereteit tisztázni, összegeznie. Éppen ezért merült fel a gyakorlatban kérdésként az, hogy lehetőség van-e a perfelvételi tárgyalás elhalasztására, ha a perfelvételi tárgyaláson alkalmazott anyagi pervezetés következtében a fél nem tud rögtön bizonyítási indítványt tenni. A Pp. 192. § (1) bekezdésének c) pontja halasztási okként jelöli meg azt az esetet, ha a fél a perfelvételi nyilatkozatát (amely jelen esetben bizonyítási indítvány) a tárgyaláson önhibáján kívüli okból nem tudja megtenni. Erre az a válasz született, hogy ebben az esetben elhalasztható a perfelvételi tárgyalás.³⁵² Ugyanis ez az eset kimeríti az önhiba hiányának követelményét, az anyagi pervezetés következtében fennáll az önhiba hiánya, és ez nem értékelhető a fél terhére.

Ugyan a perfelvételt lezáró végzéssel már meghatározásra került a jogvita kerete, és egyfajta bizonyítási tervet is készített a bíróság az érdemi tárgyalásra, szükséges esetben a bizonyítási eljárás folyamán is gyakorolhat a bíróság anyagi pervezetést, különösen abban az esetben, ha a bizonyítás során olyan új körülmény merül fel, amely szükségessé teszi a bírói gondoskodást. A perfelvételi szakhoz képest az érdemi tárgyalási szakban azonban már szűkebb keretek között gyakorolható a pervezetés,³⁵³ ebben a fázisban már csak a felekkel korábban megkonzultált és kölcsönösen elfogadott feladatok végrehajtása során kell alaposan eljárnia a bíróságnak.³⁵⁴ A perfelvétel lezárását követően gyakorolt anyagi pervezetés jelentőségét mutatja az is, hogy indokul szolgálhat kereset- illetve ellenkérelem-változtatásra, valamint utólagos bizonyításra is.³⁵⁵

---

³⁵¹ DÖME [2014] *i. m.* 406, 411.

³⁵² CKOT2018.06.20:19.

³⁵³ ÉLESS – DÖME [2014] *i. m.* 70.

³⁵⁴ DÖME [2014] *i. m.* 406.

³⁵⁵ Pp. 215. § (1) bekezdés b) pontja, 216. § (1) bekezdés b) pontja, 220. § (1) bekezdés d) pontja

3.3.4. Az aktivitás korlátai

Mindenképpen szükségesnek tartom azt, hogy körülhatároljam az aktív bírói szerepkört, és rámutassak azon eljárásjogi követelményekre és garanciákra, amelyek nem sérülhetnek a gondoskodó bírói magatartás során. A bírói aktivitásnak az első számú korlátját az egyik kardinális alapelv, a feleket megillető rendelkezési elv jelenti. Rendkívül fontos, hogy a bíró a gondoskodó magatartása ellenére sem veheti át a felek feladatait. Természetesen továbbra is kérelemre indul az eljárás, és a kérelemhez kötöttség elve sem szenvedhet csorbát. A Pp. 237. § (5) bekezdése is a felek kérelmeit és jogállításait jelöli meg az anyagi pervezetés korlátjaként. A bíróságnak aktívan elő kell segítenie, hogy a felek a cselekményeiket a szándékaiknak megfelelően teljesíthessék, és nem vehet át a felektől olyan feladatokat, amelyek elvégzésére képesek. Ezenkívül nem avatkozhat be olyan kérdésekbe sem, amelyek a felek kizárólagos uralma alatt álló magánszférájukba tartoznak.³⁵⁶ A felek kérelmein csak kivételesen speciális jogviták esetén léphet túl a bíróság, tipikusan a személyi állapotot érintő perekben.³⁵⁷ Közelebbről nézve a kereseti kérelem, az ellenkérelem és az érvényesített jog alapja képezi az aktivitás korlátját. Az anyagi pervezetés nem terjed ki arra, hogy a felet arról tájékoztassa, hogy az előadott tények a fél által nem hivatkozott jog alkalmazását vetik fel,³⁵⁸ különösen ha az a kérelem, ellenkérelem, vagy az érvényesített jog megváltoztatását kívánná meg. Viszont kiterjedhet arra, hogy az anyagi pervezetés útján a bíróság tájékoztathatja arról a felet, hogy a kérelem a megjelölt jogalap útján nem teljesíthető.³⁵⁹ Az anyagi pervezetés nem jelenti azt, hogy a bíróságnak valamennyi lehetséges, de nem érvényesített igényt fel kell derítenie, és az ehhez szükséges bizonyítékokat fel kell kutatnia. Ugyanis a bíróság aktivitása nem terjedhet ki elő nem terjesztett igényekről való tájékoztatásra, és új tények vagy új szempontok jelentőségének a felhívására sem. Az anyagi pervezetés nem minősül általános tájékoztatási kötelezettségnek, ezzel szemben mindösszesen arra korlátozódik, hogy a felek tényállításait, nyilatkozatait tisztázza és konkretizálja, adott esetben alkalmat adjon a kiegészítésre.³⁶⁰ A *rendelkezési jog* keretein belül értelmezve egyfajta korlátot jelent az is, hogy a bíróság érdemi döntése nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított,³⁶¹ tehát az

---

³⁵⁶ KIRÁLY [2019] *i. m.* 160.

³⁵⁷ VIRÁG Csaba: *Az alaki igazságosságot előtérbe helyező fair eljárás nem zárja ki a jó és helyes döntés lehetőségét*; In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 362.

³⁵⁸ Kúria Mfv.10.307/2019/4.

³⁵⁹ KIRÁLY [2019] *i. m.* 160.

³⁶⁰ PJD2019. 32. II. pontja

³⁶¹ Pp. 342. § (3) bekezdése

érvényesíteni kívánt joghoz kötöttség³⁶² miatt a bíróság nem vizsgálhatja, hogy a felperes igénye más anyagi jogi jogszabály rendelkezése alapján alapos-e.³⁶³

Speciális esetet jelenthet az, ha a felperes *esetleges viszonyban* álló több keresetet terjeszt elő, azonban nem a bíróság meglátása szerint helyesnek tartott sorrendben. A Kúria Konzultációs Testülete szerint ilyen esetben a bíróság az anyagi pervezetés szabályai szerint gyakorolhatja azt a jogát, hogy rávegye a felet az esetleges keresetek megfelelő sorrendben való előterjesztésére. Ez az anyagi jogi kérdéseket felvető hiányosság ugyanis nem lehet indok a keresetlevél visszautasítására akkor, ha a felperes a bíróság felhívására is ragaszkodik az általa megjelölt sorrendhez.³⁶⁴ Kérdéses, hogy ebben az esetben mennyiben tud érvényesülni a rendelkezési elv, amely szerint a fél meghatározhatja, hogy milyen kérelmeket terjeszt elő a bíróságon, és nézetem szerint a fél rendelkezési hatalma kiterjed arra is, hogy azokat milyen sorrendben terjeszti elő. Álláspontom szerint ugyan visszautasításra nem ad okot a kereseti kérelmek nem megfelelő sorrendben történő előterjesztése, azonban a fél felelősségi körébe tartozik, hogy milyen sorrendet választ, tekintettel arra is, hogy a törvény előírása szerint a bíróság az egymással esetleges viszonyban álló keresetekről csak azok előterjesztett sorrendjében dönthet.³⁶⁵

A felek által felhozott tények és bizonyítási eszközök szintén keretet jelentenek az anyagi pervezetés számára, ugyanis a peranyag szolgáltatása is a felek rendelkezési hatalma alatt áll. Noha a bíróság anyagi pervezetésének a bizonyításra is ki kell terjednie, azonban az aktivitás nem jelenti a bizonyítékok hivatalból történő felkutatását és beszerzését,³⁶⁶ tehát nem kerülhet sor *ex officio* eljárásra illetve bizonyításra.³⁶⁷ Emellett az anyagi pervezetés nem terjedhet ki a bizonyítékok bizonyító erejének előzetes értékelésére és a felek erről való tájékoztatására sem.³⁶⁸ Az anyagi pervezetés voltaképpen a tárgyalási elv kiterjesztése, mivel a jogban járatlan, nem megfelelően képviselt félnek az anyagi pervezetés segítségével módja van a megfelelő jogérvényesítésre. Az *abszolút tárgyalási elv* veszélyeinek és hiányosságainak a

---

³⁶² Lásd részletesebben: KÖBLÖS Adél: *Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2., 23-26.; ÉLESS Tamás – PARLAGI Mátyás: *Az érvényesített joghoz kötöttség*, In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 355-361., VIRÁG Csaba: *A jogcímhez kötöttség egyes kérdései a polgári perben*, Magyar Jog, 2013/1., 27-36.

³⁶³ BDT2022. 4554. I. pontja

³⁶⁴ Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület által elfogadott állásfoglalásai (lezárva: 2018. december 10.), 4. számú állásfoglalás.

³⁶⁵ Pp. 342. § (4) bekezdése

³⁶⁶ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.*72-73.

³⁶⁷ Természetesen néhány esetben az 1952. évi Pp.-hez hasonlóan hivatalból is elrendelhet bizonyítást, például személyi állapotot érintő perek esetén. [Pp. 434. § (1) bekezdése]

³⁶⁸ BH2022. 205. I. pontja

kiküszöbölésére szolgál, mondhatni megóvja a felet attól, hogy a jogban való járatlansága okán hiányos, homályos nyilatkozatai miatt elessen az őt megillető jogvédelemtől.³⁶⁹

Az anyagi pervezetés és az ezzel szervesen összefonódó aktív bírói szerepkör koncepciója az egyik leginkább kritizált újítása a kodifikációnak. Akadnak olyan vélemények, amelyek túlzónak értékelik ezt, mivel így ismét az anyagi igazság felderítése válna a Pp. céljává.³⁷⁰ Azonban a Pp. nem írja elő a bíró számára, hogy öncélúan és hivatalból az igazság kiderítésére és érvényesítésére törekedjen akár a felek akaratával szemben is. Elsődlegesen a felek által perbe vitt jogvitát kell elbírálnia, amelynek alapja a megsértett jog állítása.³⁷¹ Továbbra is elegendő a *processzuális igazságosság*, nem cél a bíróság részéről az anyagi igazság felderítése. Ez a gondolat a 9/1992 (I. 30.) Alkotmánybírósági határozaton alapult, mely szerint az anyagi igazság kiderítésére nincs alkotmányos garancia, valamint az igazság kiderítése mint törvényi cél és bírósági feladat nem minősül alkotmányos elvárásnak, azonban az államnak az az alkotmányos kötelezettsége, hogy a jogviták pártatlan eldöntését biztosítsa. Ebből fakadóan pedig nem az igazságot kell kiderítenie a bíróságnak, hanem az eljárás igazságosságát kell garantálnia.³⁷²

Tehát a bíróság közrehatási tevékenységének korlátját a *felek peranyag-szolgáltatási és rendelkezési elve* jelenti, mivel az aktív bíró sem határozhatja meg a fél által érvényesíteni kívánt igény anyagi jogi alapját.³⁷³ Természetesen felmerülhet a kérdés, hogy a bíró aktív pervezetése mennyiben sérti a tárgyalási, illetve a rendelkezési elvet. A Koncepció álláspontja szerint így is teljes mértékben érvényesül mindkét alapelv, hiszen a fél szabadon dönthet arról, hogy követi-e a bíróság figyelemfelhívását,³⁷⁴ hiszen az már a fél rendelkezési joga körébe tartozik, hogy a bíróság anyagi pervezetés során tett intézkedéseit a saját cselekményeiben és nyilatkozataiban mennyiben használja fel vagy követi.³⁷⁵ Viszont ha a fél úgy dönt, hogy nem követi, és emiatt veszti el a pert, nem hivatkozhat arra, hogy a bíróság olyan jogi érvelésére tekintettel utasították el a keresetét, amelyet ő nem ismert. Noha anyagi pervezetésből eredő kötelezettségének köteles a bíró eleget tenni, felelősségét valamelyest csökkenti, hogy önmagában nem lehet hatályon kívül helyezési ok az, ha a másodfokú bíróság nem ért egyet az elsőfokú bíróság anyagi pervezetésével.³⁷⁶

---

³⁶⁹ KIRÁLY [2019] *i. m.* 162.

³⁷⁰ PECSÉNYE Csaba: *A polgári eljárásjog korszerűsítéséről a gyakorló bíró szemszögéből*, Magyar Jog, 2013/9., 552-555.

³⁷¹ VIRÁG [2014] *i. m.* 362.

³⁷² SZABÓ [2015] *i. m.* 17.

³⁷³ <http://www.jogiforum.hu/interju/137> (Letöltve: 2019.12.12.)

³⁷⁴ Koncepció 62.

³⁷⁵ KIRÁLY [2019] *i. m.* 164.

³⁷⁶ Pp. 384. § (1) bekezdése

Továbbra is maradéktalanul kell érvényesülnie az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljárás követelményének, így a bíróság az anyagi pervezetést addig a határig gyakorolhatja, amíg meg tudja őrizni a *pártatlanságát*, valamint a pártatlanság látszatát is.³⁷⁷ A bírói aktivitásnak a felek jogérvényesítését kell elősegítenie, ezért a bírói pártatlanságnak nem a közömbösségben és a passzivitásban kell megnyilvánulnia, hanem a felek előnyben részesítésének és hátrányba hozásának tilalmában. A bíróság csupán elősegíti a fél rendelkezési jogának gyakorlását, és semmi esetre sem veheti át azt. A bíró eszközei a kérdésés, a kérdésre adott válaszok egyértelműsítése, a felhívás, és nem a tanácsadás vagy a támogatás. Ezzel elkerülhető az, hogy a pártatlanság vagy a félegyenlőség elve sérüljön, ugyanakkor ez elősegítheti a per előrehaladását.³⁷⁸ A tanácsadástól és támogatástól való elhatárolódás következtében a bíró a jogi képviselő szerepét sem veszi át. Még csak leplezett módon sem adhat jogi tanácsot a bíró, és anyagi jogi kioktatást sem adhat az anyagi pervezetés keretében. Továbbra is tilos bármiféle burkolt utalás elévülési kifogás előterjesztésére, de keresetváltoztatásra sem lehet szorgalmazni a felet. Következtetésképpen az anyagi pervezetés során mindig a lehető legnagyobb figyelmet kell szentelni a pártatlanság, valamint a félegyenlőség követelményének érvényesülésére.

4. További vezérlő elvek

4.1. Rendelkezési elv

A rendelkezési (diszponálási) elvet tulajdonképpen a polgári perjog legfontosabb rendező elveként tarthatjuk számon.³⁷⁹ E kulcsfontosságú elvre az *alkotmányos önrendelkezési jog* és a *magánjogi autonómia perjogi megnyilvánulásaként* is tekinthetünk,³⁸⁰ amely egyben az Alaptörvénybe foglalt „Szabadság és felelősség” szükségszerűen egymástól elválaszthatatlan értékpárjából a „szabadság” polgári perjogi kifejeződése,³⁸¹ míg a „felelősség” a fentiekben tárgyalt eljárástámogatási kötelezettségben ölt testet. A rendelkezési elv voltaképpen nem más, mint a fél joga az eljárás megindítására, valamint a már megindított eljárásban az eljárás személyi és tárgyi kereteinek, illetve részben az eljárás menetének a

---

³⁷⁷ KIRÁLY [2019] *i. m.* 164.

³⁷⁸ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.* 62., 73.

³⁷⁹ MOLNÁR *i. m.* 17.

³⁸⁰ VARGA [2018] *i. m.* 18-19.

³⁸¹ VARGA [2018] *i. m.* 21.

meghatározására.³⁸² A rendelkezési elv értelmében a fél szabadon rendelkezik perbe vitt jogaival. Ennek alapját az jelenti, hogy a felet megillető alanyi joggal ő jogosult rendelkezni, a fél döntheti el, hogy kívánja-e bíróság előtt érvényesíteni az alanyi jogát vagy sem, illetve azt milyen mértékben és milyen módon kívánja megtenni. Ez alól kivételt jelent, ha a materiális fél, tehát az anyagi jogi jogosult, illetve a processzuális fél, azaz a peres fél személye nem azonos.³⁸³ Gyakori példa lehet erre az ügyész fellépése közérdekű kereset esetén, de eredetileg az 1952. évi Pp. jóval nagyobb terepet engedett az ügyész fellépésének.³⁸⁴

A per folyamán megilleti az a jog, hogy rendelkezék a per tárgya fölött, így a keresetétől elállhat, a jogáról lemondhat, vagy éppen egyezséget köthet az ellenérdekű féllel. A rendelkezési elv a felek magánjogi cselekvési autonómiáján alapul, és ennek folytán az anyagi jogok perbevitele semmilyen formában nem korlátozza a felek anyagi jog feletti szabad rendelkezését.³⁸⁵ Ám le kell szögezni, hogy a rendelkezési elv sem abszolút, vannak korlátai. Ugyanis kivételesen hivatalból is eljárhat a bíróság, ha a fél perbeli cselekménye közrendbe ütközik vagy jóerkölccsel ellentétes.³⁸⁶

Ezen alapelv vonatkozásában megállapítható, hogy az 1952. évi Pp.-hez képest nem következett be gyökeres változás, megfogalmazásbeli különbségeket lehet csupán észrevenni a korábbi törvényhez képest. Nem véletlen, ugyanis a kodifikáció alapvetően nem érintette a rendelkezési elv komoly szintű átgondolását. Az 1952. évi Pp. eredetileg sajátos módon értelmezte a rendelkezési elvet a szocialista ideológia hatására,³⁸⁷ a rendszerváltás után visszanyerte eredeti értelmét, és ismét az alkotmányos önrendelkezési jog egyik elemévé vált.³⁸⁸

Érdekes módon a Szakértői Javaslat a rendelkezési elv keretein belül találja fontosnak megfogalmazni azt a szabályt, hogy a felek perbeli jogaik helyes gyakorlásának és perbeli

---

³⁸² VARGA – ÉLESS: *i. m.* 33.

³⁸³ Lásd részletesebben: UDVARY [2013] *i. m.* 95-97.

³⁸⁴ 1952. évi Pp. 2. § (1) bekezdése: [...] Az állam és az egyes dolgozók érdekében azonban az ügyész is jogosult polgári pert indítani vagy a megindított perben, annak bármely szakában s bármelyik fél érdekében fellépni.

³⁸⁵ MOLNÁR *i. m.* 17-18.

³⁸⁶ Lásd részletesebben: SZALMA [2017] *i. m.* 38-39.

³⁸⁷ „A felek szabadon rendelkeznek a perbe vitt anyagi jogaikkal és a védelmükre szükséges eljárási eszközökkel akként, hogy az állam és a dolgozók jogának és érdekeinek védelmében, a törvényesség biztosítása céljából, a feleknek ez a szabadsága egybekapcsolódik a bíróság, az ügyészség, egyéb állami szervek és társadalmi szervezetek kezdeményezési jogával és aktivitásával az eljárási eszközök igénybevétele terén.” (NÉVAI – SZILBEREKY [1974] *i. m.* 88.)

³⁸⁸ „A feleket megillető rendelkezési jog azt jelenti, hogy a fél anyagi és eljárási jogaival szabadon rendelkezik, így mindenkinek szabadságában áll anyagi jogainak eljárási érvényesítése, a bíróság igénybevétele, peres vagy nem peres eljárás kezdeményezése is. Az eljárásjogi értelemben vett fél rendelkezési joga az alkotmányos önrendelkezési jog egyik aspektusa, eljárásjogi vonatkozása, amely az egyén autonómiáját érinti, illetőleg azzal kapcsolatos. [1/1994. (I. 7.) Alkotmánybírósági határozat]

kötelezettségeik teljesítésének elősegítése érdekében a bíróság a jogi képviselő nélkül eljáró felet perbeli eljárási jogairól és kötelezettségeiről tájékoztatja.³⁸⁹ Rendszertani jelentősége van, hogy végül ezt a Pp. nem itt, hanem az Egyéb általános szabályok névre hallgató IX. fejezetben szabályozza.³⁹⁰ Ehhez hasonlóan szintén a Szakértői Javaslatról eltérően nem a rendelkezési elv szabályozásán belül, hanem az Egyéb általános szabályokon belül találhatjuk a kérelmek és nyilatkozatok tartalma szerinti figyelembevételét előíró szabályt.³⁹¹ A hatályos normaszöveg szabályozásához képest a rendelkezési elv tágabban került meghatározásra a Szakértői Javaslatban. A kérelemre történő eljárást a rendelkezési elv kereteibe fogta a Szakértői Javaslat, míg az elfogadott törvényben ez közvetlenül a rendelkezési elv előtt, a törvény hatályát szabályozó paragrafusban kapott helyet.³⁹² Nézetem szerint helyesebb lett volna ebben az esetben a Szakértői Javaslat iránymutatását követni, hogy a kérelemre történő eljárás a rendelkezési elv egyik meghatározó eleme, és nem a törvény hatályát határozza meg.

4.2. Tárgyalási elv

A polgári perben az ítélet meghozatalához szükséges peranyag összegyűjtésére alapvetően két módon van lehetőség, ez a tárgyalási elv, másnéven *peranyag-szolgáltatási elv*, valamint a *nyomozati elv*. A nyomozati, más néven vizsgálati elv érvényesülése esetén a peranyag összegyűjtése a bíróság feladata, ezért a bíróságot terheli a felelősség a tényállás megállapítása körében.³⁹³ A tárgyalási, másnéven peranyag-szolgáltatási elv hagyományos perjogi felfogás szerint szoros kölcsönhatásban van a rendelkezési elvvel, és azzal együtt a polgári per jog másik nagy rendező elve. Azt határozza meg, hogy a perben kinek a feladata, és kinek a felelőssége a per anyagát képező állítások megtétele, valamint ezzel összefüggésben a bizonyítási eszközök szolgáltatása és megnevezése.³⁹⁴ Az, hogy az adott tényt kinek kell

---

³⁸⁹ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 33.

³⁹⁰ Pp. 111. § A bíróság köteles a jogi képviselő nélkül eljáró felet perbeli eljárási jogairól és kötelezettségeiről, indokolt esetben a támogató perben történő részvételéről, valamint a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezésének lehetőségéről a szükséges tájékoztatással ellátni.

³⁹¹ Pp. 110. § (3) bekezdése: A bíróság a fél által előadott kérelmeket, nyilatkozatokat nem alakszerű megjelölésük, hanem tartalmuk szerint veszi figyelembe.

³⁹² VARGA – ÉLESS: *i. m.* 33.

³⁹³ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 36.

³⁹⁴ VARGA [2018] *i. m.* 29.

bizonyítania, azt a bizonyítási érdekről rendelkező passzus, a Pp. 265. § (1) bekezdése határozza meg.³⁹⁵

A peranyag-szolgáltatási elvnek nem kizárólag a felet érintő eljárástámogatás összefüggésében van jelentősége, hanem tágabb összefüggésben tulajdonképpen a megindult eljárásban a felek és a bíróság közötti feladat- és felelősségmegosztási rendszert testesít meg,³⁹⁶ és ebben az alapelvben is kifejeződik a felek perbeli felelőssége.³⁹⁷ Annak ellenére, hogy a bírónak tulajdonképpen aktívan kell menedzselni a pert, mindvégig szem előtt tartva a perkoncentráció érvényesülését, ez még nem jelenti azt, hogy a peranyag-szolgáltatási elv rovására egyfajta nyomozati elv érvényesül (úgy mint Romániában),³⁹⁸ amelyben hivatalból rendeli el a bíróság a bizonyítást – erre csak néhány kivétellel kerülhet sor, például a személyi állapotot érintő perek esetén.³⁹⁹

Az 1952. évi Pp.-ben a tárgyalási elv nem valósult meg teljes mértékben, viszont a VIII. Pp. novella, az 1999. évi CX. törvény bevezette a perjogba a *tiszta tárgyalási elvet* azzal, hogy a bizonyítékok rendelkezésre bocsátását a felek feladatává tette.⁴⁰⁰ Azonban a magyar perjog hagyományosan a tárgyalási elvet követi, melyből az következik, hogy kizárólag a feleket terheli a felelősség az ítéleti tényállás megállapíthatóságáért. Ez azt is jelenti, hogy a bíróság számára az ítéleti tényállása alapjául csupán azok a tények szolgálhatnak, amelyeket a felek a per során előadtak, valamint ezeket bizonyítékaikkal alá is tudták támasztani.⁴⁰¹ Ez alól kivételt jelentenek azok a tények, amelyek köztudomásúak, vagy amelyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van.⁴⁰² Tényállítások igen, azonban azok bizonyítása nem szükséges az ellenérdekű fél által beismert, a felek által egyezően előadott, vagy az ellenérdekű fél által bírói felhívás ellenére nem vitatott tények esetében.⁴⁰³

A törvény egy szakaszon belül szabályozza a felek eljárástámogatási kötelezettségét, igazmondási kötelezettségét, valamint a peranyag-szolgáltatási elvet, akárcsak az osztrák polgári perrendtartás.⁴⁰⁴ Az ilyen módon való szabályozási mód abból ered, hogy a felek

---

³⁹⁵ Pp. 265. § (1) bekezdése: Törvény eltérő rendelkezése hiányában a perben jelentős tényeket annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valósan fogadja el (a továbbiakban: bizonyítási érdek), továbbá a bizonyítás elmaradásának vagy sikertelenségének a következményeit is ez a fél viseli.

³⁹⁶ VARGA [2018] *i. m.* 28.

³⁹⁷ VARGA [2018] *i. m.* 18-19.

³⁹⁸ PANTILIMON *i. m.* 245-246.

³⁹⁹ Pp. 434. § (1) bekezdése

⁴⁰⁰ WOPERA [2008] *i. m.* 92.

⁴⁰¹ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 36-37.

⁴⁰² Pp. 266. § (2) bekezdése

⁴⁰³ Pp. 266. § (1) bekezdése

⁴⁰⁴ Pp. törvényjavaslat indokolása, 244.

eljárástámogatási kötelezettségét tekinti a jogalkotó a perjog rendező elvének, és a peranyag-szolgáltatási elv és az igazmondási kötelezettség ehhez igazodik, illetve ebből fakad. A Szakértői Javaslat szerint különálló szakaszban kellene megjelennie a tárgyalási elvnek. Úgy rendelkezik róla, hogy a jelentős tények állítása, valamint azok alátámasztására szolgáló bizonyítékok és bizonyítási indítványok megtétele a felek feladata, valamint a bíróság hivatalból történő bizonyításának csak kivételes jelleggel, a törvény által meghatározott esetekben van helye.⁴⁰⁵ Továbbá a tárgyalási elv az alapvető jelentőségére, valamint hosszú időre visszamutató jogtörténeti hagyományai miatt is az eljárástámogatási kötelezettségtől független, külön paragrafust érdemelt volna.⁴⁰⁶

4.3. Igazmondási kötelezettség

Az eljárástámogatási kötelezettség egyik legdurvább megsértésének a perbeli hazugság minősül.⁴⁰⁷ Ezen alapvetően a Pp. külön nevesíti, azonban egy szakaszban kerül szabályozásra az eljárástámogatási kötelezettséggel együtt. Az 1952. évi Pp.-hez képest⁴⁰⁸ a szemléletváltás abban figyelhető meg, hogy nem negatív, hanem pozitív módon határozza meg a törvény.⁴⁰⁹ Az igazmondási kötelezettség arra kötelezi a feleket, hogy tényállításaikat és egyéb, tényekre vonatkozó nyilatkozataikat a valóságnak megfelelően adják elő. E kötelezettség a felek minden tényállítására kiterjed. Ebből egyenesen következtethető az *aktív perbeli hazugság* tilalma, nyilván implicit módon ez magában foglalja a *passzív perbeli hazugság* tilalmát is.⁴¹⁰ E kötelezettség egyben kiterjed a valós tények elhallgatására, tehát az úgynevezett *passzív perbeli hazugságra* is,⁴¹¹ azonban fellelhető olyan szakirodalmi álláspont is, amely szerint ez az alapelv nem jelent objektív igazmondási kötelezettséget, tehát nyilatkozattételre történő felhívás hiányában lehetőség van bizonyos mértékű pertaktikai elhallgatásra.⁴¹²

Ennek ellenére nem jelenthető ki, hogy az igazmondási kötelezettség azonos a valóságfeltárás igényével,⁴¹³ hiszen a felek a rájuk nézve terhelő tényeket nem kötelesek a

---

⁴⁰⁵ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 36.

⁴⁰⁶ Lásd: SZIVÓS [2022] *A felek eljárástámogatási kötelezettsége i. m.* 79.

⁴⁰⁷ WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2017, 30.

⁴⁰⁸ 1952. évi Pp. törvény 8. § (3) bekezdése

⁴⁰⁹ MOLNÁR *i. m.* 21.

⁴¹⁰ ÉLESS – DÖME [2014] *Alapvetések i. m.* 63.

⁴¹¹ WOPERA [2017] *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai i. m.* 159.

⁴¹² KÖRNYEI Máttyás: *Igazmondás és elhallgatás az új Polgári Perrendtartásban*; <https://arsboni.hu/igazmondas-es-elhallgatas-az-uj-polgari-perrendtartasban/> (Letöltve: 2022. november 19.)

⁴¹³ VARGA [2018] *i. m.* 31.

bíróság elé tární.⁴¹⁴ Megjegyzendő, hogy eredetileg a liberális polgári per nem is kötelezte a feleket igazmondásra, erre csak a XIX. század végén került sor.⁴¹⁵ Az igazmondási kötelezettség alapján a felek a valóság feltárására csak annyiban kötelezhetők, amennyiben nyilatkozatot kívánnak tenni. Annyiban nem ír elő abszolút igazmondási kötelezettséget a Pp., hogy olyan tények és körülmények feltárására, amely a bíróság elé vitt jogaik érvényesítésével, illetve perbeli érdekeikkel ellentétesek, nem kötelezhetők.⁴¹⁶ A bíróság feladata ezen alapelv körében megelőzni és megakadályozni a rosszhiszemű pervitelt – elsősorban a perbeli jogok jóhiszemű gyakorlására és a rosszhiszemű pervitel következményeire történő figyelmeztetéssel – valamint a már bekövetkezett jogsértés esetén szankciót kell alkalmaznia.⁴¹⁷

Természetesen nem terjed ki az igazmondási kötelezettség mint alapelv a tanúra és a szakértőre, ugyanis az általuk állított tények dogmatikai szempontból a fél állításaitól eltérő megítélés alá esnek.⁴¹⁸ Mindazonáltal őket is igazmondási kötelezettség terheli, amelynek nem pénzbírság és a Pp.-ben meghatározott más jogkövetkezmény lesz a szankciója, hanem a hamis tanúzás bűncselekményét követi el.⁴¹⁹

Az igazmondás követelményének megsértése esetére általános szankcióként tekinthetünk a pénzbírságra, de a Pp.-ben meghatározott más jogkövetkezményekkel is sújtani lehet a felet. Ilyen szankció alkalmazandó, ha a fél által a hirdetményi kézbesítés iránti kérelemben előadott tények valótlanak bizonyulnak, és a fél erről tudott vagy kellő gondosság mellett tudhatott volna, abban az esetben a fél az elrendelt hirdetményi kézbesítéssel felmerült költség megtérítésére köteles a per eredményétől függetlenül.⁴²⁰ Különös módon a Szakértői Javaslat nem a felek eljárástámogatási kötelezettségének keretein belül, hanem a jóhiszeműség elvén belül szabályozta volna az igazmondási kötelezettséget.⁴²¹

4.4. Jóhiszeműség elve

A jóhiszeműség követelményének meghatározása meglehetősen „keretjellegrűre” sikerült, ugyanis semmiféle konkrét magatartást nem tartalmaz. Feltehetően erre azért

---

⁴¹⁴ WOPERA [2017] *Kommentár i. m.* 30.

⁴¹⁵ KENGYEL [2013] *i. m.* 79.

⁴¹⁶ WOPERA [2017] *Magyarázat i. m.* 26.

⁴¹⁷ WOPERA [2008] *i. m.* 110-111.

⁴¹⁸ WOPERA [2017] *Magyarázat i. m.* 26.

⁴¹⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 272. § (1) bekezdése és (2) bekezdés a) pontja

⁴²⁰ Pp. 144. § (3) bekezdése

⁴²¹ VARGA – ÉLESS: *i. m.* 39.

kerülhetett sor, mert a törvényjavaslat indokolása szerint olyan keretjellegű megfogalmazás alkalmazása indokolt, amely magában foglalhatja a bíróság megítélése szerint a jóhiszeműség követelményével ellentétes valamennyi magatartást, azokat egyedileg nem nevesítve.⁴²² Azonban az előre bocsátható, hogy a joggyakorlat nagy valószínűséggel nem fog merőben megváltozni a pénzbírságok csekély számú alkalmazását illetően.⁴²³ A jóhiszeműség követelményének általános megfogalmazásán túl speciális rendelkezést is tartalmaz a Pp., amely ugyancsak a rosszhiszemű pervitelnek minősülő magatartást szankcionálja. Ugyanis azt a felet, aki a perfelvételi nyilatkozatát úgy teszi meg vagy változtatja meg, hogy arra a perfelvétel során a perfelvételi iratban vagy tárgyaláson korábban lehetősége volt, a bíróság *pénzbírsággal* sújtja.⁴²⁴ Mindenesetre az azért leszögezhető, hogy – a felek eljárástámogatási kötelezettségéhez hasonlóan – a felektől, valamint a jogi képviselőktől elvárt felelős pervitel a jóhiszeműség elvében is leképeződik.⁴²⁵

A jóhiszeműség kérdését tekintve megállapítható, hogy az eljárási jóhiszeműség fogalma továbbra sem fog közelíteni az *anyagi jogi jóhiszeműség és tisztesség* fogalmához, hiszen a perben a bizalmi elem hiánya miatt meglehetősen nehezen lenne alkalmazható.⁴²⁶ Egyfajta *objektív zsinórmértéket* jelent, amely a felek és egyéb perbeli személyek magatartására, cselekményeire általánosan, az eljárás teljes időtartama alatt irányadó.⁴²⁷ Az objektivitás alatt azt kell érteni, hogy a jóhiszemű eljárással ellentétes magatartások, cselekmények megállapíthatósága független a jogalany szubjektív tudatától, annak megítélése körében a magatartás szubjektív oldalának nincs relevanciája.⁴²⁸

Az igazmondási kötelezettségtől eltérően a jóhiszeműség személyi hatálya nemcsak a felekre, hanem más perbeli személyekre is kiterjed, így többek között a tanúra és a szakértőre is,⁴²⁹ vagyis tágan értelmezve mindazokra, akik részt vesznek a peres eljárásban.⁴³⁰ Egyebek mellett ez lehet az oka annak, hogy az igazmondási kötelezettségtől elkülönülten kerül szabályozásra.⁴³¹ A tárgyi hatályát tekintve a jóhiszeműséget sérti a per elhúzása, a felesleges

---

⁴²² Törvényjavaslat indokolása 245.

⁴²³ VARGA [2018] i. m. 32.

⁴²⁴ Pp. 183. § (5) bekezdése

⁴²⁵ NYILAS [2022] *Professzionális pervitel* i. m. 460.

⁴²⁶ VARGA [2018] i. m. 32.

⁴²⁷ VARGA – ÉLESS: i. m. 40.

⁴²⁸ GÁSPÁRDY László: *Alapvető elvek*; In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog – Kommentár a gyakorlat számára*, HVG-Orac, 1994, 21.

⁴²⁹ VARGA – ÉLESS: i. m. 40.

⁴³⁰ VARGA [2018] i. m. 32.

⁴³¹ WOPERA [2017] i. m. 27.

többletköltség okozása,⁴³² valamint mindazon magatartások, amelyek elnehezítik vagy egyébként az eljárási jogok visszaélészerű gyakorlását valósítják meg. De ezeket nem sorolja fel a törvény, a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik megállapítani, hogy mely cselekmények minősülnek rosszhiszeműnek, s melyek nem.⁴³³

Az igazmondási kötelezettség megsértéséhez hasonlóan pénzbírsággal, illetve a törvényben meghatározott egyéb jogkövetkezéssel szankcionálandó a rosszhiszemű pervitelt folytató személy. Ilyen egyéb jogkövetkezéssel lehet a cselekmény hatálytalansága, vagy a fél vagy más közreműködő költségben való marasztalása.⁴³⁴ Továbbá példának hozható fel végrehajtási igényper esetén az a szabály, hogy a pernyertes felperes per költségét a pervesztes alperes csak akkor téríti meg, ha a foglaltságánál jelen volt, és rosszhiszemű magatartást tanúsított.⁴³⁵

5. Részösszegzés az alapelvekhez

A Pp. alapelvi rendszerének vizsgálata után látható, hogy az egyes alapelvek számos ponton összefüggnek egymással. Az alapelvi fejezetben helyt kapó vezérlő elvek megjelölik azokat a főbb iránypontokat, amelyeket szem előtt tartva kell lefolytatni a polgári peres eljárást. Határozottan rögzíthető, hogy az egyik legfőbb ilyen iránypont a per koncentrálására, tehát a jogvita lehetőleg egy (fő)tárgyaláson való elbírálására törekvés. Habár három önálló alapelveként rögzíti a törvény a perkoncentráció elvét, a bíróság közrehatási tevékenységét, valamint a felek eljárástámogatási kötelezettségét, valójában mindhárom egy irányba mutat: annak biztosítását szolgálják, hogy a jogvita lehetőleg egy (fő)tárgyaláson elbírálható legyen. E három új vezérlő elv szorosan egymáshoz fűződik, míg a rendelkezési elv egyfajta klasszikus, hagyományos perjogi alapelveként mintegy korlátot jelent a perkoncentrációnak a bíróság általi törekvési kötelezettségének, azaz a közrehatási tevékenység gyakorlásának. Noha a három új princípium hivatott megteremteni a perkoncentráció követelményének alapelvi bázisát, azonban – az elsőfokú eljárás menetét és a perstruktúrát szabályozó – részletszabályok mutatják meg igazán, hogy ennek a törekvésnek valójában hogyan is kell eleget tenni.

---

⁴³² VARGA – ÉLESS: *i. m.* 40.

⁴³³ WOPERA [2017] *Magyarázat i. m.* 27.

⁴³⁴ WOPERA [2017] *Kommentár i. m.* 31.

⁴³⁵ Pp. 540. §

IV. A PERKONCENTRÁCIÓ MEGJELENÉSE A PER SZERKEZETÉBEN

A Pp. preambuluma azzal a fordulattal kezdődik, hogy e törvény a magyar perjogi hagyományokra és az európai jogfejlődés vívmányaira épít. A Pp. által alkalmazott osztott tárgyalási rendszer az 1952. évi Pp. egységes perszerkezetéhez képest igencsak jelentős újjításnak tekinthető, és ennek gyökerei megtalálhatók mind a hazai perjogtörténetben, mind számos külföldi állam perjogában. A kutatás azon a feltevésen alapul, hogy a perkoncentráció az osztott perszerkezetben tud a legnagyobb mértékben megvalósulni. Ebből kifolyólag elengedhetetlen az elsőfokú eljárás strukturális kérdéseinek széleskörű vizsgálata.

A disszertációnak e nagy szerkezeti egysége foglalja össze a kutatás negyedik szintjének eredményeit. Ezen egység három további részre bontható: a perszerkezet és az előkészítési tevékenységek jogtörténeti elemzésére és összehasonlítására, a hatályos magyar Pp. perszerkezetének elemzésére, valamint az irányadó külföldi államok perstrukturális megoldásainak összevetésére. A hatályos magyar perjogban alkalmazott osztott perszerkezet vizsgálata elsősorban arra fókuszál, hogy abban hogyan tud megnyilvánulni a perkoncentráció.

1. A perstruktúra és a tárgyalás előkészítése jogtörténeti vonatkozásai

Nem kérdés, hogy a polgári perjog kodifikációja kapcsán – különösen a perszerkezet vonatkozásában – ismét előtérbe került az 1911. évi Pp. A Plósz-féle perjog számos jogintézménye és eljárásjogi megoldása köszön vissza a frissen kodifikált perrendtartásunkban. Jó példa lehet ezekre az osztott tárgyalási rendszer ismételten történő alkalmazása, ezen belül a perfelvételi tárgyalás újbóli megjelenése, általános törvényszéki hatáskör, az aktívabb bírói attitűd, valamint az 1952. évi Pp. utáni visszatérés az ügyvédkényszer irányába. Nem kerülhetett, és nem is került teljes elutasításra az 1952. évi Pp. szellemisége és rendszere, e törvény alapján kialakult jó gyakorlat ugyancsak kodifikálásra került.⁴³⁶ E fejezetben az értekezés áttekinti a magyar polgári perjognak az elsőfokú eljárás szerkezetére, valamint a tárgyalás előkészítésére vonatkozó másfél évszázados fejlődéstörténetét.

---

⁴³⁶ Konceptió 8.

1.1. Az ideiglenesnek szánt 1868. évi LIV. törvénycikk szabályozása

A történeti vizsgálódásom kezdetét az 1868. évi LIV. törvénycikkhez kívánom igazítani, tekintettel arra, hogy a korábbi polgári eljárást szabályozó jogforrások csekély relevanciával bírnak a kutatásom témájához, valamint ez tekinthető a polgári Magyarország első egységes, kódex-jellegű perrendtartásának.

Mindenképpen szükséges leszögezni, hogy a Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter⁴³⁷ nevéhez köthető törvény alkalmazását csupán ideiglenes jellegűnek szánta a kiegyezést követően a magyar Országgyűlés, azonban a polgári perjog kodifikációjának évtizedekig történő elhúzódása miatt ideiglenes voltát kinötte, és egészen 1915. január 1. napjáig e jogforrás alapján zajlottak le a polgári perek. A jövőbelátás képessége nélkül némi szerénységgel a törvényjavaslat indokolása is úgy szólt, hogy csupán ideiglenes jellegűnek szánja a jogalkotó e perjogi törvényt, ugyanis nem felel meg teljesen a kor igényeinek, de még nem érkezett el az idő a polgári per nagyszabású reformjához.⁴³⁸

A törvény két eljárásrendet ismert, a járásbíróóságok előtt alkalmazandó *sommás eljárást*, valamint a törvényszék előtt alkalmazandó *rendes eljárást*. Sommás eljárás alapján folyt az eljárás, ha a pertárgy értéke nem haladta meg a 300 forintot, valamint ha a felek ebben állapodtak meg. Ebben az egyszerűsített perrendre a modern eljárásjogi alapelvek közül a *szóbeliség* és a *nyilvánosság* volt irányadó. Ebből kifolyólag a felperes szóban előterjeszthette a keresetét, amelyet a bíróság írásba foglalt, és ezzel egyidejűleg a bíróság kitűzte a tárgyalást, amelyre a feleknek már az előkészített bizonyítékaikkal kellett megjelenni. A három napos tárgyalási időközre való tekintettel kitűzött tárgyaláson a kereset bírő általi felolvasásával kezdődött, amely után a felek egyezségkötésére való kísérlet következett. Sikertelensége esetén az alperes által előterjesztett pergátló kifogásoknak volt helye, amelyet a bizonyítási eljárás követett. Amennyiben a bíróság ez alapján meg tudta állapítani a tényállást, a tárgyalást berekesztette, és ítéletet hirdetett. Marasztalási per esetén az általános teljesítési határidő nyolc nap volt, míg a kihirdetett ítéletet a bíróságnak huszonnégy órán belül írásba kellett foglalnia.⁴³⁹ Kitűnik, hogy e perrend alkalmazásával lehetőség volt az egyszerűbb megítélésű ügyek gyors és hatékony elbírálására, amelyben kulcsfontosságú szerepet töltött be a felek felkészültsége és feszes határidők alkalmazása.

---

⁴³⁷ MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 458.

⁴³⁸ KENGYEL [2013] *i. m.* 54.

⁴³⁹ MEZEY *i. m.* 459.

A rendes eljárás esetén a tárgyalandó perek jegyzékét a bíróság a tárgyalás előtt legalább három nappal kifüggesztette.⁴⁴⁰ Különös módon a mai szabályozással összevetve találhatunk újonnan visszatérő hasonlóságot. Az *írásbeliségen* és a *nyilvánosságon* alapuló rendes eljárás, a felekkel rendszerint a *kétszeri iratváltás* lehetőségét szabta meg úgy, mint a hatályos szabályozásban, amennyiben a bíróság további írásbeli perfelvételt rendel el. A felperes részéről a *kereset* és *válasz*, illetőleg az alperes részéről *válaszirat* és *viszonzválasz* névre hallgató perirat előterjesztését engedi a perrendtartás.⁴⁴¹ A Pp. a keresetlevél – írásbeli ellenkérelem – válaszirat – viszontválasz elnevezések tekintetében jól láthatóan a magyar perjogi hagyományokra figyelemmel került megfogalmazásra. Viszont az 1868. évi törvénycikk lehetőséget ad a felperesnek egy *végirat*, valamint az alperesnek egy *ellenvégirat* előterjesztésére is. Érdekesség, hogy a pertárnok köteles volt a per folyószáma alatt minden perről külön percsomót, azaz perfelvételi jegyzőkönyvet nyitni.⁴⁴²

A „próbatörvénynek”⁴⁴³ is titulált, egyben Szilágyi Dezső nevéhez fűződő, a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk tovább erősítette egyes modern perjogi alapelvek, a szóbeliség és a közvetlenség elvét az eljárásban.⁴⁴⁴ Emellett mind a sommás, mind a rendes eljárás vonatkozásában általános szabállyá tette a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét, szakítva ezzel a korábbi eljárásjogot meghatározó kötött bizonyítási rendszerrel.⁴⁴⁵

1.2. A Plósz-féle per tárgyalási szerkezete

Hazánk perjogtörténetében az első, szakmailag igazán elismert törvény hatálybalépéséig egészen 1915. január 1. napjáig kellett várni.⁴⁴⁶ Hozzávetőlegesen mintegy negyedévszázados előkészület és vita előzte meg a törvény megalkotását, véglegesítését és elfogadását. Két modell viaskodott egymással: Emmer Kornél a *francia polgári eljárási törvényt* (Code de procédure civile) kívánta minta gyanánt felhasználni, míg Plósz Sándor a *német polgári perrendtartás* (dZPO) híve volt. A magyar jogfejlődés sajátosságaira tekintettel nagyobb mértékben illeszkedett a Plósz-féle német irány a magyar joghoz. Időközben, 1895-ben hatályba lépett az

---

⁴⁴⁰ MEZEY uo.

⁴⁴¹ 1868. LIV. törvénycikk 128. §

⁴⁴² 1868. LIV. törvénycikk 141. §

⁴⁴³ WOPERA Zsuzsa [2008] i. m. 50.

⁴⁴⁴ MEZEY i. m. 460.

⁴⁴⁵ KENGYEL [2013] i. m.59.

⁴⁴⁶ KOVÁCS Marcell: *A polgári perrendtartás magyarázata*, I. kötet, Pesti Könyvnyomda, Budapest, 1927, 32.

osztrák polgári perrendtartás (öZPO), melynek hatásai a magyar törvényben is tükröződnek.⁴⁴⁷ Ennek megfelelően a felek és a bíróság egymás közti viszonyaiban a *német liberális perjog* felfogása helyett az *osztrák szociális perjogmodell* került alkalmazásra hazánkban is. A törvény kellően korszerűnek mutatkozott, és alapvetően pozitív fogadtatásban részesült.⁴⁴⁸ A szocialista időszakban azonban ezzel ellentétes álláspont uralkodott,⁴⁴⁹ viszont elismerő és méltató véleménnyel is lehet találkozni.⁴⁵⁰ Azonban a rendszerváltást követően az utókor kiemelkedő színvonalú alkotásnak tartja.⁴⁵¹

A *szóbeliség* elvén alapult, tekintettel arra, hogy a francia forradalom óta általános tendencia a perjog szóbeliségének erősítése, azonban e törvény szerinti eljárás sem volt tisztán szóbeli.⁴⁵² A szóbeliségnek nagy híve volt Plósz Sándor, aki kifejtette, hogy „*a szóbeliség rendszerint tökéletesebb módja a bíróság információjának, mint az írásbeliség.*”⁴⁵³ Bacsó nézete szerint a szóbeliségen alapuló modern perjog tételes intézkedéseiből fakadóan a per eszményi célja az igazságnak megfelelő jogvédelemadás.⁴⁵⁴ Ez az *írásbeliség* elsősorban a törvényszék előtti eljárásban testesült meg, ugyanis az írásbeliség alakszerű követelmény volt. Járásbíróság előtt azonban a fél írásban és szóban is előterjeszthette nyilatkozatait.⁴⁵⁵

Két bemeneti szinttel rendelkezett, tehát az ügy bonyolultságától és jelentőségétől függően sor kerülhetett elsőfokú tárgyalásra a járásbíróságon és a törvényszéken is. Járásbíróság előtt zajló ügyekben a vegyes rendszer került alkalmazásra, míg a törvényszéken elsőfokon az osztott perszerkezet alapján történt a törvénykezés.⁴⁵⁶ A hatályos Pp. szabályozásához hasonlóan a törvényszék rendelkezett általános hatáskörrel, és meghatározott ügyeket utalt a törvény járásbírósági hatáskörbe.⁴⁵⁷ Közös jellemzőjük, hogy mindkét

---

⁴⁴⁷ KENGYEL [2013] *i. m.* 60.

⁴⁴⁸ BACSÓ Jenő: *Tudományos perjog*, Stúdium Könyvkiadó Rt., Debrecen, 1937, 7.

⁴⁴⁹ „Amikor pedig 1915. január 1-én végre életbe lépett az 1911. évi I. törvénybe foglalt burzsoá magyar polgári perrendtartás, jóformán el is veszítette időszerűségét: a történelmi fejlődés vaskos léptekkel haladt túl rajta.” (NÉVAI László: *A Magyar Tanácsköztársaság polgári eljárási jogalkotása*, Magyar Jog, 1955/3., 129.)

⁴⁵⁰ „A csaknem három évtizedig tartó előkészítő munka után elfogadott 1911. évi I. tv. a kodifikációs technikának egy olyan, Európa-szerte magas színvonalúnak tartott jogalkotása volt, amely elismerésre méltó belső következetességgel rendelkezett.” NÉMETH János: *A polgári perjogunk fejlődése a felszabadulás óta*, Magyar Jog, 1985/3-4., 290.

⁴⁵¹ WOPERA Zsuzsa [2017] *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai i. m.* 156.

⁴⁵² MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Budapest, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1913, 323-325.

⁴⁵³ PLÓSZ Sándor: *A Polgári peres eljárás reformja* című előadása (1883. november 17., Magyar Jogászegylet teljes ülése); *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 105.

⁴⁵⁴ BACSÓ [1934] *i. m.* 3.

⁴⁵⁵ MAGYARY [1913] *i. m.* 327.

⁴⁵⁶ KENGYEL [2011] *i. m.* 323.

⁴⁵⁷ KOVÁCS Marcell *i. m.* 75.

perrendben az eljárás két főszakaszra, a perfelvételi és az érdemleges tárgyalás szakára volt bontva.⁴⁵⁸

Járásbíróági eljárásban a felperes a keresetet a bíróság előtt jegyzőkönyvbe is mondhatta, és a bíróságnak a felperest el kellett látnia a szükséges tájékoztatással, és fel kellett hívnia az előadásának esetleges hiányosságaira is.⁴⁵⁹ A felek nemcsak a keresetet, hanem további kérelmeket és nyilatkozatokat is előterjeszthettek tárgyaláson kívül jegyzőkönyvbe mondás útján.⁴⁶⁰ Az idézővégzéssel ellátott keresetlevélnek az alperes részére történő kézbesítésével beálltak a perindítás hatályai.⁴⁶¹ Járásbíróságon a felek idézése a *perfelvételi* és az *érdemleges tárgyalásra* is szólt. Ismert volt az úgynevezett „*tömegnap*”, amely arra szolgált, hogy az érdemi jogvitáktól elkülönítetten intézzék el azokat az ügyeket, ahol csak perfelvételi tárgyalásra került sor például pergátló kifogás, elállás vagy mulasztás miatt, és így egyfajta szűrő funkciót is betöltött. Érdemleges tárgyalás lefolytatására akár a perfelvételi határnapon is lehetőség volt,⁴⁶² így ebben az esetben a vegyes tárgyalási rendszer megvalósulásának lehettünk tanúi.

A törvényszéken az *osztott tárgyalási rendszer* alapján folyt az eljárás, így tartalmilag és időben is elkülönült a tárgyalás két szakasza. A szóbeli tárgyalásnak megosztása perfelvételi és érdemi szakra abból áll, hogy a bíróság előbb tűz ki határnapot a perfelvételre, és csak ennek eredményéhez tűz ki újabb határnapot az ügy érdemleges tárgyalására.⁴⁶³ A perfelvétel két leglényegesebb eljárási cselekménye a kereset előadása és az ellenkérelem,⁴⁶⁴ utóbbit törvényszéki eljárásban írásból köteles felolvasni az alperes.⁴⁶⁵ A perfelvételi tárgyaláson a felperesnek szóban kellett előadnia a keresetét. A Plósz-féle perjog felfogásában sem volt azonos a keresetlevél a keresettel. A keresetlevél az eljárás megindítására szolgáló kezdőiratként, valamint egyfajta idézés iránti kérelemként fogható fel, és tényleges, a jogvita alapját adó anyagi jogi jogviszonyok elbírálása szempontjából a tárgyaláson szóban előadott keresetnek volt jelentősége.⁴⁶⁶ Következik ez abból a mai szemmel nézve különös szabályból,

---

⁴⁵⁸ Plósz szerint e két szak: *constitutio iudicii* és *iudicium*. PLÓSZ Sándor: *A polgári per szerkezete az új perrendtartásban* című előadása (1911. február 11.), Magyar Jogászegylet teljes ülése; *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 118.

⁴⁵⁹ 1911. évi Pp. 135. §

⁴⁶⁰ 1911. évi Pp. 138. §

⁴⁶¹ 1911. évi Pp. 147. §

⁴⁶² ÉLESS – ÉBNER *i.m.* 382.

⁴⁶³ MAGYARY [1913] *i. m.* 354.

⁴⁶⁴ PLÓSZ Sándor: *A polgári per szerkezete az új perrendtartásban* című előadása (1911. február 11.), Magyar Jogászegylet teljes ülése; *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 122.

⁴⁶⁵ 1911. évi Pp. 185. §

⁴⁶⁶ Lásd: Bartha [2021] *i. m.* 72-73.

hogy a felperes a kereset szóbeli előadása során semmilyen formában nem volt kötve az írásban benyújtott keresetlevélhez.⁴⁶⁷ A hatályos perjogi szabályok szerint ez keresetváltoztatásnak minősülne, amelynek csak a Pp. 185. §-ban foglalt feltételek fennállása esetén lenne helye.

A kereset előadását követően, de még a perbebocsátkozása előtt az alperesnek lehetősége volt pergátló kifogásokat tenni.⁴⁶⁸ Először ezen pergátló kifogásokról kellett dönteni a bíróságnak az ügy érdemétől elkülönítve, amely főszabály szerint ítélettel történt, de járásbírói eljárásban a pergátló kifogás elvetéséről végzést kellett hozni.⁴⁶⁹ Az ilyen kifogás alapossága a per megszüntetését vonta maga után.⁴⁷⁰ A pergátló kifogás alaki, míg az ellenkérelem érdemi védekezésnek minősült, hatályos perjogunkban az ellenkérelem mindkettőt magában foglalhatja.

A perfelvételi szakaszban történt a *peralapítás*, amelynek tulajdonképpeni célja az, hogy az alperes perbe léphessen,⁴⁷¹ noha egyes nézetek szerint a per az alperes tevőleges magatartása nélkül is létrejön.⁴⁷² A perfelvételi tárgyaláson elsősorban azt a kérdést kellett vizsgálni, hogy létrejött-e a per, de bizonyos esetekben már érdemi ítéletet is hozhat ekkor a bíróság.⁴⁷³ Az osztott perszerkezetből adódó hasonlóságok ellenére a hatályos Pp. azonban a per létrejövetele kapcsán nem ezt a mintát követi. A Pp. szerint a per akkor jön létre, ezzel egyúttal akkor áll be a perfüggőség, amikor a keresetet a bíróság közli az alperessel, ez pedig értelemszerűen megelőzi a perfelvételi tárgyalást. A perfelvételi tárgyaláson kellett megtenni a pergátló kifogásokat, és határozathozatalra is lehetőség volt mulasztás, egyezség vagy elállás miatt. A per ezen szakaszában az alperesnek továbbá elő kellett adnia az érdemleges ellenkérelmét, ha a bíróság az alperes pergátló kifogásainak nem adott helyet, vagy ha nem élt ilyen kifogásokkal.⁴⁷⁴

Az érdemi ellenkérelem előadásával le is zajlott a perfelvételi tárgyalás, megtörtént a peralapítás, majd a perfelvétel befejeztével megvalósult a permetszés, azaz a *percaesura*, másnéven *perfelvételi caesura*.⁴⁷⁵ Mind a járásbírói előtti, mind a törvényszék előtti perrend

---

⁴⁶⁷ 1911. évi Pp. 178. §

⁴⁶⁸ Ilyennek tekinthető például a hatásköri vagy illetékességi kifogás, illetve perfüggőségre vagy kötelező megelőző eljárás hiányára, vagy a polgári peres út kizártságára is hivatkozhatott az alperes. (1911. évi Pp. 180. §)

⁴⁶⁹ 1911. évi Pp. 181. §

⁴⁷⁰ 1911. évi Pp. 182. §

⁴⁷¹ BACSÓ Jenő: *A polgári perrendtartás tankönyve*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1917, 115-116.

⁴⁷² BACSÓ Jenő: *A jogvédelem előfeltételei a polgári perben*, Nyom. Wizner és Dávid motorerőre berendezett könyvnyomdájában, Máramarossziget, 1910, 84.

⁴⁷³ MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1934, 383.

⁴⁷⁴ KENGYEL [2013] *i. m.* 238.

⁴⁷⁵ MAGYARY [1913] *i. m.* 355. és KENGYEL [2011] *i. m.* 323.

vonatkozásában a percezúra testesítette meg az általános preklúziót,⁴⁷⁶ ugyanis a perfelvételi tárgyalás után már csak nagyon szűk körben volt lehetősége a feleknek a keresetváltoztatásra vagy éppen az elállásra.⁴⁷⁷

A szóbeli tárgyalás elkülönítése kettős célt szolgált, egyrészt a feltételt képező kérdések iránt a bíróság a feleket előbb hallgathatta meg, mint azok iránt, amelyek csak következmények, másrészt a perben előforduló, egymással feltételezési viszonyban nem álló kérdés iránt is a feleket külön hallgathatta meg.⁴⁷⁸

A perfelvételi tárgyalás napjától számított harminc napra a bíróság kitűzte az érdemleges tárgyalást, a bíróság előkészítette a pert,⁴⁷⁹ és a felek is ezt tették előkészítő iratok formájában.⁴⁸⁰ A perbeocsátkozás után az érdemleges tárgyalás következett, amely voltaképpen a per lebonyolításáról szólt. Az érdemleges tárgyalási szak törvényszéki eljárásban *írásbeli előkészítésből és szóbeli tárgyalásból*, a járásbírósi eljárásban csak szóbeli tárgyalásból állt.⁴⁸¹ Ekkor került sor a felek érdemleges előadásaira, a bizonyításfelvételre és az ítélet meghozatalára.⁴⁸²

A törvényszék előtti perekben a perfelvételi tárgyalás előtt nem volt lehetőség írásbeli előkészítésre, habár a körülményekhez képest az is lehetett érdemleges tárgyalás, így csak az érdemi tárgyalást előzhette meg írásbeli előkészítés.⁴⁸³ Így például az alperes beismerése vagy elismerése, mulasztása, a felperes elállása vagy lemondása, vagy a felek kölcsönös beleegyezésével vagy sürgős esetben az egyik fél kérelmére a bíróság már a perfelvételi határnapon a perfelvételre bejelentett ügyek elintézése után még a perfelvételi határnapon hozott az ügy érdemében ítéletet. Ebből világosan látható, hogy a perfelvételi és az érdemi tárgyalás megkülönböztetése egyáltalán nem azt jelenti, hogy a perfelvételi tárgyaláson az ügyet nem lehetett érdemlegesen elintézni, azaz az ügy érdemében tárgyalni és ítélni ne lehetett volna. Elsősorban az a megkülönböztetés alapja, hogy a perfelvételi tárgyaláson volt esedékes

---

⁴⁷⁶ „E caesura, mely a classicus római pernek kiváló jellemvonását képezi, az újabb törvényhozási munkálatok közül különösen az osztrák javaslatban található föl.” PLÓSZ Sándor: *A Polgári peres eljárás reformja* című előadása (1883. november 17., Magyar Jogászegylet teljes ülése); *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 105-115.

⁴⁷⁷ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 382.

⁴⁷⁸ MAGYARY [1913] *i. m.* 355.

⁴⁷⁹ KOVÁCS Marcell *i. m.* 519, 571.

⁴⁸⁰ 1911. évi Pp. 194-195. §

⁴⁸¹ MAGYARY [1913] *i. m.* 510.

⁴⁸² MAGYARY [1934] *i. m.* 385.

⁴⁸³ MAGYARY [1913] *i. m.* 333-334.

a peralapítás, de végbe mehetett ezen a határnapon a perlebonyolítás is, ha ezt a körülmények megengedték.⁴⁸⁴

A perfelvételi tárgyalás így tulajdonképpen a peralapításra, valamint a gyorsan lebonyolítható ügyek elintézésére szolgált, az írásbeli előkészítést és a további szóbeli tárgyalást csak azon ügyek számára rendelte, amelyeket a perfelvételkor elintézni nem lehetett, mivel lebonyolításuk hosszabb időt igényelt.⁴⁸⁵ Az 1911. évi Pp. által alkalmazott tárgyalási rendszer, és ezzel összefüggésben a perfelvétel előnyeként kell említeni, hogy a bíróság rövid határidőre tűzhetette ki a perfelvételi tárgyalást, ugyanis azt nem kellett előkészíteni, valamint további előny még, hogy a bíróság nem volt arra kényszerítve, hogy anélkül próbálja meg a tárgyalást előkészíteni, hogy ismertek lennének a jogvita keretei, a tárgyalás előkészítése ugyanis a jogvita mibenlétének tisztázása nélkül fogalmi képtelenség.⁴⁸⁶ Az 1911. évi Pp. sikerét mutatja az is, hogy már a rendszerváltás után is megjelentek olyan gondolatok, hogy érdemes lenne visszatérni az osztott tárgyalási rendszerhez, hiszen ez nagyban segítené a bírakat, növelné a felek aktivitását, és összességében feszesebbé tenné az eljárást.⁴⁸⁷ Az osztott tárgyalási elv jogfilozófiai alapja az volt, hogy a per alapvetően két jogviszony összessége: eljárásjogi, valamint anyagi jogi jogviszony. A peres felek között fennálló jogviszony magánjogi, míg a fél és a bíróság közötti viszony közjogi jellegű.⁴⁸⁸ A Plósz-perjog által működtetett osztott perszerkezet, és az ehhez alkalmazott *percaesura* intézménye – bizonyos átalakításokkal együtt – megfelelő megoldást kínál az állítási és a bizonyítási szakasz elkülönítésével a kodifikációkori jogirodalom álláspontja szerint.⁴⁸⁹

E törvény az *aktív bírói szerepkör* mellett tette le a voksát, amely az egész eljárásban, de különösen a perfelvétel során érvényesült, viszont ennek korlátját a felek kérelmei és a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettsége jelentette. Ezen aktívabb bírói attitűd abban nyilvánult meg, hogy széles körű anyagi pervezető jogosítvánnyal rendelkezett a bíró.⁴⁹⁰ A törvény előírta, hogy „az elnök gondoskodni köteles arról, hogy a felek homályos kérelmeiket, tényelőadásait és nyilatkozataikat magyarázzák meg, hiányos tényelőadásait és bizonyítékaikat egészítsék ki, s általában a szükséges kérelmeket és nyilatkozatokat tegyék meg. Köteles továbbá a hivatalból figyelembe veendő körülmények felderítésére ügyelni. E végre az elnök a felekhez

---

⁴⁸⁴ MAGYARY [1913] *i. m.* 509.

⁴⁸⁵ MAGYARY [1913] *i. m.* 509-510.

⁴⁸⁶ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 382.

⁴⁸⁷ CSERBA [1992] *i. m.* 297.

⁴⁸⁸ CSERBA [1992] *i. m.* 296.

⁴⁸⁹ VIRÁG [2014] *i. m.* 376.

⁴⁹⁰ WOPERA [2017] *Az új polgári perendtartás elvi alapjai i. m.* 157.

kérdéseket intézhet [...]”⁴⁹¹ Az igazmondási kötelezettséget is előírta e törvény az alábbi rendelkezéssel: „A törvény igen erős közreműködésre szorítja a feleket is az igazság kiderítése körül. E célból mindenekelőtt kimondja reájuk nézve az igazmondás kötelességét, s azt, aki ez ellen vét, büntetéssel rendeli sújtani.”⁴⁹² Azt viszont tudni kell, hogy az 1911. évi Pp. az összes perjogi alapelv közül a rendelkezési elvet favorizálta, ugyanis ez az az alapelv, amely kifejezésre juttatta a „*laissez faire, laissez passer*” tételét.⁴⁹³

Nem vészeltette át a Plósz-féle 1911. évi Pp. sem a XX. század eleji magyar történelem viharait, ugyanis a burzsoának titulált perjogi törvény alkalmazását a Tanácsköztársaság idején felfüggesztették. A Forradalmi Kormányzótanács XXVIII. számú rendelete megszüntette a perfelvételi tárgyalást és a percezúrát, valamint kötelezővé tette az érdemleges tárgyalás tizenöt napon belüli megtartását, ugyanis a proletárdiktatúra túlságosan *formalisztikusnak* ítélte az osztott perszerkezetet.⁴⁹⁴

1.3. Az egységes perstruktúra a szocialista perjog alapján

A második világháborút követő első években a polgári perjog jogalkotása sokkal inkább egyes gyakorlati feladatok gyors megoldására, mintsem a polgári perjog egész rendszerét átfogó változtatásokra törekedett. Azonban így az eljárásjog nem tudott megfelelően lépést tartani a társadalmi, politikai és gazdasági téren bekövetkezett gyökeres változásokkal. A 4071/1949. (VI. 4.) Korm. rendelet bevezetett egy rendkívül sajátos jogorvoslatot, a *közérdekű kifogást*. A bíróságnak polgári peres vagy nemperes vagyoni jogi ügyben hozott jogerős vagy nem jogerős határozatát támadhatta meg ezzel a jogorvoslattal az Igazságügyi Minisztérium Jogügyi Hivatala abban az esetben, ha a bíróság határozata az 1944. december 22. napja előtt alkotott olyan jogszabályra volt alapítva, amely akár szelleménél fogva, akár egyes rendelkezései folytán a magyar népi demokrácia célkitűzéseivel ellentétben állt, vagy jogszabálynak olyan értelmezésén alapult, amely a magyar népi demokrácia alapvető jogelveinek nem felelt meg.⁴⁹⁵

A világháború után a szocialista jogalkotás a korábbi „*burzsoá*” értékrenden alapuló törvényeket újrakodifikálta, így a Plósz-féle 1911. évi Pp. sorsa is megpecsételődött.⁴⁹⁶ A

---

⁴⁹¹ 1911. évi Pp. 225. §

⁴⁹² 1911. évi Pp. 222. §

⁴⁹³ NOVÁK István: *A rendelkezési elv új polgári perrendtartásunkban*, Jogtudományi Közlöny, 1953/4., 159.

⁴⁹⁴ NÉVAI [1955] *i. m.* 133.

⁴⁹⁵ NÉMETH [1985] *i. m.* 287.

⁴⁹⁶ „Az Alkotmány elfogadását követő időszakban rendkívül nagy teher hárult nálunk a törvényszerkesztőkre, hiszen rövid időn belül és szinte kivétel nélkül minden jogág területén olyan jogszabálytervezeteket kellett

kommunista hatalomátvétel utáni reformok valódi célja az volt, hogy a régi magyar igazságszolgáltatást a szovjet mintára szervezett bíróságokkal és ügyészségekkel, valamint a "szovjet szocialista jogalkotás és jogtudomány tapasztalatain alapuló" anyagi és eljárási szabályokkal váltsák fel.⁴⁹⁷ Egy új, a szocialista társadalomhoz és joghoz illeszkedő, a szovjet-orosz polgári eljárásjogon alapuló – azonban az 1911. évi Pp. egyes vonásait magán viselő – polgári perrendtartás került megalkotásra és elfogadásra. Szemléletére jellemző, hogy „átvették a régi törvényből, ami osztályjellegétől független volt, és egybeötvözték az új társadalmi-gazdasági rend követelményeivel.”⁴⁹⁸ A perjogi jogtudósoknak valamennyire sikerült megmentenie a Plósz-féle 1911. évi Pp. tudományos, szakmai és gyakorlati eredményeit úgy, hogy azokra egy kevés „szocialista mázat” öntöttek.⁴⁹⁹ Réczei úgy értékeli, hogy „az új perrendtartás új fegyver a munkásosztály és szövetségesei kezében a proletárdiktatúra megszilárdítására, a *szocialista törvényesség* védelmére és ennek szellemében az egyént megillető jogok érvényesítésére.”⁵⁰⁰

Számos gyökeres változást hozott a perjogunkba az 1952. évi Pp., a teljességre való törekvés igénye nélkül például hozható fel többek között az, hogy eltörölte az 1911. évi Pp.-re irányadó *ügyvédkényszert*, az *anyagi igazság* felderítésére való törekedést tette kötelezővé, továbbá komoly hangsúlyt helyezett a *társasbíráskodásra*, ezzel összefüggésben jelentős mértékben megjelent a bíráskodásban a laikus elem, ugyanis *ülnökök* is részt vettek a törvénykezésben.⁵⁰¹

E szocialista Pp. az elfogadását követő évben, 1953. január 1. napján hatályba lépett, így kevesebb felkészülési idő állt rendelkezésre, mint az 1911. évi Pp. esetében. A szocialista érában az 1952. évi Pp. fogadtatása pozitív volt, elfogadott nézett volt, hogy a gyakorlatban kiállta a próbát és az átfogó szocialista jogalkotásban kiemelkedő helyet foglal el. Különösen az egyszerűbb tényállású perekben szolgálja a peres eljárás gyors befejezését a percezúra megszüntetése.⁵⁰² Azonban olyan kritikák is érték az 1952. évi Pp.-t, hogy a megszerkesztésében külső szakembereket nem vontak be a megkívánt mértékben, valamint az

---

elkészíteni, amelyek a népi demokratikus társadalmi rend által megkövetelt tartalmi és formai követelményeknek megfeleltek.” (NÉMETH uo.)

⁴⁹⁷ KENGYEL Miklós: *Fejezetek az ötvenéves polgári perrendtartás történetéből*, Jogtudományi Közlöny, 2003/10., 401.

⁴⁹⁸ NÉVAI [1983] *i. m.* 290.

⁴⁹⁹ IMREGH *i. m.* 73.

⁵⁰⁰ RÉCZEY László: *Az új polgári perrendtartás és a külföldiek*, Jogtudományi Közlöny, 1953/1., 10.

⁵⁰¹ KENGYEL Miklós: *Az ötvenéves Polgári perrendtartás – a törvény keletkezésétől a rendszerváltásig*, In: KENGYEL Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári perrendtartás*, Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2003, 97-98.

⁵⁰² SCHLEIFFER Pál: *Egyéves az új polgári perrendtartás*, Jogtudományi Közlöny, 1954/3., 91.

előkészítő munkálatai korántsem voltak olyan széleskörűek, mint a szocialista kódexeknél általában szokásos.⁵⁰³ Az 1911. évi Pp.-vel szemben nem kötődik kifejezetten egy jogtudós munkásságához, mint ahogy Plósz Sándor esetén láthatjuk, hanem inkább egyfajta anonim alkotásként beszélhetünk a szocialista Pp.-ről.⁵⁰⁴

Az 1952. évi Pp. kodifikációja során szintén megfogalmazódott azon klasszikus célkitűzés, hogy egyszerűbb, gyorsabb legyen a pervitel. Ezt a szocialista Pp. elsősorban úgy próbálta megvalósítani, hogy megszüntette az 1911. évi Pp. által alkalmazott percezúrát, mellőzte a tárgyalásnak külön perfelvételi és külön érdemi részre való bontását, az osztott tárgyalási rendszer helyett a polgári per tárgyalását egységes folyamatnak tekintette az egyszerű és gyors eljárásra törekedve.⁵⁰⁵ Rá kell mutatni, hogy a percezúra kiiktatására többé-kevésbé szovjet példára való hivatkozással került sor.⁵⁰⁶ A kodifikáció a perfelvételi tárgyalást tette felelőssé a perek körülményessé és lassúvá válásáért.⁵⁰⁷ Az 1911. évi Pp. két bemeneti szintre (járásbíróság és törvényszék) eltérő eljárásrendet szabályozott, azonban az 1952. évi Pp. szakított ezzel a szemlélettel, és a járásbírósági eljárás általános alkalmazására alapította a per menetét azzal, hogy a formalizmusok elkerülésére és az egyszerűsítésre törekedett.⁵⁰⁸

Noha a szocialista Pp. egyértelműen az *egységes perstruktúra* mellett tette le a voksát, észre kell vennünk, hogy az egységes tárgyalási rendszer elején végbemenő eljárásjogi cselekmények egybeesnek az osztott perszerkezetben megvalósuló perfelvételi tárgyaláson foganatosítandó cselekményekkel. Tehát gyakorlatilag tartalmában egyfajta perfelvételi tárgyalással kezdődik a tárgyalás az egységes rendszerben is, ugyanis ekkor kell tisztázni a felek személyét, a bíróság hatáskörét, illetékességét, előterjeszteni a pergátló kifogásokat, ezek vitatására ezen időszak áll rendelkezésre.⁵⁰⁹ Az, hogy először a pergátló kifogások tekintetében kell dönteni, majd csak ezt követően lehet az ügy érdemét tárgyalni, valójában egy rejtett percezúráként is felfogható.⁵¹⁰

Már az 1952. évi Pp. kapcsán is felmerült a *meglepetés-ítéletek*⁵¹¹ elkerülése iránti igény. Felesleges fellebbezéseknek veszi elejét a Pp. 145. § (2) bekezdésének az a szabálya,

---

⁵⁰³ NÉVAI László: *A Pp. reformjának kérdéséhez*, Jogtudományi Közlöny, 1954/5., 190.

⁵⁰⁴ GYEKICZKY *i. m.* 31.

⁵⁰⁵ NÉMETH [1985] *i. m.* 290.

⁵⁰⁶ KENGYEL [2003] *Az ötvenéves Polgári perrendtartás i. m.* 101.

⁵⁰⁷ SCHLEIFFER *i. m.* 90.

⁵⁰⁸ BARTHA [2021] *i. m.* 242.

⁵⁰⁹ CSERBA [1992] *i. m.* 297.

⁵¹⁰ Lásd: BARTHA [2021] *i. m.* 133-134.

⁵¹¹ Meglepetés-ítéletről abban az esetben beszélhetünk, ha a bíróság olyan tényekre, jogokra vagy jogi szempontokra alapítja az ítéletét, amelyeket a fél a perben nem ismert, illetve amelyekre a bíróság nem hívta fel a

hogy a tárgyalás berekesztése előtt az elnök köteles a feleket erre figyelmeztetni, és megkérdezni tőlük, kívánnak-e valamit előadni, nehogy meglepetésszerűen érje őket az ítélet, mielőtt még valamit előadtak volna.⁵¹²

A tárgyalás alapos előkészítésének, az anyag megfelelő előzetes biztosításának, a tárgyalás koncentrálásának a törvény nagy jelentőséget tulajdonít az újonnan hatályba lépett bírósági szervezeti törvény. Névai helyeselte azt, hogy a szocialista Pp. elhagyta a „burzsoa” polgári perre jellemző percezúrát és a vele járó külön perfelvételi tárgyalást, de ugyanakkor ellenvetését fejezte ki azzal szemben, hogy nem került rendezésre a polgári ügyeknek a tárgyalást megelőző olyan alapos előkészítése, amely lehetővé tenné az ügy egész anyagának a tárgyaláson való jelenlétét és a tárgyalásnak lehetőleg egy napra való összpontosítását. Példaként mutatott arra, hogy hasonló változtatásokat igényelt a szovjet-orosz polgári eljárásjogi törvény is.⁵¹³ Ennek kapcsán azt a nézetet vallotta, hogy a szovjet-orosz mintát követve bevezetésre kellene kerülnie annak a rendelkezésnek, hogy a tárgyalás megkezdése után új bizonyítékok csak a kellő időben való bejelentést akadályozó alapos ok fennforgása esetén terjeszthetők be. Ez a tárgyalás koncentrálását nagy mértékben előmozdítaná, így az eljárás jóval gyorsabb és eredményesebb volna.⁵¹⁴ Az írásbeli előkészítés mindösszesen egy szakasznyi normaszövegben került megfogalmazásra,⁵¹⁵ amelyet Kengyel súlytalan intézményként aposztrofált.⁵¹⁶

Az 1911. évi Pp. 224. §-ában⁵¹⁷ foglaltakhoz hasonlóan az 1952. évi Pp. 141. § (1) bekezdésében⁵¹⁸ is megjelent az egy tárgyaláson való érdemi elbírálás kívánalma.⁵¹⁹ Látható, hogy a perkoncentráció elve korántsem tekinthető forradalmi újdonságnak, az erre való törekvés már az 1950-es években is megfigyelhető volt. A megvalósítás módszereiben viszont szembetűnő különbségek merültek fel. A perfelvételi tárgyalás bevezetését határozottan elutasítók abban látták a hatékony pervitel kulcsát, hogy a tárgyalás előkészítését a lehető

---

fél figyelmét. Az is meglepetés-ítéletnek minősül, ha a fél ugyan tisztában van e tényekkel, jogokkal, azonban nem tulajdonít nekik különösebb jelentőséget, míg a bíróság igen.

Lásd: Koncepció 60., 62., KENGYEL [2003] *A bírói hatalom i. m.* 132., WOPERA [2017] *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai i. m.* 156., 159., WALLACHER *i. m.* 533-534.

⁵¹² SCHLEIFFER *i. m.* 90.

⁵¹³ NÉVAI [1954] *i. m.* 190.

⁵¹⁴ NÉVAI [1954] *i. m.* 191.

⁵¹⁵ 1952. évi Pp. 141. §

⁵¹⁶ KENGYEL [2003] *Az ötvenéves Polgári perrendtartás i. m.* 101.

⁵¹⁷ 1911. évi Pp. 224. §: Az elnök gondoskodni köteles arról, hogy az ügy kimerítő tárgyalásban részesüljön, mindazonáltal a tárgyalás hosszadalmassággal és az ügyre nem tartozó kitérésekkel ne zavartassék, és megszakítás nélkül lehetőleg ugyanabban az ülésben befejeztessék.

⁵¹⁸ 1952. évi Pp. 141. § (1) bekezdése: Ha a bíróság a pert nem szünteti meg, az ügyet érdemben tárgyalja, és ha a tényállás már az első tárgyaláson kideríthető, nyomban érdemben határoz.

⁵¹⁹ JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI *i. m.* 271.

legalaposabban kell megvalósítani. Cserba – általam is helyeselt álláspontja – ezt megkérdőjelezi, ugyanis felfogása szerint a tárgyalás előkészítése és a perfelvételi tárgyalás egymást nem kizáró, hanem erősítő fogalmak.⁵²⁰ Habár az 1952. évi Pp. vonatkozásában is törekvés volt az egy tárgyaláson történő elbírálás, a törvény számos eljárási cselekmény megtételére csupán az első tárgyaláson biztosított lehetőséget.⁵²¹ Ez pedig azt jelenti, hogy az első tárgyalás hasonló funkciót töltött be, mint az 1911. évi Pp.-ben a perfelvételi tárgyalás azzal a különbséggel, hogy lehetőség szerint már a per érdemét is lehetett tárgyalni.⁵²²

A szocialista Pp. több ízben is novelláris változásokon esett át, elfogadását követő öt évben két novella is megreformálta a perjogot. Azonban a téma kapcsán jelentős módosítást az 1972. évi 26. törvényerejű rendelet, azaz a III. Pp. novella jelentett. Főbb célkitűzései között találjuk a hatékony perjogi szabályok létrehozását a peres eljárás további egyszerűsítése és gyorsítása céljából, valamint az egyesbíróság bevezetését a peres eljárásban. Az egyszerűsítést és gyorsítást hivatott elősegíteni a tanácselnöki hatáskör bővítése, a hatáskör megosztása, a jegyzőkönyv elkészítésének egyszerűbb megoldása, a rövid és tömör szövegezés előírása az ítélet indokolásánál, és hogy a határidő-hosszabbításra negyvenöt napos felső határt szabott.⁵²³

2. Az osztott perszerkezet a hatályos Pp.-ben

2.1. Az osztott perszerkezet iránti igény a jogalkotási folyamatban

A kodifikáció során az *osztott perstruktúra* mellett a legfőbb érv az volt, hogy ez meggátolja, hogy a per elhúzására és széttöredezésére alkalmas jogintézmények, valamint bizonyítási cselekmények alkalmazhatóvá váljanak az eljárásban. Az osztott perszerkezet két, egymástól jól elkülöníthető tárgyalási szakra bontható fel, a perfelvételi szakra és az érdemi tárgyalási szakra.

Érdekesség, hogy az 1952. évi Pp. szintén a perhatékonyságot jelölte meg elérendő célként, és evégett hagyta el az 1911. évi Pp.-ben alkalmazott vegyes és osztott tárgyalási rendszert. A hatályos Pp. ugyanazon célt fogalmazza meg, mint a korábbi, az 1952. évi Pp. és

---

⁵²⁰ CSERBA [1992] *i. m.* 297.

⁵²¹ Többek között példaként említhető meg: 1952. évi Pp. 29. § (4) bekezdése, 41. § (5) bekezdése, 80. § (1) bekezdése, 136. § (1)-(3) bekezdései, 138. § (1) bekezdése.

⁵²² BARTHA [2021] *i. m.* 252.

⁵²³ NÉMETH [1985] *i. m.* 293.

ennek elérése érdekében egy teljesen más szerkezetű tárgyalási rendszert kívánt bevezetni. Habár elsőre ez ellentmondásosnak tűnik, szükséges rámutatni, hogy az utóbbi hat évtizedben jelentős társadalmi és gazdasági változások mentek végbe, amelyek indokolttá tették a gyökeres változtatást az eljárásjogban, nem mellesleg ugyanazon cél eléréséhez több módszert is lehet hatékonyan alkalmazni. Az ördög itt is a részletekben rejlik, azon áll a perszerkezet hatékonysága és sikeressége, hogy azokra milyen részletszabályokon keresztül kell megvalósulnia a hatékony pervitelnek. Az osztott perszerkezet – egyfajta *ingamozgás* eredményeként – a korábban irányadó, egységes szerkezet tagadásaként is felfogható, pontosabban az azzal együtt járó problémák gyógyírijaként.⁵²⁴

Az alapelveken túl a perkoncentráció másik fontos eszköze a per szerkezetének két részre, azaz perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra történő felosztása. Ennek az osztott perszerkezetnek az egyik leglényegesebb attribútuma, hogy a törvény szétválasztja és nem engedi egybecsúszni, összerosódni, összegabalyodni a nyilatkozatok előterjesztését és a bizonyítást, hanem a bizonyítás a tisztázott és véglegesnek tekintendő nyilatkozatok alapján történik.⁵²⁵ Az osztott perszerkezet akkor tudja betölteni a funkcióját, ha kötelezésekkel és tiltásokkal van körülbástyázva, vagyis ha a felek a megosztás határvonalát nem léphetik át tetszésük szerint, tehát a felek a perfelvételi szakra tartozó cselekményeiket csak ebben az eljárási szakban végezhetik, az érdemi tárgyalási szakban már nem.⁵²⁶ A perfelvétel célja az, hogy egy szóbeli perfelvételi tárgyaláson lezárható legyen a perbe vitt jogvita ténybeli és jogi alapja.⁵²⁷ A perfelvételi szakban kerül sor az indítványok és állítások megtételére, majd ezt követi a percezúra, amelyet a perfelvételt lezáró végzés valósít meg. E végzés koncentrálja az *állítási* (perfelvételi) szakban szolgáltatott peranyagot, így a perfelvételt egy koncentrált tárgyalás⁵²⁸ követi, amelyben ezt a koncentrált peranyagot illetően már csak a bizonyításokat kell lefolytatni, így nem tördelheti meg az eljárás menetét a bizonyítások között az információk csepegtetése. A kodifikáció során a perstruktúra kapcsán fontos szempont volt, hogy törekedni kellett az egyensúly megtalálására a perhatékonyság és az eljárás rugalmassága között.⁵²⁹

---

⁵²⁴ UDVARY [2017] *i. m.* 6.

⁵²⁵ ZSITVA Ágnes: *Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncentráció jegyében*, *Advocat*, 2017, különszám, 9.

⁵²⁶ WALLACHER Lajos: *Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban*, *Jogtudományi Közlöny*, 2017/12., 530-531.

⁵²⁷ KIRÁLY [2019] *i. m.* 171.

⁵²⁸ CZOBOLY Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei*, PhD értekezés, 2013, 108.

⁵²⁹ WOPERA Zsuzsa: *Országos konferencia az új Pp. koncepciójáról*, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/orszagos-konferencia-az-uj-pp-koncepciojarol> (Letöltve: 2022.04.10.)

Az 1952. évi Pp-ben a per (pontosabban: a tárgyalás) előkészítése csupán a jogvitáról való döntés előkészítésére korlátozódott, ennek keretében határozták meg a bizonyítás kereteit és a feleket terhelő bizonyítási kötelezettségeket. Az állítási (perfelvételi) szak bevezetésével azt kívánta elérni a jogalkotó, hogy elkerülhetőek legyenek a felesleges bizonyítások, mivel a perek leginkább idő- és költségigényes része a bizonyítási eljárás.⁵³⁰ Ugyanis az egységes tárgyalási rendszerben a perelhúzás annak a következménye, hogy a felek a per folyamán apránként „csöpögtetik” az újabb és újabb bizonyítékokat. Legfontosabb célkitűzése a perfelvételnek, hogy meghatározásra kerüljön és *preklúziós hatállyal* rögzüljön a per tárgya. A bíróság egy végzéssel zárja le a perfelvételt, amely a jogvita keretei rögzítésének a végét is jelenti egyben főszabály szerint. A rögzült pertárgy csak rendkívül szűk körben és csak kivételesen változtatható meg, elsősorban a kezdetben szigorúbb, majd a Pp. novella hatálybalépését követően enyhébb szabályok alá eső keresetváltoztatás, illetőleg az ehhez kapcsolódó ellenkérelem-, illetve viszontkereset-változtatás által. A perfelvételi szakot úgy is fel lehet fogni, mint a per logikai egységének megteremtését, amely a jogvita mibenlétét teljeskörűen tisztázza, és lehatárolja a bizonyítási szak kereteit.⁵³¹ A kellőképpen megalapozott és előkészített per esetén annak a kockázatával kell számolni, hogy a perfelvételi szak elhúzódhat, hiszen lezárására már csak akkor van mód, ha a felek előterjesztették az összes indítványukat, állításukat, nyilatkozatukat.

2.2. Az eventualitás és a preklúzió jelentősége

Tekintettel arra, hogy az *eventualitás*, más néven *eshetőségi elv* kifejezetten az írásbeliségen alapuló eljáráshoz kötődik,⁵³² Éless Tamás szerint az írásbeliség túlzottan – és szerinte helytelenül – is előtört a Pp.-ben, és az írásbeliség szükségszerűen magával vonja az eventualitás gondolatát, melynek kapcsán rámutat, hogy több mint száz évvel ezelőtt lezáródott az a tudományos vita, hogy annak a szóbeli, de még a vegyes rendszerben sincs helye.⁵³³ Ennek ellenére a hatályos Pp. megalkotása során az osztott perszerkezet megvalósítása révén hosszú idő után ismételten a figyelem középpontjába került az eventualitás, ugyanis ezen elv

---

⁵³⁰ DÖME [2015] i. m. 454.

⁵³¹ DÖME [2015] i. m. 453.

⁵³² Lásd: SZIVÓS Kristóf: *Az eshetőségi elv alkalmazásának dogmatikai alapjai a polgári peres eljárásban*, Iustum Aequum Salutare, 2021/4., 282.

⁵³³ ÉLESS [2017] i. m. 16.

kifejezetten az osztott perstruktúrához kapcsolódik, az egységes tárgyalási rendszert megvalósító perrendek (mint az 1952. évi Pp.) nem alkalmazzák az eshetőségi elvet.⁵³⁴

A kodifikáció során irányadó szempont volt, hogy az eshetőségi elv az eljárás gyorsításának egyik lehetősége lehet, ezért az új perrendtartásnak is ezen kell alapulnia. A Konceptió megfogalmazásában: „Az eljárások gyorsításának egyik eszköze lehet az eshetőségi elv érvényesítése, amely alapján a feleknek minden – egymást ki nem záró – eljárási cselekményüket azonos határidőben kell elvégezniük. Ez azonban számos felesleges tényállítást, kifogásközlést, bizonyítási indítványt eredményezhet, mert a feleknek azokat még egymás eljárási cselekményeinek ismerete nélkül kell megtenniük. Az eshetőségi elv esetleges érvényesítése esetén a fentiekre tekintettel kell lenni, és ezeket megfelelő határok közé kell szorítani, illetve esetlegesen az eshetőségi elv nem az egész eljárást átható elvként, hanem csak egyes kivételes esetekben lenne alkalmazható.”⁵³⁵ Mivel az eshetőségi elv nem hatja át az eljárás egészét – ideértve a perindítási szakot és a jogorvoslati eljárásokat is –, alapelveként, pontosabban vezérlő elvként a törvény I. fejezetében történő rögzítésétől a jogalkotó eltekintett. Kifejezetten nevesítve az eshetőségi elvet a normaszöveg nem jeleníti meg, azonban implicit módon ez a törvény tartalmát képezi, és elsősorban a jogtudomány által detektálható módon tükröződik vissza. Példának okáért az eshetőségi elvre vezethető vissza a Pp. valamennyi preklúziós szabálya is.

Az eventualitás azt fejezi ki, hogy egy *objektív határvonalat* húz a perrend a felek számára, amely után bizonyos percselekmények megtételére – azaz a jog- és tényállítások, bizonyítékok és bizonyítási indítványok előterjesztésére – egy meghatározott időpontig, vagy határidőig kell sort keríteni, és főszabály szerint ezen határvonal után már nem lehet azokat teljesíteni.⁵³⁶ A Pp. perszerkezetében ez az objektív határvonal nem más, mint a *perfelvételt lezáró végzés meghozatala*, ugyanis e végzés valósítja meg a percezúrát, választja el egymástól a két fő eljárási szakot. Világosan rögzíti a törvény, hogy mely eljárási cselekmények tehetők meg a perfelvételi szakban, és az érdemi tárgyalás szerepét is rögzíti azzal, hogy abban már a perfelvételi szak során esedékes cselekmények nem, vagy csak kivételes esetben, a törvényben pontosan és szigorúan körülírt feltételek fennállása esetén tehetők meg.

---

⁵³⁴ SZIVÓS [2021] *i. m.* 294.

⁵³⁵ Konceptió 5.

⁵³⁶ Lásd: SZIVÓS Kristóf: *Az eventualitás elvének hatása a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésére*, Magyar Jog, 2022/2., 65.

Az eshetőségi elv alapján a feleknek minden, az ügy szempontjából csak hipotetikusan fontos tény és bizonyítékot is elő kell terjeszteniük, amelyek csak abban az esetben válnak relevánssá, ha másik tényállításaikat az ellenfél cáfolta.⁵³⁷ Abban is megjelenik az eshetőségi elv, hogy a felperesnek a keresetlevélben – lehetőség szerint – valamennyi kérelmét, tényállítást, jogállítást elő kell adnia, továbbá az alperesnek az ellenkérelmében ennek megfelelően valamennyi tény- illetve jogállítást vitatását, tagadását meg kell tennie. E gondolatnak megfelelően a felperes részéről a keresetlevélben eshetőleges logikai viszonyban előterjesztett jogi érvelésre válaszul az alperesnek hasonlóan, e logikai sorrendet követve kell a vitatását, tagadását tartalmazó nyilatkozatot előterjesztenie. Például az alperesi ellenkérelem úgy is szólhatna egy ilyen esetben, hogy elsődlegesen tagadja, hogy a felek között létrejött a szerződés, de ha létre is jött, akkor nem ilyen tartalommal; azonban ha bizonyítást nyer, hogy így történt, abban az esetben a szerződés érvénytelenségére hivatkozik; viszont ha az érvényesnek is mutatkozik, úgy a szerződés hatálytalanságára hivatkozik; de amennyiben ez is bebizonyosodik, abban az esetben a szerződés teljesítésének elmaradását sérelmezi. E példa alapján látható, hogy ez az alperesi védekezést meglehetősen súlytalanná teszi, azonban az eshetőségi elv lényege abban mutatkozik meg, hogy jóval szűkebb teret hagy a feleknek a taktikázásra.

Az eljárás gyorsításán kívül az eventualitás legjelentősebb előnyei közé a kiszámíthatóság tartozik, míg hátrányaként az anyagi igazság veszélyeztetése, a nehezen átlátható peranyag, az esetleges rugalmatlanság, az előnyben részesített írásbeliségre tekintettel a nyilvánosság kizárása, valamint a professzionális és felelősségteljes pervitel követelmény következtében a kimondatlan ügyvédkényszer jelölhető meg.⁵³⁸

Noha a *preklúzió* fogalma szorosan összefügg az eventualitás elvével, Éless Tamás határozottan megkülönbözteti a két fogalmat: nézete szerint a preklúzió az aktív pervezetés eszköze, és alkalmazásának indoka a felek perelhúzó szándékú magatartása, amelynek klasszikus szabályát már az 1911. évi Pp. 222. §-a is rögzítette.⁵³⁹ A preklúziók az eshetőségi

---

⁵³⁷ CZOBOLY *i. m.* 150.

⁵³⁸ SZIVÓS [2021] *i. m.* 298-300.

⁵³⁹ ÉLESS [2017] *i. m.* 17.

1911. évi Pp. 222. §: A bíróság a félnek az előbbi §-ban említett oly utólagos előadásait és utólagosan ajánlott bizonyítékait, a melyek figyelembevétele a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, hivatalból is figyelmen kívül hagyhatja, ha arról győződik meg, hogy a fél előadásait az ügy elintézésének késleltetése végett szándékosan halogatta.

Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy az 1911. évi Pp. meglehetősen széleskörű mérlegelési lehetőséget adott a bírónak a preklúzió alkalmazásáról; ezzel szemben a hatályos Pp. preklúziós rendszere túlnyomórészt a törvényben meghatározott feltételeken alapul, és jóval szűkebb körben mérlegelhet a bíróság.

elvet mellőző perjogban is megjelennek, azonban az eventualitáson alapuló perjogokban kitüntetett szerepet töltenek be. A jogirodalomban kevésbé esik szó róla, azonban kétségtelen, hogy az 1952. évi Pp. is alkalmazott preklúziókat, még ha nem is olyan szigorúsággal és széles körben, mint ahogy azt a hatályos törvény teszi. Míg utóbbiban a preklúzió következményéhez kapcsolódó legfontosabb eljárásbeli momentumnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatala minősül, úgy az 1952. évi Pp.-ben az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztése volt az az időpont, amíg a felek viszonylag szabadon megtehették nyilatkozataikat és egyéb perbeli cselekményeiket, utána azok lehetőségét kizárta a törvény.⁵⁴⁰

A preklúziók elsődleges rendeltetése, hogy a jogvita kereteit és tartalmát minél előbb, kerülő utak nélkül, a releváns kérdésekre koncentrálni határozzák meg a felek – a bíróság aktív közreműködésével kiegészítve –, és ezt követően a rögzült állítások és bizonyítási indítványok alapján az eljárási cselekmények már kizárólag – de legalábbis elsősorban – a bizonyításra fókuszálnak az érdemi döntés minél korábbi meghozatala érdekében.⁵⁴¹ A preklúzió valójában nem más, mint egy *szankció*: azt a jogkövetkezményt jelenti, hogy ha a fél egy adott perbeli cselekményt az arra előírt határidőn túl tesz meg, úgy ezt a cselekményt a bíróságnak figyelmen kívül kell hagynia. A Pp. rendszerében ez az előírt határidő a perfelvételt lezáró végzés meghozatala, amelyhez általános preklúziós hatás is fűződik. A perfelvételt lezáró végzésnek rendkívül széleskörű, az eljárás rendszerét átható preklúziós hatása van,⁵⁴² tehát a felek számos e végzés meghozatala utáni cselekményét a bíróságnak ki kell zárnia a figyelembevehető nyilatkozatok köréből.⁵⁴³ A bizonyítási indítványok mellett a

---

⁵⁴⁰ A teljességre törekvés igénye nélkül, csupán példálózó jelleggel felsorolva a következő percesekekmenyek kapcsán határozott meg preklúziókat az 1952. évi Pp.: beavatkozás [54. § (1) bekezdése], perbelépés [64. § (3) bekezdése], keresetváltoztatás [146. § (1) bekezdése], viszontkereset előterjesztése [147. § (1) bekezdése].

⁵⁴¹ HERÉDI *i. m.* 118.

⁵⁴² Szintén a teljesség igénye nélkül említve, csupán annak széleskörű és általános jellegét szemlélítve, a perfelvételt lezáró végzéshez a következő esetekben fűződik preklúziós hatás, azaz csak a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig van lehetőség az alábbi eljárási cselekmények megtételére: keresetbe csatlakozás [40. § (1) bekezdése]; beavatkozás [41. § (1) bekezdése]; perbehívás bíróság részére történő bejelentése [45. § (2) bekezdése] pertárgy igénylése [49. § (1) bekezdése]; elődmegnevezés [50. § (1) bekezdése]; téves perlés esetén új alperes perbevonása (51. §); felperesi perbelépés a pertárs jogán [52. § (2) bekezdése]; ügyésznek a más által indított perbe történő perbelépése [60. § (2) bekezdése]; egyesítés [117. § (2) bekezdés b) pontja]; a perfelvételi nyilatkozatoknak az ellenfél hozzájárulása nélkül történő megváltoztatása [183. § (4) bekezdése]; viszontkereset előterjesztése [204. § (5) bekezdése]; bizonyítási eszköz jogsértő voltára történő hivatkozás [269. § (3) bekezdése]. A fentiek közül több percesekekmenyre vonatkozó preklúziós hatás elemzésére is sort kerített Herédi Erika. Lásd: HERÉDI *i. m.* 118-122.

⁵⁴³ Némileg ehhez hasonló jellegű előírás az, hogy a Pp. 146. § (1) bekezdése szerint az elkésztett perbeli cselekmény hatálytalan. Habár az eljárásjogi hatálytalanság fogalmáról nem tesz említést a törvény, a hatálytalanság azt jelenti, hogy az adott cselekmény az adott eljárásban joghatások kiváltására nem alkalmas. A perbeli cselekmények hatálytalanságát el kell határolni a preklúziós szabályok miatt egyes cselekmények, nyilatkozatok figyelmen kívül hagyásának kötelezettségétől. A hatálytalanság a törvényi vagy bírói határidőben való cselekmény elmulasztásához, és a határidőn túl való előterjesztéshez fűződik, míg a preklúzió kifejezetten adott eljárásbeli fázisokhoz, pontosabban az őket egymástól elválasztó perfelvételt lezáró végzés meghozatalához.

keresetváltoztatás szigorú feltételekhez kötöttsége tekinthető a másik legjelentősebb – a perkoncentrációt szolgáló – preklúziós előírásnak. A Pp. a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban eltérő feltételek fennállása esetén engedi meg a keresetváltoztatást, azonban közös jellemzőjük, hogy a Pp. egy *kérelmezési-engedélyezési rendszert* alkalmaz, amely egyfelől túlzott adminisztrációs terhet ró a felekre és a bíróságra is, másfelől a hasznossága abban mutatkozik meg, hogy e rendszer jogbiztonságot teremt.⁵⁴⁴

A szigorú preklúziós szabályok tagadhatatlanul is a gondos, előrelátó, felelősségteljes pervitel lefolytatására ösztönzik a feleket. Szabó Imre szerint a Pp. rendelkezései kifejezetten azt kívánják biztosítani, hogy a felek egyértelmű és teljes körű nyilatkozatokat tegyenek, és különösen az alperestől elvárt, hogy az eljárás mielőbbi szakaszában részletesen nyilatkozzon, hogy a keresetet mennyiben és milyen okból vitatja.⁵⁴⁵

2.3. A perindítási szak

Noha az osztott perszerkezeten belül alapvetően két eljárési stádium, a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak egymástól való elhatárolására esik legtöbbször a hangsúly, azonban egy harmadik eljárési szakot, a *perindítási szakot* is érdemes egy különálló fázisként meghatározni. Ugyanis a Pp. által is alkalmazott főtárgyalási modellben a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak mellett perindítási szakról is beszélhetünk,⁵⁴⁶ amelyet mindenképpen érdemes elválasztani a perfelvételi szaktól.⁵⁴⁷ A per értelemszerűen a keresetlevél benyújtásával indul, ezzel veszi kezdetét a perindítási szak. A perindítás fázisának fő rendeltetése a keresetlevél alaki elbírálása, másként mondva a keresetlevél perfelvételre alkalmasságában történő állásfoglalás. E körben a

---

További különbség még, hogy az elkésetten teljesített perbeli cselekmény hatálytalanságának esetére a törvény világosan előírja a bíróság számára, hogy ennek tényéről értesíteni kell a felet, kivéve, ha egyébként a törvény kifejezetten a perbeli cselekmény visszautasítását írja elő (pl.: fellebbezés esetén). Ezzel szemben a preklúzió esetére az adott nyilatkozat visszautasításáról nincs szó, kivéve az érdemi tárgyalási szakban történő kereset- és ellenkérelem-változtatás esetén [218. § (1) bekezdése], azonban ebben az esetben törvényi határidő is fennáll [217. § (1) bekezdése]. A bíróság értesíteni sem köteles a felet, azonban a Pp. 111. §-ában foglalt tájékoztatási kötelezettség értelmében indokolt lehet – legkésőbb a perfelvételi tárgyaláson szóban – tájékoztatni a felet, hogy a nyilatkozatát nem tudja figyelembe venni a bíróság. Mindenesetre ennek hiányában is az ítélet jogi indokolásában javasolt a figyelembe nem vett perfelvételi nyilatkozatok feltüntetése. Továbbá megemlítendő, hogy a Pp. 203. § (1) bekezdése a perfelvételi irat előterjesztésére vonatkozó szabályok megsértése esetére is a hatálytalanság jogkövetkezményét fűzi.

⁵⁴⁴ WALLACHER *i. m.* 531.

⁵⁴⁵ SZABÓ [2017] *Szakértelem és felelősség i. m.* 381.; SZIVÓS [2022] *Az eventualitás elve i. m.* 66.

⁵⁴⁶ Lásd: BARTHA Bence: *A főtárgyalási modell és megjelenése egyes skandináv államok perrendtartásában*, Jogtudományi Közlöny, 2020/12., 589-591.

⁵⁴⁷ PRIBULA [2021] *i. m.* 461.

bíróság a keresetlevél perfelvételre alkalmasságát vizsgálja, azonban nem feladata a perfelvétel tartalmi előkészítése.⁵⁴⁸

Amennyiben a keresetlevél perfelvételre alkalmasnak bizonyul, a bíróság közli azt az alperessel, egyidejűleg felhívja őt írásbeli ellenkérelmének előterjesztésére,⁵⁴⁹ amelyre a Pp. általános szabályai negyvenöt napot biztosítanak további negyvenöt napos határidő-hosszabbítási lehetőséggel.⁵⁵⁰ A kereset közlése valósítja meg a *litis contestatio*t, ezen eljárásbeli momentum jelenti a perindítás joghatásainak a beálltát. Ez azt is eredményezi, hogy létrejött a per, az hárompólusúvá⁵⁵¹ vált (bíróság – felperes – alperes), egyúttal a perindítási szak végét, valamint a perfelvételi szak kezdetét is jelenti.⁵⁵²

2.4. A perfelvételi szak

A kodifikáció idején a jogirodalom – valamint a Pp. koncepciója is – gyakorta állítási szaknak is nevezte a perfelvételi szakot, hiszen ez biztosít kereteket a felek számára a tény- és jogállításaik megtételére, de emellett egyfajta szűrő funkciót is betölt,⁵⁵³ azonban e megnevezés kikopni látszik a Pp. hatálybalépését követően keletkezett jogirodalom szóhasználatából. Az 1911. évi Pp.-ben is ismert volt már a perfelvételi szakasz, amelynek célja az volt, hogy egy perfelvételi határnapra kitűzött akár harminc pert is megszűrjön a bíróság, majd kinyilvánította a bíróság a perek létrejöttét,⁵⁵⁴ valamint előkészítette a pert, és meghatározta a tárgyalás érdemi kereteit.⁵⁵⁵ Azonban a hatályos Pp.-ben a perfelvételi szak célja nem a peralapítás, hanem a perkoncentráció megvalósítása, tehát hogy rögzüljön a kereset, a viszontkereset, a beszámítási kifogás, a bizonyítványi indítvány, azaz a felek által tett állítások, kérelmek, kifogások, indítványok, és ez alapján lehessen a bizonyítási szakban lefolytatni a bizonyítást.⁵⁵⁶ Míg a Plósz-Pp. rendszerében a keresetlevél befogadását követően a bíróság nyomban kitűzte a perfelvételi tárgyalást és a teljes perfelvétel szóban zajlott, a Pp. egyrészt kibővíti a perfelvétel

---

⁵⁴⁸ VARGA – ÉLESS *i. m.* 320.

⁵⁴⁹ Pp. 179. § (1) bekezdése

⁵⁵⁰ Pp. 179. § (1) bekezdése

⁵⁵¹ A per, illetve a *perviszony* hárompólusú természetéről már Plósz Sándortól is olvashatunk. PLÓSZ Sándor: *Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után*; összeállította: VASS Károly, Szent István Társulat, Budapest, 1906, 12-13.

⁵⁵² ZSITVA [2019] *i. m.* 479.

⁵⁵³ Koncepció 10-11.

⁵⁵⁴ FÖLDES István: *A Magyar Polgári Perrendtartás*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1944, 116.

⁵⁵⁵ WOPERA Zsuzsa: *Megkezdődött az új polgári perrendtartásról szóló törvény tervezetének szakmai, társadalmi vitája*, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/megkezdodott-az-uj-polgari-perrendtartasrol-szolo-torveny-tervezetenek-szakmai-tarsadalmi-vitaja> (Letöltve: 2022.05.14.)

⁵⁵⁶ DÖME [2014] *i. m.* 415.

funkcióját azzal, hogy a perbeli nyilatkozatok véglegesítésre kell hogy kerüljenek, másrészt teret biztosít a perfelvételi tárgyalás írásbeli előkészítésének, harmadrészt lehetővé teszi a perfelvételi tárgyalás mellőzését is.⁵⁵⁷ Tagadhatatlan, hogy az 1911. évi Pp. szabályozását – valamint az eljárási szakasz megnevezését – figyelembe vette a jogalkotó a kodifikáció során, de elsőszámú mintaadónak e tekintetben a dZPO minősül.⁵⁵⁸

A perfelvételi szakban kulcsfontosságú jelentősége van a Pp. által bevezetett két új fogalomnak is, ezek pedig a perfelvételi irat és a perfelvételi nyilatkozat. Kapcsolódási pontjuk, hogy a perfelvételi nyilatkozat az a törvényben meghatározott nyilatkozatoknak egy összefoglaló csoportja, a perfelvételi irat pedig a perfelvételi nyilatkozat megnyilvánulási formája, ugyanis a perfelvételi nyilatkozat perfelvételi iratban terjeszthető elő, de keresetlevélben, valamint a perfelvételi tárgyaláson szóban is előadható. A Pp. világosan előírja, hogy perfelvételi irat⁵⁵⁹ csak akkor terjeszthető elő, ha arra a bíróság a felet felhívta, vagy ha azt a törvény (tehát a Pp.) lehetővé teszi. Utóbbi körbe tartozik az írásbeli ellenkérelem, a viszontkereset-levél, valamint a beszámítást tartalmazó irat, míg a bíróság a válaszirat, viszontválasz előterjesztésére hívhatja fel a feleket. Ma már a két kategória metszeteként lehet számon tartani az előkészítő iratot, ugyanis arra mindkét esetben helye van a Pp. novella újítását követően.

Az írásbeli ellenkérelemnek a bírósághoz történő beérkezésekor kell a bíróságnak a perfelvétel módjának választásáról döntést hoznia. Az ítélkezési gyakorlatban kérdéses lehet, hogy több alperes esetén valamennyi ellenkérelem előterjesztését, vagy az arra nyitva álló határidő leteltét meg kell-e várni a perfelvétel módjáról való döntésig, vagy pedig addig is kézbesítheti a bíróság a felperes(ek)nek a már beérkezett írásbeli ellenkérelmeket. A CKOT állásfoglalása szerint a perfelvétel módjának ilyen meghatározásáról a bíróság nem dönthet addig, míg az ellenkérelem benyújtásának határideje valamennyi alperessel szemben le nem telt; ezt követően kézbesíti valamennyi fél részére az írásbeli ellenkérelmet, illetve további írásbeli perfelvétel hiányában a perfelvételi tárgyalásra szóló idézést,⁵⁶⁰ további írásbeli perfelvétel elrendelése esetén pedig értelemszerűen a felperesnek a válaszirat előterjesztésére szóló felhívást.

---

⁵⁵⁷ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m.* 824.

⁵⁵⁸ WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás kodifikációjának aktuális kérdései*, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/az-uj-polgari-perrendtartas-kodifikaciojanak-aktualis-kerdesei> (Letöltve: 2022.05.10.)

⁵⁵⁹ A perfelvételi iratok típusait taxatív módon sorolja fel a Pp. 7. § (1) bekezdés 16. pontja.

⁵⁶⁰ CKOT2018.11.19:38.

A perfelvétel tekintetében a nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy az eljárás rugalmasságát elsősorban a bíró *diszkrecionalitásával* lehet elérni.⁵⁶¹ Éppen ezért a bíróságnak az írásbeli ellenkérelem előterjesztését követően három lehetősége van: *további írásbeli perfelvételt rendel el*, amennyiben szükséges; vagy kitzúzheti a *perfelvételi tárgyalást*; illetőleg *mellőzheti* a perfelvételi tárgyalás tartását, és folytathatja az eljárást.⁵⁶² Az egyes perfelvételi módok tartalma kötött, azaz a bíróságnak abban nyilvánul meg a választási szabadsága, hogy mely perfelvételi módot választja, de az egyes perfelvételi módok tartalmát már nem határozhatja meg.⁵⁶³ Azonban az fontos korlátozás, hogy nincs lehetőség egyik perfelvételi útról a másikra áttérni,⁵⁶⁴ ebben a tekintetben a rugalmassági szempont nem érvényesül. Viszont az eljárás rugalmasságának biztosítása érdekében nem feltétlenül kell eleve kizárni a perfelvételi utak között valamilyen szintű átjárás lehetővé tételét.⁵⁶⁵ Nem csak hogy az áttérésre nincs lehetőség, de az egyes perfelvételi módok tartalma nem is vegyíthető, tehát a perfelvételi tárgyalás kitzúzásával egyidejűleg nem rendelhető el további perfelvétel, viszont előkészítő irat előterjesztésére felhívhatók a felek.⁵⁶⁶

2.4.1. További írásbeli perfelvétel

További írásbeli perfelvétel esetén a bíróság kézbesíti az alperes ellenkérelmét a felperes számára, és megfelelő határidő tűzésével felhívja, hogy válasziratot⁵⁶⁷ terjesszen elő, majd erre az alperes viszontválasz formájában reagálhat.⁵⁶⁸ Így az írásbeli perfelvétel *keresetlevélre, ellenkérelemre, válasziratra* és *viszontválaszra*, azaz összesen két felperesi és két alperesi írásbeli beadványra korlátozódik, megakadályozva az írásbeli perfelvétel további elhúzását.⁵⁶⁹ A további írásbeli perfelvétel *aszimmetrikusan* is végbe mehet, ugyanis a törvény lehetőséget biztosít a kétszeri iratváltástól eltérően egy ügynevezett másfészeri iratváltásra is, amely abban nyilvánul meg, hogy a bíróság felhívja a felperest válaszirat előterjesztésére, az alperest azonban nem hívja fel viszontválasz előterjesztésére, csupán a válaszirat beérkezését követően

---

⁵⁶¹ NYLUND, Anna: *Introduction to the Preparatory Stage of Civil Proceedings*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 10.

⁵⁶² Pp. 187. §

⁵⁶³ VÖLCSEY Balázs: *A perfelvételi szak jogértelmezési kérdései*, Magyar Jog, 2020/6., 338.

⁵⁶⁴ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m.* 825.

⁵⁶⁵ BARTHA [2021] *i. m.* 217.

⁵⁶⁶ CKOT2018.11.19:37.

⁵⁶⁷ Pp. 201. § (1)-(4)

⁵⁶⁸ Pp. 201. § (5)

⁵⁶⁹ TRÓCSÁNYI László: *Közjog és magánjog összefonódása a jogalkotásban*; In: GELLÉN Klára – GÖRÖG Márta (szerk.): *Lege et fide*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 641.

kitűzi a perfelvételi tárgyalást.⁵⁷⁰ A válaszirat és a viszontválasz arra szolgál, hogy a kereset és az ellenkérelem szerint körvonalazódó jogvita alapján a felek a releváns ellentétekre reagáljanak, és ezáltal az eljárás célirányosan és koncentráltan tudjon előrehaladni. Ennek érdekében a bíróságnak az anyagi pervezetés adta eszközökkel irányítani kell a felhíváskor a felet, hogy a válasziratban vagy viszontválaszban konkrétan mely tárgyban vár és milyen jellegű perfelvételi nyilatkozatot a féltől.⁵⁷¹ A válaszirat és a viszontválasz előterjesztésére a törvény nem állapít meg határidőt, e feladat a bíróságra hárul. A tárgyalás kitűzésére vonatkozó határidők azonban behatárolják a további írásbeli perfelvételt, a perfelvételi tárgyalás kitűzésének meg kell történnie a válaszirat kézbesítésével, tehát a viszontválaszra adott határidőnél figyelemmel kell lenni erre.⁵⁷² A további írásbeli perfelvétel során az a cél, hogy az alperes írásbeli ellenkérelemben felhozott összes ellenvetésére adjon választ a felperes, majd ezekre adjon viszontválaszt az alperes.⁵⁷³

Elsősorban akkor indokolt a második iratváltás, ha az ügy komplex, a felek részéről egy logikus és részletező összefoglalás indokolt, és a bíró számára is hosszabb felkészülési idő szükséges.⁵⁷⁴ Célszerű lehet a további írásbeli perfelvétel, ha az eljáró bíróság az ügy konkrét körülményei, különösen a per tárgya, annak bonyolultsága, a felek személye, felkészültsége alapján indokoltnak tartja az írásbeli előkészítést. Szempont lehet, de önmagában nem elhatároló tényező, hogy a fél jogi képviselővel vagy anélkül jár el.⁵⁷⁵

Habár a perfelvételi mód megválasztását alapvetően a bíróságra hagyja a jogalkotó, egy iránymutatást azért mégis tesz: csak akkor hívható fel a fél válaszirat, viszontválasz, illetve előkészítő irat előterjesztésére, ha az neki, vagy a jogi képviselőnek nem minősülő képviselőjének nem okoz különösebb nehézséget.⁵⁷⁶ Valójában ez nem egy kikényszeríthető norma, meglehetősen nehéz e rendelkezés helytelen alkalmazását számonkérni az eljáró bíróságtól. E szabály nem jelenti azt, hogy jogi képviselő nélkül eljáró fél esetén nem rendelhető el további írásbeli perfelvétel, csupán mérlegelési lehetőséget, egyben kötelezettséget ad a törvény a bíróságnak azzal, hogy – elsősorban a már előterjesztett beadványok, tehát a keresetlevél és az írásbeli ellenkérelem – tartalma, szerkesztése alapján el kell döntenie, hogy a további írásbeli perfelvétel elrendelése, illetve az előkészítő irat előterjesztése különösebb

---

⁵⁷⁰ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m.* 828.

⁵⁷¹ ZSITVA [2017] *i. m.* 12.

⁵⁷² NYILAS Anna: *Az eljárási utak differenciálása a polgári perben*, Jogtudományi Közlöny, 2021/1-2., 509.

⁵⁷³ KIRÁLY [2019] *i. m.* 172.

⁵⁷⁴ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 388.

⁵⁷⁵ VARGA – ÉLESS *i. m.* 322.

⁵⁷⁶ Pp. 246. § (6) bekezdése

nehézséget okoz-e a félnek. Egyfajta figyelemfelhívásnak tekintendő ez a szabály abban a tekintetben, hogy amennyiben a bíróság a további írásbeli perfelvétel elrendelését látja a leginkább célravezetőbb megoldásnak, úgy abban az esetben mérlegelést végezzen el, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél alkalmas-e arra, hogy e perfelvételi iratokat a törvény előírásainak megfelelően, a jogvita tisztázása érdekében arra alkalmas módon, és a bíróság felhívásának és esetleges anyagi pervezetésének megfelelően eleget tudjon tenni.

Nem kérdéses, hogy az írásbeliségnek köszönhetően összeszedettebb, logikusabban és átfogóbban átlátható a peranyag. A felek is felkészültebb nyilatkozatokat tudnak megtenni a válasziratban és a viszontválaszban, ugyanis megfelelő határidő áll rendelkezésükre az ellenfél iratainak tanulmányozására, azokra való reagálásra, az esetlegesen írásban gyakorolt anyagi pervezetés értelmezésére, valamint a saját perfelvételi nyilatkozataik átgondolására. Noha a perfelvételi tárgyalás előtti további írásbeli perfelvétel teszi lehetővé a legszélesebb körű előkészítést, e perfelvételi mód időigényes is lehet a kétszeri iratváltásra, az azok előterjesztésére meghatározott határidőkre, valamint a szükséges tárgyalási időközöt követően megtartott perfelvételi tárgyalás megtartására is tekintettel. A jogirodalom elsősorban a törvényszékektől várta a további írásbeli perfelvétel előnyben részesítését, a bonyolultabb jogviták és a kötelező jogi képviselet miatt.⁵⁷⁷ Álláspontom szerint amennyiben a bíróság bizonytalan abban a kérdésben, hogy melyik perfelvételi módot válassza, úgy abban az esetben az óvatosság jegyében célszerű lehet a további írásbeli perfelvétel elrendelése mellett dönteni. Önmagában az a tény, hogy a bíróság nehezen tud a megfelelő mód megválasztásában dönteni, arra enged következtetni, hogy a felek a keresetlevélben és az ellenkérelemben még nem tudták megfelelően meghatározni a jogvita kereteit. A legnagyobb magabiztosságot pedig a perfelvételi tárgyalás mellőzése igényli, ugyanis ezáltal a bíróság lényegében elhagyja a perelőkészítésnek mind a szóbeli, mind az írásbeli útvonalt, mindösszesen csak a keresetlevélben és az ellenkérelemben foglaltak húzzák meg a jogvita lényegi kereteit.

2.4.2. Perfelvételi tárgyalás

Perfelvételi tárgyalást tűz ki a bíróság akkor, ha a további írásbeli perfelvétel elrendelése esetén a felperes előterjesztette a válasziratot (vagy az erre kitűzött határidő lejárt), illetőleg abban az esetben, ha nem rendelt el a bíróság írásbeli perfelvételt, és nem indokolt a perfelvétel

---

⁵⁷⁷ KÖBLÖS, Adél: *Towards More Efficient Preparatory Proceedings*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 204.

mellőzése sem.⁵⁷⁸ Tehát a szabályozás szerint a további írásbeli perfelvételt minden esetben perfelvételi tárgyalás követi. A tárgyalási időköz tizenöt napos, tehát ennyi időnek kell eltelnie az idézés kézbesítésétől.⁵⁷⁹ A bíróság *összegezi* a releváns perfelvételi iratokat, ami az anyagi pervezetés egyik megnyilvánulása, ugyanis ebből a felek számára kiderülhet, hogy a bíróság miként látja a jogvitát.⁵⁸⁰ Ezen összegzés lényegében anyagi pervezetési cselekmény, mivel az a célja, hogy a bíróság megossza a felekkel, hogy nyilatkozataikat miként értelmezi, miben érzel vitát a felek között és miben nem, illetve mely kérdéseket, körülményeket tekint relevánsnak e vita eldöntésében (melyekre a felek esetleg nem is tértek ki), és melyeket nem (amelyekről a felek így esetlegesen fölöslegesen nyilatkoztak).⁵⁸¹ Az összegzés jelentősége abban mutatkozik meg, hogy a félreértések, félreértelmezések lehetősége kizárható – de legalábbis az esélyük nagymértékben csökken –, a bíróság meggyőződhet arról, hogy helyesen értelmezi a felek nyilatkozatait, jogérvényesítési szándékát.⁵⁸² Az összegzéshez megjegyzéseket, észrevételeket tehetnek a felek, valamint szóban kiegészíthetik állításaikat, megmagyarázhatják azokat, illetve válaszolhatnak a bíró által feltett kérdésekre.⁵⁸³

A törvény megfogalmazásából az tűnik ki, hogy a perfelvétel lezárásakor főszabályként *nyomban át kell térni* az érdemi tárgyalásra, kivéve ha az ügy körülményei ezt nem teszik lehetővé, vagy ha az eljárás szünetel.⁵⁸⁴ Ha nyomban áttér a bíróság az érdemi tárgyalásra, akkor ebben az esetben tulajdonképpen vegyes tárgyalási rendszerről beszélhetünk, ugyanis időben nem, csupán tartalomban különül el egymástól a perfelvétel és az érdemi tárgyalás. Az érdemi tárgyalásnak a perfelvételi tárgyalást követő nyomban megtartása kifejezetten időszerű megoldásnak tekinthető, ugyanis ezáltal lehetőség van a perkonzentráció elvében megfogalmazott egy tárgyaláson való elbírálásra. A perkonzentráció követelménye e tekintetben a főtárgyalási modellhez igazítva a józan észnek megfelelő értelmezést alapul véve nyilvánvalóan egy *érdemi tárgyaláson* való elbírálásra utal. Az érdemi tárgyalás nyomban megtartása esetén viszont nem csupán egy érdemi főtárgyaláson van lehetőség a jogvita elbírálására, hanem mindösszesen egy tárgyalási határnapra, beleértve a perfelvételi tárgyalást is. Viszonylag egyszerűbb jogviták esetén a szóbeliség kifejezetten előnyös, mivel a felek közvetlenül reagálhatnak a másik fél nyilatkozatára, a bíró pedig anyagi pervezetése nyomán

---

⁵⁷⁸ Pp. 189. § (1) bekezdése

⁵⁷⁹ Pp. 189. § (2) bekezdése

⁵⁸⁰ A törvényjavaslat általános indokolása 347.

⁵⁸¹ WOPERA [2017] *Kommentár i. m.* 385.; KIRÁLY [2019] *i. m.* 176.

⁵⁸² KIRÁLY [2019] *i. m.* 174.

⁵⁸³ Pp. 191. § (1) bekezdése

⁵⁸⁴ Pp. 196. §

rögtön tisztázhatja a homályos, ellentmondásos állításokat.⁵⁸⁵ Ezen okból kifolyólag további írásbeli perfelvétel elrendelése nélkül a perfelvételi tárgyalás kitűzése elsősorban a járásbírói szinten várható.⁵⁸⁶ Természetesen szükség esetére lehetőség van folytatólagos perfelvételi tárgyalásra is,⁵⁸⁷ de a bíróságoknak ügyelniük kell arra, hogy indokolatlanul ne halasszák el újra és újra a perfelvételi tárgyalást, ugyanis így az adott per koncentrációja meghiúsul, és ez az eljárás elhúzódásához vezethet.

2.4.3. Perfelvételi tárgyalás mellőzése

Amennyiben a bíróság úgy dönt, hogy a keresetlevél és az ellenkérelem már megfelelően és elégséges módon meghatározták a jogvita kereteit, akkor mellőzi a perfelvételi tárgyalást, tehát nem rendel el további írásbeli perfelvételt, és perfelvételi tárgyalást sem tűz ki. Csupán kézbesíti a felperes részére az ellenkérelmet, és tájékoztatja a feleket a perfelvétel lezárásának következményeiről, tehát a preklúzióról. Azonban bármelyik fél tizenöt napon belül előterjesztett *írásbeli kérelmére* a bíróság perfelvételi tárgyalást tűz ki,⁵⁸⁸ ennek garanciális jelentősége van.⁵⁸⁹ E rendelkezés azt is jelenti, hogy a fél akarata nélkül nincs helye a perfelvételi tárgyalás mellőzésének. A perfelvétel lezárása nem önállóan a bíróság felelőssége, mert a feleket tájékoztatni kell a perfelvételi tárgyalás tartásának a lehetőségéről, és ők akár egyoldalúan és indokolás nélkül is kérhetik azt.⁵⁹⁰ Ez a lehetőség egy kivételt jelent a perfelvételi mód megváltoztatásának tilalmában megnyilvánuló főszabály alól, kiemelve azt is, hogy ebben az esetben sem a bíróság dönthet a más módra való áttérésről, hanem a fél. A perfelvételi tárgyalás mellőzése esetén a bíróság ugyanúgy az érdemi tárgyalás kitűzésével egyidejűleg végzést hoz a perfelvétel lezárásáról.⁵⁹¹ A Pp. novella újítást hozott azzal, hogy lehetővé tette a feleknek, hogy – a keresetlevélben vagy az ellenkérelemben – kezdeményezhessék a perfelvételi tárgyalás mellőzését, azonban e kérdésben a bíróságnak kell döntést hoznia. A perfelvételi tárgyalás mellőzése esetén sokkal inkább a vegyes tárgyalási rendszer jelei mutatkoznak meg, mintsem az osztott tárgyalási rendszeré, ugyanis a perfelvételi szak lényegében kiesik az eljárás menetéből, mivel a perfelvétel feladatainak ellátására már a keresetlevélben és az ellenkérelemben sor került.

---

⁵⁸⁵ ÉLESS – ÉBNER: *i. m.* 388.

⁵⁸⁶ Köblös [2016] *i. m.* 204.

⁵⁸⁷ Pp. 193. §

⁵⁸⁸ Pp. 197. § (1) bekezdés c) pontja, 197. § (2) bekezdése

⁵⁸⁹ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m.* 826.

⁵⁹⁰ UDVARY [2017] *i. m.* 6.

⁵⁹¹ Pp. 198. §

A szabályozás rugalmassága érdekében több lehetőség is adódik a pertartam – akár nem is feltétlenül indokolatlan – megnövelésére. Először is, ha a bíróság további írásbeli perfelvétel elrendelése után perfelvételi tárgyalást is tart, már megnő a pertartam. Kivételt képezhet ez alól, ha a perfelvételi tárgyalást követően nyomban áttér a bíróság a per érdemi tárgyalására. A perfelvételi tárgyalás elhalasztására lehetőség van többek között akkor,⁵⁹² ha az egyik fél mulasztása esetén az ellenfél keresetet, viszontkeresetet változtat, azonban e rendelkezés szükségszerű velejárója a polgári pernek, ugyanis az ellenérdekű félnek mindenképpen indokolt megfelelő felkészülési időt biztosítani a szükséges nyilatkozat megtételére.

2.4.4. Negyedik perfelvételi mód? – Perfelvétel kizárólag írásban

Megfontolandó lehet olyan perfelvételi mód létrehozása is, amely a további írásbeli perfelvétel és a perfelvételi tárgyalás mellőzésének elemeit ötvözi. Méghozzá olyan módon, hogy a bíróság elrendeli az írásbeli perfelvételt, azaz a felperest válaszirat, majd az alperest viszontválasz előterjesztésére hívja fel, és ezt követően a perfelvételi tárgyalás mellőzésének szabályai szerint – tehát a Pp. 197. § (1) bekezdésében meghatározottakhoz hasonlóan – tájékoztatja a feleket, hogy a perfelvételi tárgyalás mellőzésével kívánja lezárni a perfelvételt, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a felek a keresetlevélben, írásbeli ellenkérelemben, válasziratban, valamint viszontválaszban megtett nyilatkozatokkal a jogvita kereteit meghatározták.

A perfelvételi mód megválasztásának az ideje az írásbeli kérelemnek a bíróságra történő beérkezésétől számított harminc nap – figyelemmel a Pp. 110. §-ában megfogalmazott általános intézkedési kötelezettség határidejére. Egy ilyen esetlegesen negyedik, írásbeli perfelvétel választását is lehetővé tevő szabályozásban fenn kell tartani annak a törvényes lehetőségét is, hogy annak végeztével – tehát a viszontválasz bíróságra történő beérkezésekor – a bíróság dönthessen arról, hogy a perfelvételi tárgyalást kitűzze. Ilyen esetben ezen perfelvételi út semmiben nem különbözne a Pp. 188. §-ában meghatározott további írásbeli perfelvételtől mint perfelvételi módtól. E lehetőség fenntartására azért volna szükség, hogy abban az esetben, ha a bíróság előzetes számításaitól eltérően esetleg mégsem tudják megfelelően és elégségesen meghatározni a jogvita kereteit egy második iratváltás által, abban az esetben is legyen lehetőség, immár egy perfelvételi tárgyaláson a jogvita kereteinek rögzítésére.

---

⁵⁹² Pp. 192. § (1) bekezdés a) pontja

A Pp. 197. §-ában foglaltakkal analóg módon a bíróság kézbesítené a felperesnek a viszontválaszt, figyelmeztetné a feleket a perfelvétel lezárásának a következményére, és tájékoztatná a feleket, hogy bármelyikük tizenöt napon belül előterjesztett írásbeli kérelme folytán perfelvételi tárgyalást tart. Egy kizárólag írásban történő perfelvétel több előnnyel is járhat.

Először is, e perfelvételi mód fokozott hangsúlyt fektetne az írásbeliségre, és bizonyos körülmények között alkalmas lehet a hatékony és koncentrált pervitel elérése érdekében. Az időszerűség tekintetében az előnye azzal mutatkozik meg, hogy egy eljárási cselekményt, a perfelvételi tárgyalást kiiktat a per menetéből. Habár azt azért ellenérv gyanánt meg kell jegyezni, hogy egy írásban széleskörűen előkészített per esetén a perfelvételi tárgyalás elhúzódására, túlterhelésére jellemzően nem kell számítani, és már olyan módon is kitűzhető a perfelvételi tárgyalás, hogy az tulajdonképpen csak formális módon kerül megtartásra. A formális mód alatt az értendő, hogy a bíróság és a felek csupán a törvény által szükségképpen megkövetelt eljárási cselekményeket (tájékoztatások, iratismertetés, nyilatkozatok, stb.) teszik meg, és ezt követően a perfelvétel lezárható. Valójában egy efféle, formális jellegű perfelvételi tárgyalás tizenöt-húsz percet vehet igénybe optimális esetben, és egy ilyen perfelvételi tárgyalás nehezen illelhető azzal a váddal, hogy az eljárás felesleges elhúzódásához járul hozzá.

Másodszor, az írásbeli perfelvétel nélkül megvalósuló perfelvételi tárgyalás mellőzése esetéhez képest egy további „forduló” állna a felek rendelkezésére, hogy megtegyék a szükséges perfelvételi nyilatkozataikat. Ezért a kizárólag írásbeli perfelvétel elrendelése akkor mutatkozna célszerűnek, ha a felek a keresetlevélben és az írásbeli ellenkérelemben még nem tudták meghatározni megfelelően a jogvita kereteit, azonban a bíróság megítélése szerint ez további egy-egy nyilatkozat megtételével teljes mértékben kiküszöbölhető.

Azonban ha a bíróság meglátása szerint az írásbeli ellenkérelem beérkezését követően a bíróság úgy ítéli meg, hogy további egy-egy írásbeli nyilatkozat beszerzése nem elegendő, és összetettebb, szélesebb körű perfelvételre van szükség, úgy a perfelvételi tárgyalás kitűzése megkerülhetetlen, sőt, indokolt esetben még egy további írásbeli perfelvétel elrendelése is szükséges lehet. Korrekciós lehetőséget is biztosítani kell a bíróság számára: amennyiben a bíróság az írásbeli perfelvételt követően kitűzi az érdemi tárgyalást, de a kitűzés és a tárgyalás megtartása között észleli, hogy a jogvita keretei mégsem lettek a szükséges mértékben meghatározva, és további perfelvételi nyilatkozatok előterjesztése indokolt, akkor a Pp. 222. §-ához hasonló módon a bíróság elrendelheti a perfelvétel kiegészítését. A Pp. 222. §-ában foglaltak jelenleg nem alkalmasak ennek lehetővé tételére, ugyanis a hatályos szabályozás

szerint a perfelvétel kiegészítésére kizárólag kereset-, illetve ellenkérelem-változtatás, valamint keresetkiterjesztés esetén van mód, további perfelvételi nyilatkozat megtételére – az eshetőségi elv értelmében – nincs lehetőség.

Mint az fentebb említésre került: a perfelvételi mód megválasztásának szabályozása tekintetében elsősorban a *rugalmasság elve* az irányadó. Nem érvényesül azonban a rugalmasság abban a tekintetben, hogy amennyiben a bíróság kiválasztott egy perfelvételi módot, úgy nem térhet át egy másikra. Azonban a feleket egy tekintetben megilleti az áttérés lehetősége: perfelvételi tárgyalás mellőzése esetén kérhetik perfelvételi tárgyalás tartását, és a bíróság köteles eleget tenni ennek a kérésnek. A negyedik, kizárólag írásban történő perfelvétel esetén azonban a rugalmasság ilyen szempontból is érvényesülne, mert a bíróság számára nyitva állna másik perfelvételi módra, a további írásbeli perfelvételt követő tárgyalás tartásával végbemenő módra történő áttérés lehetősége is.

Noha a jogalkotási folyamat során feledésbe merült, a kodifikáció időszakában találhatunk némileg hasonló gondolatot, amely szerint a sikeresen lefolytatott írásbeli előkészítés esetére el lehetne tekinteni a felek perfelvételi tárgyaláson való kötelező jelenlététől, és e felvetés csupán a sikertelen írásbeli előkészítés esetére írná elő a felek kötelező jelenlétét a perfelvételi tárgyaláson.⁵⁹³

2.4.5. Előkészítő irat

A perfelvétel során az írásbeliség körében célszerű még szót ejteni az *előkészítő iratról* is,⁵⁹⁴ amely kapcsán hangsúlyozandó, hogy nem képezi a további írásbeli perfelvételi mód részét, az nem tekinthető egy általános jellegű perceselemnén. A per adott körülményeihez mérten lehet szükség erre, és ebben esetben a bíró szabad meglátása szerint, az ügy körülményeinek mérlegelésével dönthet úgy, hogy előkészítő irat előterjesztésére hívja fel valamelyik felet vagy mindegyik felet.⁵⁹⁵ Nem számítva a Pp. novella óta a Pp. 202. § (2) bekezdésében szabályozott eseteket, a bírói felhívás hiányában előterjesztett előkészítő irathoz a törvény a hatálytalanság jogkövetkezményét fűzi,⁵⁹⁶ azonban a törvény nem írja elő, hogy ilyen perceselemnén hatálytalanságáról a bíróságnak tájékoztatást kellene adnia, azonban a

---

⁵⁹³ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 390.

⁵⁹⁴ Pp. 7. § (1) bekezdés 16. pontja

⁵⁹⁵ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m.* 828.

⁵⁹⁶ Pp. 202. § (3) bekezdése

perfelvételi tárgyalás kezdetén az összegzésből ki kell derülnie, hogy a bíróság azt nem veszi figyelembe.⁵⁹⁷

Az előkészítő irat előterjesztésére, illetve az arra való felhívásra bármelyik perfelvételi út során lehetőség van, ez a perfelvétel módjától teljes mértékben független. Ugyan a további írásbeli perfelvétel során az iratváltás két-két iratban van maximalizálva, az előkészítő iratok maximális számáról nem tesz említést a törvény, egyúttal ez azt is jelenti, hogy az írásbeli előkészítés a két iratváltáson túl ezáltal kibővíthető. Egyfajta kiegészítő szerepe van, ugyanis megtehető benne azok a perfelvételi nyilatkozatok, amelyek megtételére nem került sor a keresetlevélben vagy valamely perfelvételi iratban, illetve a perfelvételi tárgyaláson sem hangzottak el szóban, vagy a perfelvételi tárgyalás megtartása előtti előterjesztéshez – a perkoncentráció szemléletét figyelemben tartva – nyomós ok fűződik. Például amennyiben a fél tudja, hogy a keresetét meg kívánja változtatni, és további írásbeli perfelvétel esetén a válaszirat előterjesztését követően alakul ki a keresetváltoztatási szándéka, vagy egyéb perfelvételi mód esetén egyszerűen csak nem kívánja megvárni a perfelvételi tárgyalás megtartását, hanem korábban, egy előkészítő iratban terjeszti elő a keresetváltoztatás iránti kérelmét.

A Pp. novella jelentős mértékben érintette az előkészítő irat szerepét, ugyanis 2021 előtt kizárólag bíróság felhívását követően volt előterjeszhető. A módosítás lehetővé tette, hogy kereset-, viszontkereset- és ellenkérelem-változtatás, továbbá az ezekkel összefüggő nyilatkozatok esetén, a bíróság felhívása nélkül is előterjeszhető legyen az előkészítő irat.⁵⁹⁸ Azonban előkészítő irat továbbra sem szolgálhat egyes perfelvételi módok tartalmának megváltoztatására, a perfelvétel módját ugyanis a bíróság csak a törvénynek megfelelő (perfelvételre alkalmas) írásbeli ellenkérelem alapján határozhatja meg,⁵⁹⁹ illetve ez annyiban egészítendő ki, hogy a felek a perfelvétel mellőzésére irányuló út esetén kérhetik a perfelvételi tárgyalás megtartását, ezáltal a mód megválasztására gyakorolnak hatást.

2.4.6. A perfelvételt lezáró végzés

A perfelvételt lezáró végzés egy új, a Pp. hatálybalépésével bevezetett jogintézménynek minősül a magyar perjogban. A perkoncentráció megvalósítását szolgálja a perfelvétel lezárása,

---

⁵⁹⁷ VARGA [2018] *Kommentár I/III. i. m.* 826.

⁵⁹⁸ Lásd: VÖLCSEY Balázs: *Kérdések és válaszok a Pp. Novella kapcsán*, Magyar Jog, 2021/5., 280.

⁵⁹⁹ VÖLCSEY [2020] *i. m.* 339.

mivel ez választja el egymástól a perfelvételi szakot és az érdemi tárgyalási szakot. A perfelvétel lezárásával megvalósul a *percezúra*, s ez teszi tulajdonképpen osztottá a perstruktúrát. Véglegesen lezárul a per első szaka, és ezzel egyidejűleg megnyitja a tárgyalási szakot.

A percezúrát megvalósító perfelvételt lezáró végzés elnevezése nem volt a kodifikáció kezdeti szakaszaitól fogva eldöntve, Döme Attila e határozatot következetesen *közbenső végzésnek* vagy *közbenszóló határozatnak* hívta, amelyre a perkoncentráció kulcsaként tekintett.⁶⁰⁰ Nézete szerint – az általa használt megnevezést ehelyütt meg nem változtatva – a közbenső végzés egyben jelenti a jogvita mibenléte teljes körű tisztázásának rögzítését, valamint egyfajta „*kiviteli tervet*” is, amelyre lehet alapozni az eljárás további folytatását. Azaz összefoglalja az állítási szak eredményeit, és egyben megtervezi a bizonyítási szakot úgy, hogy kiosztja a bizonyítási terheket. Rögzíti az eljárás kereteit, és ehhez kapcsolja a per logikai egységének megbontását megakadályozó preklúziókat. A felek indítványainak, tény- és jogállításainak rögzítésére terjed ki a tartalma, és fő attribútuma, hogy az érdemi tárgyalási szakban e nyilatkozatok megváltoztatására nem, vagy csak kivételes esetben van lehetőség preklúziós hatásának köszönhetően. Attól több ez, mint egy egyszerű pervezető végzés, hogy tartalmazza a felek valamennyi állítását, indítványát. Erre pedig azért van szükség, mert így a megállapított peranyag alapján, tehát az érdemi tárgyalási szakban vagy akár a perorvoslati eljárásokban is rekonstruálhatók a felek állítási szakban tett indítványai, állításai.⁶⁰¹ A bíró a felekhez intézett figyelmeztetése után lezárja alakszerű határozatával a perfelvételi tárgyalást. Megjelölte azokat a tartalmi követelményeket is, amelyeket a közbenső végzésnek, illetve közbenszóló határozatnak tartalmaznia kellene, külön kitérve a rendelkező részre valamint az indokolási részre.⁶⁰²

A Pp. normaszövege azonban nem utal arra, hogy a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzésben összegeznie kellene a felek állításait, nyilatkozatait, indítványait, azok a perfelvételi szak során keletkezett iratokból – tehát a keresetlevélből, a perfelvételi iratokból, valamint a perfelvételi tárgyalás(ok) jegyzőkönyvéből – olvashatók ki. Döme Attila koncepcióját nem követte a jogalkotás, és a hatályba lépett törvény szövegéből az tűnik ki, hogy e végzés inkább egyfajta pervezető végzésnek minősül, mintsem egy komplex, a jogvita valamennyi releváns elemét magában foglaló, a bizonyítási eljárásra irányuló tervként is funkcionáló végzésnek.

---

⁶⁰⁰ DÖME [2014] i. m. 393.

⁶⁰¹ DÖME [2015] i. m. 454-455.

⁶⁰² DÖME [2014] i. m. 397-398.

Amennyiben a perfelvételt lezáró végzés rögzítené a perfelvétel tartalmát, úgy egy újabb peranyag jönne létre, amelynek a teljessége, illetve helyessége számos lehetőséget engedne további viták keletkezésére. Ettől pedig elzárkózott a jogalkotó.⁶⁰³

A Pp. úgy fogalmaz, hogy a bíróság a perfelvételt végzéssel lezárja, és e végzéséhez kötve van.⁶⁰⁴ Tehát egyszerű kötőerővel is rendelkezik, amely egyben nélkülözhetetlen és magától értetődő. Az viszont egy kritikával illetett tulajdonsága, hogy *nem fellebbezhető*. A jogirodalomban akadnak olyan vélemények is, miszerint e végzésnek mindenképpen fellebbezhetőnek kell lennie.⁶⁰⁵ A kritika szerint amennyiben a bíróság tévesen tekint a jogvitára – vagy legalábbis a feleknek nem megfelelő módon –, fellebbezhetőség hiányában a feleknek már nincs több lehetőségük arra, hogy kifejezzék egyet nem értésüket a perfelvétel lezárásával. Mivel a felek nem támadhatják meg a végzést, fennáll a veszélye, hogy felesleges bizonyítások zajlanak le, amelyek szükségtelenül a per elhúzódását okozhatják. Mi több, szinte borítékolható az ilyen esetekben, hogy az ítélettel szemben egyik, vagy akár mindkét fél fellebbezéssel él, és a másodfokú bíróság a tévesen felépített bizonyítási stratégia hibáit kiküszöbölve új eljárásra és új bizonyításra utasíthatja az elsőfokú bíróságot. E felesleges utak elkerülhetők lennének a közbenső végzéssel szembeni fellebbezéssel, ugyanis ekkor csak a végzést igazítaná ki és egészítené ki további szempontokkal a másodfokú bíróság.⁶⁰⁶ A perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetősége mellett valóban több érv szólna, amennyiben a Döme-féle koncepciónak megfelelően e végzés nem csupán egy pervezető jellegű végzés lenne, hanem egy, a jogvita lényegét széleskörűen összefoglaló határozat, amely indokolással is el van látva. Azonban végül a pervezető megtestesítő perfelvételt lezáró végzés egy egyszerűbb, talán súlytalanabbnak is mondható, pervezető jellegű végzésként került a perjogba, és ez a fellebbezhetőség indokoltságát is más alapokra helyezte.

A legfőbb érv a perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetősége ellen, hogy az jelentős mértékben hozzájárulhat az eljárás lassításához. Amennyiben a bíróság esetlegesen tévesen határozta meg a jogvita kereteit, és ennek alapján helytelenül állapította meg annak lényegét, úgy ez az elsőfokú ítéletből ki fog tűnni. Ezáltal pedig a bíróság helytelen, a perfelvételt lezáró végzésben megjelenő álláspontja az ítélet ellen előterjesztett fellebbezésben vitássá tehető,⁶⁰⁷ és ennek nyomán a másodfokú bíróság felülbírálja azt is, hogy miként is fogta meg az elsőfokú

---

⁶⁰³ BARTHA [2021] *i. m.* 222-223.

⁶⁰⁴ Pp. 194. § (1)

⁶⁰⁵ Lásd: DÖME [2015] *i. m.* 454.; KIRÁLY [2019] *i. m.* 178.; SZIVÓS [2019] *i. m.* 278-279.

⁶⁰⁶ DÖME [2015] *i. m.* 454.

⁶⁰⁷ UDVARY [2021] *i. m.* 134.

bíróság a jogvita lényegét. Noha abban az esetben, ha a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróságtól eltérően látja a jogvita mibenlétét, az megnöveli a hatályon kívül helyezés és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasításának esélyét. Továbbá ilyen esetben arra lehetne rámutatni, hogy az elsőfokú eljárás érdemi tárgyalási szaka a helytelenül lefolytatott perfelvételnek köszönhetően a célt tévesztett bizonyítási eljárás folytán vakvágányon haladt, amely így szükségtelenül nagy idő- és költségveszteséget okozott a feleknek.

Azt lehet látni, hogy a perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetősége kapcsán egy elkerülhetetlen kockázatot kell vállalnia a jogalkotónak. Egyfelől vagy annak a lehetősége merülhet fel, hogy a célt tévesztett bizonyítás során jelentős idő és költség vész kárba annak érdekében, hogy az érdemi tárgyalási szak olyan módon tudja követni a perfelvételi szakot, hogy a másodfokú eljárás nem ékelődik az elsőfokú eljárás stádiumai közé.⁶⁰⁸ A másik oldalról nézve annak a kockázata merülhet fel, hogy a felek számos esetben alaptalanul megfellebbezik a perfelvételt lezáró végzést, ezáltal indokolatlanul nagy ügyteher jelentkezne a másodfokú bíróságokon, de cserében egy jogerős, akár két bírói fórumot is megjárt perfelvételt lezáró végzés összegezné a felek jogvitáját, ezáltal az ítélet ellen esetlegesen előterjesztett fellebbezést követően a másodfokú bíróság eljárása már nem érintené a jogvita kereteinek meghatározását, a bizonyítási érdekről történő tájékoztatás helyességét, ugyanis egy jogerős határozat állna rendelkezésre. Azonban álláspontom szerint helytálló döntést hozott a jogalkotó azzal, hogy nem engedte meg a perfelvételt lezáró végzés elleni fellebbezést, ugyanis az szükségtelenül leterhelte volna a másodfokú bíróságokat, és széles teret biztosított volna a felek – elsősorban az alperes – számára az eljárás lefolytatásának akadályoztatására. E döntés helyességét támasztja alá az is, hogy a perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetetlenségét sem a Pp. novella, sem egyéb módosítás nem érintette, és azt a Pp. hatálybalépését követően keletkezett szakirodalom sem kritizálta különösebb mértékben.

2.5. Az érdemi tárgyalási szak

Az érdemi tárgyalási szaknak – vagy másképpen *bizonyítási szaknak* – az a célja, hogy a perfelvételi szakban rögzült állítások és indítvány alapján lefolytatásra kerüljön a bizonyítási eljárás. A perkoncentráció értelmében fontos célkitűzés, hogy lehetőleg csak egy tárgyalásra

---

⁶⁰⁸ Azonban az említést érdemel, hogy egyéb végzések (például költségmentesség, keresetlevél visszautasítása, igazolási kérelem el- vagy visszautasítása tárgyában hozott végzések) ellen előterjesztett fellebbezések esetén elkerülhetetlen módon közbeékelődik az elsőfokú eljárásba a másodfokú eljárás, azonban ezek csak a feltétlenül szükséges esetekben és mértékben akasztják meg az elsőfokú eljárás menetét.

kerüljön sor, vagy ha ez nem lehetséges, akkor törekedni kell arra, hogy minél kevesebb tárgyalásra legyen szükség az ítélet meghozatalához. Gyorsaságának alapját az adhatja, hogy teljes körűen előkészítik az állítási (perfelvételi) szakban a tárgyalást, és az eljárást akadályozó, lassító percselekmények már nem tehetők meg ilyenkor, csupán a bizonyításra kell koncentrálni ebben az érdemi tárgyalási szakban.⁶⁰⁹ A bizonyítási szak a perfelvétel során rögzült állítások, nyilatkozatok, indítványok keretein belül és az alapján zajlik. A preklúzió miatt ebben a szakban korlátolt a lehetősége annak, hogy a felek új állítást vagy indítványt tegyenek, azokra csak a törvényben meghatározott esetekben van lehetőség, míg a perfelvétel során e tekintetben nagyobb szabadság illette a feleket.

Az eredeti szabályozás szerint a keresetváltoztatás és keresetkiterjesztés tilalma általános, ez alól csak a felek kölcsönös rendelkezési hatalma között lehet eltérni, ami a rendelkezési elvre vezethető vissza,⁶¹⁰ azonban a Pp. novella gyökeres változásokat hozott az új tényállítás lehetővé tételével. A Pp. novella hatálybalépése óta ugyanis kivételesen lehetőség van a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig előadott tényállításhoz képest eltérő vagy további tény állítására, ha a fél olyan tényre hivatkozik, amely önhibáján kívül, a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után jutott tudomására, illetve következett be, vagy a tudomására jutó, illetve bekövetkező tényre tekintettel válik a per eldöntése szempontjából jelentőssé. Ezen új tény állítására annak bekövetkezésétől vagy a tudomásszerzéstől számított tizenöt napos határidőt enged a törvény.⁶¹¹ A bíróságnak nem kell alakszerű határozatot hoznia az új tényállítás megengedhetőségéről,⁶¹² azonban amennyiben a feltételek fennállása hiányában nem veszi figyelembe, ennek tényéről a felet tájékoztatni kell, és e döntését legkésőbb az ítéletben meg is kell indokolnia.⁶¹³ Ezzel szorosan összefüggésben van az is, hogy a Pp. értelmező rendelkezései közül a novella egyúttal elhagyta a tényállításához képest eltérő vagy további tényre való hivatkozást a kereset- és ellenkérelem-változtatás esetei közül.

E változtatás azt jelenti, hogy nem vált be az az eredeti koncepció, így az új tényállítás lett az az „arany ösvény”, amelyen a bíróság a perfelvétel lezárása után mégis megengedi a jogvita kereteinek a tényeket érintő újra fogalmazását.⁶¹⁴ Az érdemi tárgyalási szakban az új tényállítás biztosítása látszólag a perkoncentráció érvényesülése ellen hat. Azonban az eddigi

---

⁶⁰⁹ Koncepció 11-12.

⁶¹⁰ ÉLESS Tamás – DÖME Attila: *A keresetváltoztatás kérdéséhez*; In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 424.

⁶¹¹ Pp. 214. § (3)-(4) bekezdései

⁶¹² UDVARY [2021] i. m. 134.

⁶¹³ Pp. 214. § (5) bekezdése

⁶¹⁴ UDVARY [2021] i. m. 133-134., UDVARY [2016] i. m. 115-127.

szabályozás túlságosan szigorú keretek közé szorította a feleket azzal, hogy az önhibájukon kívül bekövetkező vagy tudomásukra jutó tény meg nem adhatják elő a perfelvételt lezáró végzést követően, így ezen enyhítő jellegű változtatás helyes lépésnek tekinthető, és ez – az önhiba hiányának elvárása miatt – nem enged teret a feleknek a per szándékos elhúzására, és a per koncentrálsának akadályoztatására.

3. A perkoncentráció megjelenése egyes külföldi államok perjogában

Az európai kontinentális polgári perjogrendszerek négy nagy csoportba kategorizálhatók annak a hangsúlyozásával, hogy természetesen „tisztá” modellek nem léteznek, a felosztás egyes szempontok szerint nyilvánvalóan vitatható. Először is beszélhetünk a *romanista csoportról*, amely a francia, az olasz, valamint az e perjog-modelleken alapuló perrendeket foglalja magában. Közös jellemzőjük, hogy az eljárás három fázisra osztható: a perindítási szakot követően a bizonyítás felvétele következik, majd végül a bizonyítási eljárás megtárgyalása jelenti a harmadik szakaszt. A *posztkommunista csoporthoz* az 1990-es évek előtt a keleti blokkhoz tartozó országok többsége, elsősorban a kelet-közép-európai államok tartoznak. E perjogi csoport a tipikus kontinentális jogi alapokra épül, amely – szovjet hatásra – a kommunista perjogi elemekkel vegyül, vagy vegyült korábban. A perindítást követően egy egységes tárgyalási rendszer érvényesül, amely gyakran folytatólagos tárgyalások egymás után való megtartását jelenti, jelentette. Harmadik kategóriaként a *germán csoportot* kell megemlíteni, amely elsősorban a német és az osztrák perjogi modellen alapul. Jellemző rájuk, hogy az újlatin perjogokhoz hasonlóan három fázisra osztható fel az eljárás, de azoktól eltérő szerepekkel: a perindítás szakaszát a perelőkészítés, majd a bizonyításra fókuszáló érdemi tárgyalás fázisa követi. Az *északi, skandináv csoport* eredetileg a germán (azon belül is az osztrák) modell alapjaira épített, követve a háromosztatú perszerkezetet is. A germán jogrendszerekben meghonosodó főtárgyalási modellben a perelőkészítés szerepe számottevően hangsúlyosabbá vált, és e folyamat az északi perjogokban is megjelent, de a volt szocialista országok többsége is e tendenciát követi.⁶¹⁵

A magyar perjogi kodifikáció során rendkívül fontos szerepet kapott a *jogösszehasonlítás*, és számos állam eljárásjogi rendszere górcső alá került. Az elsődleges példaként a germán jogrendszerek, nevezetesen a német, az osztrák, illetőleg a svájci polgári

---

⁶¹⁵ NYLUND [2016] *Introduction i. m.* 6.

eljárásjog szolgáltak. Továbbá ezek mellett a hazánkhoz hasonló társadalmi, gazdasági, valamint jogi kultúrájú kelet-közép-európai államok képezték az összehasonlítás tárgyát. A perkoncentráció a német, és ezen keresztül az osztrák, valamint svájci perjogból származik, ebből kifolyólag ezen három jogrendszer megoldásainak vizsgálata elengedhetetlen a kutatás során.

Vizsgálati szempontot képez egyfelől az, hogy a koncentráció számára milyen alapvető háttér áll rendelkezésre, továbbá az is a vizsgálat tárgya, hogy az elsőfokú eljárás struktúráját, menetét milyen módon rendezik az egyes perjogi rendszerek a per koncentrációját mindvégig szem előtt tartva. A perkoncentráció követelményével szorosan összefügg a főtárgyalási modell által alkalmazott osztott perstruktúra is, ezért kifejezetten a perelőkészítő, perfelvételi szakasz, a perfelvétel egyes módjai, valamint a perelőkészítés és a főtárgyalás szakaszának elválasztása jelentik az elemzés alapját.

3.1. A német „Konzentrationsmaxime”

Európa polgári perjogára kétségkívül az egyik legnagyobb hatást gyakorló törvény⁶¹⁶ az 1877-es német polgári perrendtartásról szóló törvény (dZPO). Francia alapokra támaszkodva a dZPO teremtette meg az úgynevezett liberális polgári pert, amelyben az állam szerepe csökkent, és a polgári pert kizárólag a felek magánügyének tekintette.⁶¹⁷ A pert kizárólag a felek uralták, a bíró közrehatása nem volt jelentős. Így a hivatalbóliságra kevesebb hangsúly esett, a tiszta tárgyalási elv jellemzi a német liberális pert,⁶¹⁸ amelynek korlátja a felek igazmondási kötelezettsége.⁶¹⁹ A német liberális modell a megalkotása korának politikai szelleméhez többé-kevésbé illeszkedett, azonban manapság már nem alkalmazható, hiszen a jogban való járatlanság súlyos hátrányokkal járhat. Ezt azonban már a német jogalkotó is tudta valamelyest orvosolni, többek között a bíró aktívabbá tételével, és a bizonyos esetekben előírt kötelező jogi képviseléssel.

A törvény még ma is hatályban van, azonban nem meglepő módon számos változtatáson esett át. Ezek közül kiemelendő a törvény centenáriumaán bevezetett 1977-es Egyszerűsítő

---

⁶¹⁶ Többek között hatással volt az osztrák és a magyar perjogra is.

⁶¹⁷ PRÜTTING, Hans: *International Sources of German Civil Procedure*; In: DEGUCHI, M. – STORME M. (eds.): *The Reception and Transmission of Civil Procedural Law in the Global Society: Legislative and Legal Educational Assistance to Other Countries in Procedural Law*, Garant, 2008, 251.

⁶¹⁸ KENGYEL [2013] i. m. 54.

⁶¹⁹ dZPO 138. § (1) bekezdése

Novella (*Vereinfachungsnovelle*), amely az elsőfokú eljárást újrászabályozó stuttgarti modelltől lett méltán híres.⁶²⁰ Ezt másképpen fő tárgyalási modellnek vagy koncentrált modellnek is nevezhetjük.⁶²¹ A dZPO-ban nem jelennek meg *expressis verbis* az alapelvek egy külön alapelvi fejezetben, de természetesen több alapelv is irányadó rá, mint például a tárgyalási elv, a rendelkezési elv, az igazmondási kötelezettség, vagy éppen a gyors eljáráshoz való jog.⁶²² Utóbbihoz kapcsolódik a német perjogra jellemző perkoncentráció elve,⁶²³ azaz a *Konzentrationsmaxime*,⁶²⁴ amely azt az általános hatékonysági elvárást fejezi ki, hogy a bíróságnak a leggyorsabban le kell folytatni az eljárást, lehetőleg egyetlen tárgyaláson.⁶²⁵ A perkoncentrációnak a dZPO-ban is több biztosítéka jelenik meg.

A Pp. 187. §-ához hasonlóan a német perbírónak is több lehetősége van a per előkészítése folyamán. Először is dönthet úgy, hogy írásbeli előkészítést (*schriftliches Vorverfahren*) rendel el.⁶²⁶ Ennek előnye, hogy az érdemi tárgyalásra alapos előkészítés után kerül sor, ugyanis a feleket szigorú határidők kényszerítik arra, hogy pontosan állapítsák meg a kereset tény- és jogbeli alapját a perelőkészítés során. Az alperesnek két hét áll a rendelkezésre a keresetlevél és az idézés kézbesítésétől számítva, hogy ellenkérelmet terjesszen elő.⁶²⁷ Amennyiben szükséges, a felperes is nyilatkozhat erre válaszul, majd ezt követően az alperes reagálhat erre.⁶²⁸ A dZPO 296. §-a szerint, ha a bíróság által meghatározott határidőn belül nem terjeszti elő a nyilatkozatot a fél, akkor főszabály szerint további nyilatkozat vagy indítvány megtétele kizárásra kerül, azaz megvalósul a *Präklusion*.⁶²⁹ A *schriftliches Vorverfahrenhez* hasonló eszköz a magyar bíró rendelkezésére is áll, ugyanis további írásbeli perfelvételt rendelhet el a perfelvételi tárgyalás kitűzése előtt.⁶³⁰

Diszkrécionális jogkörével a bíró azonban dönthet úgy, hogy ehelyett inkább előzetes szóbeli tárgyalást (*früher erster Termin*) tűz ki.⁶³¹ Erre akkor kerül sor, ha könnyebb szóban előkészíteni a pert, tehát ha nem várható a felperestől további tényállítás, vagy ha a bíróságnak

---

⁶²⁰ GOTTWALD, Peter: *Reformhullámok az Egyesült Németország polgári eljárásjogában*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 41.

⁶²¹ NYLUND [2016] *Introduction* i. m. 6.

⁶²² KOCH, Harald – DIEDRICH, Frank: *Civil Procedure in Germany*, C. H. Beck, München, 1998, 27.

⁶²³ KOCH – DIEDRICH i. m. 32.

⁶²⁴ dZPO 272. § (1) bekezdése: A jogvitát egy átfogóan előkészített szóbeli tárgyaláson kell elbírálni.

⁶²⁵ LANGBEIN, John H.: *German Advantage in Civil Procedure*, University of Chicago Law Review, 1985, Vol. 52., Issue 4, 826-827.

⁶²⁶ dZPO 276. §

⁶²⁷ KOCH – DIEDRICH i. m. 81.

⁶²⁸ KOCH – DIEDRICH i. m. 32.

⁶²⁹ KOCH – DIEDRICH i. m. 81.

⁶³⁰ Pp. 187. § a) pontja

⁶³¹ dZPO 275. §

jogkérdésben kell döntést hoznia az eljárás folytatása érdekében. A Németországban kialakult bírói gyakorlat szerint akkor rendel el előzetes szóbeli tárgyalást a bíróság, ha az ügy egyértelműnek tűnik az egyik fél javára. Legalább két hétnek kell eltelnie az idézés kézbesítésétől számítva az előzetes szóbeli tárgyalás megtartásáig. Figyelemre méltó az a szabály, hogy az előzetes szóbeli tárgyalás végén érdemi határozatot is hozhat a bíróság, amennyiben kellőképpen meghatározásra és tisztázásra került a jogvita, tehát nem kizárólag előkészítő funkciója van e tárgyalásnak. A tapasztalat azt mutatja, hogy a törvényszékek (*Landgericht*) első fokon előnyben részesítik az írásbeli előkészítést az előzetes szóbeli tárgyalással szemben, ugyanis a kötelező jogi képviselő miatt a képviselőknek írásbeli nyilatkozatokat kell előterjeszteni, amelyekben a releváns tényeket mutatják be, így gyorsítva az eljárást.⁶³² Észrevehető a párhuzam a magyar perjoggal, hiszen ez az előzetes szóbeli tárgyalás voltaképpen a perfelvételi tárgyalásnak feleltethető meg, így hazánkban is lehetőség van arra, hogy további írásbeli előkészítés nélkül perfelvételi tárgyalást tűzzön ki a bíróság.⁶³³

Kivételes esetben egy harmadik módot is választhat a német bíróság. Ha a kereset kifejezetten alaposnak, vagy éppen ezzel ellenkezőleg valószínűsíthetően alaptalannak mutatkozik, akkor a bíróság mellőzheti a perelőkészítést, és kitűz egy határidőt az érdemi tárgyalásra, de ilyenkor is határidőt szab az alperesi védekezésre. A perelőkészítés mellőzését többnyire a törvényszékek (*Landgericht*) szokták alkalmazni.⁶³⁴ E kivételes eszközt a magyar jogalkotó is bevezette a perrendtartásba azzal a rendelkezéssel, hogy a bíróság eljárhat további írásbeli perfelvétel elrendelése és perfelvételi tárgyalás kitűzése nélkül is.⁶³⁵ Ebben az esetben nem az osztott, hanem a vegyes tárgyalási rendszer megjelenése figyelhető meg.

A perfelvétel során történt alapos előkészítés után kerül sor a szóbeli fő tárgyalásra (*Haupttermin*), amely optimális esetben egy alkalommal végbe tud menni. A fő tárgyalás az előkészítéshez képest sokkal rövidebb és lényegre törőbb, hiszen ez már csak a releváns jogi érvekre, tényekre és bizonyításokra korlátozódik. A *Konzentrationsmaxime*-nek kettős jelentése van: egyrészt a fő tárgyalás koncentráltságát jelenti, másrészt az előkészítés során csak a releváns jog- és ténykérdések koncentrálnak.⁶³⁶

---

⁶³² KOCH – DIEDRICH *i. m.* 81.

⁶³³ Pp. 187. § b) pontja

⁶³⁴ KOCH – DIEDRICH *i. m.* 81.

⁶³⁵ Pp. 187. § c) pontja

⁶³⁶ NYLUND [2016] *Introduction i. m.* 8.

A *Konzentrationsmaxime* magába foglalja továbbá a felek per előbbre viteli kötelezettségét (*Prozessförderungspflicht*),⁶³⁷ amelynek megkülönböztethetjük egy általános és egy különös oldalát. A kötelezettség általános része értelmében a fél az egész perben köteles a gondos pervitelre, a különös oldal pedig a bíró által kitűzött határidők betartására vonatkozik.⁶³⁸ Az általános oldal tekintetében zsinórmérték gyanánt egy ügyeiben gondosan eljáró személy emberképe jelenik meg.⁶³⁹

A perkoncentráció elvének célja, hogy lehetőleg csak egyetlen főtárgyalás legyen megtartva, de ezt csak úgy lehet elérni, ha a bíró teljesíti közrehatási tevékenységét, és átfogóan előkészíti a főtárgyalást.⁶⁴⁰ A dZPO előírja a bíróság közrehatási tevékenységét is, amelynek keretében elsősorban kérdezési és tájékoztatási kötelezettségének kell eleget tennie a bírónak. Az egész per folyamán érvényesül az a vezérelv, hogy a bíróságnak törekednie kell a gazdaságos eljárás lefolytatására (*Prozessökonomie*).⁶⁴¹ A bíró nem csak egyszerűen passzívan átnézi az összegyűjtött bizonyítékokat, de nem is terjeszt elő bizonyítást hivatalból, csupán segíti a feleket abban, hogy tisztázzák a releváns tény- és jogkérdéseket, kiküszöböli a félreértéseket.⁶⁴² Továbbá az elsőfokú eljárás során a bíró köteles előkészíteni a pert egy érdemi tárgyalásra. E kötelezettség elsősorban úgy valósul meg, hogy a bíróság határidőt szab a feleknek az írásbeli előkészítő nyilatkozatok megtételére.⁶⁴³

A 2001-es reform alkalmával Németország egyik fő célkitűzése az elsőfokú eljárás megerősítése volt.⁶⁴⁴ Érdekesség, hogy a kontinentális jog egyik „fellegváraként” számon tartott Németország az amerikai eljárásjogból *discovery* néven ismert előkészítési megoldásból merített e reform során.⁶⁴⁵ Az elsőfokú eljárás megerősítése érdekében az anyagi pervezetést fokozta, a preklúziós szabályokat kiigazította és a békéltető tárgyalást kötelezővé tette a német jogalkotó. Az anyagi pervezetésnek ki kell terjednie a tárgyalás előkészítésére is azért, hogy egy aktív párbeszéd jöjjön létre a bíróság és a felek között. Erre annak érdekében van szükség, hogy a szóbeli tárgyaláson már érdemben tudjon lezajlani a tárgyalás, és így akár egyetlen tárgyaláson is eldönthető legyen a per.⁶⁴⁶

---

⁶³⁷ dZPO 282. §

⁶³⁸ CZOBOLY *i. m.* 24.

⁶³⁹ KOCH – DIEDRICH *i. m.* 32-33.

⁶⁴⁰ THOMAS, Heinz – PUTZO, Hans: *Zivilprozeßordnung*, C. H. Beck, München, 2003, 521.

⁶⁴¹ KOCH – DIEDRICH *i. m.* 28.

⁶⁴² NYLUND [2016] *Introduction i. m.* 7.

⁶⁴³ KOCH – DIEDRICH *i. m.* 33.

⁶⁴⁴ GOTTWALD *i. m.* 58.

⁶⁴⁵ PRÜTTING *i. m.* 256.

⁶⁴⁶ CZOBOLY *i. m.* 47.

3.2. Az osztrák szociális perjogmodell

Ausztria perjogtörténetében mérföldkőnek számít az 1895-ös öZPO. A Franz Klein nevével fémjelzett nagy sikerű törvény – jelentős módosításokkal ugyan – még ma is hatályos nyugati szomszédunkban.

Peter Böhm szerint Franz Klein alkotta meg a „szociális jogállam első permodelljét”, amely számos más állam számára nyújt példát.⁶⁴⁷ Klein tudatosan elfordult a német liberális permodelltől, és küldetésének tekintette a szociálisan hátrányosabb felek védelmét. Ez a hátrány nem csak a felek anyagi körülményeikben, hanem a jogban való jártasságukban is fennáll.⁶⁴⁸ Ennek köszönhetően a Plósz-féle 1911. évi Pp.-ben is irányadó a bíró aktív szerepvállalása és anyagi pervezetése, de a tiszta tárgyalási elv sem valósult meg maradéktalanul, hiszen bizonyos esetekben a bíró is jogosult bizonyításfelvételle.⁶⁴⁹

Modell-értékű, ahogy az öZPO szabályozza a peranyag összegyűjtését, ugyanis a szociális polgári perjogban a bíró a per ura, diszkrecionális hatalmával törekszik előmozdítani a per igazságos, hatékony és gazdaságos lefolyását. Ez a modell a felek anyagi helyzetüknél, jogban való jártasságuknál fogva fennálló egyenlőtlenségek elsimítására szolgál úgy, hogy az aktív bíró alaki és anyagi pervezetésével lefolytatja és irányítja a pert.⁶⁵⁰ Ez a tényállás tisztázásában is megmutatkozik, és ezzel figyelemremélően különbözik az osztrák modelltől a német perjogtól. A dZPO ugyanis a tiszta tárgyalási elvet követi, míg ezzel szemben az öZPO a tiszta tárgyalási elvet óvatosan a nyomozati elv irányába viszi el, azonban még mindig a tárgyalási elv az irányadó.⁶⁵¹ A bírói aktivitás korlátját jelenti, hogy főszabály szerint a bíró nem folytathat le bizonyítást hivatalból,⁶⁵² tehát a felek szolgáltatják a bizonyítékokat, de a bíró is hivatalból eszközölhet minden bizonyításfelvételt, amelyektől „a keresetlevél alapján vagy a tárgyalás folyamán lényeges tények tisztázása várható”.⁶⁵³

Az öZPO a német perjoghoz hasonlóan szintén előírja a felek eljárástámogatási kötelezettségét (*Prozessförderungspflicht*),⁶⁵⁴ amely a Pp.-ben is megjelenő alapelv. Továbbá a feleket igazmondási kötelezettség is terheli, és a teljesség igényével kell feltárniuk a

---

⁶⁴⁷ RECHBERGER *i. m.* 22-23.

⁶⁴⁸ KENGYEL [2013] *i. m.* 55.

⁶⁴⁹ RECHBERGER *i. m.* 39.

⁶⁵⁰ öZPO 182. §

⁶⁵¹ RECHBERGER *i. m.* 24-25.

⁶⁵² FRAD *i. m.* 64.

⁶⁵³ öZPO: 183 § (4) bekezdése

⁶⁵⁴ öZPO: 178. § (2) bekezdése

tényállást.⁶⁵⁵ A liberális modellben azonban nem írta elő az igazmondási kötelezettséget, hiszen a német perjog egyfajta „perháborút” biztosított a peres felek számára. Ezzel ellentétes az osztrák szociális modell, amely az anyagi igazság elérése érdekében elvárja a felektől az igazmondást.⁶⁵⁶

Az osztrák perjog egy ún. „*polgári perbeli munkaközösséget*” kívánt létrehozni, amelyben a bíróság és a felek aktívan együttműködnek. A feleknek a felelőssége nő abban, hogy az igazságra és a teljességre kell törekedniük, azonban a bíró szerepe is számottevően növekszik abban a tekintetben, hogy kezében kell tartania a pert, a jogi képviselő nélküli feleket tájékoztatnia kell, és a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatnia a pert úgy, hogy a tényállás minél szélesebb körű felvilágosítására törekszik. A szociális polgári perjogban a bíró tulajdonképpen az eljárás menedzsere (*managerial judge*), aki dominánsan és ténylegesen levezeti a pert.⁶⁵⁷

Főszabály szerint Ausztria is az osztott perstruktúrát alkalmazza, ám ez inkább a Plósz-féle 1911. évi Pp. tárgyalási rendszeréhez hasonlít, mintsem a német perszerkezethez, de ez az alkalmazandó perrendtől is függ. A hasonlóság nyilván abból ered, hogy az 1911. évi Pp. nagy mértékben merített az öZPO-ból. Az elsőfokú tárgyalás egy szóbeli ún. előkészítő tárgyalással (*vorbereitende Tagsatzung*) indul,⁶⁵⁸ körzeti bírósági (*Bezirksgericht*) szinten keresetlevéllel indult eljárásokban e szakaszban bocsátkozik perbe az alperes, tartományi bírósági szinten (*Landesgericht*) pedig már ezt megelőzően előterjesztette érdemi ellenkérelmét az alperes.⁶⁵⁹ A két bemeneti szint közötti különbségből látható, hogy ez kevésbé rugalmas, mint a német szabályozás.⁶⁶⁰ Az előkészítő tárgyaláson dönt a bíróság a pergátló kifogásokról, a felek előadhatják tény- illetve jogállításaikat, feltárássra kerülnek a vitapontok, majd dönt a bizonyításra szolgáló tárgyalás (*Streitverhandlung*) kitűzéséről a bíróság. Körzeti bíróságokon azonban a vegyes tárgyalási rendszer valósulhat meg úgy, hogy már az előkészítő tárgyaláson megkezdődhet a bizonyítás felvétele, kivéve, ha a bíróság kifejezetten csak előkészítés céljából tűzte ki az előkészítő tárgyalást.⁶⁶¹

Nem vonható kétségbe, hogy az osztrák polgári eljárásjog nemzetközileg kiemelkedő jelentőségű, hiszen egyrészt hatékonysági aspektusból Európa élbolyába tartozik, másrészt

---

⁶⁵⁵ öZPO: 178. § (1) bekezdése

⁶⁵⁶ KENGYEL [2013] i. m. 55.

⁶⁵⁷ RECHBERGER i. m. 26-27.

⁶⁵⁸ öZPO 258. §

⁶⁵⁹ ÉLESS – ÉBNER i. m. 383.

⁶⁶⁰ ÉLESS – ÉBNER i. m. 389.

⁶⁶¹ ÉLESS – ÉBNER: i. m. 383.

modellértékű, mivel számos állam az öZPO-t tekintik mintaadónak, különösen a szociális perjogi modell, ezen belül is a bírói aktivitás és a felek együttműködési kötelezettsége tekintetében. Emellett figyelemre méltó, hogy Ausztria a hatékonyabb pervitelre törekszik annak ellenére is, hogy a polgári perek Ausztriában jelentősen rövidebbek az uniós átlagnál.⁶⁶²

3.3. Az egységes svájci eljárásjog

Svájc sajátos államfelépítése megmutatkozott a polgári perjoghoz való viszonyulásában is. Föderatív, azaz szövetségi állam lévén minden egyes kantonnak különböző polgári eljárásjoga volt, csupán néhány polgári eljárásjogi előírást bocsátott ki a szövetségi jogalkotó. Éppen ezért Svájc a többi államtól eltérően más kihívás előtt állt: nem megújítani kellett a már létező, elavult perjogot, hanem a már jelen lévő kantoni eljárásjogok alapján egy új és egységes polgári perrendtartást kellett megalkotni.⁶⁶³ Az egységes svájci Pp. (schZPO) 2011. január 1. napján lépett hatályba.⁶⁶⁴

A törvény a tárgyalási elvből és a rendelkezési elvből indul ki,⁶⁶⁵ ugyanakkor a bírónak kérdezési kötelezettsége van,⁶⁶⁶ amely némiképp korlátozza a tárgyalási és a rendelkezési elvet is.⁶⁶⁷ A schZPO a teljesség igénye nélkül a következő alapelvekről rendelkezik még: jóhiszeműség elve,⁶⁶⁸ a felek meghallgatáshoz való joga,⁶⁶⁹ nyilvánosság elve,⁶⁷⁰ jogalkalmazás bírósági úton,⁶⁷¹ a rendelkezési és a hivatalbóliség elve.⁶⁷² Ebből látható, hogy a magyar kodifikáció nem a német és az osztrák vonalat követte, hanem a rövid svájci alapelvi fejezethez hasonlít a Pp. alapelvi fejezete is, amelyben csak a legfontosabb vezérlőelvekről esik rendelkezés.⁶⁷³

---

⁶⁶² RECHBERGER *i. m.* 33.

⁶⁶³ SUTTER-SOMM, Thomas: *A svájci polgári perendtartás – Keletkezése és súlypontjai*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 221-222.

⁶⁶⁴ DOMEJ, Tanja: *Switzerland: Between Cosmopolitanism and Parochialism in Civil Litigation*; In: KRAMER, X. E. – VAN RHEE, C. H. (eds.): *Civil Litigation on a Globalising World*, Springer, the Hague, 2012, 247.

⁶⁶⁵ schZPO 55. §

⁶⁶⁶ schZPO 56. §

⁶⁶⁷ SUTTER-SOMM *i. m.* 231.

⁶⁶⁸ schZPO 52. §

⁶⁶⁹ schZPO 53. §

⁶⁷⁰ schZPO 54. §

⁶⁷¹ schZPO 57. §

⁶⁷² schZPO 58. §

⁶⁷³ VARGA [2014] *i. m.* 42.

A dZPO-hoz és a Pp.-hez hasonlóan Svájcban is három lehetősége van a perelőkészítés tekintetében a bírónak a keresetlevél kézbesítése és az ellenkérelem beérkezése után. Amennyiben az ügy bonyolultsága miatt szükséges további előkészítés, a bíróság egy második iratváltást rendelhet el (*zweiter Schriftenwechsel*).⁶⁷⁴ Ha ez nem szükséges, akkor a bíróság egy ún. instrukciós tárgyalást (*Instruktionsverhandlung*)⁶⁷⁵ tűz ki, de erre sor kerülhet a második iratváltás után is. Az instrukciós tárgyaláson tisztázásra kerül a per tárgya, a felek kiegészíthetik tényelőadásait, a bíróság megkísérli a felek közötti egyezség létrehozását, valamint nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy akár már bizonyítást is elrendelhet a bíróság. Harmadik esetben a bíróság közvetlenül is megidézheti a feleket a főtárgyalásra, ha egyszerűen megítélhetőnek tűnik a jogvita.

A svájci perjogban is ismert a cezúra, amelyet az akta lezárása (*Aktenschluss*) valósít meg. Erre a második iratváltás, illetve az instrukciós tárgyalás után kerül sor még a főtárgyalás előtt, vagy ha közvetlenül a főtárgyalásra idézte a bíróság a feleket, akkor a főtárgyaláson a felek válaszai és viszontválaszai után történik. Ezzel beáll a preklúzió, korlátozott lesz a keresetváltoztatás.⁶⁷⁶ Majd egy koncentrált főtárgyaláson (*Hauptverhandlung*) sor kerülhet a bizonyításra és az érdemi döntésre.⁶⁷⁷

3.4. A volt szocialista államok perkoncentrációra irányuló reformjai

Néhány ország hazánkéhoz hasonló jogi és társadalmi háttérrel rendelkezik, amelyekben az elmúlt években jelen kodifikációhoz hasonló folyamatok mentek, mennek végbe. Románia, Litvánia, Lengyelország, Szlovénia, valamint Csehország reformjait vizsgálom meg elsősorban alapelvi, illetve perkoncentrációs és preklúziós aspektusból.

3.4.1. Románia

Habár a magyar kodifikáció nem vette számottevően figyelembe a román perjogot, annak ellenére mégis érdemes lehet rávilágítani néhány párhuzamra, különbségre, összefüggésre.⁶⁷⁸ A régi román 1865. évi Pp. nem rendelkezett az alapelvekről, azonban ezzel

---

⁶⁷⁴ schZPO 225. §

⁶⁷⁵ schZPO 226. §

⁶⁷⁶ ÉLESS – ÉBNER *i. m.* 383-384.

⁶⁷⁷ schZPO 228-234. §

⁶⁷⁸ SZÉKELY János: *Magyarország és Románia perjogának fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig*, PhD értekezés, 2016, 256.

a felfogással szakított az új, 2010. évi perjogi törvény, ugyanis számos alapelvet szabályoz explicit módon. Ennek indokolása, hogy az alapelvek az eljárásjog alappillérei, amelyek meghatározzák annak szemléletét, irányát és megközelítésmódját. A tételesen körülhatárolt alapelvekre könnyebben lehet hivatkozni, így elősegítve a jogbiztonságot.⁶⁷⁹ Az új román Pp. tizenöt alapelvet nevez meg, köztük a rendelkezés elvét, a kétoldalú meghallgatás elvét és a bírák aktív szerepének elvét.⁶⁸⁰ A kétoldalú meghallgatás (kontradiktórius eljárás) elve keretében rögzíti, hogy a felek közreműködésre (együttműködésre) kötelesek, azaz kellő időben közölniük kell a bíróságon keresztül vagy közvetlenül egymással a bizonyítási indítványukat, valamint azokat a ténybeli és jogi indokokat, amelyekre követeléseiket és védekezéseiket alapozzák, hogy mindegyikük meg tudja szervezni védekezését.⁶⁸¹ Székely János látványos kodifikációs hibának titulálja azt, hogy ez a perkoncentrációra és jóhiszeműségre vonatkozó előírás a kontradiktórius eljárás elvén belül kapott helyet a szabályozásban.⁶⁸²

A kodifikáció során a román jogalkotó fontosnak tartotta, hogy a bírók minél aktívabban szerepeljenek a perben, azonban ez a magyar szemlélethez képest is fokozottan valósult meg. Ugyanis a tárgyalási elv helyett az inkvizitórius tárgyalási elvet alkalmazza a román eljárásjog, amelynek célja a teljes bizonyítottság elvének megvalósítása.⁶⁸³ Tudniillik, a román bíró bármilyen egyéb intézkedést elrendelhet, amely indokolt az igazság felderítése céljából még a felek akarata ellenére is.⁶⁸⁴ A bírói aktivitás igen, azonban a széleskörű *ex officio* bizonyítás és a nyomozati elv már nem felel meg az európai tendenciáknak, valamint a rendelkezési elv is komoly korlátozások közé esik álláspontom szerint. A román per koncentrációja úgy valósul meg a három szakaszból álló eljárásban,⁶⁸⁵ hogy ideális esetben nyilvános tárgyalásra csak egyetlen alkalommal, a per végén kerül sor, amikor a felek bemutatják érdemi következtetéseiket, ezt követően pedig már a határozathozatalra kerül sor.⁶⁸⁶ Érdekes újítás még a lassú pervitel kiküszöbölése érdekében bevezetett szabály, amely előírja a per időtartamának

---

⁶⁷⁹ PANTILIMON *i. m.* 246.

⁶⁸⁰ PANTILIMON *i. m.* 246-252.

⁶⁸¹ Román polgári eljárásjogi törvénykönyv 14. § (2) bekezdése

⁶⁸² SZÉKELY [2016] *i. m.* 155.

⁶⁸³ SZÉKELY János: *Újítások a bizonyítási eljárás terén Románia új Polgári eljárásjogi törvénykönyve rendelkezéseinek fényében*; In: HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalin – SURI Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*, Pázmány Press, Budapest, 2014.

⁶⁸⁴ GHIȚĂ *i. m.* 319.

⁶⁸⁵ Úgymint: írásos, vizsgálati és tárgyalásos szakasz. A magyar perszerkezetre rávetítve e szakaszok hozzávetőlegesen megfeleltethetők a perindítási, perfelvételi, érdemi tárgyalási stádiumoknak.

⁶⁸⁶ <http://www.jogiforum.hu/hirek/29054> (Letöltve: 2016.10.30.)

előzetes felmérését. Az első tárgyalási napon a felek meghallgatását követően a bíró határozatban rögzíti az ügy várható időtartamát, amelyhez kötve van.⁶⁸⁷

3.4.2. Litvánia

Hasonlít a magyar javaslat alapelvi megoldásához a 2002. évi litván Pp.,⁶⁸⁸ amelyben szerepel az igazság felderítésének bírói kötelezettsége, az együttműködés elve,⁶⁸⁹ a fél eljárástámogatási kötelezettsége,⁶⁹⁰ a *perkoncentráció elve* és a *pergazdaságosság elve* is.⁶⁹¹ Különösen arra szeretnék rámutatni, hogy a perkoncentráció mint alapelv szerepel a litván Pp.-ben, ezzel is példát nyújtva a magyar kodifikációnak. A perkoncentráció követelményét akként rögzíti, hogy a bíróságnak mindent meg kell tennie az eljárás elhúzódásának elkerülése érdekében, és törekednie kell arra, hogy a jogvitát egy tárgyaláson bírálja el. Különbség a magyar megoldáshoz képest, hogy itt a perkoncentráció elvének címzettje – technikailag – kizárólag a bíróság, azonban a litván perjog is előírja – a jóhiszeműség elvével egybeolvasztva – a felek eljárástámogatási kötelezettségét. A perkoncentráció alapelvvé tételével együtt a litván perjog is a főtárgyalási modell alkalmazása mellett tette le a voksát. Ennek megfelelően az eljárás perelőkészítési, valamint főtárgyalási szakra osztható, azonban sajátos megoldás, hogy a kisértékű (2000 eurót meg nem haladó pertárgyértékű) perekben nem kötelező a perelőkészítő szak.⁶⁹² Érdekesség az is, hogy a litván perjog mereven elválasztja egymástól az írásbeli és a szóbeli előkészítést, a kettő vegyítése nem lehetséges.⁶⁹³ E ponton eltérés detektálható a magyar megoldáshoz képest, ugyanis hazánkban a további írásbeli perfelvételt minden esetben perfelvételi tárgyalás követi, így az írásbeli előkészítés nem helyettesíti, csupán megelőzi és egyben megalapozza a szóbeli előkészítést. Ugyanakkor hasonlóság, hogy a bíróságnak a perelőkészítő szakaszt egy *végzéssel kell lezárnia*, amely egyben idézőként is funkcionál az érdemi tárgyalásra. A végzés preklúziós hatásának köszönhetően rögzíti a jogvita kereteit, így a meghozatalát követően a keresetváltoztatás, viszontkereset, valamint további bizonyítási

---

⁶⁸⁷ PANTILIMON *i. m.* 259.

⁶⁸⁸ NEKROŠIUS, Vytautas: *A litván polgári perrendtartás fejlődése az elmúlt években*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *A közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 182.

⁶⁸⁹ Litván Pp. 8. §

⁶⁹⁰ Litván Pp. 7. § (2) bekezdése

⁶⁹¹ Litván Pp. 7. § (1) bekezdése

⁶⁹² VÉBRAITÉ, Vigita: *Some Important Features of Lithuanian Civil Procedure*; *Acces to Justice in Eastern Europe*, 2019/1, 48.

⁶⁹³ VÉBRAITÉ, Vigita: *Preparatory Stage in the Baltic States: Similarities*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 147.

indítvány csak kivételes esetben terjeszthető elő. Azonban e végzés meghozatala mellőzhető, ha az érdemi tárgyalásra való áttérés feltételei fennállnak.⁶⁹⁴

3.4.3. Lengyelország

A még ma is hatályos 1964. évi lengyel Pp.-ben a 2011-es módosításnak köszönhetően sor került a koncentráció reformjára.⁶⁹⁵ A reform előtt a cseh Pp.-hez hasonlóan különbséget kellett tenni *bírói és törvényi preklúzió között*.⁶⁹⁶ Lengyelországban a perkoncentráció elve úgy valósult meg, hogy a félnek a szóbeli tárgyalás lezárásáig kellett előadnia a tényállásokat és megtenni a bizonyítási indítványokat. 2000 óta a jogi képviselővel eljáró felet a bíróság arra kötelezhette, hogy egy ún. előkészítő iratban terjessze elő minden állítását, kifogását, bizonyítékát, különben az erre való joga a per későbbi szakaszában ki van zárva. Kereskedelmi ügyekben a felperesnek ezt a keresetlevélben, az alperesnek az ellenkérelemben kellett megtennie ugyanezzel a jogkövetkezéssel.⁶⁹⁷ A bíróság azonban további előkészítést is kérhet, amely főszabály szerint írásbeli, így perelőkészítő iratokat nyújtanak be a felek.⁶⁹⁸ Így arra a lengyel specialításra kívánok rámutatni, hogy bizonyos esetekben már a per előtt megvalósul a perkoncentráció. A 2011-es módosítás a koncentrációt is megváltoztatta, mivel itt már a bíró diszkrecionális jogkörébe tartozik a preklúzió, hiszen ezután már a késedelmes előterjesztés elutasításáról a bíróság dönt.⁶⁹⁹ E megoldás az Plósz-féle 1911. évi Pp. 222. §-ában foglaltaknak feleltethető meg.

3.4.4. Szlovénia

Szlovénia 1991-es függetlenedése után vitás kérdéssé vált a bírói aktivitás, azonban végül az aktív bírói szerepkör mellett döntöttek.⁷⁰⁰ Az 1999. évi szlovén Pp. nem rendelkezett a perkoncentrációról, ezt a hiányosságot a 2008-as *Novella-D* próbálta orvosolni, így a bíró nem

---

⁶⁹⁴ VÉBRAITÉ [2016] i. m. 157.

⁶⁹⁵ WEITZ, Karol: *Polgári eljárásjogi reformok a Harmadik Lengyel Köztársaságban*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 126.

⁶⁹⁶ PISZCZ, Anna: *Polish Civil Proceedings: Expanding the Floor for Preparatory Stage*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 167.

⁶⁹⁷ WEITZ i. m. 123-124.

⁶⁹⁸ PISZCZ i. m. 171.

⁶⁹⁹ Weitz i. m. 126.

⁷⁰⁰ GALIĆ, Aleš: *A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 169-170.

tudta kellőképpen ösztönözni a feleket a főtárgyalásra való teljes felkészülésre.⁷⁰¹ Szlovéniában is az osztott perszerkezet érvényesül, az előkészítő szakaszt a főtárgyalás követi.⁷⁰² A Novella-D bevezette az előkészítő iratok megfelelő időben való előterjesztésének általános kötelezettségét, azaz a tárgyalás előtt kellett a feleket tájékoztatni az előkészítő iratról.⁷⁰³ A dZPO⁷⁰⁴ hatása, hogy a bíró kötelezheti a feleket arra, hogy megfelelő határidőben nyilatkozzanak a magyarázatra szoruló állításokról az előkészítő iratban, és hogy magyarázzák el addigi előadásaikat, továbbá hogy válaszoljanak az ellenfél nyilatkozataira.⁷⁰⁵ Azonban az ügy körülményeire tekintettel a bíró dönt, hogy szükséges-e írásbeli perfelvétel. A preklúzió ügy lazul Szlovéniában, hogy bírósági mérlegelést követően elfogadhatók azok az elkésett nyilatkozatok is, amelyek nem okozzák a per elhúzását, vagy megfelelően igazolja azt a fél. A magyar koncepcióhoz hasonlóan a szlovén novella az eljárás koncentrációja érdekében több felelősséget és körültekintést vár el mind a bírótól, mind a felektől.⁷⁰⁶

3.4.5. Csehország

Az 1963. évi polgári perrendtartást átfogóan módosító úgynevezett 2000-es „nagy” *Novella* kulcsfontosságú szerepet tölt be a perkoncentrációs elemek bevezetésében Csehországban. Meg kell jegyezni, hogy a cseh jogalkotó egy egészen eredeti megoldást alkalmazott, ugyanis a törvény megkülönbözteti a *törvényi koncentrációtól a bírói koncentrációt (koncentrace soudcovská)*.⁷⁰⁷ Előbbi az első tárgyalási időpont lezárására vonatkozik, azaz főszabály szerint nem vehetők figyelembe a később előadott tényállítások és bizonyítási indítványok. Ezzel szemben kérelemre a bíró dönt a preklúzióról úgy, hogy határidőt szab, amely után nem lehet késedelmesen állításokat, indítványokat tenni.⁷⁰⁸ A bírói koncentráció azonban sikertelennek bizonyult, így 2009-ben el is törölte ezt a cseh jogalkotó. Amennyiben ezt a magyar perkoncentrációra kívánjuk vetíteni, látható, hogy hazánk megoldása a bírói mérlegelés miatt inkább a bírói koncentrációhoz hasonlít, viszont lényeges különbség, hogy a cseh jogban ez kérelemre történik, míg a magyar perrendtartásban kizárólag a bíró dönt

---

⁷⁰¹ GALIĆ [2014] i. m. 174.

⁷⁰² Koncepció 106-107.

⁷⁰³ GALIĆ [2014] i. m. 174-175.

⁷⁰⁴ dZPO 273. §

⁷⁰⁵ GALIĆ, Aleš: *The Preparatory Stage of Civil Proceedings in Slovenia, the Czech Republic and Slovakia: Halfway There Yet?*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 121.

⁷⁰⁶ GALIĆ [2016] i. m. 177.

⁷⁰⁷ GALIĆ [2016] i. m. 121.

⁷⁰⁸ DVOŘÁK, Bohumil: *A cseh polgári eljárásjog fejlődése 1989 óta*, Magyar Jog, 2013/1., 55.

róla hivatalból, azonban a bíró a koncentráció eszközöléséről figyelmezteti a feleket, akik még utoljára tehetnek nyilatkozatokat a perfelvétel során.

V. A SPECIÁLIS PERRENDEK ÉS AZ ABBÓL LEVONHATÓ TAPASZTALATOK

A közelmúltban két, az általánostól eltérő polgári perrend is kialakult a magyar jogban. Az egyik – a gyorsított per – megalkotása kifejezetten a jogalkotó szándéka volt, míg a másikat – a veszélyhelyzeti perrendet – a kényszer szülte. Előbbi egy különleges, a Pp.-n kívül szabályozott pertípus, utóbbi pedig az általános perrend ideiglenes átszabását jelentette, amely néhány megoldásától eltekintve már hatályát veszítette. Noha alapvetően eltérő jellegű, tárgyú és célú a két eljárás, azonban látni lehet, hogy számos ponton megjelennek közös vonások. Éppen ezért szükséges rávilágítani e két perrend azon megoldásaira, amelyek tanulságként szolgálnak. Ez azért szükséges, mert bizonyos újítások megfontolást igényelhetnek annak érdekében, hogy a jövőben az általános polgári peres eljárás során is érvényesüljenek a hatékony és koncentrált pervitel megvalósítása érdekében.

1. A gyorsított per főbb vonásai

A perkoncentráció, a hatékony pervitel és a perfelvétel speciális szabályozása tekintetében mindenképpen áttekinteni a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló 2020. évi LXX. törvény (a továbbiakban: Gyptv.) szabályozási megoldásait. Már önmagában a törvény elnevezése is egyértelmű utalást tartalmaz arra, hogy e speciális pertípusnak az egyik alapvető jellegzetessége a gyorsaság, vagy legalábbis az erre való törekvés. A törvény elnevezését illetően érdemes rámutatni, hogy az helyesebb és szakszerűbb volna, ha az „*a bűncselekménnyel okozott kár és nem vagyoni sérelem miatti sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló*”,⁷⁰⁹ vagy „*a bűncselekményt is megvalósító magatartás miatt kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése iránt indított gyorsított perről szóló*” 2020. évi LXX. törvény elnevezést kapta volna.⁷¹⁰ A per gyorsítása kétségkívül az eljárásra vonatkozó részletszabályokon alapul, ennél fogva szükséges megvizsgálni, hogy milyen részletszabályok teszik lehetővé a per gyorsítását.

---

⁷⁰⁹ Lásd: PATAKY Tibor: *Néhány gondolat a gyorsított perről szóló törvényről*, Kártérítési és Biztosítási Jog, 2020/3.

⁷¹⁰ Lásd: CSÖNDES Mónika: *Polgári anyagi jogi szempontú észrevétel 'A bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről' szóló 2020. évi LXX. törvény címéhez és szövegéhez*, Corvinus Law Papers, 2021/1. <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6235/> (Letöltve: 2023.02.17.); SZEGHŐ Katalin: *A gyorsított per jogalkalmazási kérdései*, Magyar Jog, 2021/7-8., 412. E felfogás az ítélkezési tevékenységben is visszaköszön, lásd: Debreceni Ítéletábla Pf.20.310/2021/4.

Először is, a törvény a gyorsított perek elintézését *a törvényszék hatáskörébe* utalja.⁷¹¹ Ennek oka vélhetően az, hogy a törvényszéki szinten a járásbíróvági szinthez képest csekélyebb az ügyteher,⁷¹² így a törvényszékek esetén kisebb eséllyel várható az eljárás elhúzódása. A törvény indokolása szerint a törvényszéki hatáskör mellett szól az is, hogy rendszerint e bíróságokon biztosítottak az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatás feltételei.⁷¹³ Megjegyzendő, hogy napjainkban e lehetőség már nem csupán a törvényszékekhez kapcsolódik, ugyanis 2019 óta az országban valamennyi járásbíróvági, törvényszék, ítélőtábla és a Kúria is rendelkezik már legalább egy távmeghallgatásra alkalmas, telekommunikációs eszközökkel felszerelt tárgyalóteremmel.⁷¹⁴ Nem feltétlenül az eljárás gyorsítását szolgáló, de kétségtelenül az eljárás egyszerűsítését biztosító szabály az, hogy – a törvényszéki hatáskör ellenére – *nem kötelező a jogi képviselőt.*⁷¹⁵ Ezáltal a felperes jogérvényesítése némileg egyszerűbb, ugyanis nem kell a jogi képviselőtől gondoskodnia, saját maga személyesen is eljárhat a perben, és ezáltal a jogi képviselőtől való költségeit sem kell megelőlegeznie. Azonban e könnyítés a fellebbezési és a felülvizsgálati eljárásban már nem érvényesül a jogorvoslattal élő fél számára,⁷¹⁶ sőt, a törvény nem írja elő, hogy ez csak az ítélet esetén irányadó, ezért valamennyi végzés ellen előterjesztett fellebbezés, felülvizsgálat esetén is kötelező a jogi képviselő közreműködése.⁷¹⁷ A *soronkívüliség*, valamint a bíróság általános intézkedési határidejének harminc napról nyolc napra való csökkentése egyértelműen a per időszerű és gyors lefolytatását teszik lehetővé.⁷¹⁸ Ugyancsak a gyorsítás érdekében döntött úgy a jogalkotó, hogy e pertípusban kizárta a beavatkozás, viszontkereset, beszámítás, felek megegyezésén alapuló szünetelés, valamint a tárgyi keresethalmazat lehetőségét.⁷¹⁹ A Gyptv. 6. § (4) bekezdése szerint a gyorsított perben legfeljebb ugyanazon bűncselekményt megvalósító magatartással összefüggő *kártérítés* vagy *sérelemdíj* iránti igények érvényesíthetők egyidejűleg, következésképpen a Ptk. 2:51. § (1) bekezdésében foglalt, a személyiségi jogok megsértésének *felróhatóságtól független (objektív) szankciók alkalmazása nem kérhető* a gyorsított perben, ezen igények érvényesítésére kizárólag az általános szabályok szerint

---

⁷¹¹ Gyptv. 3. § (1) bekezdés

⁷¹² 2022-ben a járásbíróvágiakra 102 812, a törvényszékekre 6280 (elsőfokú) polgári peres ügy érkezett. Bírósági statisztikai évkönyvek, 2022. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/statisztikai-evkonyvek> (Letöltve: 2023.07.26.)

⁷¹³ A Gyptv. 3., 5., §-ához fűzött miniszteri indokolás

⁷¹⁴ Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2019. évi beszámolója, 52. <https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2019-evi-beszamoloja> (Letöltve: 2023.02.19.)

⁷¹⁵ Gyptv. 5. § (1) bekezdés

⁷¹⁶ Gyptv. 5. § (2) bekezdés

⁷¹⁷ SZEZHŐ Katalin: *A gyorsított per jogalkalmazási kérdései*, Magyar Jog, 2021/7-8., 417.

⁷¹⁸ Gyptv. 6. § (1) bekezdés

⁷¹⁹ Gyptv. 6. § (2) és (4) bekezdés

lefolytatott polgári perben van lehetőség.⁷²⁰ A Pp.-ben foglaltakhoz képest több esetben is rövidebb határidőt szab meg a Gyptv. egyes eljárási cselekmények teljesítésére, így az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére – határidő-hosszabbítási lehetőség nélkül – negyvenöt helyett harminc nap áll az alperes rendelkezésére,⁷²¹ valamint a másodfokú eljárásra is konkrét határidőket határoz meg a jogszabály: ítélet esetén negyvenöt, míg végzés esetén harminc napon belül kell a másodfokú bíróságnak elbírálnia az ügyet.⁷²²

1.1. A gyorsított per struktúrája

Am a perhatékonyság szempontjából mindenképpen az a legfigyelemreméltóbb szabály, hogy a gyorsított per *nem különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra*. Ez azt jelenti, hogy a jogalkotó ezen eljárástípust az osztott perszerkezet elhagyásával kívánja gyorsítani. Ennek kapcsán érdemes Németh Jánosnak az értekezésben korábban már felidézett gondolatára visszautalni, mégpedig arra, hogy az 1952. évi szocialista Pp. is éppen a gyors és időszerű pervitel megvalósítása érdekében mellőzte az 1911. évi Pp. által alkalmazott osztott perszerkezetet, valamint az ehhez kapcsolódó percezúrát, és helyette a polgári per tárgyalását egy egységes folyamatnak tekintette az egyszerű és gyors eljárásra törekedve.⁷²³ A Pp. megalkotása során ugyanakkor a hatékony pervitel megvalósítása érdekében kifejezett célkitűzés volt a per koncentrációja az osztott perszerkezet útján. Ehhez képest antagonisztikusnak mondható jelenség az, hogy éppen a gyorsított per mellőzi az osztott perszerkezetet. Mintha mégis csak arra utalna burkoltan a jogalkotó ezzel, hogy az osztott perstruktúra a gyors pervitel akadálya.

A perfelvételi szakot mellőzte a jogalkotó, és azt beépítette az egységes tárgyalási folyamatba. Így azt látni, hogy a gyorsított per struktúrája az 1952. évi Pp. által is alkalmazott *egységes tárgyalási rendszert* követi. Azt azonban le kell szögezni, hogy a gyorsított pernek az egységes szerkezete nem jelenti azt, hogy gyökeresen szakít a 2016. január 1. napjától hatályos Pp. valamennyi újításával. Ezen belül külön kiemelendő, hogy a Pp. által az osztott perszerkezet bevezetésével és a perfelvétel stádiumának hangsúlyossá tételével a jogalkotó arra törekedett, hogy a jogvita elbírálása a lehető legszélesebb körben előkészíthető legyen. Ebben a tekintetben azonban nem hozott pálfordulást a gyorsított per sem, egyszerűen csak (részben) más

---

⁷²⁰ SZEGHŐ *i. m.* 418.

⁷²¹ Gyptv. 8. § (1) bekezdés

⁷²² Gyptv. 11. § (1) bekezdés

⁷²³ NÉMETH [1985] *i. m.* 290.

eszközökkel kívánja ezt megvalósítani. A perindítás – a keresetlevél többletként megjelenő tartalmi elemétől eltekintve⁷²⁴ – az általános szabályok szerint történik, a bíróság közli a keresetet az alperessel, egyúttal – a törvényben meghatározott harminc napos határidővel – írásbeli ellenkérelem előterjesztésére hívja fel. Mivel eltérő szabályokat határoz meg a Gyptv., az írásbeli ellenkérelem elmaradása bírósági meghagyás kibocsátását eredményezi az általános szabályok szerint. A gyorsított perben az írásbeli ellenkérelem előterjesztését közvetlenül követő eljárás túlnyomórészt az általános szabályok szerint lefolytatott további írásbeli perfelvétellel mutat hasonlóságot. Az írásbeli ellenkérelmet a bíróság megküldi a felperesnek, és – nyolc napos határidővel – nyilatkozattételre hívja fel. Ennek során a bíróság kérdéseket tehet fel, és a felperesnek ezekre, illetve az alperesi állításokra, tagadásokra, vitatásokra, valamint az alperes által csatolt okiratokra kell, illetve érdemes reflektálnia.⁷²⁵ Ez lényegében – azonban kimondatlanul – a Pp. 201. § (1)-(4) bekezdéseiben részletezett *válasziratnak* feleltethető meg. A felperesnek e nyilatkozatát – ugyancsak nyolc napos határidő tűzésével, szükség esetén kérdések feltételével egyidejűleg – a bíróság kézbesíti az alperesnek, aki észrevételeket tehet erre.⁷²⁶ Ez pedig kísértetiesen hasonlít a Pp. 201. § (5) bekezdésében említett *viszontválasz* jogintézményére. Következésképpen azt lehet látni, hogy az eljárás előkészítése – kötelező jelleggel – kétszeri iratváltásban nyilvánul meg. Az osztott perszerkezet kimondott mellőzése ellenére a Gyptv. preklúziós szabályt is rögzít: a felperes és az alperes az imént megjelölt iratok előterjesztésére nyitva álló határidőn belül jogosult a kereset-, illetőleg ellenkérelem-változtatásra.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért volt szükség annak kimondására, hogy a gyorsított per nem különül el perfelvételi és érdemi szakra? A kétosztatú perszerkezet hiányában értelemszerűen nem lehet percezúráról beszélni, továbbá a perfelvételt lezáró végzés preklúziós hatása sem érvényesül. Viszont a preklúzió a felperes esetén az ellenkérelem észrevételezéséhez (*quasi válaszirathoz*), az alperes esetén pedig ez utóbbi észrevételre tehető észrevételnek (*quasi viszontválaszának*) előterjesztéséhez fűződik, ugyanis legkésőbb e percselekménnyel tehetnek újabb bizonyítási indítványokat, valamint változtathatják meg a keresetet, illetve az ellenkérelmet.⁷²⁷ Az általános perrenddel összevetve a további írásbeli perfelvételt követően még – legalább – egy perfelvételi tárgyalás is megtartásra kerül, amelyen – egészen a perfelvétel lezárásig – a feleknek lehetősége van új perfelvételi nyilatkozatokat tenni, azokat, illetve a

---

⁷²⁴ Gyptv. 7. § (1) és (2) bekezdése

⁷²⁵ Gyptv. 8. § (2) bekezdés

⁷²⁶ Gyptv. 8. § (3) bekezdés

⁷²⁷ Gyptv. 8. § (4) bekezdés

keresetet és az ellenkérelmet megváltoztatni. A gyorsított per menete túlnyomórészt az általános perrend a további írásbeli perfelvételt mint perfelvételi utat választó eljárásrendjének feleltethető meg azzal a számottevő különbséggel, hogy a perfelvételi tárgyalás kiesik ebből a folyamatból. Az látható, hogy a gyorsított per esetén is irányadó a perkoncentráció követelménye. Hovatovább, a preklúziós szabályok is megjelennek, amelyek a pernek egy meglehetősen korai szakaszához kötődnek, és tulajdonképpen e korai preklúzióknak is köszönhetően tekinthetjük a gyorsított pert gyorsítottnak. Emellett tisztán látható, hogy a Gyptv. egyértelműen az *írásbeliséget* részesíti előnyben, és a szóbeliséget, azaz a tárgyalás tartását csak kivételes, indokolt esetben teszi lehetővé. A gyorsított per jellegadó sajátossága, hogy a szóbeliség, egyben a tárgyalás háttérbe szorításával törekszik a per gyors és időszzerű lefolytatására.

1.2. A tárgyalás specialitása

További markáns különbség a hagyományos polgári perekhez képest, hogy a gyorsított perben a főszabály *a tárgyaláson kívüli elbírálás* abban az esetben, ha az okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítást nem kell lefolytatni.⁷²⁸ Egyéb bizonyítás esetére a törvény pedig előírja, hogy a tárgyalást *elsősorban elektronikus hírközlő hálózat* vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz (tehát a *via video* rendszer segítségével *távmeghallgatás*) útján kell megtartani.⁷²⁹ Azt lehet látni, hogy a gyorsított pernél a jogalkotó egyáltalán nem tekintette a tárgyalást egy megkerülhetetlen perbeli eseménynek. A tárgyalás mellőzésének, illetve annak megtartása esetén a távmeghallgatás alkalmazásának az indoka elsődlegesen az, hogy ennek köszönhetően a felperesnek (azaz sértettnek) fizikailag nem kell találkoznia az alperessel (a terhelttel), mellyel elkerülhető vagy jelentősen csökkenthető a sértett másodlagos viktimizációja.⁷³⁰ A másodfokú eljárás során kivételesen sincs lehetőség tárgyalás megtartására.⁷³¹

---

⁷²⁸ Gyptv. 11. § (1) bekezdés

⁷²⁹ Ennek a részletes szabályait a Pp. XLVII. fejezete rögzíti.

⁷³⁰ Gyptv. miniszteri indokolás a 11. §-hoz.

⁷³¹ Gyptv. 11. § (1) bekezdés

1.3. Miért pont a gyorsított per lett „gyorsított”?

A jogalkotó úgy vélte, hogy a gyorsaságnak kiemelt jelentőséget biztosít a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelem megfizetése iránt indított perekben. Az emögött húzódó jogpolitikai szándék a *viktimológiai (áldozattani)* szempontok előtérbe helyezése, a speciális eljárásrendet alkalmazó törvény megalkotásának elsődleges célja a bűncselekmények sértettjeinek, áldozatainak könnyebb, gyorsabb, egyszerűbb joghoz való jutás lehetőségének biztosítása volt. Ennek jelentőségét hangsúlyozza az is, hogy a Be. preambuluma is különös hangsúlyt fektet a bűncselekmények sértettjeinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésére, és ezen alapvető elvárás kielégítése céljából hasonló megfontolásból született meg a Gyptv. is.⁷³²

A jogalkotó ennek a speciális pernek a kiemelt jelentőségével kívánta lehetővé tenni, hogy a büntetőbíróság által jogerősen megállapított bűncselekmény esetén annak a sértett, illetve magánfél – a polgári jogi igénynek a büntetőeljárásban történő elbírálása hiányában – az általános szabályok szerinti perekhez képest egyszerűbben és gyorsabban legyen képes az igényét érvényesíteni és a jogsérelmét bírósági úton helyreállítani. Erős érv e megfontolás mellett az, hogy egy korábbi eljárásban, a büntetőeljárásban már jogerősen megállapították a bűncselekmény elkövetését, továbbá az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a büntetőeljárás során keletkezett iratok nagyban hozzájárulnak a gyorsított perben a bizonyítás lefolytatásához, ugyanis azok felhasználhatók a perben is, így – az általános szabályok szerinti perhez képest – a tényállás tisztázása nagy részben már a büntetőeljárás során megvalósult, és e feladat alól mentesül a gyorsított perben eljáró bíróság. Így tehát a már lefolytatott büntetőeljárás indokolhatja a gyorsított per egyszerűsítését, azonban éppen nem a perfelvétel vonatkozásában. A perfelvétel ugyanis a kérelmek, tény- és jogállítások, nyilatkozatok, bizonyítási indítványok megtételének terepe. Ilyen kérelmek, jogállítások megtételére a büntetőeljárásban jó eséllyel nem került sor. Valójában a büntetőeljárás a polgári ítélezés szempontjából releváns tényállás megállapítását könnyíti meg, ugyanis már egy lefolytatott bizonyítási eljárás és az abból levonható tények állnak rendelkezésre.

---

⁷³² AMBRUS István – CSÖNDES Mónika: *A polgári jogi igény érvényesítése és elbírálása – büntetőjogi és polgári jogi megfontolások*, Állam- és Jogtudomány, 2022/1., 4.

1.4. A választhatóság kérdése

Arról, hogy milyen igények esetén indítható a gyorsított per, a Gyptv. mindösszesen annyit rögzít, hogy a gyorsított perben az a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránti igény érvényesíthető, amely esetében a bíróság jogerősen megállapította a bűncselekmény elkövetését, és nem került sor polgári jogi igény megítélésére, továbbá polgári per megindítására.⁷³³ E rendelkezésből azonban nem következik egyértelműen, hogy ilyen jellegű követelés esetén a felperes kizárólag a gyorsított per útján érvényesítheti az igényét, vagy pedig ez egy alternatív eljárési útnak minősül, és a gyorsított per indítása helyett úgy is dönthet, hogy inkább az általános polgári perjogi szabályok alapján kívánja az követelését érvényesíteni.

A Gyptv. 2. § (1) bekezdésében szereplő „*érvényesíthető*” szó nyelvtani értelmezése az opcionális jelleget támasztja alá, továbbá gyakorlati szempontok is a választhatóságot indokolják. A választhatóság ellen szólhat az, hogy a törvény megalkotásával a jogalkotó éppen a bűncselekmények károsultjait kívánja a gyorsabb és valószínűbben beteljesülő igényérvényesítéshez hozzásegíteni, ezért a felperesi oldal számára – az általános szabályokhoz képest – kedvezőbb eljárési szabályok miatt a felperesnek nem áll érdekében, hogy ne gyorsított perben kerüljön elbírálásra az ügye.⁷³⁴ A választhatóság elleni érv az is, hogy a Gyptv. a gyorsított perre tartozó igény esetére kizárja annak fizetési meghagyásos eljárás útján történő érvényesítését.⁷³⁵ Ezen jogértelmezési dilemma a jogalkalmazás során is felmerült. A Kúria e kérdésben akként foglalt állást, hogy a felperest – a perindítás joghatásának beállásáig – *megilleti a választás joga* a tekintetben, hogy az általános szabályok vagy a gyorsított per szabályai szerint kívánja-e a fennálló követelését érvényesíteni. A döntés indokolásában rámutatott, hogy a Gyptv. nem írja elő, hogy ilyen jogcímen kizárólag a Gyptv. szabályai szerint lehet érvényesíteni; a gyorsított perben történő igényérvényesítés tehát nem kötelező, csupán lehetőség, ebből következően pedig kizárólagos hatáskör sem kapcsolódik az érvényesíteni kívánt joghoz.⁷³⁶

Fontos szempont, hogy az ítélezési gyakorlat a bűncselekménnyel okozott kárt *nem tekinti önálló kárfelelősségi alakzatnak*, ugyanis a bűncselekményt is megvalósító magatartás csak akkor eredményez kártérítési felelősséget, ha a felelősség polgári jogi feltételei fennállnak.

---

⁷³³ Gyptv. 2. § (1) bekezdés

⁷³⁴ SZEGHŐ *i. m.* 417.

⁷³⁵ Gyptv. 2. § (2) bekezdés

⁷³⁶ Kúria Pkk.VI.24.859/2021. (Megtalálható: Kúriai Döntések Bírósági folyóirat 2022/4., 545-546.)

A Gyptv. rendelkezései nem teremtettek önálló jogalapot, e törvény csupán eljárásjogi könnyítést biztosít a sértettek számára a gyorsabb, hatékonyabb igényérvényesítéshez.⁷³⁷ Továbbá a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiuma úgy foglalt állást, hogy annak ellenére, hogy a felperes választhat a gyorsított per és az általános szabályok szerinti per között, ez nem jelenti azt, hogy egyik típusú perrendről a másik típusú perrendre át lehetne térni, ugyanis az adott perrend a keresetlevél előterjesztésével rögzül.⁷³⁸

A választás joga egyfelől szabadságot jelent a felperes számára az igényérvényesítés útjának megválasztására, de látni kell, hogy másfelől ez felelősséggel is jár. Noha senki és semmilyen szerv nem tudja felelősségre vonni ezért a választásért, azonban az esetlegesen hibás döntésének a következményei őt fogják érinteni azáltal, hogy nem, kevésbé eredményesen, vagy esetleg számottevően hosszabb idő alatt tudja az igényét érvényesíteni.

2. A veszélyhelyzeti perrend mint ideiglenes jellegű eljárási modell

A polgári perekben sajátos eljárásjogi megoldások voltak irányadók a koronavírus-járvány miatti veszélyhelyzet idején, amelyeket különböző kormányrendeletek szabályoztak. Először a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir. I.) foglalta össze az egyes, az általános szabályokhoz képest eltérően érvényesülő perrendi szabályokat, amely 2020. április 14. napja és 2020. június 17. napja között volt hatályban. Ezt követően pedig a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről szóló 112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Veir. II.) ismételten előírta a veszélyhelyzeti perrend szabályainak alkalmazását a polgári perekben; e jogszabály 2021. március 8. napjától 2021. november 30. napjáig volt hatályban.

Célszerűnek tartom kiemelni a veszélyhelyzeti perrend azon megoldásait, amelyek később is, veszélyhelyzet hiányában is megfontolandók lehetnek a perjogi szabályozás módosítása végett. Azonban szükséges rámutatni arra, hogy a veszélyhelyzeti jogalkotás elsődleges célja egy olyan kivételes eljárási rend megteremtése volt, amely a személyes kapcsolattartások számának teljes leredukálása mellett alkalmas volt arra, hogy biztosítsa a

---

⁷³⁷ BDT2022. 51.; Hasonló álláspontot foglalt el a Szekszárdi Törvényszék a P.20.133/2021/28. számú, valamint a Pécsi Ítéltábla a Pf.20.082/2021/3. számú ítéletében hozzátéve azt is, hogy az alkalmazandó anyagi jogot a Gyptv. hatálybalépése nem érintette.

⁷³⁸ SZEZHŐ *i. m.* 417.

felek bírósághoz fordulásának jogát, és a perek elhúzódásának a megakadályozását.⁷³⁹ Így ilyen tekintetben a veszélyhelyzeti perrend eredendően is egy ideiglenes jelleggel alkalmazandó eljárásrendnek felel meg, azonban nem hagyhatók figyelmen kívül azok egyes megoldásai, ugyanis e megoldások a veszélyhelyzet elmúltát követően is tanulságul szolgálhatnak. Az értekezés kifejezetten a polgári peres eljárás menetének megváltoztatására, ezen belül elsődlegesen az eljárás egyszerűsítésével, hatékonyabbá tételével, és a perkoncentrációval, valamint a perfelvétellel kapcsolatos eltérő szabályok vizsgálatára szorítkozik, egyéb, kimondottan a járványügyi helyzet kezelésére szolgáló átmeneti megoldások nem képezik a vizsgálat tárgyát.

2.1. Perindítást könnyítő lehetőségek a veszélyhelyzeti perrendben

Az eljárás megindításával kapcsolatos leglényegesebb módosítás az volt, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél keresetlevelet, keresetet tartalmazó iratot, viszontkeresetlevelet, beszámítást tartalmazó iratot, valamint írásbeli ellenkérelmet kizárólag írásban, a jogszabályban előírt nyomtatvány alkalmazása nélkül is előterjeszthette.⁷⁴⁰ Ez a rendelkezés a jogkereső polgárok számára kettős természetű volt. Egyfelől a korábbiakhoz képest a jogérvényesítési lehetőségüket szűkítette, nehezítette, ugyanis – még ha csak ideiglenesen is – megszűnt az a lehetőség, hogy a Pp. 246. § (2) bekezdésében rögzített módon, ügyfélfogadási időben, azaz *ügyfélszolgálaton* keresztül, (korábbi nevén panasznapon) szóban előterjeszthesse a kérelmét. Másfelől e rendelkezés akadálymentesítette a felek jogérvényesítési lehetőségét abban a tekintetben, hogy szakított a formakényszerrel.⁷⁴¹ Ugyanis a Pp. novella hatálybalépését megelőző időben, tehát 2021. január 1. napja előtt a bíróságnak – az eredménytelen hiánypótlást követően – vissza kellett utasítania a felperes keresetlevelét, amennyiben azt nem a jogszabály szerinti nyomtatványon terjesztette elő a Pp. 248. § (1) bekezdése értelmében. A tapasztalatok azt mutatták, hogy az egyes formanyomtatványok elősegítették a hatékony jogérvényesítést azzal, hogy az adott iratra vonatkozó kötelező tartalmi elemek jelentős részére utalást tettek, azonban sok esetben kitűnt az is, hogy a formakényszer

---

⁷³⁹ NAGY Andrea: *A bírósághoz való fordulás lehetősége veszélyhelyzet idején*, Miskolci Jogi Szemle, 2021/5., 392.

⁷⁴⁰ Veir I. 24. §

⁷⁴¹ A formanyomtatványok kötelezővé tételének eltörlése alapvetően pozitív fogadtatást nyert, többek között lásd: TIMÁR Balázs: *A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: „Telik, de nem múlik” – a polgári bíróságok a veszélyhelyzet idején* <https://jog.tk.hu/blog/2020/06/a-polgari-birosagok-a-veszelyhelyzet-idejen> (Letöltve: 2023.01.22.)

egy olyan kötöttséget jelentett, amely a jogi képviselő nélkül eljáró felek jogérvényesítési lehetősége, így a bírósághoz való fordulás joga elé is komoly akadályt gördített.

Tehát a Veir I.-től kölcsönözte a Pp. novella a formakényszer mellőzését, azonban a veszélyhelyzet elmúltával a korábbiakhoz hasonlóan lehetővé vált a kereset és egyéb beadványok ügyfélszolgálaton való szóbeli előadása. Így a Pp. novella hatálybalépését követően az egyes beadványok formanyomtatványon való előterjesztése már csak egy lehetőség, míg azt megelőzően az kötelező volt. A formanyomtatványok továbbra is elérhetők, azokat a továbbiakban is szabadon fel lehet használni, csupán a mellőzésük nem eredményezi a keresetlevél, vagy egyéb beadvány visszautasítását. A Pp. novella indokolása szerint a módosítás indoka az egyszerűsítés, így a jogi képviselő nélkül eljáró fél nyomtatvány használata nélkül is teljesíteni tudja e beadványokkal szemben támasztott tartalmi és alaki követelményeket, ezért lehetővé kell tenni, hogy a fél a saját maga által szerkesztett, de a Pp. előírásainak megfelelő beadványt terjesszen elő.⁷⁴²

A Veir I. arról is kifejezetten rendelkezik, hogy jogi képviselet nélkül eljáró fél esetén ha a keresetlevél nem tartalmazza a kötelező tartalmi elemeket vagy alaki kellékeket, akkor a bíróságnak a hiánypótlásra felhívó végzésben a keresetlevél valamennyi hiányosságát fel kell tüntetnie, továbbá a bíróságnak részletes, a fél jogban való járatlanságához igazodó teljes körű tájékoztatást kell adnia a hiányok pótlására vonatkozóan; és csak ennek eredménytelensége esetén van helye visszautasításnak.⁷⁴³ Nem csak tartalmilag, hanem szó szerint ezzel teljesen azonos rendelkezést tartalmaz a Gyptv. is.⁷⁴⁴ Mindemellett a Pp. novellával az általános szabályok közé is bekerült tartalmilag ehhez hasonló rendelkezés.⁷⁴⁵ E rendelkezés voltaképpen nem is tekinthető egy teljesen új, a Pp. korábbi előírásától eltérő szabályozásnak, hanem sokkal inkább a helyes jogértelmezésre és jogalkalmazásra tartalmaz iránymutatást, tehát a fent említett két jogszabály, illetve a Pp. novella csupán a helyes bírói gyakorlatot kodifikálta.⁷⁴⁶

---

⁷⁴² A 2020. évi CXIX. törvény végső előterjesztői indokolása, a 33. §-hoz fűzött részletes indokolás

⁷⁴³ Veir I. 25. §

⁷⁴⁴ Gyptv. 7. § (4) bekezdés

⁷⁴⁵ Pp. 248. § (1) bekezdés

⁷⁴⁶ A jogalkalmazói visszajelzések alapján gyakran fordul elő, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél számára kiadott hiánypótlásra történő felhívás bonyolultsága miatt a fél meg sem próbálkozik a keresetlevél újbóli beadásával. Lásd: A 2020. évi CXIX. törvény végső előterjesztői indokolása, a 35. §-hoz fűzött részletes indokolás, valamint: A Kúriának a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenye.pdf, 2020, 24. (2021.04.17.)

2.2. A perfelvétel és a tárgyalás specialitásai

Először is, a Veir I. jelentősen megváltoztatta a perfelvételi szak menetét. Korlátozta a bíróságnak a perfelvételi út saját belátásán alapuló megválasztásának szabadságát, és egyfajta sajátos, köztes perfelvételi módot tett lehetővé. Rögzítette, hogy a perfelvételi tárgyalást mellőzni kell, így főszabály szerint a Pp. 197-198. §-a szerinti perfelvételi utat tette főszabállyá azzal a különbséggel, hogy a feleket a Veir I. szerint nem illette meg a perfelvételi tárgyalás tartás iránti kérelem joga.⁷⁴⁷ Azt azonban lehetővé tette a bíróságok számára, hogy szükség esetén további írásbeli nyilatkozatok előterjesztésére hívhatta fel a feleket. E lehetőség viszont már meglehetősen hajaz a Pp. 188. §-a szerinti további írásbeli perfelvétel elrendelésére azzal, hogy a veszélyhelyzeti perrendben a szükséges iratváltást követően sem került sor perfelvételi tárgyalás tartására.⁷⁴⁸ A Veir I. kivételes helyzetben, amennyiben a fél, esetleg a jogi képviselőjének a személyes meghallgatása feltétlenül szükségesnek mutatkozott, a nyilatkozat írásban történő előterjesztését írta elő, vagy lehetővé tette az elektronikus eszköz igénybevétele (tehát távmeghallgatás) útján történő meghallgatást.⁷⁴⁹ A gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy az esetek döntő többségében azért került online tárgyalás megtartása helyett a peres felektől írásbeli nyilatkozatok beszerzésére sor, mert úgy nyilatkoztak, hogy nem biztosítottak az online tárgyalás feltételei a részükről.⁷⁵⁰

A perfelvételi tárgyalástól eltérően az érdemi tárgyalás írásban való megvalósulására már nem tett törekvést a Veir I., azokra az elektronikus hírközlő hálózat útján történő lefolytatást írta elő. Azonban az ilyen jellegű e-tárgyalás csak akkor tartható, ha erre a bíróság tagjain kívül minden – a tárgyalásra kötelezően idézendő – személynek rendelkezésére áll az ehhez szükséges technikai feltétel.⁷⁵¹ Csak amennyiben a technikai feltételek nem adták ehhez, abban az esetben lehet iratváltások útján kiváltani az érdemi tárgyalást.⁷⁵² A Veir I. speciális szabálya, hogy kizárólag tárgyaláson kívül biztosít lehetőséget az ítélet meghozatalára, ezzel is csökkentve a szükségesen megtartott tárgyalások időtartamát.⁷⁵³ A tárgyaláson kívüliséget erősíti az is, hogy a perbeli egyezség jóváhagyására

---

⁷⁴⁷ PRIBULA László: *Hungarian Civil Procedure Provisions during the State of Danger Period*, Studia Universitatis Babeş Bolyai Iurisprudentia, 2020/3., 125.

⁷⁴⁸ Veir I. 21. § (2) bekezdés

A Veir I. nem határozza meg, hogy legfeljebb hány iratváltásra kerülhet sor. PRIBULA [2020] *i. m.* 125.

⁷⁴⁹ Veir I. 21. § (7) bekezdés

⁷⁵⁰ ZÁMPORI Anna: *A digitalizáció hatásai a polgári perbeli bizonyításra*, Multidiszciplináris Tudományok, 2021/5. különszám, 348-349.

⁷⁵¹ NAGY *i. m.* 390.

⁷⁵² Veir I. 22. § (3) bekezdés

⁷⁵³ Veir I. 28. § (2) bekezdés

tárgyaláson kívül is lehetőséget biztosít a veszélyhelyzeti perrend,⁷⁵⁴ valamint a fellebbezési és felülvizsgálati eljárásban sem kérhető a tárgyalás tartása.⁷⁵⁵ Ezekkel megegyező tartalmú rendelkezéseket tartalmaz a Gyptv is.⁷⁵⁶

3. Tárgyalás elektronikus hírközlő hálózat útján – pro et contra

Kitűnik, hogy a Gyptv. és a Veir. I. is hangsúlyos szerepet szán a távmeghallgatásoknak. A jogirodalomban is megjelent annak jóslata, hogy a veszélyhelyzeti jogalkotás nyomán kialakuló joggyakorlat pozitívan hathat az elektronikus eszközök igénybevételére, amely szélesebb körben elősegíti az e-tárgyalások igénybevételi lehetőségét.⁷⁵⁷ Az elektronikus hírközlő hálózaton keresztül megtartott tárgyalás ellen több érvet is fel lehet sorakoztatni. Először is, a Pp. 231. §-a által is biztosított tárgyalás nyilvánosságának követelménye nem, vagy csak rendkívül körülményesen tudna érvényesülni.⁷⁵⁸ Ilyen tárgyalás esetén a kapcsolat kizárólag azon személyek, szervek között jön létre, akik a perben félként, illetve közreműködőként szerepelnek, továbbá a végpontként funkcionáló bíróságot is ide lehet sorolni. Ellentétes információ hiányában arra lehet következtetni, hogy a gyakorlat nem biztosít, nem biztosított lehetőséget az esetleges érdeklődők, hozzátartozók, valamint a sajtó számára a tárgyalás megtekintésére, meghallgatására. Egyfelől ezen ellenérvre válaszul azt lehet felhozni, hogy önmagában mérlegelendő, hogy a tárgyalás nyilvánosságának a követelménye, vagy pedig az eljárás hatékony, koncentrált lefolytatása iránti törekvés tekinthető magasabb rendű értéknek. Mivel mind a nyilvános tárgyalás elve, mind a tisztességes, észszerű időn belüli eljárás elve alapjognak minősül, e kérdés megoldására az Alaptörvény I. cikkében megfogalmazott szükségesség-arányosság teszt alkalmazásával lehet kísérletet tenni.⁷⁵⁹ Ez azonban már kifejezetten alkotmányjogi kérdés, melynek megválaszolására ezen értekezés nem

---

⁷⁵⁴ Veir I. 28. § (3) bekezdés

⁷⁵⁵ Veir I. 29. § (1) bekezdés

⁷⁵⁶ Gyptv. 11. § (3) bekezdés, 12. § (1) bekezdés

⁷⁵⁷ NAGY *i. m.* 392.

⁷⁵⁸ A nyilvános tárgyalás elvét nemcsak a Pp., hanem alapjogi katalógusok is tartalmazzák. A teljesség igénye nélkül, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 10. cikke, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikkének 1. pontja, az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikk 1. bekezdése, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke, az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése is deklarálják ezen alapjogot, jellemzően a tisztességes eljárás követelményével együtt. A nyilvánosság elve a tisztességes eljárás elvének az egyik elemeként is felfogható (20/2005. (V. 25.) AB határozat, indokolás IV. 5. pont.).

⁷⁵⁹ Az alapjog korlátozhatósága kérdésében különös helyzet alakulna ki, hiszen mind az észszerű időn belül történő elbírálás elve, valamint a nyilvánosság elve is ugyanannak az alapjognak, a tisztességes eljáráshoz való jognak a részét képezik; így az egyik részalapjog lenne szembe állítva egy másik részalapjoggal. E témához kapcsolódóan – részben más kontextusban – lásd részletesebben: IGNÁCZ György – MADARASI Anna: *A bírósági tárgyalások nyilvánossága veszélyhelyzet idején*, In *Medias Res*, 2020/2., 275-277.

terjed ki. Másfelől, a fenti dilemmát mondhatni megkerülve, nem szabad elvetni annak a lehetőségét sem, hogy a nyilvánosság számára is biztosítva legyen a részvétel valamilyen formában az elektronikus hírközlő hálózaton keresztül megtartott tárgyalás során. Háromféle szabályozási lehetőség is szóba jöhet ennek kapcsán: *a)* a távmeghallgatáson tartandó tárgyalás eléréshez szükséges hivatkozást a bíróság – például a honlapján – *nyilvánosan közlésezi*, így az bárki által szabadon elérhető; *b)* a tárgyalás megtekintéséhez az online felületen történő *regisztráció* szükséges; *c)* a tárgyalást lefolytató bírósághoz kérelmet lehet előterjeszteni a tárgyalás megtekintéséhez való *engedélyezés* céljából. Továbbá az előbbi három lehetőség mellett, vagy akár azok valamelyikével kombinálva olyan módon is biztosítható lehet a nyilvánosság, hogy az adott tárgyalóteremben, ahol az eljáró bíró vagy bírói tanács tartózkodik, az érdeklődő hallgatóság személyesen is részt vehet.⁷⁶⁰ Úgy tűnik, hogy az ítélkezési gyakorlat az utóbbi módot fogja alkalmazni, ugyanis a 2/2020. (IV. 30.) PK véleményben kifejtettek szerint az E-tárgyalás során a tárgyalás nyilvánosságára vonatkozó, Pp.-ben foglalt rendelkezéseket kell alkalmazni azzal, hogy a nyilvánosságot a tárgyalás „kitűzött helyszínén” kell biztosítani, ami a bíró jelenléti helyét jelenti. Zárt tárgyalás tartásának akkor állnak fenn a feltételei, ha a bíróság felhívására az eljárás résztvevői (felek, tanú) úgy nyilatkoznak, hogy náluk is fennállnak a nyilvánosság kizárásának a feltételei.⁷⁶¹

A digitális tárgyalás ellen szól az is, hogy így a tárgyalás lefolytatása ki van téve a technikai nehézségeknek. Amennyiben a technikai problémák nem teszik lehetővé a tárgyalás megtartását, úgy abban az esetben – a hagyományos, személyes jelenléti igénylő tárgyaláshoz képest is – az időszerű pervitel ellen hat. Problémát okozhat az is, hogy távmeghallgatás útján az egyes – nem bírósági vagy más hatósági helyiségben lévő – végpontokon az adott személyeken kívül további személyek is jelen lehetnek. Noha önmagában ennek nem feltétlenül kell problémát jelentenie, ugyanis az imént kifejtettekre utalva a nyilvánosság elve éppen azt teszi lehetővé, hogy a tárgyalást bárki megtekinthesse, meghallgathassa. Azonban nem bírósági vagy ehhez hasonló végpont esetén nehezen küszöbölhető ki, hogy az adott helyiségben ne tartózkodjon egy olyan személy, aki aktív ráhatással van a meghallgatandó, kihallgatandó személyre. Például akár verbálisan, akár más kommunikációs formán keresztül a „szájába adja a szavakat”, a valósággal ellentétes előadás megtételére biztatja, esetlegesen jogellenesen fenyegeti. Ezek teljes körűen egy személyesen megtartott tárgyaláson sem háríthatók el, azonban jóval csekélyebb a veszélyek lehetősége. A nyilvánossággal összefüggésben aggályos

---

⁷⁶⁰ RAINER Lilla: *Az észszerű időn belüli befejezés követelménye a polgári perben*, PhD értekezés, 2022, 145.

⁷⁶¹ A veszélyhelyzet ideje alatt az elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján megtartott tárgyalás feltételeiről szóló 2/2020. (IV. 30.) PK vélemény 4. pontja.

lehet a felvételkedzés kérdésköre is. Ugyanis nehezen akadályozható meg, hogy akár a fél vagy a közreműködő, akár további személy felvételt készítsen a tárgyalásról.

Azonban az elektronikus hírközlő hálózat útján megtartott tárgyalás előnyeiről sem szabad megfeledkezni. Kétségtelen, hogy számottevő időt és költséget lehet vele megtakarítani, ugyanis így a felek, a jogi képviselőjük, a tanúk, szakértők mentesülnek az utazással járó költségek megelőlegezése, illetve megtérítése alól, és az utazásra szánt idő is a töredékére csökkenhet ezáltal. Ez mind elősegíti a hatékony pervitelt.

A külföldi eljárásjogoktól sem idegen, hogy a – különösen a per előkészítésére szolgáló – tárgyalás videós konferenciahívás útján menjen végbe, Norvégiában ugyanis csak az esetek kis százalékában zajlik ténylegesen a bíróság előtt a tárgyalás.⁷⁶² A 2008. évi reformot követően Dániában is gyakorinak tekinthető a perfelvételi (perelőkészítő) tárgyalásnak a (telefonos) konferenciahívás útján történő lefolytatása, amely kifejezetten jól és hatékonyan működik, habár a személyes jelenlét hiánya az egyezségkötésre irányuló egyeztetési és békéltetési folyamat nehézségében is megmutatkozik.⁷⁶³ A svéd polgári peres eljárásokban is kitüntetett szerepet játszik a videokonferencia, amelyet 2008 óta bárki igénybe vehet. Továbbá Svédországban – a hazánkban megszokottakhoz képest meglehetősen idegen módon – a telefonon történő kapcsolattartás is egy alapvető gyakorlatnak tekinthető.⁷⁶⁴ A finn perjog is lehetővé teszi, hogy a szóbeli perelőkészítés – azaz lényegében a perfelvételi tárgyalás – telefonon, illetve más megfelelő technikai eszközön keresztül történjen.⁷⁶⁵

4. Javaslat a tanulságok alapján

A gyorsított per és a veszélyhelyzeti perrend megoldásait elemezve jól érzékelhető, hogy azok számos kérdés tekintetében azonos, de legalábbis hasonló megoldásokat alkalmaznak. Álláspontom szerint ezek a megoldások rendkívül előremutatók, és megfontolandók az általános perrendi szabályokba való becsatornázásuk, ennek tekintetében pedig vissza kívánok utalni a kizárólag írásban megvalósuló perfelvétellel kapcsolatos

---

⁷⁶² NYLUND, Anna: *Preparatory Proceedings in Norway: Efficiency by Flexibility and Case management*, In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 65. idézi: BARTHA [2020] i. m. 593.

⁷⁶³ JUUL-SANDBERG, Jakob: *Reform and Development of Preparatory Proceedings in the Danish Civil Justice System: Towards (Even) More Efficient Courts*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 91.

⁷⁶⁴ ERVO i. m. 26-27.

⁷⁶⁵ ERVO i. m. 36.

javaslatomra. Emellett nem csupán az általános perrend perfelvételi útjainak kibővítésére, hanem akár egy új speciális eljárástípus megalkotásához is kiváló tanulsággul szolgálnak a gyorsított per és a veszélyhelyzeti perrend újításai.

Az igényérvényesítő felet megilletné annak a szabadsága, hogy az általános szabályok szerinti per helyett egy ilyen új speciális, „gyorsított per” megindításával törekedjen jogérvényesítésre. Ezen eljárástípus megnevezése értelemszerűen lehetne „gyorsított per” is, azonban jelenleg e kifejezés kizárólag csak a Gyptv. általi eljárásra, az abban megjelölt igény érvényesítésére vonatkozik. Egyfelől a Gyptv. hatályait ki lehetne terjeszteni más igények érvényesítésére is, vagy akár külön tipizálás nélkül – ugyan kivételekkel, de – valamennyi igény esetére is lehetővé lehetne tenni. Ilyen kivételeket jelentenének a különleges perek, különösen a személyi állapotot érintő perek. Egy ilyen módosítás szükségszerűen maga után vonja a jogszabály átnevezését is. Másfelől, egy másik szabályozási szempont szerint egy új, különálló törvény alkotható, amely ezen speciális eljárásrend előírásait rögzíti, amelynek természetesen a Pp. szolgálna a mögöttes szabályait. E megoldás esetén a Gyptv. által használt „gyorsított per” átnevezése válhat szükségessé, vagy pedig ezen új speciális pertípus kaphatna egy önálló nevet. Értelemszerűen a gyorsított per elnevezés igazán testhez álló volna, de a zavart az okozza, hogy a Gyptv. következetesen – a törvény megnevezésében is megjelenően – használja ezt az elnevezést. Esetleg az írásbeliség hangsúlyos szerepére tekintettel az „írásbeli per” elnevezés vetődhet még fel. A következőkben az egyértelműség és a követhetőség érdekében e kifejezést használom, hangsúlyozva azt is, hogy az elnevezésben történő állásfoglalás nyitva marad.

A kialakult bírói gyakorlat szerint a Gyptv. szerinti gyorsított perben a felperest megilleti a választás joga, így ezt követendő példaként szem előtt tartva az írásbeli per is egy alternatívát nyújtana az általános per mellett, így az igényérvényesítő eldönthetné, hogy írásbeli pert, vagy pedig általános polgári pert indít.

4.1. Az alperes és a bíróság viszonya a választáshoz

Vitatott pont lehet az alperes szerepe. Egyik lehetőség szerint az alperesnek érdemi beleszólása lenne abba, hogy mely eljárásrend szerint folyjon az eljárás. Ezen belül két megoldási lehetőség jöhet szóba: a) az alperest egyfajta *vétójog* illeti meg, tehát az ellenkérelemben az *alperes nyilatkozhat*, hogy kéri az általános szabályok szerinti eljárás lefolytatását, ilyen tárgyú nyilatkozat hiányában a gyorsított per szabályai lennének irányadók

a továbbiakban. A másik lehetőség egy alávetéses, vagy konszenzuális opciót jelentene, azaz: b) az ellenkérelemben az *alperesnek nyilatkoznia kell* arról, hogy hozzájárul az írásbeli per szabályainak alkalmazásához. Így egyfajta konszenzus teremtené meg azt, hogy a felek e speciális perrendi szabályok alkalmazásának alávéssék magukat. A nyilatkozat elmaradása – konszenzus hiányában – pedig ahhoz vezetne, hogy az általános szabályok szerint kell lefolytatni az eljárást. Természetesen tovább bonyolítaná e szabályokat az, ha több alperes ellen indulna az eljárás. Az alávetéses, vagy konszenzuális megoldás esetén kézenfekvőnek tűnik, hogy a konszenzus valamennyi féltől, így valamennyi alperestől elvárt legyen, míg a vétőjogot alkalmazó megoldás esetén az alperesek bármelyikének a nyilatkozata elveti az írásbeli per szabályainak alkalmazását.

Mindemellett olyan megoldás is felmerül, amely szerint az alperesnek nincs érdemi beleszólása a per típusának a megválasztásába. Alapvető tétel ugyanis, hogy a per *ura* a felperes, elsődlegesen a felperes határozza meg az eljárás főbb kereteit. A felperes dönti el, hogy indít-e pert (vagy más eljárást), ő dönti el, hogy milyen típusú pert, ki(k) ellen indít, az érvényesíteni kívánt jogon kívül ő határozza meg azt is, hogy pontosan milyen döntés meghozatalát kéri a bíróságtól. Analógiaként a fizetési meghagyásos eljárásra, valamint éppen az imént tárgyalt Gyptv.-re utalnék. A hárommillió forintot meghaladó, és a harmincmillió forintot meg nem haladó lejárt pénzkövetelés esetén az igényérvényesítő dönthet: fizetési meghagyásos eljárást indít, vagy pedig közvetlenül bíróságon polgári perben kíván jogvédelemhez jutni. Az ellenérdekű fél (a kötelezett) alapvetően e döntési szabadságba nem szólhat bele, habár a fizetési meghagyásos eljárásban ellentmondást terjeszthet elő, melynek következtében a bíróságon polgári peres úton folytatódhat az eljárás. A Gyptv. szerinti gyorsított perben az eljárási út megválasztásában ennyi szerepe sincs az alperesnek. Amennyiben a felperes gyorsított pert indít, úgy a Gyptv. szabályai alkalmazandók – feltéve, hogy az alkalmazási feltételei fennállnak, és az alperesnek, valamint a bíróságnak sincs joga az általános perrend alkalmazása irányába terelni az eljárást.

Elsősorban az analógiákra tekintettel célszerűnek mutatkozik, hogy az írásbeli per szabályainak alkalmazásához ne legyen szükséges sem egy alávetéses nyilatkozat, és az alperest vétő se illesse meg e tekintetben, hanem a felperes döntési szabadsága legyen, hogy milyen típusú eljárást indít. Azonban nem tartom kizártnak annak a lehetőségét, hogy szakmai viták során olyan szempontok merülnek fel, amely az alperes ráhatása mellett szólnak.

További kérdés a bíróságnak az ehhez való viszonya. Az egyik lehetőség, hogy a bíróság mozgástere viszonylag tág, a rendelkezésre álló alapján adatok dönthet úgy, hogy a felperes,

vagy a felek akarata ellenére nem az írásbeli per, hanem az általános szabályok szerinti eljárásra utalja az ügyet. Erről célszerű volna végzés formájában döntést hozni, melynek kapcsán további kérdésként merül fel, hogy az fellebbezhető legyen-e vagy sem. Kétségtelen, hogy e végzés fellebbezhetővé tétele az eljárás elhúzódásához vezethet, amely kifejezetten kontraproduktív lehet abban az esetben, ha a felperes vagy a felek kifejezetten az eljárás gyorsítását szeretné(k). Olyan szabályozási lehetőség is lehetséges, amely szerint a bíróságnak nincs semmilyen mozgástere, és a felperes vagy a felek nyilatkozatához kötve van, és nem dönthet az általános szabályok szerinti elbírálás mellett. Egy köztes megoldás lehet az, hogy a bíróságnak csak bizonyos törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén van lehetősége, esetlegesen kötelezettsége arra, hogy az általános szabályok szerint folytassa le az eljárást. E három út közül a másodikat és a harmadikat tartom járhatónak azzal, hogy utóbbi esetén rendkívül gondosan kellene megjelölni azon eseteket, amelyek az általános perrendre történő áttérést tennék lehetővé, illetve szükségessé.

4.2. A perstruktúra kérdése

Ebben a pertípusban kardinális kérdés lehet a per szerkezete. Irányadó lehet a gyorsított per egységes struktúrája, de a Veir I. szerinti, speciális szabályok szerint lefolytatott osztott perszerkezet is alkalmas lehet. E kérdésben azonban eltérő a két szabályozási rendszer, a gyorsított per ugyanis egységes szerkezetű, míg a veszélyhelyzeti perrend alapvetően követi az általános perrend szerinti osztott perstruktúráját, viszont a perfelvétel szabályait eltérően kezeli. A dilemma tekintetében alapvetően az osztott perszerkezet alkalmazását látom célszerűnek, dogmatikai szempontból már csak azon okból is, hogy a Pp. koncepciója szerinti, a perhatékonyság – többek között az osztott perszerkezet útján – történő rendszerszintű megvalósítása e pertípusban is szerepet kapjon. Azonban sokkal inkább jelentősége van a pragmatikai szempontoknak, azaz a részletszabályok kialakításának, tehát annak, hogy milyen módon folyjon le a perfelvétel, illetve a per előkészítése. Némi módosítással célszerűnek tartom ötvözni a két perrend megoldásait. A kereset közlését követően az alperesnek ugyanúgy írásbeli ellenkérelmet kell előterjesztenie, utóbbi elmulasztásának következménye – az általános szabályokhoz hasonlóan – a bírósági meghagyás. Az írásbeli ellenkérelemnek a bírósághoz való beérkezésekor a bíróság egy döntési helyzetbe kerül: amennyiben úgy véli, hogy a felek már ezen iratváltás során megfelelően meghatározták a jogvita kereteit, úgy a per előkészítése lezártnak tekintendő, osztott perszerkezet esetén a perfelvételt lezáró végzést hoz a bíróság.

Ellenkező esetben a felperest válaszirat, majd ezt követően az alperest viszontválasz előterjesztésére hívja fel, így egy kétszeri iratváltás során van lehetősége a feleknek rögzíteni a jogvita kereteit.

Amennyiben a kétszeri iratváltás alatt nem sikerült megfelelően előkészíteni a pert, úgy nincs más lehetőség, mint perfelvételi tárgyaláson a hiányzó kérdéseket tisztába tenni. Ebből a szempontból is célszerűbb az írásbeli perben – a veszélyhelyzeti perrend menetét követve – az osztott tárgyalási rendszer alkalmazása, ugyanis ilyen perfelvételi tárgyalás tartásával lehetőség van az írásbeli előkészítés esetleges hiányosságait kiküszöbölni. Az írásbeli perben a perfelvételi tárgyalás tartása esetén azt lehet látni, hogy végső soron olyan menete lett az eljárásnak, mint az általános perrendben a további írásbeli perfelvételi út választása esetén. A különbség azonban az, hogy az általános perrendben a további írásbeli perfelvétel esetén a perfelvételi tárgyalás egy kötelező, mellőzhetetlen eljárási esemény, míg az írásbeli perben a perfelvételi tárgyalás tartása esetleges, annak a kilátásba helyezése mindösszesen egy biztonsági háló szerepét tölti be kifejezetten az eredménytelen, hiányos előkészítés esetére.

Kérdés lehet, hogy ilyen esetben a perfelvételi tárgyalás tartására mely perbeli szereplőknek a rendelkezésére lehetne, illetve kellene sort keríteni. Egyik lehetőség szerint az erről való döntés a bíró diszkrecionális joga, ahogyan az általános szabályok szerinti perben ő határozza meg a perfelvételi utat, úgy az írásbeli perben is ő jogosult eldönteni azt, hogy a jogvita keretei kellőképpen meghatározásra kerültek-e. A másik opció szerint a felek is kérhetnék a perfelvételi tárgyalás tartását. E tekintetben az általános perrend szerinti perfelvételi tárgyalás mellőzését megelőző eljárást lehetne átemelni a szükséges módosításokkal.⁷⁶⁶ Így a válaszirat előterjesztését követően a bíróság azt kézbesíti a felperesnek, egyúttal tájékoztatja a feleket, hogy a továbbiakban perfelvételi tárgyalás mellőzésével kíván eljárni, és a felek tizenöt napon belül kérhetik a perfelvételi tárgyalás tartását, amennyiben úgy ítélik meg, hogy nem sikerült a szükséges mértékben meghatározni a jogvita kereteit. Ezen opció előnye abban mutatkozik meg, hogy a felek valamennyi szükséges nyilatkozatukat meg tudják tenni, reagálni tudnak a másik nyilatkozataira is, ugyanis ennek hiányában a felperes úgy érezhetné, hogy az alperes viszontválaszára nincs lehetősége reagálni. Azonban látni kell ezen út hátrányait is, ugyanis így a feleknek lehetősége van a perfelvételi tárgyalás tartásának kérésével a pertartamot növelni. Ennek orvoslására szolgálhat ugyanúgy az a szabály, hogy ha a fél úgy teszi meg vagy változtatja meg a perfelvételi nyilatkozatát, hogy arra az írásbeli előkészítés során lehetősége

---

⁷⁶⁶ Pp. 197. §

volt, abban az esetben ez pénzbírság kiszabását eredményezi.⁷⁶⁷ Ennek hiányában amennyiben a bíróság megítélése szerint a félnek a perfelvételi tárgyalás tartása iránti kérelme rosszhiszemű joggyakorlásnak mutatkozik,⁷⁶⁸ úgy abban az esetben szintén pénzbírsággal kell sújtani a bíróságnak az adott felet. Ezekről a bíróságnak a feleket tájékoztatással kell ellátnia, és a szankciók kilátásba helyezése kellő visszatartó erőt jelenthetne az indokolatlan perfelvételi tárgyalás tartása iránti kérelmek ellen.

A perfelvételt követően értelemszerűen az érdemi tárgyalás következik. Ennek szabályozása tekintetében követendő példaként lehet tekinteni a Gyptv. szabályaira. Tehát elsődlegesen – amennyiben okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítás lefolytatására nincs szükség – a bíróság a pert érdemi tárgyalás tartása nélkül, tárgyaláson kívül bírálja el. Tipikusan alkalmas lehet az úgynevezett *jogkérdéses perekben* a tárgyaláson kívüli döntéshozatal. Az ilyen típusú perek rendszerint arra korlátozódnak, hogy a felek jogvitájában ténybeli ellentmondás nincs, csupán eltérő jogértelmezésük folytán kizárólag egy vagy több jogkérdésben jelentkezik a konfliktus. Ha esetleg mégis van ténybeli ellentmondás, az okirati bizonyítás útján tisztázható. Ilyen esetekben elkerülhető a tárgyalás tartása, mert a bíróság a felek írásbeli nyilatkozatai, valamint okirati bizonyítékai alapján el tudja bírálni a jogvitát, ugyanis nincs olyan eljárásbeli cselekmény, amelynek a tárgyaláson történő foganatosítása elengedhetetlen. Valamennyi releváns nyilatkozatot, állítást, érvelést, indítványt, észrevételt a felek írásban is meg tudják tenni. Nem teljesen idegen a jogalkalmazás során a tárgyaláson kívüli elbírálás, ugyanis a másodfokú eljárás esetén, valamint a közigazgatási perekben is a tárgyaláson kívüli elbírálás minősül a főszabálynak. Közös vonás, hogy ezek rendszerint jogkérdésben való döntésre szorítkoznak, és arra megfelelő megoldási út a tárgyalás nélküli döntés.

Ténykérdés, azaz – ide nem értve az okirati bizonyítást – bizonyítási eljárás lefolytatása esetén a másodfokú eljárásban, valamint a közigazgatási perben sem mellőzhető a tárgyalás tartása.⁷⁶⁹ Amennyiben nem kizárólag okirati bizonyítás szükséges, úgy abban az esetben nélkülözhetetlen a tárgyalás tartása, amelyet a Gyptv. és a Veir. I. megoldásait alapul véve elsődlegesen távmeghallgatás útján tartok célszerűnek lefolytatni. Ennek hiányában – például

---

⁷⁶⁷ Lásd: Pp. 183. § (5) bekezdés

⁷⁶⁸ Például abban az esetben, ha a perfelvételi tárgyalás tartását kérő fél egyáltalán nem tud vagy akar perfelvételi nyilatkozatot tenni.

⁷⁶⁹ Pp. 376. § (1) bekezdése, a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (Kp.) 77. § (1) és (4) bekezdései

a technikai feltételek fenn nem állása esetén – természetesen lehetőség lenne a tárgyalás személyesen történő megtartására.

4.3. Egységes vagy differenciált perrend?

Egy új, a gyorsított per és a veszélyhelyzeti perrend szabályait alapul vevő speciális eljárás azt jelenti, hogy a perjog az egységes perrend szemlélete felől a differenciált eljárási utakat alkalmazó perjog felé tenne lépéseket. Azonban az egységes perrend pajzsán a gyorsított per hatályba lépése már lyukat ütött, hiszen ez is egy, az általános perrendhez viszonylag jelentősen eltérő eljárási szabályokat előíró speciális per. Vitatható, hogy mennyiben minősül különleges pernek. Különleges abból a szempontból, hogy alapvetően az általános perrend szabályaira épít, kiegészítve ezeket – a *lex specialis derogat legi generali* elv alkalmazásával – a saját eltérő szabályaival, pontosan ugyanúgy, mint a Pp. hetedik részében helyet kapó különleges eljárások. Viszont e különleges eljárások közös jellemzője, hogy az adott érvényesíteni kívánt igény tekintetében kötelező e különleges eljárások szabályainak alkalmazása, az általános szabályok szerinti eljárás nem jelent alternatívát. Ad absurdum, egy munkaügyi igény esetén a felperes nem dönthet úgy, hogy ő nem munkaügyi pert, hanem az általános szabályok szerinti polgári pert indít, mert például nem szeretné, hogy ülnökök is részt vegyenek az ítélezésben. Másik abszurd példa, hogy házasság felbontása iránti igény esetén sem lehet a házassági perek szabályait mellőzve az általános szabályok szerint pert indítani annak érdekében, hogy az ellenkérelem elmulasztása esetén a bíróság bírósági meghagyással kötelezze az alperest a kereseti kérelemnek megfelelően. E példákkal azt kívántam érzékeltetni, hogy a Pp.-ben alkalmazott különleges perek szabályainak alkalmazása nem választás kérdése. A bűncselekménnyel okozott kár esetén viszont az igényérvényesítőt megilleti a választás joga, így kevésbé a különleges perek jellegzetességeit mutatja, inkább egyfajta *alternatív pertípusként* fogható fel.

Az egységes eljárás előnye az, hogy a jogalkalmazóknak nem kell annyiféle határidőt, eljárásrendet, formális előírást szem előtt tartani a napi munka során. Hátránya pedig, hogy egyes jogviták szétfeszítik a kereteket, és ha a bíróságnak túlzottan meg van kötve a keze, nem adja a jogszabály az eltérés pontos kereteit, akkor ez hátráltatja a tényállás megállapítását, és nemcsak a bíró, de a felek helyzetét is nehezíti.⁷⁷⁰ Noha a hatályos Pp. alapvetően az egységes

---

⁷⁷⁰ NYILAS [2021] i. m. 506.

perrend talaján áll, azonban a jogi képviselő nélkül eljáró felekre speciális, könnyítést engedő szabályok vonatkoznak. Az 1952. évi Pp. pedig a kísértékű és a kiemelt jelentőségű differenciált pertípusokat ismerte. De az 1868. évi és az 1911. évi Pp. is különbséget tett a sommás és a rendes, illetőleg a járásbírói és a törvényszéki eljárás között. Emellett más államok perjogai is lehetővé teszik az eljárások differenciálását.⁷⁷¹ Valójában az egységes eljárásrend elve már akkor megdőlt, amikor a Pp. maga tartott fenn eltérő eljárási szabályokat az ügy tárgyára, a felek számára, illetve a jogi képviseletre vagy annak hiányára tekintettel,⁷⁷² a Gyptv. csak bővítette a differenciált eljárások körét. Felmerülhet annak a lehetősége is, hogy a kisebb pertárgyértékű ügyekre is irányadók lehetnének a gyorsított per szabályai.⁷⁷³ Azonban nem feltétlenül a pertárgyértékhez köthető a jogvita megítélésének bonyolultsága, ezért célszerűbbnek mutatkozik az igényérvényesítő kezébe adni a döntés szabadságát, hogy az általános per vagy a gyorsított jellegű, írásbeli per közül válasszon. A döntésben őt nem, vagy nem csak a pertárgyérték, valamint az ügy bonyolultsága befolyásolja, hanem egyéb, pontosan meg nem határozható tényezők is. Mindenesetre az eljárás legfőbb szabályait lefektető általános perrend kiegészítéseként mindenképpen szükséges valamilyen szintű differenciálás már csak a jogviták rendkívül szerteágazó jellegére is tekintettel.

4.4. A javaslat összegzése

Ezen írásbeli per bevezetésének lényeges kiindulópontja a perkoncentráció a hagyományos perfelvételhez képest az írásbeliség előtérbe kerülésével történő megvalósítása. Ehhez képest folytatható le vita az egységes és a differenciált perrend mikénti alkalmazása tekintetében. Elképzelhető lehetőség, hogy az általános perrend részét képezi a kizárólag írásban történő perfelvétel útja, és emellett egy írásbeliségen alapuló perrend igénybevételi lehetősége a jogkeresők rendelkezésére áll. E pertípus az általános szabályokhoz képest egy új, az írásbeliségen alapuló perfelvételi út segítségével sajátos módon valósítaná meg a perkoncentrációt, és ez – kiegészülve a technikai lehetőségek igénybevételeivel – lehetőséget teremthet a jogvitáknak egy részében a bíróság, a felek és a jogi képviselők erőforrásainak kíméletére, ami egyúttal az idő és a költségek megtakarítását is eredményezheti. Tagadhatatlan, hogy egy ilyen speciális per nem alkalmas valamennyi típusú jogvita esetére. A személyi

---

⁷⁷¹ Lásd: NYILAS Anna: *Procedural routes and allocation of cases in Hungarian Civil Courts*, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Jurisprudentia*, 2022/1., 186-209.

⁷⁷² NYILAS [2021] *i. m.* 506.

⁷⁷³ NYILAS [2021] *i. m.* 507-508.

állapotot érintő perek kifejezetten igénylik a szóbeliséget, a közvetlenséget, valamint a személyes jelenléte.

Az imént felvázolt alternatív, időszerűsége fokozottan törekvő pertípus szabályozása – hangsúlyozva a Pp. preambulumban is kiemelt felekre vonatkozó felelős perritelt – kétségtelenül azt vonná maga után, hogy az ilyen típusú perben az eljárási garanciák kevésbé tudnának érvényesülni, mint az általános szabályok szerinti perben. Azzal, hogy az igényérvényesítő félnek a döntési szabadságában áll egy eltérő, az eljárási garanciákat a hatékonyság oltárán feláldozó speciális eljárási út választása az általános perrend igénybevétele helyett, de egyúttal ezzel a peres felek, különösen a felperes felelőssége is megnő. Ugyanis látni kell, hogy a nagyobb szabadság mindig nagyobb felelősséggel jár együtt.

Ezen alternatív perrend ugyanúgy az osztott tárgyalási rendszert alkalmazná, mint az általános perrendi szabályok. Az érdemi tárgyalás mellőzése esetén a az érdemi tárgyalási szak voltaképpen jelképes lenne, és mindösszesen abból állna, hogy a bíróság meghozza az ítéletet. Az esetleges bizonyítékok értékelésére már a perfelvételi iratokból sort lehetne keríteni, így az eshetőségi elv másként alakulna a jelenlegi szabályokhoz képest. Az eshetőségi elv elsődlegesen azt hivatott megakadályozni, hogy a per érdemi tárgyalása és a bizonyítékok értékelése közben a felek új kérelmek, állítások, nyilatkozatok, kereset- vagy ellenkérelem-változtatások által ne töredezzék az eljárás menetét. Az írásbeli per esetén erről nincs szó, ugyanis itt nem az érdemi tárgyalási szakban lehetne megtenni a perfelvételi nyilatkozatokat, hanem pont fordítva: a perfelvétel során kellene a feleknek a bizonyíték értékelésére vonatkozó nyilatkozataikat megtenni. Hangsúlyozandó, hogy erre csak akkor van lehetőség, ha a bizonyítékok már a perfelvételi szakban rendelkezésre állnak, így tipikusan okirati bizonyítás esetén van értelme az írásbeli per szabályainak alkalmazására. Így a per koncentrációja a hatályos szabályozáshoz képest talán még hatványozottabban történik, ugyanis a jogvita elbírálásán kívül a perfelvételre koncentrálna valamennyi perceselemény. Amennyiben azonban mégsem kerülne mellőzésre az érdemi tárgyalás, és azt elsődlegesen távmeghallgatás útján, másodlagosan személyesen tartanák meg, úgy a fenti, a perkoncentráció megvalósulásával és az eshetőségi elv érvényesülésével kapcsolatos eltérések nem állnának fenn, és azok a hatályos szabályozásokhoz hasonlóan alakulnának.

Habár hagyományosan a perrendtartásaink – ideértve az 1911. és az 1952. évi Pp.-t – a szóbeliség talaján álltak, azonban a hatályos Pp.-ben e tekintetben némi elmozdulás érhető

tetten. Az 1911. évi Pp.-ben a kereset szóbeli előadása volt irányadó az írásban benyújtott keresetlevéllel szemben, az 1952. évi Pp.-ben pedig a szóbeliség az ellenkérelem előterjesztésének és a bírósági meghagyás kibocsátásának módjában is megnyilvánult. A Pp. ezek tekintetében határozott lépést tett az írásbeliség felé.

Mind a szóbeliségnek, mind az írásbeliségnek megvannak a maga előnyei. Tömören összefoglalva a szóbeliség előnye abban fogható meg, hogy a feleknek azonnal, párbeszédszerűen van lehetőségük nyilatkozatokat tenniük, és egymás állításaira, kérelmeire rögtön reagálni tudnak. Az írásbeliség mellett pedig az szól, hogy lehetővé teszi a bíróság és a felek számára az alaposabb felkészülést, és kevesebb, de jobban összeszedett nyilatkozatokban tudják kifejteni az álláspontjaikat. Azon túl, hogy egyik mód előnye a másik esetén hátrányként fogható fel, egy további megjegyzést is érdemes tenni. Az írásbeliség, így a tárgyaláson kívüliség nem képes biztosítani az eljárás nyilvánosságát.⁷⁷⁴

Tehát ma már a szóbeliség az nem egy normatív jellegű, a polgári peres eljárást mindenképpen átható alapelv, hanem mindösszesen egy szabályozási szempont az írásbeliség mellett. Álláspontom szerint a polgári eljárás akkor tud hatékonyan működni, hogy ha képes kiszolgálni a jogkereső közönség igényeit, és a számukra alkalmas jogvédelmi utakat tudja biztosítani.

Az írásbeli perre vonatkozó javaslat nem irányul arra, hogy általánosságban az írásbeliség a szóbeliség rovására erősödjék. Garantálni kell, hogy akár valamely fél kérelmére érdemi tárgyalást tartson a bíróság, így a felek nem lennének elzárva attól, hogy szóban, tárgyaláson adhassák elő nyilatkozataikat. Az írásbeli per megalkotására irányuló javaslat mindösszesen a felek jogérvényesítési lehetőségét kívánja szélesíteni azzal, hogy a jelenlegi perfelvételi módok szabályainak vegyítésével egy további perfelvételi utat hozna létre, illetve azzal, hogy a felek kölcsönös hozzájárulása esetén nem feltétlenül ragaszkodik az érdemi tárgyalás – személyes jelenlét mellett történő – megtartásához.

---

⁷⁷⁴ Lásd: MOLNÁR Judit: *Valóság vagy álom? A hagyaték átadása tárgyalás nélkül*, Jogtudományi Közlöny, 2022/5., 207.

VI. KÖVETKEZTETÉSEK, ZÁRÓ GONDOLATOK

1. Általános következtetések

A perkoncentráció két fő megnyilvánulási formája az alapelvek, illetve a perszerkezet. Az alapelvek rendszerén belül a perkoncentráció elve, továbbá a felek eljárástámogatási kötelezettsége és a bíróság közrehatási tevékenysége hivatott a per koncentrációját elősegíteni. E három alapelv rendkívül szorosan egymáshoz illeszthető, azok önmagukban külön-külön nem, vagy csak hiányosan értelmezhetők, ugyanis egy olyan egységes rendszert képeznek, amelynek célja a per koncentrációját szorgalmazó iránymutatás a per résztvevőinek, tehát a bíróságnak és a feleknek. A perszerkezet kapcsán pedig kétségtelen, hogy az osztott perstruktúra bevezetésére kifejezetten a perkoncentráció megvalósítása érdekében került sor. A cél ugyanis az, hogy a perfelvételi szakban koncentrálódjanak az érdemi tárgyalási szakra kihatóan az állítások, nyilatkozatok, bizonyítási indítványok.

2. A tisztességes eljárást érintő következtetések

Alappal tehető az a megállapítás, hogy amennyiben alapjogok korlátozásáról beszélünk, abban az esetben nem a tisztességes eljárás követelménye az, amely elsőként merül fel olyan jogként, amelyet korlátozni kell. Akár azt is lehetne állítani, hogy az államnak aktív magatartásával, mindenféle korlátra tekintet nélkül kell biztosítani azt, hogy az állampolgárok jogait és kötelezettségeit érintő jogvitákat független, pártatlan bíróság bírálja el észszerű határidőn belül. Viszont az észszerűség vonatkozásában merülhet fel az, hogy mégiscsak beszélhetünk a tisztességes eljárás korlátozhatóságáról. Azonban másként megfogalmazva ez azt jelenti, hogy az észszerűség fogalmát szükséges értelmezni. Ugyanis az észszerű időn belül történő elbírálás során azt kell megvizsgálni, hogy mi minősül észszerűnek. Az észszerű időn belüli elbírálás nem lehet azonos azzal, hogy a jogvitát minél hamarabb lezárja a bíróság. Az észszerűség követelménye tulajdonképpen azt jelenti, hogy olyan időtartam alatt fejezi be a bíróság az eljárást, amely idő szükséges ahhoz, hogy a jogvitát érdemben elbírálja. Az érdemben történő elbírálás pedig olykor éppen azt jelenti, hogy kevésbé gyorsan zajlik le az eljárás.

A Pevtv. hatálybalépésével az észszerű időn belül történő elbírálás követelményének a rendkívül szubjektíven és rugalmasan felfogható jellegét teljesen új alapokra helyezte a

jogalkotó: általánosan az egész perre, egyes eljárási szakaszokra, valamint különböző pertípusokra is törvényi szinten határozta meg azt az időtartamot, amelyen belül a jogvita elbírálása észszerűnek tekinthető. Összességében látni lehet, hogy a Pp. – a preambulumban, az alapelvekben és a részletszabályokban is – kellően nagy hangsúlyt fektet az időszerűsége való törekvésre, ezzel egyúttal a tisztességes eljárás követelményének garantálására is. A polgári per valódi célját szem előtt tartva hangsúlyozandó, hogy az időszerűség követelménye semmi esetre sem mehet a jogvita tényleges és érdemi rendezésének a rovására.

3. Első hipotézis – Mennyiben tekinthető a perkoncentráció a polgári per céljának?

Látható, hogy a modern polgári perrendtartások megalakítása óta számos módon került meghatározásra a polgári perek célja. Bizonyos szempontból nézve mindig ugyanazt a rendeltetést tölti be a perjog, azonban az egyes korszakokban más funkciója van a különböző társadalmi, gazdasági rendszerekben, és a per cél más elemére kerül a hangsúly. Hagyományosan a német liberális és az osztrák szociális perjogmodell között a per cél vonatkozásában az anyagi igazsághoz való viszonyulás jelenti a választóvonalat. A két szemléletet ötvöző duális per cél-felfogása ma is irányadó, így ma sem lehet más a polgári pereknek a célja, mint a *konkrét, egyéni jogvédelem*, valamint az *absztrakt, társadalmi jogvédelem*. Ugyanis a per részben arra hivatott, hogy a jogaiban megsértett vagy veszélyeztetett egyén az állam által fenntartott és működtetett polgári peres eljárás rendszerén keresztül tudja érvényesíteni az igényét. Emellett arra is hivatott, hogy a társadalmi szintű absztrakt jogvédelem miatt a társadalom minden egyes egyénének igényérvényesítési lehetőséget biztosítson, és ezáltal a jogsértőket általában figyelmezteti. Olyan módon biztosít lehetőséget, hogy még az alanyi jogok sérelme, veszélyeztetése nélkül is az egyén tudatában van annak, hogy jogsérelem esetén a bírósághoz fordulhat igényérvényesítés végett, és konkrét jogvédelem révén érvényesítheti az alanyi jogát. Figyelmeztet pedig a polgári peres eljárások léte olyan szempontból, hogy óva inti az egyéneket mások jogainak megsértésétől és veszélyeztetésétől, hiszen ebben az esetben alperesként találhatja magát szembe egy polgári perben azzal, akinek megsértette a jogait. Ez az absztrakt jogvédelem némiképp hasonlít a büntetőjogban a büntetések generálpreventív céljára, ugyanis ezek is a jogkövetésre motiválnak.

Tagadhatatlan, hogy az anyagi igazságra való törekvés kettős gondolatot válthat ki. Egyfelől a polgári perben hozott határozatok nem alapulhatnak másan, mint a valós tényeken.

A valóságnak nem megfelelő tényekre alapított bírói döntés képtelen betölteni a rendeltetését, elsősorban a konkrét, másodsorban az absztrakt jogvédelem nem valósulhat meg. Másfelől a polgári per nem irányulhat a valóság teljes felderítésére, ennek okául a bizonyítás alapvetései szolgálnak. Ugyanis a peres felek kötelezettsége a jogállítás, tényállítás, és a tényállítások ítéleti tényállásként való elfogadása érdekében ezek bizonyítása. Mivel a felek érdeke a bizonyítás, néhány kivételtől eltekintve a bíróság nem folytathat le bizonyítást, hivatalból nem ragaszkodhat valós tények feltárásához. Amely állított tényeket bizonyítani tudnak a felek, csak azt fogadhatja el a bíróság ítéleti tényállásként, és erre alapíthatja a döntését. Az anyagi igazsághoz való ragaszkodás és az attól való távolságtartás közötti ellentmondást úgy lehet feloldani, ha a felek által bizonyított tényeket valóságként fogadja el a bíróság, és erre alapozza a döntést. Ezen túlmenően – a hivatalból történő bizonyítás néhány kivételes esetétől eltekintve – a bíróság nem rendelkezik olyan jogosítványokkal, amelyek lehetővé teszik a felek által nem állított vagy bizonyított tények valóságként való elfogadását.

Látni lehet, hogy a Pp. törvényjavaslata által nevesített célkitűzés a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása. Ez azonban nem célja a polgári pernek. Ez a jogalkotónak a célja, melynek elérése érdekében megalkotta a törvényt. Az egyik végleten, az anyagi igazsághoz történő ragaszkodáson a perjogunk az ezredfordulóra már túllépett, azonban a Pp. hatálybalépését követően már a másik véglet is megmutatkozott, amely sok esetben a per célját szem előtt tévesztő jogalkalmazásban és az eljárásjogi szabályok öncélú alkalmazásában nyilvánult meg, ennek kapcsán példának okáért a keresetlevél visszautasításával kialakult kezdeti gyakorlatra is lehet gondolni. Noha a perhatékonyság megvalósításának az egyik legjelentősebb eszköze a perkoncentráció, nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a perhatékonyság semmi esetre sem mérhető pusztán a pertartammal.⁷⁷⁵ A kutatás eredményeként határozottan leszögezhető, hogy a perkoncentráció semmi esetre sem tekinthető a polgári per céljának. Az ugyanis nem lehet más, mint a konkrét (individuális) és az absztrakt (kollektív) jogvédelem. Annak ellenére, hogy az eljárásban a bíróságnak és a feleknek mindvégig törekedniük kell a perkoncentrációra, tehát arra, hogy az alapos és széleskörű előkészítést követően a jogvita lehetőleg egy (fő)tárgyaláson elbírálható legyen, semmi esetre sem szabad megfeledkezni arról, hogy ennek mindenképpen a jogvita érdemi, lehetőség szerint végleges és megnyugtató rendezésére irányul valójában a polgári per. A legfontosabb és végső cél a

---

⁷⁷⁵ SZABÓ Imre: *A megújult polgári perrendtartás hatékonysági rendelkezése*; In: GÖRÖG Márta – HEGEDŰS Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*, Szeged, Iusperitus Kiadó, 2017, 471.

jogvédelem, amelyhez csupán eszközül szolgál a perkoncentráció követelménye, melynek megvalósításához további eszközök (úgy mint egyes vezérlő elvek, a tárgyalás szerkezetét és ahhoz kapcsolódóan annak menetét rögzítő részletszabályok) rendelhetők. Nem vélhető felfedezni olyan jogalkotói szándék, hogy a VIII. novellában meghatározottakhoz képest eltérően kellene tekinteni a polgári per céljára. A gyors és időszerű pervitel igényénél többnek minősülő hatékonyság követelménye nem valósítható meg a polgári per rendeltetésének betöltése, tehát a jogvita érdemleges rendezése és a jogvédelem biztosítása nélkül. A jogvédelem nélküli gyors eljárás öncélúvá, és egy kiüresedett, felesleges rendszerré válik.

A keresetlevél visszautasításával kapcsolatos – részben széttartó – gyakorlat, és az azzal kapcsolatos szabályozásnak az enyhítés irányába ható változtatása jól mutatja azt, hogy a perkoncentráció deklarálása és előtérbe helyezése milyen problémákat okozott a polgári peres ítélezés során. Azt lehet mondani, hogy a perkoncentráció égisze alatt megvalósuló, túlságosan szigorúnak minősülő visszautasítási gyakorlat lényegében akadályozta a jogkereső közönséget a bírósághoz való fordulás alapjogának gyakorlásában. Az ilyen szabályozás, és az ezen alapuló gyakorlat szem elől tévesztette a polgári per valódi célját, és ebből kifolyólag elengedhetetlen volt a keresetlevél visszautasításával kapcsolatos törvénymódosítás. A kutatás eredményeként a fentiekben kifejtettek okán beigazolódott az a hipotézis, hogy annak dacára, hogy a perkoncentráció valóban az egyik legfontosabb követelménye a megújult polgári perjognak, semmi esetre sem tekinthető a polgári per céljának, az nem vette át a polgári per valódi célját, amely továbbra is az egyéni és a társadalmi jogvédelem biztosítása.

4. Az alapelveket érintő következtetések

A magyar perjog alapelvei elmúlt évszázados fejlődésének áttekintése alapján látni lehet, hogy több alkalommal is jelentős változáson esett át az alapelvek rendszere. A modern kor kívánalmainak megfelelően egy folyamatos fejlődési tendencia és alaposan előkészített jogalkotás eredményeként tekinthetünk a Plósz-féle 1911. évi Pp. alapelvi rendszerére. Ez meglehetősen szilárdnak bizonyult, ugyanis a szocializmus beköszöntéig nem is érte nagy horderejű változás az alapelveket. Azonban a szocialista társadalmi, gazdasági és jogi rendszer kiépítésével a perjog is komoly átalakuláson esett át, amely mindenekelőtt az alapelvek gyökeres megváltoztatásából tűnik ki. A rendelkezési elv szocialista értelemben való felfogása alapjaiban megváltoztatta a perjog lényegét és a feleknek a perjoghoz való viszonyát. Mérföldkőként tekinthetünk a VI. Pp. novellára és a VIII. Pp. novellára, amelyek a perjogi

rendszerültáshoz járultak hozzá, szakítva a szocialista felfogással. A két novella több alapelvet is újrafogalmazott, vagy éppen adta vissza az eredeti értelmét, és ezzel az új polgári perrendtartás kodifikációjának is megfelelő alapot adtak. A Pp. kodifikációja épített a két novella újításaira, azonban emellett számottevően megreformálta a perjogi alapelvek rendszerét, többek között az új alapelvek bevezetésével.

A rendelkezési elv és a tárgyalási elv a változtatások és újraértelmezések ellenére továbbra is irányadó maradt a polgári perjogra. A jóhiszeműség, illetőleg az igazmondás kötelezettsége hosszú idők óta a perjog alapelvei közé tartozik mind a mai napig. A perhatékonyság és az időszerűség követelménye iránti vágy a rendszerültás után egyre erősebb lett, amelyre több jogszabályváltozás is kísérletet tett, azonban az erre való legszélesebb körű törekvésnek mindenképpen az új perrendtartás kodifikációját tekinthetjük. A szabad bizonyítási rendszer a megjelenése óta meglehetősen szilárdan áll, nem változtatott ezen komoly mértékben egy perjogi felfogás sem. Az esélyegyenlőség elve egyre erősödött, azonban a bíróság kitanítási kötelezettsége ezzel párhuzamosan folyamatosan kiüresedett, és ma csupán eljárásjogi tájékoztatással láthatja el a jogi képviselő nélkül eljáró felet a bíróság, ami az eredeti kötelezettséghez képest jelentős visszazsorulást mutat.

A Pp. alapelvi fejezetében helyet kapó princípiumok áttekintését követően azt a következtetést lehet levonni, hogy számos probléma merült fel a szabályozásuk kapcsán. Először is fundamentális jelentőségű kérdés volt, hogy egyáltalán szükség van-e ilyen jellegű fejezetre. Ha igen, akkor pedig mely elveket szükséges itt, vagy a törvény részletsabályai között elhelyezni. További problémaként merült föl, hogy az egyes alapelvek mennyiben tekinthetők egymás elemének, mennyiben szükséges őket egy szakasz alatt megfogalmazni. A Szakértői Javaslat iránymutatásainak megismerése után látható, hogy az elfogadott normaszöveg több ponton is szembetűnően eltér attól.

Helytállónak tartom, hogy helyet kapott az alapelvi fejezetben a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége, hiszen a bíróság közrehatási tevékenységével egyetemben a perkoncentráció megvalósulását szolgálják. Mivel a koncentráció címzettjei a felek és a bíróság, ez eljárástámogatás és az anyagi pervezetés nélkül nem érvényesülhetne a koncentráció.

Azonban nem értek azzal egyet, hogy az együttműködési elvet szabályoznia kellene a törvénynek, álláspontom szerint helyesen döntött a jogalkotó, hogy a Szakértői Javaslat ellenére nem került alapelvként megfogalmazásra. A jóhiszeműség vonatkozásában kijelenthető, hogy nem vetett fel olyan mértékű kérdéseket és problémákat, mint más alapelvek esetén. Ehhez

hasonlóan a rendelkezési elv szabályozása körében sem merült fel számos probléma, annak köszönhetően, hogy ma már egyfajta megkérdőjelezhetetlen perjogi rendező elvnek minősül. Csupán annyi javaslatot tennék ezen elv esetében, hogy dogmatikailag helyesebb volna a törvény hatálya helyett a rendelkezési elvről szóló passzusban szabályozni a kérelemre történő eljárás elvét.

Az új és tudatos jogpolitikai megközelítés nem csupán a polgári anyagi jogra vonatkozik, hanem a polgári eljárásjogra is. Ennek fényében a Pp. is magáénak tudhatja ezt az új emberképet, hiszen nélkülözhetetlen, hogy az anyagi és eljárási törvények egymással összhangban álljanak. Ez a gondolat teremti meg az összekötő kapcsot az anyagi jog újszerű emberképe és az osztott perszerkezet bevezetése között, amelyben megnő a felek felelőssége. Az állam elvárja a felektől, hogy előreláthatóan és felelősségteljesen gondolkodjanak, hiszen a perfelvétel lezárását követően – főszabály szerint – nem áll módjukban új nyilatkozatokat, állításokat tenni. Ezért is indokolt az eljárásjogi kodifikációnak is harmonizálnia az új Ptk. által a magánjogba bevezetett, magántulajdonáért és ügyeiért felelősséget viselő új emberképpel. Ezt az új ember- és társadalomképet nem feltétlenül lehetséges jogilag kötelezővé tenni, és kikényszeríthetővé sem tehető. Azonban mind a polgári anyagi jogban, mind a polgári eljárásjogban egyfajta felelősségre vonatkozó zsinórmértékként lehet megjelölni. Ez az előrelátó, felelős emberkép a Pp. számos pontján visszaköszön. A szigorú preklúziós rendszert alkalmazó osztott perszerkezet mindenképpen egy, a saját ügyeiben felelősen eljáró ember képét feltételezi. De a keresetlevél, az írásbeli ellenkérelem, valamint a bírósági meghagyás megújított szabályai is remekül megmutatják az új magánjogi emberképnek az eljárásjogi recepcióját.

A különböző jogrendszerekben alkalmazott bírói szerepkör vizsgálata után megállapítható, hogy az elmúlt bő egy évszázadban komoly népszerűsége tett szert az osztrák szociális modell aktív bírói szerepfelfogása, amely több államban is meghonosodott. Az aktív bírói szerepfelfogást illetően kijelenthető, hogy a bírói közrehatás, különösen az anyagi pervezetés elsődleges színterét a perfelvétel stádiuma képezi, hiszen ebben az eljárási szakban tölti be valódi funkcióját, azaz a jogvita tárgyi kereteinek bírói gondoskodás útján történő tisztázását és meghatározását. Fontos rámutatni arra is, hogy a perindítás fázisában, tehát a kereset közlését megelőzően anyagi pervezetést még nem, viszont közrehatási tevékenységet gyakorolhat a bíróság. Valamint ebből az is kitűnik, hogy az anyagi pervezetés önmagában nem meríti ki a közrehatási tevékenység eszköztárát, azonban annak egyik legfontosabb elemeként lehet rá tekinteni.

A bírói aktivitás fogalmát a fentiek alapján pozitív és negatív módon is meg lehet közelíteni. *Pozitív módon* akként, hogy mely tevékenységekre terjed ki. Tehát sommásan összegezve a bíróság a közrehatási kötelezettségének elsősorban, de nem kizárólag az anyagi pervezetés adta eszközökkel tesz eleget annak érdekében, hogy a jogvita keretei a lehető legkorábban tisztázásra kerüljenek. Ez által valósítható meg bírói oldalról nézve a per koncentrációja. A *negatív módon* történő meghatározás érdekében azon elvekre, szabályokra és követelményekre szükséges rámutatni, amelyeket tiszteletben kell tartania a bíróságnak a közrehatás gyakorlása során. Így a rendelkezési elv érvényesülése biztosításának messzemenőig történő szem előtt tartásával a bíróság a felek által előadott tényekhez, kérelemhez és a keresettel érvényesített joghoz is kötve van. Ennek kapcsán álláspontom szerint a legkomolyabb kihívás elé a keresettel érvényesített joghoz kötöttség állítja a bíróságot, ugyanis annak ellenére, hogy tájékoztatnia kell a felet arról, hogy a megjelölt jogcímen nem teljesíthető a kereseti kérelem, nem mutathat rá a helyes jogcímre. A peranyagszolgáltatási elv nyújtotta korlát miatt a hivatalból történő bizonyítástól is el kell zárkóznia a bíróságnak. Egyúttal a pártatlanság hiányának legkisebb látszatát is kerülnie kell, amely kiváltképp azokban a perekben okozhat nehézséget, amelyekben az egyik fél személyesen, a másik pedig jogi képviselővel jár el. Továbbá érdemes mindehhez hozzáfűzni, hogy a bírói gondoskodás követelménye nem jelent egyet az anyagi igazság minden áron történő felderítésével.

Kétségtelen, hogy az aktív közrehatási kötelezettség miatt a bírák felelőssége is számottevően növekszik az eljárás gyorsaságáért, hatékonyságáért, ugyanis a korlátok nélkül gyakorolt aktivitás több hátrányt okozhat az eljárás során, mint hasznot. Éppen ezért hangsúlyozni kívánom, hogy a bíróság csupán a megfelelő módon, a korlátok tiszteletben tartásával gyakorolt aktív közrehatással képes hozzájárulni a per időszzerű és hatékony lefolytatásához, valamint a jogvédelem megfelelő szintű biztosításához.

Figyelemre méltó, ahogyan a Pp. a bíróság és a felek viszonyát rendezi. Az aktív bírói magatartással nem a bírói hatalmat érvényesíti a felek eljárásbeli szerepének gyengítésével, és a felek eljárástámogatási kötelezettségével nem a féluralmat deklarálja egy passzív bírói felfogást kimondva. Éppen ellenkezőleg: a bíróságtól és a felektől is elvárja az aktív, gondos, előrelátó, felelősségteljes pervitelt, így a bíróság közrehatási tevékenysége és a felek eljárástámogatási kötelezettsége egymással egyenesen arányos viszonyban állnak. Elsősorban a bírói közrehatás van alárendelve a felek eljárástámogatásának, ugyanis előbbinek az a célja, hogy az utóbbi teljesítésében elősegítse a feleket. Azonban végső soron mindkét alapelv, egyúttal mind az aktív bírói magatartás, mind a felek felelősségére építő rendszernek az a

funkciója, hogy a per koncentrációja megvalósulhasson. Összességében megállapítható, hogy mind a felek fokozott felelőssége, mind az aktív bírói magatartás is a perkoncentráció alapkövét képezi, és ez egyúttal azt is jelenti, hogy a feleknek és a bírónak is számottevően megnőtt a felelőssége az eljárás gyorsaságáért, hatékonyságáért.

5. Második hipotézis – A perkoncentráció nem csupán egy perjogi alapelv, hanem egy komplex követelményrendszer

A második hipotézis igazolása szorosan kötődik az alapelveket érintő következtetésekhez. Meglátásom szerint alappal kérdőjelezhető meg a perkoncentráció alapelveként történő lefektetése. Helyesen értelmezve deklaratív funkciót tölt be, ugyanis amennyiben normatív tételként tekintünk rá, úgy az időszerűsége való törekvés során hangsúlytalanná válik a polgári per valódi célja, mint ahogyan az a keresetlevél visszautasításával kapcsolatban is kiütközött. A megvizsgált szakirodalmi álláspontok a perkoncentrációra alapelv helyett egyfajta eredmény gyanánt tekintenek. A magam részéről azzal árnyalnám ezt, hogy inkább követelményként érdemes felfogni a perkoncentrációt. Az alapelveként történő felfogásának dilemmáját valamelyest feloldja az a megközelítés, miszerint a perkoncentrációra, tágabban értelmezve a per koncentrálására mint eljárásjogi elvárásra és követelményre tekinthetünk, míg szűken értelmezve a perkoncentráció elvének mint alapelvnek feleltethető meg.

Sem a perkoncentráció elve, sem a bíróság közrehatási tevékenysége, sem a felek eljárástámogatási kötelezettsége önmagában nem értelmezhető és alkalmazható, hiszen szoros, elválaszthatatlan egységet képeznek egymással; a három princípium tulajdonképpen együttesen valósít meg egyetlen elvárást: a per koncentrálását. Következésképpen kimondható, hogy bebizonyosodott a kutatásnak azon hipotézise is, mely szerint a perkoncentráció túlmutat azon, hogy az mindösszesen egy perjogi alapelv. A per szerkezetét érintő részletszabályok, valamint a három vezérlő elv egymáshoz való szoros viszonyának vizsgálatát követően megállapítható, hogy a perkoncentráció valójában egy komplex követelményrendszer, amely a teljes elsőfokú eljárást áthatja.

6. A jogtörténeti összehasonlításból levonható következtetések

Mindenképpen érdemes rámutatni arra, hogy hogyan alakult át az eljárás, illetve a tárgyalás előkészítése a perjogunk fejlődése folyamán. Az 1911. évi Pp.-ben a tárgyalás előkészítésére időben a perfelvételi tárgyalás, tehát a peralapítás után került sor, annak érdekében, hogy az érdemleges tárgyalást kellő mértékben előkészítse a bíróság. Az egységes perstruktúrát alkalmazó 1952. évi Pp. szerint értelemszerűen az egységes tárgyalás előtt valósult meg annak előkészítése. Ezek fényében a Pp. szerinti előkészítés a fent említett két perjogi megoldásnak egyfajta ötvözeteként is felfogható. Főszabályként ugyan osztott perszerkezetet alkalmaz a Pp., viszont ennek a kétosztatásának a célja éppen az érdemi tárgyalás megfelelő előkészítése, amely nem a perfelvételi tárgyalás, vagy a perfelvételi szak lezárása után következik be, hanem pontosan ezen eljárási fázis szolgál az eljárás előkészítésére.

Nem véletlen, hogy a kodifikáció során a polgári perrendtartás koncepciója még a *perelőkészítő szak* elnevezést használta a végül perfelvételi szakként elfogadott és kodifikált elnevezés helyett. Mint ahogyan arra a Pp. preambuluma valamint a Koncepció is utal,⁷⁷⁶ a Pp. kodifikációjának legfőbb forrásai a hazai perjogi hagyományok és az európai, valamint nemzetközi jogfejlődés vívmányai. A végül perfelvételi szakként megnevezett eljárásbeli stádium elnevezését illetően a dilemma abban állt, hogy a magyar jogtörténeti hagyományokhoz ragaszkodva a perfelvételi szak elnevezés szerepeljen az új kódexben, vagy pedig a stádium funkcióját leginkább kifejező, a nemzetközi perjogi szakirodalomban bevett fogalom (*preparatory stage*,⁷⁷⁷ *Vorbereitung*) magyar változatának megfelelő perelőkészítő szak legyen a megnevezés. Az eredmény világos: a konzervatív, vagy helyesebben szólva a tradicionalista álláspont érvényesült. Minden bizonnyal a perfelvételi szak elnevezés inkább egyfajta hagyománytiszteletből, a Plósz Sándor által kimunkált perjogi kódex iránti jogtörténeti elismerésből volt előnyben részesítve. A perfelvétel, a perfelvételi tárgyalás, valamint a perfelvételi szak kifejezések nem teljesen ismeretlenek a magyar jogalkalmazók számára, ugyanis szinte biztosra vehető, hogy nagyobb hányaduk találkozott már – elsősorban jogi egyetemi tanulmányaik, valamint tudományos publikációk tanulmányozása során – az 1911.

---

⁷⁷⁶ Koncepció 8-9.

⁷⁷⁷ A Laura Ervo és Anna Nylund által szerkesztett *Current Trends in Preparatory Proceedings – A comparative Study of Nordic and Former Communist Countries* című tanulmánykötet valamennyi skandináv és kelet-közép-európai szerzőktől származó tanulmánya következetesen a *preparatory stage* kifejezést használja a főtárgyalási modellt alkalmazó perjogok perelőkészítő szakasza vonatkozásában.

évi Pp. szóhasználatával, mint a nemzetközi polgári perjogi szakirodalomban bevett elnevezésekkel.

Dogmatikai aspektusból nézve helyesebb lett volna a koncepcióban is használt perelőkészítő szak, illetve perelőkészítő tárgyalás elnevezés használata, ugyanis ez megfelelőbben fejezné ki ezen eljárás szak funkcióját. Ugyanis megállapítható, hogy az 1911. évi Pp.-ben, valamint a hatályos Pp.-ben is ismert perfelvételi tárgyalás funkciója nem azonos. Előbbi esetében a per létrejövetele a cél, amelyet az érdemleges tárgyalás előkészítése követ, ezzel szemben a hatályos Pp. esetén a perfelvételi tárgyalás feladata a per széleskörű előkészítése, a per tárgyának rögzítése, a nyilatkozatok tisztázása és pontosítása, a jogvita mibenlétének meghatározása. Ez a különbség kifejezetten kitűnik abban az esetben, amennyiben a Pp. szerint a bíróság a perfelvétel módjának meghatározása során további írásbeli perfelvételt rendel el, majd ezt követően a felek írásbeli nyilatkozatainak ismeretében perfelvételi tárgyalást tűz ki. Ugyanis ebben az esetben a felek részéről történő írásbeli előkészítés időben megelőzi a perfelvételi tárgyalást, míg ezzel pontosan fordítva, a perfelvételi tárgyalás után kerül sor az írásbeli előkészítésre a Plósz-féle 1911. évi Pp. esetén.

A perelőkészítés helyett a perfelvétel megnevezés gyökeresedett meg, és a jogszabály, a jogtudomány, valamint a jogalkalmazás következetesen ezt a kifejezést használja. Megfigyelhető az is, hogy míg kezdetben, a kodifikáció idején a perfelvételi, illetve érdemi tárgyalási szak páros megnevezésénél jellemző volt az állítási, illetve bizonyítási szak kifejezés is, azonban utóbbi az idő előrehaladtával egyszerűen kikopott a jogtudomány szóhasználatából.

Mindezt összevetve, annak dacára, hogy a perfelvételi szak valójában a per előkészítésére funkcionál, nem tartom szükségesnek annak átnevezését perelőkészítő szakra. Azért is volna mindez indokolatlan, mert ez további elnevezések módosításának szükségességét vonná maga után. Elegendő arra gondolni, hogy ebben az esetben a perfelvételi nyilatkozat perelőkészítő nyilatkozattá válna, míg a perfelvételi irat perelőkészítő irattá; utóbbi kifejezetten visszas helyzetet teremtene, ugyanis rendkívül könnyen összekeverhető volna a jelenleg is használt *előkészítő irat* elnevezéssel. A perfelvétel és az ebből fakadó kifejezések ellenére ezen jogintézmények helyesen el tudják látni a funkciójukat, tehát a jogvita érdemi elbírálásának előkészítését, vagy legalábbis az biztosra mondható, hogy nem az elnevezés jelenti ezek akadályát.

Az 1868. évi perjogunk kapcsán figyelemre méltó az írásbeli előkészítés szabályozása, amely némi hasonlóságot mutat a hatályos törvényünk által szabályozott írásbeli perfelvétellel.

Különös az is, hogy már e törvény is két perrend (sommás és rendes eljárás) alkalmazását tette lehetővé, hasonlóan az 1911. évi és a hatályos Pp.-ben szabályozott törvényszéki és járásbírósi, illetve utóbbi esetében a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetén irányadó perrend alkalmazásával. Ennél már jóval bővebb azon megoldások köre, amelyek visszaköszönnek a Pp.-ben az 1911. évi Pp. nyomán. Példaként hozható fel erre a főszabályként alkalmazandó osztott perszerkezet, kiegészülve a vegyes tárgyalási rendszer alkalmazásával, valamint a perfelvételi tárgyalás és ezzel kapcsolatban a perfelvételi szak újbóli megjelenése a perjogunkban.

Álláspontom szerint nem lehetünk tanúi hasonló ideológiai jellegű pálfordulásnak a nemrég megvalósult kodifikáció kapcsán, mint ahogyan az az 1952. évi Pp. megalkotásakor történt. Ismételten hangsúlyozni kívánom, hogy az 1950-es évek eljárásjogászai túlnyomórészt elismerték az 1911. évi Pp. szakmai érdemeit, azonban részint ezen érdemekre alapozva formálták át a szovjet mintával átítatott sajátosan magyar polgári perrendtartást. A különbség indokaként az hozható fel, hogy a Plósz-féle 1911. évi Pp. – a módosítások ellenére is – viszonylagos állandósággal rendelkezett, és nem érintették gyökeres változtatások. Ezzel szemben a szocialista Pp. a XXI. századra levetkőzte magáról a szocialista jelleget, hiszen a hat évtizedes múltja alatt jelentős számú novelláris módosításon esett át, amelyek ellenére szükségessé vált a 2010-es évekre a kodifikáció.

Végső soron kitűnik, hogy a tárgyalási rendszerek és a tárgyalás előkészítésének folyamata alapvetően látszólag az 1911. évi Pp. szabályozását követi, azonban attól több ponton is jelentősen eltér. Az 1952. évi Pp. tárgyalás előkészítésével kapcsolatos szabályozásának egyes elemei nem ennyire látványosan köszönnek vissza, hanem csak alaposabb szemlélést követően vehető észre, hogy azok hogyan is jelennek meg a Pp.-ben.

7. A nemzetközi összehasonlítás eredményei

A megvizsgált külföldi perjogok elemzése alapján látható, hogy azok mind alapvetően a főtárgyalási modellt követik, és ezért osztott perszerkezetet alkalmaznak. Azonban az is kitűnik, hogy az egyes rendszerek némileg másfajta megoldást alkalmaznak, ugyanis az osztrák perjog kissé kilóg a sorból tekintve, hogy a perfelvételi módok kiválasztásánál kevésbé rugalmas, mint a német, a svájci vagy éppen a magyar eljárásjog. Ugyanakkor megállapítható az is, hogy a fent vizsgált germán rendszerekből a magyar perjogban is visszaköszönnek egyes elemek. Nem lehet letagadni, hogy a magyar kodifikáció egyértelműen a dZPO-ban működő

koncentrációs elemekről vett példát, mind az alapelvek, mind a per előkészítésének folyamata és ezzel együtt a perstruktúra kapcsán.

Az osztrák perjog hatása sem hagyható szó nélkül, melynek kapcsán kiemelendő a bíró és a felek viszonya, amely visszaköszön a magyar jogban is a felek együttműködési és igazmondási kötelezettségét, valamint a bíróság közrehatási tevékenységét rögzítő alapelvekben is. Ugyanis a bíró aktivitása szükséges a perkoncentráció, és ezen keresztül a perhatékonyság elérése érdekében. Mellesleg az osztrák hatás nem csak közvetlenül érvényesül a magyar kodifikációban, mivel a szociális perjog-modell elsősorban az 1911. évi Pp.-re is hatott, és a kodifikáció során a jogalkotó részben ehhez nyúlt vissza, így feltehetőleg a Plósz-féle 1911. évi Pp. közvetítésével is kap helyet ismét a magyar polgári perrendtartásban az aktív bírói szerep és az anyagi pervezetés is.

A svájci példán keresztül is látható a rugalmas perfelvételi szabályozás, amely dZPO-val együtt példát nyújtott hazánk jogalkotóinak. Külön rá szeretnék mutatni a perfelvételt lezáró végzés és az *Aktenschluss* közötti párhuzamra, amelyek jól észrevehetően elhatárolják a felvételi szakaszt az érdemi szakasztól. További hasonlóság még, hogy svájci mintára alkotta meg a magyar jogalkotó a Pp. alapelvi fejezetét olyan módon, hogy kizárólag a per teljes egészére kiható vezérlő elvek kapjanak benne helyt, és a többi alapelv ott kerül szabályozásra, ahol azoknak ténylegesen érvényesülniük kell.

A főtárgyalási modell jelentőségét és térhódítását jelzi az is, hogy nem csupán a vizsgált volt szocialista országok emelték át azt saját jogrendjükbe, hanem az 1948. évi svéd, valamint az 1993. évi reformot követően a finn polgári perrendtartás,⁷⁷⁸ de a – német perjogi alapelveken is nyugvó – dán polgári eljárásjog szintén a főtárgyalási modellt alkalmazza a per koncentrálása érdekében a 2008. évi reformot követően.⁷⁷⁹

A jog-összehasonlítás során lehet pozitív és negatív példákat is találni. Magam részéről követendőnek tartom a német mintájú osztott perszerkezetet, az osztrák vívmánynak minősülő bírói aktivitást, és azt a svájci alapelvi megoldást, miszerint csak a legfontosabb vezérelvek megfogalmazása szükséges. Így nem tartom követendőnek a taxatív román alapelvi fejezetet, ezzel együtt a hivatalbóliség elvében is megnyilvánuló túlzott bírói aktivitást sem, de elkerülendő a cseh bírói koncentráció is, amely a Plósz-féle 1911. évi Pp. 222. §-ában foglalt megoldásnak feleltethető meg. Ezeket a megoldásokat a Pp. – helyesen – nem követte. Az

---

⁷⁷⁸ Lásd részletesebben: ERVO, Laura: *Swedish-Finnish Preparatory Proceedings: Filtering and Process Techniques*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 19-56., NYLUND, [2016] Norway i. m. 57-79; őket idézi: BARTHA [2020] i. m. 591-598.

⁷⁷⁹ JUUL-SANDBERG i. m. 82-83., 88.

anyagi pervezetéssel együtt jár a felek eljárástámogatási kötelezettsége is a német, osztrák és svájci példát látva. A külföldi perjogokat vizsgálva világos, hogy az elmúlt években nemzetközi tendenciának tekinthető a per koncentrációja és a főtárgyalási modell térhódítása. A német perfelvétel alaposabb elemzésén keresztül kitűnik az is, hogy milyen párhuzamok jelennek meg a magyar perfelvétellel.

Megfigyelhető, hogy a Pp. osztott perszerkezete elsősorban a külföldi perjogokban is működő főtárgyalási modellen alapul, és nem az 1911. évi Pp. tárgyalási rendszerét emeli vissza a hatályos perjogba. Leszögezhető, hogy a perstruktúra vonatkozásában az 1911. évi Pp.-hez képest sokkal markánsabban köszön vissza a Pp.-ben az egyes külföldi perjogok, különösen a germán perjogok szemlélete. Noha detektálható némi párhuzam az 1911. évi Pp. megoldásaival, úgymint az osztott (illetve vegyes) tárgyalási rendszer alkalmazása, az aktív bírói szerepfelfogás, azonban ezekhez sokkal inkább a modern germán perjogok szolgáltak mintául a kodifikáció során.

A Pp. által alkalmazott osztott (illetve vegyes) tárgyalási rendszer alapvetően nem az 1911. évi Pp. perszerkezetéhez nyúlik vissza, hanem sokkal inkább a germán (német, osztrák, svájci) perekben is alkalmazott főtárgyalási modellt alkalmazza. Az 1911. évi Pp.-ben is alkalmazott terminológiák, úgymint a perfelvételi szak, illetve a perfelvételi tárgyalás, a Pp. perstruktúrájában betöltött funkciójukat tekintve sokkal inkább a per előkészítésére szolgálnak, így azokat helyesebb lett volna perelőkészítő szakként, illetve perelőkészítő tárgyalásként elnevezni.

8. A perfelvételt lezáró végzés fellebbezhetősége

A kodifikáció során nem az az álláspont érvényesült, hogy a pervezetést megtestesítő perfelvételt lezáró végzés egy, a jogvita lényegét széleskörűen összefoglaló, indokolással ellátott határozat legyen, hanem mindösszesen egy pervezető jellegű végzés. Erre tekintettel álláspontom szerint helyes döntést hozott a jogalkotó azzal, hogy e végzés ellen nem teszi lehetővé a fellebbezést. A fellebbezhetőség kérdése tárgyában elkerülhetetlen a rizikó: fellebbezhetőség hiányában a jogvita téves kereteinek rögzítését követően esetlegesen felesleges bizonyítási eljárások zajlanak le; vagy pedig a perfelvételt lezáró végzésekben alaptalan, indokolatlan, akár rosszhiszemű pervezető irányába mutató módon előterjesztett fellebbezés mindenképpen megakasztaná az elsőfokú eljárás menetét, és a másodfokú bíróságok ügyterhét is jelentősen megnövelné. A perfelvételt lezáró végzés nem fellebbezhető

volta azonban nem jelenti azt, hogy a felek semmilyen mértékben sem kifogásolhatják a jogvita kereteinek téves meghatározását, ugyanis az elsőfokú eljárást befejező ítélet ellen előterjesztett fellebbezésükben erre is hivatkozhatnak.

9. Harmadik hipotézis – Javaslat egy új perfelvételi módra, illetve egy új alternatív perrend kialakítására

Az értekezés harmadik hipotézise az volt, hogy megfogalmazható olyan javaslat, amely a perfelvételi szak hatékonyságának további fokozását előmozdíthatja. Egy új perfelvételi út létrehozása bizonyos esetekben hozzájárulhat a perkoncentráció hatékonyabb megvalósulásához. Így érdemes megfontolni annak a lehetőségét, hogy egy – a további írásbeli perfelvétel, valamint a perfelvételi tárgyalás mellőzésére vonatkozó szabályokból merítő, – olyan perfelvételi mód megalkotása is célszerű lehet, amely kizárólag írásban valósítja meg az érdemi tárgyalás előkészítését. Így a keresetlevél – ellenkérelem, a válaszirat – viszontválasz által lefolytatandó iratváltások megalapozhatják a jogvita kereteinek a meghatározását, és ezzel a perfelvételi tárgyalás tartása is megspórolható. Azonban perfelvételi módokra irányadó rugalmasság elvét szem előtt tartva biztosítani kell az áttérés, tehát a perfelvételi tárgyalás megtartásának a lehetőségét is. A széleskörű írásbeli előkészítésre alapozó, a perfelvételi tárgyalás megtartását mellőző perfelvételi út alkalmas lehet arra, hogy a perelőkészítés funkciójának maradéktalan betöltésével egyidejűleg hozzájáruljon a felek és a bíróság oldalán felmerülő erőforrások kíméletéhez, egyúttal egy további lehetőséget jelentene a hatékony és koncentrált pervitel elérésére.

Szintén a harmadik hipotézishez kapcsolódik az értekezés az ügynevezett írásbeli per létrehozásának megfontolására irányuló javaslata. A Gyptv. és a veszélyhelyzeti perrend megoldásaira építve fontolóra vehető egy olyan alternatív, egyben fakultatív jellegű speciális peres eljárás megalkotása, amelynek a perelőkészítési fázisa az írásbeliségen alapul. Fakultatív abból a szempontból, hogy alternatívaként választhatja meg az igényérvényesítő e különleges eljárás indítását az általános szabályok szerinti perrend helyett. Azonban garanciális szempontja van annak, hogy valamennyi fél – az alperes legalább hallgatólagosan – hozzájáruljon ezen speciális perrendi szabályok alkalmazásához, ezáltal a tárgyaláshoz való jogukról lemondáshoz. A gyorsított per ugyanis csak kifejezetten a bűncselekménnyel okozott vagyoni, illetve nem vagyoni kár kompenzációjának megfizetésére irányuló igény esetén indítható, az írásbeli per azonban – az egyes pertípusok kivételként történő meghatározása mellett – általánosnak volna

tekinthető. Egy ilyen eljárás az általános és a veszélyhelyzeti perrendhez hasonlóan az osztott tárgyalási rendszert alkalmazná, és a perfelvétel – az új perfelvételi útként javasolt kizárólag írásban történő perfelvételhez hasonlóan – írásban valósulna meg, főszabály szerint perfelvételi tárgyalás nélkül. A rugalmasság elve itt is irányadó volna, tehát az írásbeli előkészítés eredménytelenségének esetére biztosítani kell a perfelvételi tárgyalás tartásának lehetőségét. E perrend alkalmazásának lehetősége – a fentiekben javasolt új perfelvételi úttól eltérően – nem a bíró, hanem a felperes kezében van: ő jogosult eldönteni, hogy él-e ezzel az alternatív lehetőséggel. Kétségtelen, hogy a szóbeliség és a tárgyalás tartása bizonyos pertípusok esetén elengedhetetlen, azonban bizonyos típusú jogviták esetén a teljesen írásban történő perelőkészítés, és a személyes jelenléthez kötött érdemi tárgyalás megtartásának háttérbe szorítása mind a bíróságok, mind a felek számára előnyösnek és célszerűnek mutatkozik. Így a bíróságok és a felek is időt és költségeket tudnának megtakarítani, ezáltal az alternatív koncentrációs lehetőséggel növelhető volna a perhatékonyság.

Zárszó

Az értekezés alapvető célja az volt, hogy a perkoncentráció követelményének érvényesülését, illetve annak módjait – meghatározott keretek között – átfogó jelleggel vizsgálja. A kutatás eredményeit tömören úgy lehet összegezni, hogy a perkoncentráció egy olyan komplex követelményrendszerként fogható fel, amely a teljes polgári peres eljárást áthatja, azonban még e kitüntetett szerepének dacára sem tekinthető a polgári per céljának, viszont további javaslatok megfogalmazhatók a per koncentrálásának fokozottabb, vagy a jelenlegitől némileg eltérő módon való megvalósulása érdekében. Remélhetőleg az értekezés tartalmaz olyan eredményeket, megállapításokat, vagy csupán olyan újszerű szemléletet, amelyek a jogtudomány, a jogalkalmazás, valamint a jogalkotás számára valamilyen mértékben hasznosíthatók, de legalább megfontolandók lehetnek.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Jogsabályok, jogforrások

1868. évi LIV. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartásról

1893. évi XVIII. törvénycikk a sommás eljárásról

1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1972. évi 26. törvényerejű rendelet a polgári perrendtartás módosításáról

1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

1995. évi LX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról

1999. évi CX. törvény az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2011. évi CLXII. törvény a bírák javadalmazásáról és jogállásáról

2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről

2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2020. évi LXX. törvény a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről

2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról

2021. évi XCIV. törvény a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről

A német polgári perrendtartás (Deutsche Zivilprozessordnung)

Az osztrák polgári perrendtartás (Österreichische Zivilprozessordnung)

A svájci polgári perrendtartás (Schweizerische Zivilprozessordnung)

A román polgári eljárásjogi törvénykönyv (Codul de procedură civilă)

A litván polgári perrendtartás (Lietuvos Respublikos civilino proceso kodeksas)

A cseh polgári perrendtartás (Občanský soudní řád)

A Svájci Államszövetség alkotmánya (Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft)

Az új polgári perrendtartás koncepciója (2015. január 14.)

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről

112/2021. (III. 6.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedések újbóli bevezetéséről

372/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel mértékéről és a kifizetendő összeg számításának szabályairól

A Kormány 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozata az új Polgári Törvénykönyv koncepciójának elfogadásáról, valamint a polgári jogi kodifikációról szóló 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozat időarányos végrehajtásáról és módosításáról

A polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi törvényerejű rendelet 23. §-ához fűzött indokolása

Magyarország Kormánya T/11900. számú törvényjavaslata a polgári perrendtartásról

A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk indokolása

A sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk indokolása

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény miniszteri indokolása.

A bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről szóló 2020. évi LXX. törvényhez fűzött miniszteri indokolás

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról szóló 2020. évi CXIX. törvény végső előterjesztői indokolása

A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény indokolása

Hivatkozott joggyakorlat, jogértelmezési állásfoglalások

9/1992 (I. 30.) Alkotmánybírósági határozat

73/1992. (XII. 28.) Alkotmánybírósági határozat

61/1993. (XI. 29.) Alkotmánybírósági határozat

1/1994. (I. 7.) Alkotmánybírósági határozat

6/1998. (III. 11.) Alkotmánybírósági határozat

20/2005. (V. 25.) Alkotmánybírósági határozat

7/2013. (III. 1.) Alkotmánybírósági határozat

2/2020. (IV. 30.) PK vélemény a veszélyhelyzet ideje alatt az elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján megtartott tárgyalás feltételeiről

PJD2019. 32. II. pontja

PK 44.

BDT2019. 4068. I. pontja

BDT2019. 4083.

BDT2020. 4148. I. pontja

BDT2020. 4233.

BDT2022. 51.

BDT2022. 108.

BDT2022. 118. III. pontja

BDT2022. 4472.

BDT2022. 4544. I. pontja

BDT2022. 4544. II. pontja

BDT2023. 4599.

BH1978. 288.

BH1979. 212.

BH1979. 294.

BH1979. 373.

BH1982. 147.

BH1983. 360.

BH1987. 127.

BH1988. 37.

BH2021. 268.

Kúria Pkk.VI.24.859/2021. (Megtalálható: Kúriai Döntések Bírósági folyóirat 2022/4., 545-546.)

Kúria Mfv. 10.307/2019/4.

Debreceni Ítéltábla Pf.20.310/2021/4.

Pécsi Ítéltábla Pf.20.082/2021/3.

Szekszárdi Törvényszék P.20.133/2021/28.

CKOT2017.07.07:10.

CKOT2018.05.03:13.

CKOT2018.06.20:11.

CKOT2018.06.20:19.

CKOT2018.06.20:24.

CKOT2018.11.19:20.

CKOT2018.11.19:37.

CKOT2018.11.19:38.

Az új Pp. jogértelmezési kérdéseivel foglalkozó konzultációs testület által elfogadott 4. számú állásfoglalás

Könyvek, könyvfejezetek, folyóiratcikkek, tanulmányok

AMBRUS István – CSÖNDES Mónika: *A polgári jogi igény érvényesítése és elbírálása – büntetőjogi és polgári jogi megfontolások*, Állam- és Jogtudomány, 2022/1., 3-23.

BACSÓ Jenő: *A jogvédelem előfeltételei a polgári perben*, Nyom. Wizner és Dávid motorerőre berendezett könyvnyomdájában, Máramarossziget, 1910.

BACSÓ Jenő: *A polgári per célja*, Stúdium Könyvkiadó Rt., Debrecen, 1934.

BACSÓ Jenő: *A polgári perrendtartás tankönyve*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1917.

BACSÓ Jenő: *Tudományos perjog*, Stúdium Könyvkiadó Rt., Debrecen, 1937.

BALÁZS Péter: *Panasznapi dilemmák: az ügyfélszolgáltató helye és szerepe a polgári igazságszolgáltatás rendszerében*, Miskolci Jogi Szemle, 2019/1., 124-145.

BANICZ ERIKA: *A polgári per új célja és a keresetváltoztatás eljárásjogi feltételeinek összefüggései*, Magyar Jog, 2002/11, 662-666.

BARTHA Bence: *A főtárgyalási modell és megjelenése egyes skandináv államok perrendtartásában*, Jogtudományi Közlöny, 2020/12., 589-599.

BODA Zoltán: *A vagyoni elégtétel lehetséges jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei*, Miskolci Jogi Szemle, 2022/1., 195-213.

BODA Zoltán: *Egy új kárfelelősségi jogintézmény – A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel*, Állam- és Jogtudomány, 2022/2., 3-29.

BODA Zoltán: *Előzetes gondolatok a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtételről*, Magyar Jog, 2022/2., 111-125.

CSERBA Lajos: *Gondolatok a polgári per megindításának előkészítéséhez*, Magyar Jog, 1992/5., 295-299.

DÖME Attila: *A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat*; In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 393-417.

DÖME Attila: *Egy új eljárásjogi jogintézmény, az ún. közbenső végzés természetéről*, Magyar Jog, 2015/7-8., 452-455.

DOMÉJ, Tanja: *Switzerland: Between Cosmopolitanism and Parochialism in Civil Litigation*; In: KRAMER, X. E. – VAN RHEE, C. H. (eds.): *Civil Litigation on a Globalising World*, Springer, the Hague, 2012, 247-261.

DREXLERNÉ KARCUB Edit: *Jogcímhez kötöttség a polgári eljárásban a bírói gyakorlat tükrében*, In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *50 éves a Polgári perrendtartás*, Novotni Kiadó, Miskolc, 2013.

DREXLERNÉ KARCUB Edit; In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, 369. §-hoz fűzött kommentár.

ÉLESS Tamás – DÖME Attila: *Alapvetések a polgári per szerkezetéhez*; In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 50-79.

ÉLESS Tamás – DÖME Attila: *A keresetváltogatás kérdéséhez*; In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 417-429.

ÉLESS Tamás – ÉBNER Vilmos: *A percezúra – az érdemi tárgyalás előkészítése*; In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 377-393.

ÉLESS TAMÁS: *A tárgyalás szerkezete, perfelvétel, perhatékonyság*, Közjegyzők Közlönye, 2017/5, 13-18.

ÉLESS Tamás – PARLAGI Mátyás: *Az érvényesített joghoz kötöttség*, In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 355-361.

ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016.

ERVO, Laura: *Swedish-Finnish Preparatory Proceedings: Filtering and Process Techniques*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 19-56.

FALCSIK DEZSŐ: *A polgári perjog tankönyve*, 3. kiad., Budapest, 1910.

FARKAS JÓZSEF: *Bizonyítás a polgári perben*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1956.

FEKETE Balázs: *A jogösszehasonlítás magyarországi történetének és alkalmazásának alapkérdései*; In: JAKAB András – MENYHÁRD Attila (szerk.): *A jog tudománya: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG-Orac, 2015, 419-450.

FEKETE Balázs – JAKAB András: *A jogtudományi munka alapjai*; In: JAKAB András – MENYHÁRD Attila (szerk.): *A jog tudománya: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, Budapest, HVG-Orac, 2015, 685-720.

FERENCZY Áron: *Az új Polgári Perrendtartás osztott tárgyalási rendszere az 1911. évi I. törvénycikk tükrében*, Debreceni Jogi Műhely, 2016/1-2., 88-96.

FÖLDES István: *A Magyar Polgári Perrendtartás*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1944.

FÖLDESI TAMÁS: *A jogban alkalmazott igazság terminusáról és annak háttérbe szorulásáról a magyar polgári eljárásjog újabb fejlődésében*, Magyar Jog, 2003/8., 467-473.

FRAD, Thomas: *Austria*; In: GRUBBS, Shelby R. (ed.): *International Civil Procedure*, Kluwer Law International, the Hague, 2003.

GALIĆ, Aleš: *A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 161-180.

GALIĆ, Aleš: *The Preparatory Stage of Civil Proceedings in Slovenia, the Czech Republic and Slovakia: Halfway There Yet?*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 111-140.

GÁSPÁRDY László: *Alapvető elvek*; In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog – Kommentár a gyakorlat számára*, HVG-Orac, 1994.

GHIȚĂ, Daniel: *Procedure Institutions Reformed through the New Romanian Civil Procedure Code: Legal Bases and Prospects*, Revista de Stiinte Politice, 2015, No. 46., 314-323.

GOTTWALD, Peter: *Reformhullámok az egyesült Németország polgári eljárásjogában*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 41-75.

GYEKICZKY Tamás: *Előadások a polgári eljárásjog köréből*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2006.

HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014.

HERÉDI Erika: *A preklúzió jelentősége a megújult polgári perben*, Jogtudományi Közlöny, 2018/3., 117-125.

IGNÁCZ György – MADARASI Anna: *A bírósági tárgyalások nyilvánossága veszélyhelyzet idején*, In *Medias Res*, 2020/2., 261-279.

IMREGH Géza: *Gondolatok egy új Polgári perrendtartásról*, Magyar Jog, 2014/2., 72-81.

JANCSÓ GYÖRGY: *Magyar polgári törvénykezési jog*, 3. kiad., Kolozsvár, 1908.

JUHÁSZ Imre: „*A Perrendtartás*” történelmi távlatból, In: PAPP Zsuzsanna (szerk.): *A Magyar polgári eljárásjog a kilencvenes években és az EU jogharmonizáció*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003, 93-100.

JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI Anikó: *A Pp. I. fejezetének múltja, jelene, jövője, avagy a törvény célja és alapelvei a kodifikációk tükrében*; In: GELLÉN Klára – GÖRÖG Márta (szerk.): *Lege et fide*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 262-273.

JUUL-SANDBERG, Jakob: *Reform and Development of Preparatory Proceedings in the Danish Civil Justice System: Towards (Even) More Efficient Courts*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 81-107.

KENGYEL Miklós: *A magyar polgári perjog száz éve – az 1911. évi polgári perrendtartás*, Magyar Jog, 2011/6., 321-329.

KENGYEL Miklós: *Az ötvenéves Polgári perrendtartás – a törvény keletkezésétől a rendszerváltásig*, In: KENGYEL Miklós (szerk.): *50 éves a Polgári perrendtartás*, Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2003, 95-116.

KENGYEL Miklós: *Fejezetek az ötvenéves polgári perrendtartás történetéből*, Jogtudományi Közlöny, 2003/10., 401-408.

KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2013.

KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.

KIRÁLY Lilla: *A szegényjogtól a jogi segítségnyújtásig*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012.

KISS Daisy: *A polgári per titkai*, HVG-Orac, Budapest, 2014.

KOVÁCS Helga: *A bírósági meghagyás kibocsáthatósága jogszabályba ütköző kereseti kérelem esetén*, Eljárásjogi Szemle, 2017/4., 3-7.

KOVÁCS Ildikó – PRIBULA László: *Az eljárások elhúzódása miatt vagyoni elégtétel gyakorlata*, Jogtudományi Közlöny, 2023/2., 57-66.

KOVÁCS Marcell: *A polgári perrendtartás magyarázata*, I. kötet, Pesti Könyvnyomda, Budapest, 1927.

KOCH, Harald – DIEDRICH, Frank: *Civil Procedure in Germany*, C. H. Beck, München, 1998.

KÖBLÖS, Adél: *Towards More Efficient Preparatory Proceedings*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 185-205.

KÖBLÖS Adél: *Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2., 13-26.

LÁBADY Tamás: *Alkotmányjogi hatások a készülő Ptk. szabályaira*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/1., 13-19.

LANDI Balázs: *A hetedik könyv – A hetedik pecsét, avagy a Polgári Törvénykönyv életvégi ember- és családképe*, Iustum Aequum Salutare, 2016/3., 157-171.

LANDI Balázs: *Emberkép, magatartásmérték, felelősség*, Iustum Aequum Salutare, 2016/1., 49-63.

LANDI Balázs: *Kit támogat a jog a polgári jogi felelősség körében? - avagy valóban érvényesül-e a magánjogi deliktum elve?* Pázmány Law Working Papers, 2012/31., 1-19.

- LANGBEIN, John H.: *German Advantage in Civil Procedure*; In: University of Chicago Law Review, 1985, Vol. 52., Issue 4, 826-827.
- LENKOVICS Barnabás: *A fenntartandó magánjog*, Jog – Állam – Politika, 2011, különszám, 85-94.
- LENKOVICS Barnabás: *Ember és tulajdon. Rendszerváltó gondolatok*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.
- LUHMANN, NIKLAS: *Legitimation durch Verfahren*. Neuwied am Rhein, 1969.
- MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Budapest, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, 1913.
- MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Franklin-társulat, Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1934, 383.
- MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, 2. kiadás, Budapest, 1924.
- MAGYARY Géza: *Magyar polgári perjog*, Franklin-Társulat, Budapest, 1940.
- MAGYARY Géza: *Tudományos perjog*, Jogtudományi Közlöny, 1918/14., 105-106.
- MÉSZÁROS Pál Emil: *A perkoncentráció, mint alapelv, vagy mint elvárás megjelenése a polgári perben*, Jura, 2020/4., 29-42.
- MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007.
- MISKOLCZI BODNÁR Péter: *Monizmus és dualizmus az új Magyar Ptk-ban* (A Társasági jog a Polgári Törvénykönyvben c. konferencián 2013. november 23.-án Újvidéken (Novi Sad, Szerbia) elhangzott előadás írott változata) In: SZALMA József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken*, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék (Novi Sad), 2014, 141-155.
- MOHÁCSI Máté: *Alapjogi esetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága*, Acta Humana, 2015/5., 169-184.
- MOLNÁR Judit: *Valóság vagy álm? A hagyaték átadása tárgyalás nélkül*, Jogtudományi Közlöny, 2022/5., 200-207.
- MOLNÁR Tamás: *Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire*, Közjegyzők Közlönye, 2017/6., 13-24.

NAGY Andrea: *A bírósághoz való fordulás lehetősége veszélyhelyzet idején*, Miskolci Jogi Szemle, 2021/5., 381-393.

NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa: *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

NEKROŠIUS, Vytautas: *A litván polgári perrendtartás fejlődése az elmúlt években*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *A közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 181-191.

NÉMETH János: *A polgári perjogunk fejlődése a felszabadulás óta*, Magyar Jog, 1985/3-4., 284-301.

NÉMETH János: *Az új Polgári perrendtartás, egyes vitatott kérdések és az elfogadott változat*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2., 5-12.

NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014.

NÉVAI László: *A magyar polgári perjog főbb kérdései, Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó*, Budapest, 1953.

NÉVAI László: *A Magyar Tanácsköztársaság polgári eljárási jogalkotása*, Magyar Jog, 1955/3., 129-136.

NÉVAI László: *A Pp. reformjának kérdéséhez*, Jogtudományi Közlöny, 1954/5., 190-192.

NÉVAI László: *A törvényesség, az igazságosság és a nevelő feladat a polgári eljárásban*, Jogtudományi Közlöny, 1958/10, 383-390.

NÉVAI László: *Egy új polgári perrendtartás koncepciója*, Magyar Jog, 1983/4., 289- 306.

NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*, Budapest, 1968.

NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog, 3. kiadás*, Budapest, 1974.

NOVÁK István: *A keresetindítás eljárásjogi felelőssége*, Jogtudományi Közlöny, 1988/4., 214-218.

NOVÁK István: *A polgári eljárásjogi felelősség alap gondolatai*, Jogtudományi Közlöny, 1972/11., 571-576.

NOVÁK István: *A polgári eljárásjogi felelősség feltételei*, Jogtudományi Közlöny, 1980/12., 851-858.

NOVÁK István: *A rendelkezési elv új polgári perrendtartásunkban*, Jogtudományi Közlöny, 1953/4., 159-162.

NOVÁK István: *Az eltűnt „igazság” nyomában*, Magyar Jog, 2001/11., 666-670

NYILAS Anna: *Az eljárási utak differenciálása a polgári perben*, Jogtudományi Közlöny, 2021/1-2., 506-513.

NYILAS Anna: *Procedural routes and allocation of cases in Hungarian Civil Courts*, Studia Universitatis Babeş-Bolyai Iurisprudentia, 2022/1., 186-209.

NYILAS Anna: *Professzionális perritel a perhatékonyság szolgálatában – a jogi képviselő részvételének hatása a permenetre*, Magyar Jog, 2022/7-8., 452-460.

NYLUND, Anna: *Introduction to the Preparatory Stage of Civil Proceedings*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 1-15.

NYLUND, Anna: *Preparatory Proceedings in Norway: Efficiency by Flexibility and Case Management*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 57-79.

OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai*, HVG-Orac, Budapest, 2013.

PÁKOZDI Zita: *A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben*, Jogtudományi Közlöny, 2017/7-8., 345-350.

PANTILIMON Rikárd Árpád: *A romániai polgári perrendtartás reformja*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 240-261.

PATAKY Tibor: *Néhány gondolat a gyorsított perről szóló törvényről*, Kártérítési és Biztosítási Jog, 2020/3.

PECSENYE Csaba: *A polgári eljárásjog korszerűsítéséről a gyakorló bíró szemszögéből*, Magyar Jog, 2013/9., 552-555.

PISZCZ, Anna: *Polish Civil Proceedings: Expanding the Floor for Preparatory Stage*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 161-183.

PLÓSZ Sándor: *A Polgári peres eljárás reformja* című előadása (1883. november 17.), Magyar Jogászegylet teljes ülése); *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 105-117.

PLÓSZ Sándor: *A polgári per szerkezete az új perrendtartásban* című előadása (1911. február 11), Magyar Jogászegylet teljes ülése); *Dr. Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1927, 118-138.

PLÓSZ Sándor: *Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Plósz Sándor egyetemi ny. r. tanár előadásai után*; összeállította: VASS Károly, Szent István Társulat, Budapest, 1906.

PRIBULA László: *Alapvetések*; In: UDVARY Sándor (szerk.): *Polgári eljárásjog*, Patrocinium, Budapest, 2018, 3-29.

PRIBULA László: *A polgári perrendtartás alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai*, Miskolci Jogi Szemle, 2021/5., 458-469.

PRIBULA László: *A polgári perrendtartás megvalósult hatásköri modelljének értékelése – a történeti fejlődés tükrében*, Jogtudományi Közlöny, 2020/1., 21-34.

PRIBULA László: *Hungarian Civil Procedure Provisions during the State of Danger Period*, Studia Universitatis Babes Bolyai Iurisprudentia, 2020/3., 113-140.

PRÜTTING, Hans: *International Sources of German Civil Procedure*; In: DEGUCHI, M. – STORME M. (eds.): *The Reception and Transmission of Civil Procedural Law in the Global Society: Legislative and Legal Educational Assistance to Other Countries in Procedural Law*, Garant, 2008, 249-260.

RÉCZEY László: *Az új polgári perrendtartás és a külföldiek*, Jogtudományi Közlöny, 1953/1., 10-15.

RECHBERGER, Walter H.: *Az osztrák polgári perrendtartás – mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára?*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 29-40.

SCHLEIFFER Pál: *Egyéves az új polgári perrendtartás*, Jogtudományi Közlöny, 1954/3, 90-93.

SCHREIBER, Klaus: *A per résztvevőinek polgári jogi felelőssége*, Magyar Jog, 1992/12., 765-767.

SUTTER-SOMM, Thomas: *A svájci polgári perrendtartás – Keletkezése és súlypontjai*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 221-239.

SZABÓ Imre: *A megújult polgári perrendtartás hatékonysági rendelkezése*; In: GÖRÖG Márta – HEGEDŰS Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*, Szeged, Iusperitus Kiadó, 2017, 470-478.

SZABÓ Imre: *Alapvető elvek*; In: UDVARY Sándor: *Polgári eljárásjog I.*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015, 15-40.

SZABÓ Imre: *A polgári peres eljárás alapelvei*; In: OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai*, HVG-Orac, Budapest, 2013, 21-48.)

SZABÓ Imre: *Szakértelem és felelősség*, Jogtudományi Közlöny, 2017/9., 373-385.

SZALMA József: *A rendelkezési elv az európai és a magyar polgári peres eljárásban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/4., 30-41.

SZALMA József: *Az új Magyar Ptk-ról: tartalma, szabályozási módszere és hatálybalépése*; In: SZALMA József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken*, 2012, Újvidék, Szerbia: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, 2014, 105-140.

SZEGHŐ Katalin: *A gyorsított per jogalkalmazási kérdései*, Magyar Jog 2021/7–8., 412–418.

SZÉKELY János: *Újítások a bizonyítási eljárás terén Románia új Polgári eljárásjogi törvénykönyve rendelkezéseinek fényében*; In: HARSÁGI Viktória – RAFFAI Katalin – SURI Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*, Pázmány Press, Budapest, 2014, 291-303.

SZIVÓS Kristóf: *A felek eljárástámogatási kötelezettségének dogmatikai értékelése*, Jogtudományi Közlöny, 2022/2., 71-79.

SZIVÓS Kristóf: *A perkoncentráció alapvető jellegéről*; In: ERDŐS Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019 - Doctoral Working Papers*, Gondolat Kiadó, 2019, 272-286.

SZIVÓS Kristóf: *Az eshetőségi elv alkalmazásának dogmatikai alapjai a polgári peres eljárásban*, Iustum Aequum Salutare, 2021/4., 281-300.

SZIVÓS Kristóf: *Az eventualitás elvének hatása a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésére*, Magyar Jog, 2022/2., 65-75.

- THOMAS, Heinz – PUTZO, Hans: *Zivilprozeßordnung*, C. H. Beck, München, 2003.
- TRÓCSÁNYI László: *Közjog és magánjog összefonódása a jogalkotásban*; In: GELLÉN Klára – GÖRÖG Márta (szerk.): *Lege et fide*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 634-643.
- UDVARY Sándor: *A jövő polgári perrendtartása madártávlatból*, Pro Futuro, 2016/2., 115-127.
- UDVARY Sándor: *Az első Pp. novella hatása az elsőfokú eljárásra*, *Jogtudományi Közöny*, 2021/3, 129-139.
- UDVARY Sándor: *Fő- és mellékszemélyek a perben*; In: OSZTOVITS András (szerk.): *Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai*, HVG-Orac, Budapest, 2013, 95-140.)
- UDVARY Sándor: *Polgári eljárásjog I.*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2015.
- UDVARY Sándor (szerk.): *Polgári eljárásjog*, Patrocinium, Budapest, 2018.
- UDVARY Sándor: *Új Pp. – Új perszerkezet*, *Advocat*, 2017/1-2., 6-11.
- VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III.*, HVG-Orac, Budapest, 2018.
- VARGA István: *Egység és sokféleség a perrendi kodifikációban – Egy új polgári perrendtartás szabályozási előkérdései*; In: NÉMETH János - VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 19-50.
- VARGA, István: *Foreign Influences on Hungarian Civil Procedural Law*; In: DEGUCHI, M. – STORME M. (eds.): *The Reception and Transmission of Civil Procedural Law in the Global Society: Legislative and Legal Educational Assistance to Other Countries in Procedural Law*, Garant, 2008, 275-289.
- VARGA István – ÉLESS Tamás (szerk.): *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, Magyar Lap- és Könyvkiadó, HVG-Orac, Budapest, 2016.
- VÉBRAITÉ, Vigita: *Preparatory Stage in the Baltic States: Similarities*; In: ERVO, Laura – NYLUND, Anna (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings – A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*, Springer, 2016, 141-159.
- VÉBRAITÉ, Vigita: *Some Important Features of Lithuanian Civil Procedure*; *Acces to Justice in Eastern Europe*, 2019/1, 45-51.
- VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Complex, Budapest, 2013.

VÉKÁS Lajos: *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2008.

VIRÁG Csaba: *A jogcímhez kötöttség egyes kérdései a polgári perben*, Magyar Jog, 2013/1., 27-36.

VIRÁG Csaba: *Az alaki igazságosságot előtérbe helyező fair eljárás nem zárja ki a jó és helyes döntés lehetőségét*; In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG-Orac, Budapest, 2014, 362-367.

VIRÁG Csaba – VÖLCSEY Balázs: *A korlátozott precedensrendszer és a polgári perjog kapcsolata*, Magyar Jog, 2020/3., 125-135.

VÖLCSEY Balázs: *A perfelvételi szak jogértelmezési kérdései*, Magyar Jog, 2020/6., 332-339.

VÖLCSEY Balázs: *Kérdések és válaszok a Pp. Novella kapcsán*, Magyar Jog, 2021/5., 273-283.

WACH, Adolf: *Handbuch des Deutschen Zivilprozeßrechts*, Erster Band, Leipzig, Duncker & Humblot, 1885.

WALLACHER Lajos: *Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban*, Jogtudományi Közlöny, 2017/12., 529-535.

WEITZ, Karol: *Polgári eljárásjogi reformok a Harmadik Lengyel Köztársaságban*; In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG-ORAC, Budapest, 2014, 126, 111-136.

WOPERA Zsuzsa (szerk.): *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás karakterét adó egyes megoldások európai összehasonlításban*, Advocat, 2017, különszám, 2-7.

WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4., 153-161.

WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2019.

WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2017.

WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Polgári perjog. Általános rész*, CompLex Kiadó, Budapest, 2008.

ZÁMPORI Anna: *A digitalizáció hatásai a polgári perbeli bizonyításra*, Multidiszciplináris Tudományok, 2021/5. különszám, 344-352.

ZSITVA Ágnes: *A perfelvételi szak*; In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Kommentár a polgári perrendtartáshoz*, Budapest, Wolters Kluwer, 2019

ZSITVA Ágnes: *Újjászületett elsőfokú eljárás a perkoncentráció jegyében*, *Advocat*, 2017, különszám, 9.

Internetes források

CSÖNDES Mónika: *Polgári anyagi jogi szempontú észrevétel 'A bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perrel' szóló 2020. évi LXX. törvény címéhez és szövegéhez*, műhelytanulmány, *Corvinus Law Papers*, 2021/1. <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6235/> (Letöltve: 2023.02.17.)

FÁBIÁN Erika: Interjú Wopera Zsuzsával. <http://jogiforum.hu/interju/137> (Letöltve: 2022.01.12.)

HORVÁTH Gyula: *Újdonságok és nehézségek a polgári perben Magyarországon*. <https://bnt.eu/hu/aktualis-jogi-hireink/ujdontsagok-es-nehezsegek-a-polgari-perben-magyarorszagon/> (Letöltve: 2022.04.17.)

KÁLMÁN Attila: *Az új polgári perrendtartás alapelvei*; <https://jogaszvilag.hu/szakma/az-uj-polgari-perrendtartas-alapelvei/> (Letöltve: 2022. 01. 04.)

KÖRNYEI Mátyás: *Igazmondás és elhallgatás az új Polgári Perrendtartásban*; <https://arsboni.hu/igazmondas-es-elhallgat-as-az-uj-polgari-perrendtartasban/> (Letöltve: 2022. november 19.)

TIMÁR Balázs: *A koronavírus kihívásai és a jogtudomány: „Telik, de nem múlik” – a polgári bíróságok a veszélyhelyzet idején* <https://jog.tk.hu/blog/2020/06/a-polgari-birosagok-a-veszelyhelyzet-idejen> (Letöltve: 2023.01.22.)

Az új magyar Pp. és a keresetlevél visszautasítása: európai bírák szovjet hivatalnokmentalitással?
<https://www.nzp.de/az-uj-magyar-pp-es-keresetlevel-visszautasitasa-europai-birak-szovjet-hivatalnokmentalitassal/?lang=hu> (Letöltve: 2022.04.17.)

Panasznap helyett ügyfélszolgálat <https://miszk.hu/index.php/313-panasznap-helyett-ugyfelsegito>
(Letöltve: 2023.02.12.)

WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás kodifikációjának aktuális kérdései*, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/az-uj-polgari-perrendtartas-kodifikaciojanak-aktualis-kerdesei> (Letöltve: 2022.05.10.)

WOPERA Zsuzsa: *Megkezdődött az új polgári perrendtartásról szóló törvény tervezetének szakmai, társadalmi vitája*, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/megkezdodott-az-uj-polgari-perrendtartasrol-szolo-torveny-tervezetenek-szakmai-tarsadalmi-vitaja> (Letöltve: 2022.05.14.)

WOPERA Zsuzsa: Országos konferencia az új Pp. koncepciójáról, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/orszagos-konferencia-az-uj-pp-koncepciojarol> (Letöltve: 2022.04.10.)

http://onkormanyzat.mti.hu/hir/50048/felhaborito_de_tiszteletben_tartjuk_a_birosag_donteset
(Letöltve: 2023.08.07.)

Egyéb források

BARTHA Bence: *A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben*, PhD értekezés, 2021.

CZOBOLY Gergely: *A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei*, PhD értekezés, 2013.

KENGYEL MIKLÓS: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Akadémiai doktori értekezés, 2003.

MÉHES Tamás: *Monista és dualista felfogás a magánjogban, gazdasági társaságok a Ptk.-ban*, PhD értekezés, 2012.

MÉSZÁROS Pál Emil: *A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban*, PhD értekezés, 2021.

RAINER Lilla: *Az észszerű időn belüli befejezés követelménye a polgári perben*, PhD értekezés, 2022.

SZÉKELY János: *Magyarország és Románia perjogának fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig*, PhD értekezés, 2016.

SZIGETI Krisztina Mónika: *Alapjog vagy alapelv? – A tisztességes polgári eljárás fogalmának változásai a hazai rendesbíróságok gyakorlatában*, PhD értekezés, 2021.

A Kúriának a keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykerében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemeney.pdf (Letöltve: 2022.04.17.)

A bírósági ügyforgalom 2018. évi főbb adatai. <https://birosag.hu/ugyforgalmi-adatok/birosagi-ugyforgalom-2018-eves-adatai> (Letöltve: 2022.04.21.)

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2019. évi beszámolója. <https://birosag.hu/beszamolok/az-orzasgos-birosagi-hivatal-elnokenek-2019-evi-beszamolaja> (Letöltve: 2023.02.19.)

Bírósági statisztikai évkönyvek, 2022. <https://birosag.hu/birosagokrol/statisztikai-adatok/statisztikai-evkonyvek> (Letöltve: 2023.07.26.)